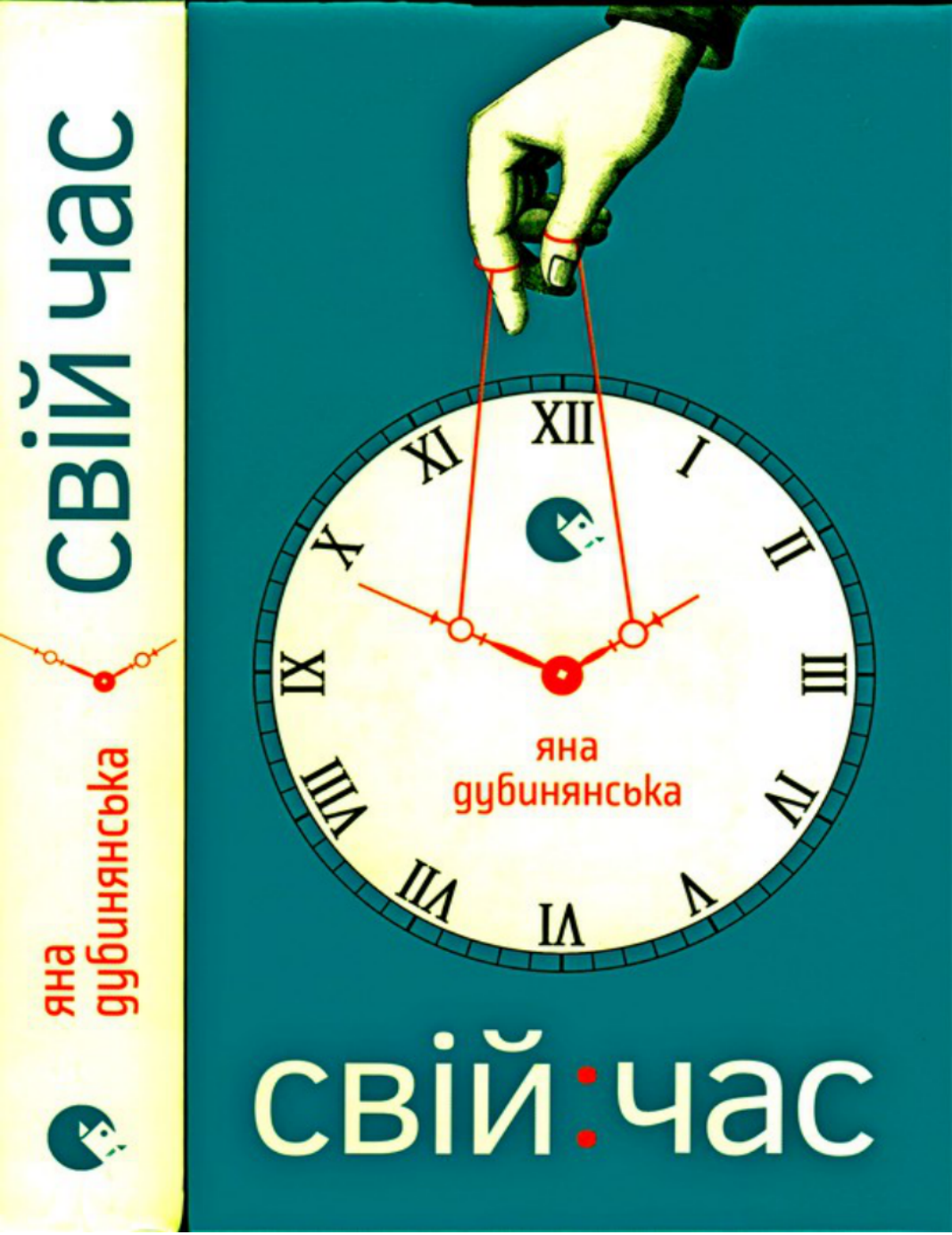
свій час
яна дубинянська
яна дубинянська
свій:час

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Час не терпить, коли його приватизують, й іноді здатен затягнути зухвальців у неприємні пригоди. Час мінливий і водночас непорушний, він може бути спільний для всіх, і для кожного — персональний. Роман «Свій час» Яни Дубинянської має кілька захопливих сюжетних ліній, дії його відбуваються у різних часових та просторових межах. Уважні поціновувачі літератури з задоволенням помітять у ньому цілком упізнаваних персонажів літературної тусовки, вгадають найулюбленішу книжкову подію країни і, звісно ж, старовинне і таємниче місто, що його охороняють кам'яні леви.

- Яна Дубинянська
  -
  - I
  - II
  - III
  - IV
  - V
  - P.S

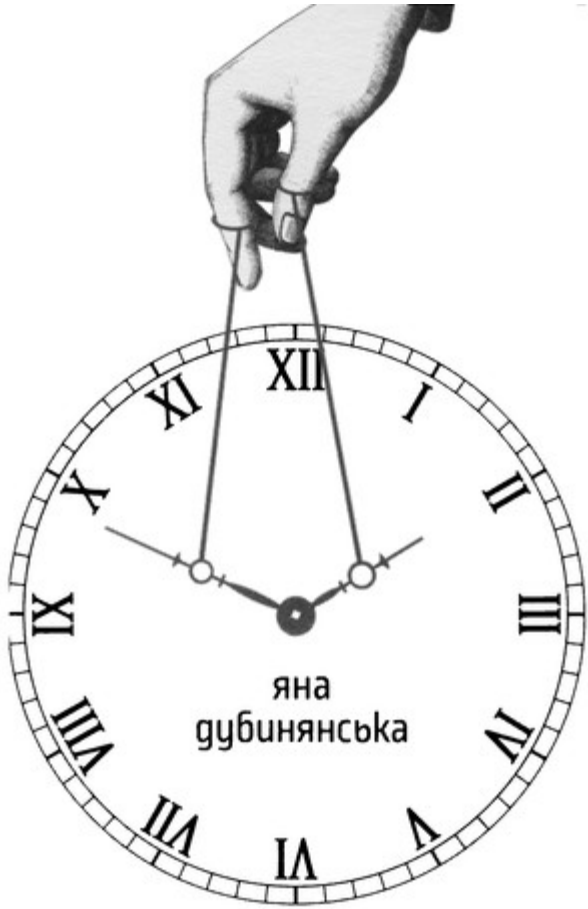

свій:час

З російської переклала
Вікторія Стах

Видавництво Старого Лева
Львів – 2016

Яна Дубинянська
Свій час

— На кожну відповідь у вас одна секунда й одне, можна два слова. Готові?

— Так.

— Час пішов. Вік?

— Тридцять сім.

— Фах?

— Письменник.

— Улюблена страва?

— Гриби в сметані.

— Ідеальний краєвид з вікна?

— Море.

— Улюблений колір?

— Червоний.

— Улюблене заняття?

— Працювати.

— Чим вас можна відволікти від роботи?

— Будь-чим.

— Ваша найбільша, але неістотна слабкість?

— Згущівка.

— Ваша справджена дитяча мрія?

— Мандри.

— Несправджена?

— Політ у космос.

— Скільки ви років у шлюбі?

— Тринадцять.

— Чи здатні пробачити подружню невірність?

— Не знаю.

— Маєте дітей?

— Трьох.

— Чого насамперед ви хотіли б їх навчити?

— Свободи.

— Чи цікавитеся ви політикою?

— Так.

— Чи підете в політику, якщо запропонують?

— Ні.

— За яких умов ви покинули б країну?

— За диктатури.
— Заради чого віддали б життя?
— Заради сім'ї.
— Що вас найдужче втомлює?
— Натовп.
— Що досі викликає дитячий захват?
— Водні гірки.
— Що для вас неприпустимо?
— Зрада.
— Що набагато сильніше за вас?
— Час.

I

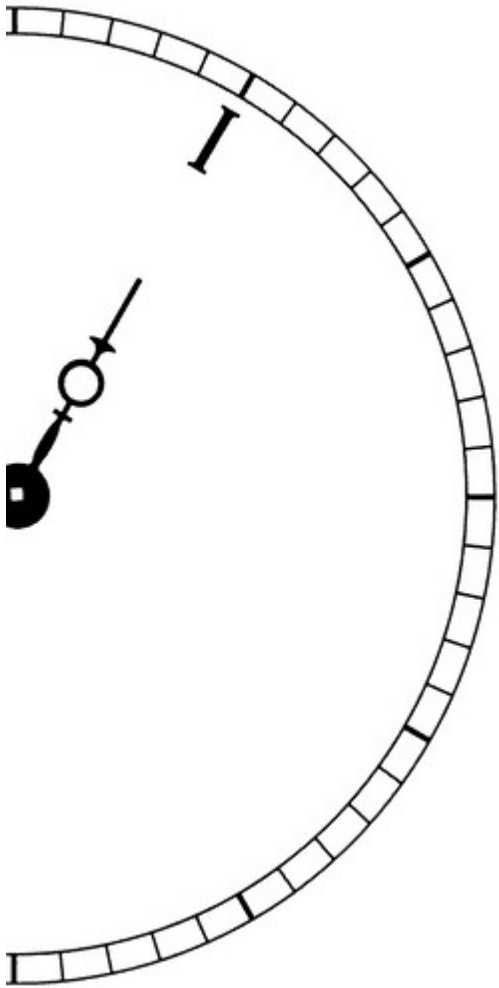

Спершу — чистий рух, і темрява, і свист, і невідомість, і неодмінно страх! — нескінченності і раптового кінця, простору і глухого кута, неминучості і помилки. Коридор, тунель, труба, де простір і час прориваються у безмежний хаос, стаючи неприборканими і моторошно вільними, до запаморочення, до болю в стиснутих пальцях. І так щоразу, і нема на це ради, хіба що здатися і заплющити очі.

Але я ніколи не мружусь. Усе задля тієї миті — коли враз спалахують різнобарвні вогні, і розгортається спіраль Усесвіту, і набігає осяйний захват, і неспромога не закричати! Кричу я завжди, немов мале дівчисько чи перебільшено пристрасна

коханка, чи…

Розпружуюсь. Розкошую.

Незабаром згадую про налаштування і квапливо стягую хронос до меж флайсалону, вирівнюючи параметри по внутрішній обшивці. Раз була помилилася, встановила по зовнішній і ледь не трапила в хроноконфлікт: себто, правду кажучи, черконуло, іскри впівнеба, добре, що на тому флаї хлопець був нормальний і вдалося домовитися. Зате не вилітала я потому кілька особистих місяців, не менше. У Загальному просторі нічого не можна кинути на самоплив, не можна вірити ні приладам, ні тим більше інтуїції — тільки гранична зібраність, напруга, концентрація та пильність. І на світі лишається дедалі менше речей, здатних винадити мене туди, у Загальне, поза це все.

Але раптовий захват переходу. І потім — ця дивовижна, несамовита краса.

Лечу над розсипищем зірок уночі, діамантів на чорному оксамиті, світів у Всесвіті. Незчислимих. Осяйних. Неповторних.

Усе це — люди. Я вже й забула, як же їх багато, людей.

Срібляста ящірка-брелок з рубіновими очима гойдається і танцює над панеллю. Стягнутий хронос шарудить об пологу обшивку флайсалону, відстає на часточку міліметра, спалахуючи алмазним порохом, і тоді зоряні світи інших людей ззовні, оповиті півпрозорим палахким фільтром, колишуться і стають ще красивіші. Помалу звикаєш до незвично тісного особистого простору, по тривалій перерві це завжди нелегко, а ще ж доведеться вийти із флаю… дарма, якось воно буде. Взяти хоча б Маргариту, яка збавляє купу часу тут, у загальному, підвисаючи потім в особистому — як сама була зізналась у мережі — на максимальну амплітуду, мало не півсекунди на абсолютний рік, — цікаво, невже таке справді можливо? І яка вона — це теж дуже цікаво — зараз?..

Спалахи, зірчасте тріскотіння, вогні.

І раптом розумієш: не хочеться тобі бачити ніякої Маргарити, зустріч із нею, необов'язкова і спонтанна, насправді лише привід вирватися. Зі свого затишного, обжитого особистого простору — сюди, поза все. Після тривалих місяців, таких правильних, плідних і помірковано-спокійних, відчути знову той неймовірний, до крику, захват, побачити прекрасну нескінченність вогнів і людських світів. Навіщо, заради чого — не так уже й важить. Просто побачити, пройнятися, відчути.

У величезному небі сяє, мінячись чистими спектральними барвами, Абсолютний Годинник. Запізнююся. Прискорила особистий час, трошечки, хвилина до двох — та чи варто, коли нікуди не квапишся?

Годі, облиш. Адже домовилися.

Коли, роздивляючись крізь іскристу плівку хроноперешкод вогні, ще й ледь примружитися, вони починають закручуватись у спіраль, перетікаючи один в одного, мерехтіти у спільному танцювальному ритмі, і тоді знову робиться моторошно. Загальний простір нівелює весь особистісний світ до яскравої цятки в єдиному візерунку, безіменної зірочки в космічному нуртовищі, виводить за межі вагомого, у похибку, в хисткість, парадоксально зрівнюючи одиницю з нулем. Якщо згасне одна така зірочка, Всесвіт не постраждає, не зауважить. Але вони не гаснуть — жодна, ніколи, і в цьому найвищий сенс світобудови, її бездоганна досконалість.

Іще ледь-ледь пришвидшую особистий час, і простір на мить із чорно-сяйливого стає перлистим.

Коли відновлюється баланс і прозорість ілюмінаторів, я бачу пристань — близько-близесенько, вже геть без можливості для маневру, й доводиться на максимум врубати екстрене хроноприскорення, гарячково пригадуючи алгоритм швартування, сто років цього не робила.

Свідомість несподівано сприймає давню ідіому буквально, і стає смішно.

Пристань майже гола висить в оксамитовій пітьмі, місць для швартування мільйон — не пригадую вже, коли таке було.

І правильно, ніхто не хоче виповзати з комфортних, точно підігнаних власних світів у сумнівно-каламутне середовище Загального простору. Ніхто не хоче отак просто, невідь на що, тринькати час. Переконаних тусовщиків на кшталт моєї Маргарити — таких іще пошукати треба; до речі, десь тут має бути пришвартовано її флай, жовтогарячий з флуоресцентним восьминогом… де? Нашукую, вертячи головою, забуваю вчасно затягнути по фігурі хронос, дякувати Богові, що на пристані зовні ніхто не гуляє, це вже достоту задоволення для екстремалів. А тут добре. Темно, просторо і видно зорі.

Абсолютний Годинник у небі стоїть, а такого ніколи не буває, ні, звісно ж, не зовсім так — ось, блимнула, змінилася цифра секунди, — і нарешті домізковуюся, що пора б уже вийти з екстреного хронорежиму, збалансуватись і вбудуватися в синхрон, бо навіть досередини не пустять. Натискаю не на ті клавіші, і мене навідліг кидає в режим екстреного вповільнення, хронопад б’є в голову, наче пінявий святковий психотроп, Годинник зривається з місця, мов скажений, цифри миготять так, що не розбереш, — і поки вдається закінчити нехитру процедуру синхронізації, загальний час устигає відбігти на сорок хвилин від домовленого з Маргаритою. Вона мене, звісно ж, приб’є.

Надсилаю запит, щоб увійти. Над чорно-льодистою поверхнею пристані піднімається ляда, близенько, майже за півкроку. Стаєш у центрі й плавно опускаєшся вниз, це весело і здорово, мов у дитинстві. Незлічимі світи вже ззовні. Обтислий хронос ряхтить і пощипує шкіру, надто вуста і коло очей, та я вже майже звикла.

Перша зала — суцільні люстра. Дзеркальні стіни і простінки з ефектом призми, підлога і стеля — психологічна примочка: перш ніж увійти в контакт із рештою людей, незле призвичаїтися бодай до товариства себе самої. Мене тут багато, більше ніж потрібно, — зате я гарна, мені завжди личив обтислий хронос, шкода, що волосся під ним доводиться прилизувати гладенько, за формою голови. Пусте, навіть стильно: струнка, гнучка, сяйлива змія. Хоча, звісно ж, ці люстра брешуть, лестять, витончують поставу: помітила, коли востаннє була тут з Ормосом, стрункий, ну, майже стрункий Ормос — це так кумедно, ми обоє сміялися. Мабуть, насправді я теж не така. Власники цих вертепів ладні на все, щоб затягти клієнтів у Загальний простір…

І час. І ти запізнилася.

У третій залі вже трапляються відвідувачі, вони кубляться парами і групками, пістряві, мов колонії мікроорганізмів у навчальному імітаторі, спалахують сплесками реготу і бурхливо жестикулюють, зблискуючи перетинками хроносів на пучках пальців і незбагненно примудряючись не діткнутись одне до одного. У досвідчених тусовщиків виникає чуття дистанції, точне, до міліметра, — а я ніколи не вміла, тому сьогодні мені вкотре стає страшно. Надто коли один із присутніх раптом підводиться, відлипнувши від своєї колонії, і проходить повз мене. Дякувати Богові, у своїх справах.

А Маргариту я бачу лише в шостій чи сьомій залі.

І звісно ж, вона не сама. Тому — полегшено зітхаю — моїм запізненням не надто переймається. Її хроносом згори вниз ритмічно пробігають золоті вогники, сповільнюючись на грудях і стегнах та стрімко зслизаючи схрещеними струнками ніжками, ніколи досі не випадало бачити такого режиму, аякже, я не тусовщиця, навіщо мені стежити за модою?

Маргарита геть не змінилася; зауваживши цей факт, ловлю себе на думці, що, звісно ж, підсвідомо чекала ознак старіння, охлялості, розпаду — чесної розплати за хронотринькання, що його не поновити жодними екстрасповільненнями. Нічого і близько. Вона осяйна. Така, що бодай упівока глянути на її супутників не спадає на гадку.

Урешті-решт Маргарита мене помічає. Клично махає, і золотий дощ стрілами окреслює її підняту руку.

Підходжу. Намагаюся рухатися плавно і впевнено, пам’ятаючи, як віддзеркалювалася в тих люстрах, яка я гарна і гнучка, статура в мене значно краща за Маргаритину… не можу. Їх занадто багато. Охоплює паніка, і хочеться бігти, якнайдалі від них, геть звідсіля, у флай, в особистий простір, у хронос, розширений до межі стін, у свій світ.

— Хлопці, це Ірма, — вона підводиться до мене, зробивши загрозливий рух, що я його, здається, таки сахаюся, хоч і знаю, що тусовщики Маргаритиного рівня чудово вміють удавати ритуальний цілунок у щічку, лише на міліметр не доносячи хроноса до вуст. Усміхаюся до неї.

Двоє хлопців (двоє?.. лише двоє?) підводяться з-за столика. Той, який ближче, простягає до мене руку:

— Андре.

Перламутровий мерехтливий хронос — теж, мабуть, мода — скрадає риси обличчя. Його рука зависає в повітрі, бо це вже мені не до снаги. Киваю, всміхаюся, повторюю своє ім’я.

— А це мій приятель, — тусовщик глушить ніяковість, немов перешкоди в мережі, натиском суцільного позитиву. — Ну ж бо, Чіпастий, підходь ближче, познайомся з дівчиною!

Обертаюся з заціпенілою усмішкою. Майже наважуюся таки подати йому руку, а Маргарита дивиться, це врешті-решт тупо!..

Найостаннішої миті — розумію, здригаюся, впізнаю.

Наші пальці торкаються, і Загальний простір, на мить заглушений пронизливим тріском і виттям, вибухає снопом сліпучих іскор. Синіх, убивчих, нестерпних.

> — Як ви ставитеся до жанрового сегмента літератури, скажімо, до фантастики?
>
> — Було б, знаєте, сміливо називати цей багатогранний і далекосяжний бізнес літературою. Вам колись траплялася сучасна фантастична книжка без прив'язки до мультимедіа? Без гри, без кіно, без саундтреку, гіпертексту, інтерактиву? Написана просто чорним по білому, голими словами? Ось бачите, ви вже посміхаєтеся. Звісно, я всім тим захоплююсь, як і будь-яким перспективним і грандіозним мегапроектом. Та для мене було би вкрай нерозважно туди пхатися. Якщо я раптом завтра візьмусь за фантастику, боюся, вийде література, не більше. У мене чомусь так завжди (сміється).

Інтернет тут працював добре, достоту літав, зате мобільний

зв'язок майже не досягав. Довелося звестися з-за столика й, залишивши ноут, піднятися крученими сходами, до того ж після другого оберту ні столика, ні ноута видно вже не було.

Богдан заспокоїв себе тим, що, крім нього, в підвальчику сиділо тільки одне дівчисько, в окулярчиках і з планшетом, відмінниця — навряд чи така наважиться на кримінал, спокусившись на старий громіздкий комп.

Звісно ж, він би й не поворухнувся, якби телефонував хтось інший, не Леся.

Набрав номер.

Вона відповіла одразу:

— О! Зараз чути? Богдасику, сонце, ми сидимо в «Склянці», підходь. Дочекаємося тебе й подамося на еротичні читання, вони з восьмої і до упору, якщо запізнимося — не страшно. Там буде Арночка, обожнюю її! І, мені ось підказують, навіть Нечипорук…

Лесьчин голосок щебетав у слухавці, перекриваючи віддалену музику, сміх і гамір, і все це було таке дивне. Ось я стою собі на сходинці, опершись на бильце, притискаю до вуха трубу, а з неї — Лесьчин голос. І нічого особливого не відчуваю, навіть долоня не спітніла, здуріти можна. Втім, мама завжди казала, що він, Богдан, нечулий. Мама слушно казала, вона завжди має рацію, він давно навчився визнавати це на автоматі, не замислюючись, що капітально спрощувало життя.

— Ну? Де ти зник, знову не чути?.. На тебе чекати?

— Чекай, — відповів Богдан.

Хотів додати «я скоро», та фіг його знає, може, скоро не вийде, ця «Склянка» чортзна-де, і поки принесуть рахунок, поки решту… Замовляв лише чай, але в гаманці була велика купюра, сотка. І на неї до того ж потрібно було ще якось дожити до стипендії, а якщо проводити Лесю на маршрутці, то це сім п'ятдесят в обидва боки; стоп, маршрутки ж їздять до одинадцятої, доведеться, мабуть, замовляти таксі… от бовдур, і хто тобі сказав, що її сьогодні нікому буде провести?..

Вона досі була на лінії, і він повторив:

— Чекай.

Спустився вниз. Погаслий ноут манячив посеред столика, немов картина невідомого художника «Чорний прямокутник», і коли Богдан почухав пучкою контактну мишку, нічого не змінилося: останнім часом акумулятор тримав від сили години півтори. Очкасте дівчисько за сусіднім столиком старанно совало пальцем по екрану, де не було жодної картинки, лише текст, либонь філологиня, — а з акваріума в заглибині стіни за нею спокійно спостерігали великі сонні риби. Ледь-ледь ворушили напівпрозорими хвостами, поцяткованими в хитляві плинні

крапочки. На риб Богдан міг дивитися нескінченно, вони його гіпнотизували, допомагали забути про все, навіть про час, от би завести такий акваріум у себе вдома… втім, ні, вдома — який сенс?

Час.

Він поклав комп у сумку, зачекав, коли намалюється кельнерка, і тицьнув їй сотку просто в руки; глипнула несхвально, побігла сходами і за хвильку повернулася, поклавши на стіл шкіряну кишеньку з рештою. Решту тут відраховували до копійки, за це Богдан особливо любив «Підвал». Плюс повільні риби, гвинтові сходи, традиційна, хоч і раз на раз не випадає, тиша і швидкий вай-фай. Але щодня тут сидіти все-таки влітало в копієчку — навіть якщо не брати нічого, крім чаю.

Відколи зателефонувала Леся, минуло вже дванадцять хвилин, схаменувся він. А до «Склянки» тупцяти хвилин двадцять, ну, можливо, десять, якщо навпростець, — але навпростець він ризикував заблукати, бо так і не навчився до пуття орієнтуватися в нелогічних сплетіннях зміїстих вуличок історичного центру. На робітничій околиці, де Богдан виріс і жив, уздовж однієї нескінченної вулиці стриміли сірі однаковісінькі гуртяги, і щоб не заблукати, достатньо було давним-давно, ще в дитинстві, запам’ятати номер, дві чорні цифри на вигнутій бляшці… До речі, як після тих-ото читань, що вони «до упору», повертатися додому через їхній район, пішки і з ноутом, він уявляв собі вкрай туманно.

Якщо Леся взагалі його дочекається. Може, вона відразу ж підвелася, сміючись, з-за столика, і всі решта, з ким вона там, теж повставали і рушили реготливим натовпом геть, яскраво малюючи одне перед одним, як він летітиме до них у «Склянку», висолопивши язика. Навіщо їй?.. ну, хтозна…

Ти бовдур, укотре констатував Богдан; злетів трикутними сходами, тримаючись зовнішнього, широкого краю. Ти ж однак підеш.

Він вийшов на вулицю. У «Підвалі» смачно і парко пахло випічкою, а повітря надворі здавалось пронизливо свіжим, наче розрізаний кавун чи трава з-під косарки. Вже геть споночіло. Продиратися заплутаними вуличками, не гублячи напрямку, йому не вдавалося навіть удень, тому Богдан обігнув півквартал і опинився на проспекті. Раніше, ще до вступу, він бував у центрі добре як зо два рази на рік — однокурсники довго взагалі не йняли віри, що він тутешній: сказитися, як можна аж так не знати міста. Тепер ходив тут щодня, крім вихідних, пересуваючись складносурядною, але завченою вже напам’ять ламаною лінією — головний корпус, корпус мехмату, лабораторії, спортзал,

бібліотека, — а проте воно й досі проймало, зачаровувало, перехоплювало дух. Надто вечорами.

Після темної вузької вулички-апендикса — раптове світло й широчінь, і доріжки миготливих вогнів, а посередині — нервом, мов опорна вісь, — алея низеньких дерев, обплетених сяйливими барвистими гірляндами… А ще вивіски з вітринами і столики центральних кав'ярень, вічно запруджені веселими ошатними людьми, і сила народу, цілі юрмища, які рухаються в обох напрямках, але завжди, чомусь переважно назустріч, — кольористе, гомінке, нескінченне свято.

Богдан розумів, що не має до нього жодного стосунку. І певно, не матиме ніколи. Та простувати проспектом було чудово — неначе летіти в космічному просторі, де зусібіч сліпучо мерехтять зорі й усім до тебе байдуже. Він міг так блукати годинами, точніше — дві години сорок хвилин відтоді, як зачиняється бібліотека, — і до останньої маршрутки, бо мав же якось дістатися додому. Варіантів у нього однак не було.

Час — він завше такий. Найнелогічніша, нерівномірна матерія: то провисне, безрозмірний і непотрібний — перебути його якось у кав'ярні, перебути в місті, перемолоти, вбити, — то несподівано забракне до краю, і мусиш кудись мчати, запізнюватися, встигати. Коли у Богдана завис був на два тижні годинник у майстерні (тоді він ще вважав себе ідейним противником мобільних телефонів: примха, звісно, надто коли тобі просто не дають на нього грошей), це був жах. Єдиний спосіб хоч якось опанувати час — постійно його контролювати. Щохвилини. Завжди.

У вуличному гаморі нереально було почути мобільник, та щось-таки вібрувало в сумці, Богдан стишив ходу, витягнув рурку: ні, здалося. Леся й на думці не мала передзвонювати, вона давно, сто відсотків, про нього забула. Пертися до «Склянки» тупо і безглуздо, значно краще просто собі погуляти, поваландатися містом, задерши підборіддя до чорного неба, де між карнизів старовинних будівель уже проступали світляні гірлянди, що пунктирно перетікали згори донизу, скидаючись на золотий зоряний дощ. Самому так добре. Нащо кудись іти?

Годі, урвав він себе. Вона ж дзвонила, кликала!., до речі, вперше в житті отак просто взяла і зателефонувала — запитати про завдання чи які завтра пари — це не рахується. І ми домовилися.

Потрібний поворот Богдан традиційно проґавив. Казали, що «Склянку» взагалі може знайти лише людина, яку вона покличе сама — з особливим придихом цю легенду переповідали приїжджі сільські дівчата, — та якийсь сенс притягати містику там, де

цілком вистачало його особистого топографічного кретинізму? Повернув іще раз, силкуючись бодай приблизно визначити напрямок; що ж це за бісове місто?! Вогні проспекту давно залишилися позаду, і ось уже згас навіть спогад про них, начебто жодного освітлення в центрі й не передбачалося. Я банально заблукав. Лишається тільки знову вийти на проспект, потинятися ще трохи — і на маршрутку, і до дідька.

Аж ось вибухнув мобільний.

— Ти йдеш? Де ти є?!

Леся промовляла ображено і вимогливо, і трубка все-таки зволожилася в долоні, і він мовчав, глитаючи раз у раз, дедалі чіткіше розуміючи: щойно озветься — почне ганебно мимрити. І що ж він має сказати — що заблукав серед трьох вулиць?..

— Богдане?

Він завертів головою, шукаючи табличку з назвою — бодай конкретно відповісти на запитання! — і побачив їх. Вони йшли назустріч ґелґотливою щільною юрбою, яка поночі могла б видатись і ворожою, і загрозливою, та попереду всіх ішла Леся з мобільником біля скроні, Леся в коротенькому білому плащі, що майже світився в пітьмі, Леся, яка щойно, лише мить тому, рішуче і лунко вигукнула його ім'я… І теж помітила його, заледве перед тим, як вони зіткнулися носами, і засміялася.

А потім з'ясувалося, що він уже йде з ними, в самісінькому центрі юрми, напівнезнайомої, Леська завжди мала багацько друзів, не лише зі свого курсу, і всі галасували довкіл, навперейми, навперебій, хтозна про що:

— Прикинь!

— Арна точно буде. Вона заміж вийшла, знаєте?

— А мені верлібри — так собі.

— У суботу зустріч із Марковичем у «Тамбурі», хто зі мною?

— Реально всю ніч?

— Торік до третьої всі вже порозходилися.

— Де-де?

— Мені в Арночки оце подобається: якщо тобі я щось покажу, а ти не злякаєшся і не втечеш…

— За якогось француза, тобто німця, банкіра чи щось таке.

— Рима — це милиці для поезії!

— Це концептуальна кнайпа на Новій площі, на розі. До речі, пиво недороге.

— Блін, у суботу ніяк.

— А народу вже, мабуть, точно по зав'язку, раніше слід було виповзати…

Леся всміхнулася. До нього. Здається.

Богдан ішов то швидше, то повільніше, намагаючись

потрапити з ними в ритм, та ніяк не потрапляв, бо, власне, й ритму жодного не було, натомість було якесь таємниче непорозуміння, герметичний хаос, що до нього ніяк не вдавалося прилаштуватись. І Леся перебувала там, всередині, а він — зовні, хоч скач, хоч плач. І ні бісової матері, ну геть нічого не міг второпати з їхніх балачок.

— А тобі подобається еротична поезія?

Це запитала Леся, і він дурнувато здригнувся, і напоровся на чийсь лікоть, і на думку не спало нічого мудрішого:

— Авжеж.

— Усі хлопці пруться від Нечипорука. Та, як на мене, він брутальний.

— Ну так… є трохи.

— А хто твій улюблений поет?

Вони йшли лабіринтом неосвітлених вуличок — для нього це був лабіринт, усі решта простували бадьоро, впевнено орієнтуючись тут, як і в еротичній поезії, про яку Богдан узагалі знав лише те, що Леся… Згадав ім'я:

— Арна.

— А правда ж? Арночка — сонце!

— Ага.

— Силабо-тонічна система неактуальна ще з позаминулого сторіччя, — зауважив хтось, напевно, філолог, у Лесьчиному товаристві завжди було повно філологів, до того ж хлопців!.. і Богдан прикусив язика. Ляпну щось не те… вони всі сміятимуться. І Леся.

Компанія повернула, вийшла на сяк-так освітлену вулицю, і він нарешті збагнув, де це: вона дотикалася до універу, не з боку парку, а з іншого. Назустріч їм трапились якісь незнайомі — йому — дівчата, однозначно філологині чи з факультету іноземних мов, Леся сповільнила крок і цмокнулася з однією з них.

— Як там? Почалося?

— Нечипорук уже читав. А загалом — жах, скільки народу, в проходах тиснуться… Ми вирішили — ну їх.

— Блін. А ми сиділи, як ідіоти, чекали на якогось Лесьчиного фізика.

Хто це сказав, Богдан не помітив, та й чи не все одно, хто саме, Лесі й на гадку не спало познайомити його з кимось зі свого товариства, і справді — нащо вони на нього чекали, нащо вона подзвонила?.. Сидів би зараз спокійненько в «Підвалі»… хоча ні, вже не сидів би, акумулятор ґиґнув. Ну, тоді тинявся би вуличками, а потім поїхав би додому останньою маршруткою. Ще є час так і зробити. Якщо вони зараз передумають і вирішать нікуди не йти…

— Лесько, а нам справді туди треба? Однак же місць немає…

— І Нечипорук уже відчитав, прикро. Може, розбіжимося? Пізно вже.

Додому. Її, звісно ж, хтось проведе. А я ще встигаю на маршрутку, до десятої вже доберуся. Ганька, сподіваюся, давно і надійно залипла в жежешці, а як пощастить, то й узагалі сьогодні вдома не ночуватиме, в неї начебто новий кавалер, ото вже матиме хтось щастя. З татом повинно бути все нормально, вечорами цей тиждень футбольний чемпіонат, а другий канал у нас не ловить, тому старий сто відсотків у сусідів. От, правда, мама. Та якщо з нею автоматично погоджуватись, а він цьому давно вже навчився, а головне, вчасно встрянути і попросити поїсти… Словом, є шанс, що на решту вечора мені дадуть спокій.

— Богдасику!

Дівчата-філологині пішли собі далі, а Леся озирнулась і в якийсь незбагненний спосіб опинилася просто перед ним, близенько, впритул, на відстані випростаної руки. І випростала руку!

— Ти ж ідеш? Арна ще не читала!

Він переклав важелезний ноут у ліву, в останній момент мало не впустивши його додолу. Поправив на плечі зсунуту лямку від рюкзака. Лесьчина долоня ясніла в напівтемряві, перламутрова, з тонкою заглибинкою, схожа на тропічну мушлю.

На дотик вона була суха і тепла. Не те що, мабуть, у мене.

— Іду.

— То ходімо!

І вони рушили далі, всім натовпом, від якого, здається, ніхто не відокремився. А він, Богдан, ішов з Лесею за руку, отак собі йшов і все, сам із себе дивуючись, і не виникло жодного розряду чи спалаху, не було жодних імпульсів, поколювань, тремтіння, і рука швидко зігрілась, але — ура — схоже, й не думала пітніти. Нарешті він упіймав спільний ритм, нарешті не почувався стороннім, зайвим, який плутається під ногами — бо Леся була ядром, осердям, а він тримав її за руку. І майже потрапляв у такт з її кроками.

Метрів за десять до приміщення студентського театру (Богдан там ніколи не бував, але повз вивіску проходив багато разів) вони поступово, мов цівка піску, всипались у величезну загальну юрму, веселу, галасливу, що курила і клубочилася; ближче до входу вона дедалі щільнішала. Схоже, вони з Леською розгубили всіх попутників, то й грець із ними, найголовніше було — не відпускати її руки. Лесю безперервно хтось упізнавав, чи вона когось упізнавала, розкидала вітання і повітряні цьомки, проте вперед рухалася чітко, мов маленький білий криголам. Богдан

незграбно дріботів за нею, ліва рука з ноутом повсякчас відставала, чіпляючись за чиїсь тіла, і все, чим він міг зарадити, — намертво вп'ястися в ручку. В ручку на сумці для ноута, телепню, а не в Лесьчину руку; долоня повільно і невблаганно почала зволожуватися.

Дверний отвір щільно забивали тіла, немов вихід на палубу якогось «Титаніка». Зсередини лунав розмірений і нечіткий звук чоловічого голосу з виразною луною мікрофона.

— Нечипорук, — мовила Леся. — Чого ж це вони набрехали?

І відважно, немов збираючись пробити щонайбільше димову завісу, рушила вперед. Останньої миті, перш ніж угвинтитися в суцільний натовп, Богдан зметикував притиснути ноут до грудей — і випустив її руку.

Довелося пропихатися самому. Навколо цикали дівчата, обурювалися хлопці, але чомусь без матів, Богдан аж здивувався — і раптом опинився всередині, сам собі нагадавши коркотяг, що крізь пробку подолав вузьку шийку пляшки.

Всередині було парко і спекотно, проте набагато вільніше, ніж можна б передбачити. Він навіть непогано роздивився — понад головами пунктуальних щасливчиків, які встигли запосісти місця в залі, — всю сцену разом із великим задишкуватим, доволі-таки старим дядьком із залисинами та цапиною борідкою. Зала скажено аплодувала, істерично верещали дівчата, і зробилося навіть трохи прикро, що не вдалося послухати його віршів.

А Леся зникла. Богдан крутив головою в усі боки: не було її ніде!..

Він геть упрів. Розстібнув куртку.

Дощана сцена, облямована з одного боку звислою зеленою кулісою, а з іншого якимись ящиками, була порожня.

Посеред неї стримів чорний мікрофон на ніжці, відкидаючи щонайменше чотири тіні, різних завдовжки і за чіткістю.

Пауза вочевидь затяглася, зала почала ремствувати… А Леськи ніде не було!

Аж раптом невідь звідки — не з-за лаштунків, бо він саме туди дивився, — на сцену вистрибнуло дівчисько, дрібне і дуже коротко пострижене (придивившись, він збагнув, що таки геть поголене), в обтислій маєчці та дірявих шортах. Вхопило мікрофон, і тієї ж миті він перетворився в її руках на щось таке непристойне, аж Богдан відчув, як нестримно і пришелепувато зашарівся.

А зала волала, мов один колективний шаленець:

— Ар-на! Ар-на!! Ар-на!!!

Аж ось Богдан побачив Лесю.

Леся волала найгучніше, Леся плескала в долоні нещадніше за всіх, Леся підстрибувала і совалася на своєму місці — на колінах у якогось парубійка, який сидів скраю у другому з кінця ряду, і цей юнак теж волав «Арна», тільки не плескав, бо руки в нього були зайняті: одна лежала на Лесьчиному коліні, а друга блукала десь під білим плащиком…

Дрібонька поетка Арна легенько вдарила нігтем по мікрофону, і лунке «клац» ніби вимкнуло звук оскаженілої зали. В тиші залунало м'яко і вкрадливо:

— Якщо тобі я щось покажу…

Стоп. Нічого виняткового не сталося. Просто взяти і піти звідси; він аж сам здивувався з власного спокою, зі своєї ясної і чистої, мов звук налаштованої струни, адекватності. Забратися геть зі спеки й задухи, від загального безуму і цілковитого безглуздя всього, що тут відбувається. Якнайшвидше і якнайдалі.

— А ти не злякаєшся і не втечеш…

Він спробував розвернутися — і побачив, що ззаду суне натовп, багатошарова непробивна людська юрба, яка важко дихає, смердить потом, дезиками і навіть спермою, огидна, моторошна, нестерпна.

На це не було ради.

— Як вам наше місто?

— Мені дуже подобається сюди приїздити, справді. І я щиро сподіваюся, що вам теж подобається тут жити.

Тактильним екраном бігає Паютка, шестинога моя істота, зелена, лупата — киш! — хочу нарешті взятися до справи. Ображається, підтискає лапки, даремно я з нею отак, нечемно, щиглем. Лоскочу пучкою пальця між величезними фасетковими очима, переводжу в економ-режим і відтягую на край панелі. Спи.

Мережа надсилає запит про особистий час.

Фільтр хронобезпеки невдоволено блимає, дозволяючи доступ — звісно ж, видає попередження. Хотів би я глянути на вас, тих, хто запускає ці попередження і визначає допустимі параметри коливань мережевої хронопохибки — коли ви, хлопчики, дійдете моїх літ, якщо, звісно, дійдете. Та і я в своєму віці, хоч як це дивно, вельми полюбляю жити. І не надто кваплюся. Тим більше в наш час (ніяк не відвикну мислити давніми категоріями), коли у кращий світ не квапиться ніхто.

У роботі це, звісно, створює певні незручності. Ми, наше покоління, яке зросло в єдиному спільному для всіх часі, звикло жити стрімко, наввипередки, на швидкості, пам'ятаючи, що успіх

— це встигнути; і я встигав, я завжди був першим і тому перемагав. А потім усі ці наші життєві перегони обнулилися, позбулися сенсу, втратили будь-яке значення. І ті з моїх ровесників, хто не зумів своєчасно (ось, знову — ні, це незнищенне) зрозуміти, пристосуватися, радикально трансформувати свій бізнес і життя, нині догнивають у спільному просторі, у плебс-кварталі… якщо хтось із них, звісно, ще досі живий. А це навряд.

Поки триває мережева софт-синхронізація (вельми і вельми софт), підводжусь і йду на кухню зварити собі кави. Ясна річ, у мене встановлено найкращу хронооптимізовану техніку, але є — суто ностальжі, бо я собі можу це дозволити — і антикварна, уявіть собі, газова плитка. Часом мені подобається:

Покрутити вентиль.

Креснути сірником. З його голівки безкінечно сиплються іскри, потім на самому кінчику займається маленький вогник, що поступово розростається. Часом, правда, згасає, не розгорівшись, і я беру інший, сірників у мене багато, спецпоставки у стилі ретро — десять екво за пачку, але для мене це не сума. З конфорки починає точитися невидимий, але відчутний за специфічним запахом — його вигадали колись для безпеки наші бідолашні пращури — газ.

Підношу сірник і милуюся, як навколо круглої, з дірочками по краю, конфорки повільно-повільно розпускається блакитнаво-фіолетова, з жовтогарячими пістрявинками, чужопланетно прекрасна квітка.

Так само повільно і неквапно плинуть усі несвідомі біологічні процеси в моєму організмі. Тягуче діляться клітини, проходять тривалий життєвий цикл, поступово старіють і дуже, дуже нескоро помирають, звільняючи місце для нових, тих, що народжуються. Мій особистий час майже застиг, я нікуди не поспішаю. Єдине, за чим шкода, — жалкую аж до глибокої пекучо-колької хлопчачої образи, — що так пізно випало почати.

Брунатна пінка помалу, лінькувато набрякає скупченнями дрібних веселкових бульок. Чекаю, поки вона почне сунути догори, потім вичікую, цілком спокійно і незворушно, коли долізе до самісінького пруга джезви. Я, на відміну від них, сучасних (добре вже, нехай), знаю, що таке терпіння.

Історія швидко довершила мале коло. Там, де всі вони знову квапляться, розганяють на несамовиту швидкість особистий час, необачно марнуючи життя, штовхаються, намагаючись когось випередити і кудись устигнути!.. я просто пильний і точний. І тому навіть по кілька сотень чи навіть по мільйон-два екво — зневірившись, заблукавши у власних зіжмаканих хроносах, самі

себе загнавши у безнадійну пастку, — вони приходять до мене. І ніколи не навпаки.

Повертаюся. Пригубивши гарячущої, у моєму особистому просторі вкрай рідко щось вистигає, пряної кави, розгортаю на екрані еквосхему, загальний план.

Ось вона, красуня. Тріпотлива, гнучка, розкидиста, схожа на донну тварину офіуру, які раніше водилися в морях. Блакитною мерехтливою кров'ю перетікають із гілки до гілки динамічні еквопотоки, активуються і затухають вектори, набрякають і спадають, мов бульбашки, локальні накопичення: розігнати, не дати перерости, еквомаса має весь час рухатися, лише так вона зберігає і примножує свою міць. Ви запитаєте, як я за нею встигаю, живучи у перманентному екстрахроносповільненні? Даруйте, але мені смішно. В ідеально відрегульованій системі нікому нікуди не потрібно встигати.

Десь, для когось минають зараз тижні та місяці, а для надто прудких і нетерплячих навіть роки, а я милуюся своєю досконалою, мов перлина, еквосхемою, і може здатися, нічого не роблю. Лише вряди-годи — легкий дотик до тактильних сенсорів. Раптовий, швидкий, точний. Так, я знаю, що є прийнятна — точніше, прийнята зі скрипом хронофізіологами та лікарями — амплітуда між швидкістю свідомих мозкових імпульсів і фоновим режимом організму… і мені на неї начхати.

Утім, як і на будь-які допустимі (ким?!) похибки, коливання та амплітуди.

Ось так. І ще раз. А далі сама. Розумничка.

А чи знаєте, що я застав іще справжні гроші, їх називали тоді «готівкою». Отож-бо, я вже трохи старий. Звісно, я був тоді хлопчиськом і ніколи не мав більше ніж кілька пожмаканих соток, не враховуючи жмені дрібняків… тьху ти, здається, треба пояснювати, що воно таке. Добре, що я вже давно (таки справді, без жодних поправок на ретросленг — давно) спілкуюся переважно з найадекватнішим серед можливих співрозмовників — із самим собою.

До речі. У нас комунікація. Погляньмо.

Активую канал і воістину насолоджуюся, спостерігаючи, як на хронострічці профілю співрозмовника різко вповільнюють темп і нарешті цілком зупиняються рухомі циферки. Синхронізація перед контактом — завжди на мою користь. Адже їм це завжди потрібніше, ніж мені.

«Доброго часу, пане Сун».

Уже починаючи з цього безглуздого мережевого привітання, що завжди мене смішило, я можу — і не омину нагоди — вказати прохачеві на його місце:

«Добрий вечір».

У тому, що це прохач, я не маю жоднісінького сумніву.

«Це Аластер Морлі. Якщо пам'ятаєте, ми з вами бачилися на проекті…»

«Морлі, у мене встановлено ідентифікатор».

Активувати ідентифікатор я забув і поки що не бачу в цьому сенсу. Та він у мене справді є — на п'ятнадцятому ступені доступу приватності, аж до вторгнення в особистий простір. Весь час використовувати цю цяцьку дорого навіть для мене — проте потенційним клієнтам знати про неї корисно.

«Чудово. Отже, відразу перейдімо до справи».

У цій фразі мене смішить усе: і «відразу», і «справа», а надто «чудово». Власне, йому тепер залишається назвати суму, а мені — озвучити відсотки.

«Йдеться про вектор соцвиплат у плебс-квартал. Пане Сун, нагадайте, коли ви провели останній еквопотік за цим вектором?»

Так. Неймовірно, та, схоже, я помилився. Це слово змушує мене напружуватися в будь-яких перемовинах: «коли».

«За абсолютним часом?»

«Атож».

«Ви представник еквоконтрольних органів?»

«Пане Сун, я свій особистий представник. У вас же встановлено ідентифікатор».

Комунікацію підсвічено зеленавим фільтром іронії. Недвозначний натяк: співрозмовник знає, що ніхто і не намагався його ідентифікувати, отже, в нього встановлено аналогічну, якщо не потужнішу систему. Активувати ідентифікатор зараз, просто в нього на очах, доволі комічно, проте іншої ради я, на жаль, не маю. Неточний рух — чорт забирай, з віком дедалі важче концентруватися, долаючи нейронний хроноконфлікт, — і пучка пальця зачіпає Паютку, яка спить на краєчку панелі; вона радісно вистрибує на середину екрана, пританцьовуючи на колінчастих ніжках. Киш!..

Чорний квадрат. Доступ відсутній. Та-ак.

«Чому ви цікавитеся моїми соцвиплатами? Це суто адміністративне питання і конфіденційна інформація».

«Та, що я маю для вас, теж конфіденційна, пане Сун».

«Чому ви вважаєте, що вона мене зацікавить?»

«Бо ви один із найвизначніших еквокоординаторів. Ваш бізнес безпосередньо залежить від загальної стабільності системи».

Активую іронічний фільтр, яскравий, під колір Паютчиних очей:

«Чергова теорія змови?»

«Ні».

Тримаю паузу. Він мусить про все розповісти сам — а я маю встигнути обміркувати. Вперше за багато — не років, звісно, та все ж за дуже тривалий відтинок особистого часу — мені кортить непомітно прискоритися, дістати фору на роздуми.

«Пане Сун, матиму до вас невеличке прохання. У цій ситуації не цілком слушно вести перемовини в екстрасповільненому хронорежимі. Чи не дискомфортно було би вам спілкуватися трохи швидше? Якщо не заперечуєте, я встановлю параметри».

«Добре».

Примружую очі. Долоню кладу на панель медсенсора — про всяк випадок. Клятий вік, кляті роки. От би все це з'явилось у мене раніше — на тридцять, на сорок тоді ще загальних років! — свій простір і свій час… Як би я вільніше і впевненіше почувався. Наскільки більше міг би встигнути.

Шум у вухах перетворюється на шемріт сипкого піску. Безгучно промовляю скоромовку про попа, а потім послідовність чисел Фібоначчі: у моєму віці необхідно весь час контролювати ясність думки, надто в умовах хрономінливості. Глипаю на медсенсор: трохи скочив тиск і рівень цукру, та це пусте. Хто ж він такий, цей бісів Аластер Морлі?! — ми ніколи не перетиналися з цією людиною, я ніколи досі не чув його імені.

Комунікація відновлюється:

«Пане Сун, у плебс-кварталі відбувається перерозподіл соцвиплат. Уже досить давно, близько трьох загальних місяців. Ви, пане Сун, повільно живете і, схоже, поки що цього не зауважили. Та ми знаємо, що ви пильно контролюєте свої еквопотоки і могли б допомогти відстежити, де саме ваш соціальний потік розщеплюють. Якщо їх не впіймати на гарячому зараз, дозволити контрафактне еквонакопичення, можуть виникнути серйозні проблеми».

«Ми», — непохибно виокремлюю головне; не такий вже я сповільнений і ще аж ніяк не старий. — «То все-таки „ми“, пане Морлі».

«Я кажу про нас, еквокоординаторів. Коли постає загроза загальним інтересам, саме час згуртуватися».

Блакитнавий фільтр латентного запитання. І відразу ж запитання пряме, без фільтра:

«Ви ж розумієте, чим нам усім загрожує хронорозшарування плебсу?»

Я розумію. Не розумію іншого: чому він звернувся саме до мене — маючи достатньо ресурсів заблокувати ідентифікатор п'ятнадцятого рівня. З такими особистими засобами соціальний еквопотік цього Морлі аж ніяк не поступається потужністю моєму

— то на біса?!..

Без сумніву, підставна особа. Чия, навіщо?

«Добре, я проконтролюю потік».

І навздогінці, перш ніж він встигає відреагувати:

«Але не обіцяю, що поділюся з вами здобутою інформацією».

«Сподіваюся, таки поділитеся. Але, пане Сун, це вирішуватимете ви і тільки ви».

Комунікацію оповиває перлинний фільтр ґречності:

«На все добре. Можете відновлювати свій хронорежим».

Хлопчисько.

Лайнувшись, запускаю щадне хроносповільнення. Дуже, дуже поступово, бо хоч як крути, моєму спрацьованому організмові нині досить потрясінь. Поки хронос непомітно пульсує на кордонах особистого простору (просторові налаштування сталі, переміщатися мені нікуди та й нема чого), активую еквосхему.

І відразу бачу. Стоп.

Хворий, висохлий, ледь живий відросток-вектор. Гарячково, насилу влучаючи пальцями по сенсорах, викликаю його характеристики — і вибухаю найбруднішою лайкою, що сягає ще тих часів, коли в людей була готівка в кишенях, а інші люди в тих кишенях нишпорили. Спустошений і безсилий, неспроможний нічого вдіяти заднім числом, лютий найперше на самого себе — роззяву, телепня, фраєра, який дозволив так себе нагріти!..

Поки я висів на комунікації з цим «морлі», якого неможливо ідентифікувати, поки слухняно змінював хронорежим і обговорював проблеми плебс-кварталу, мене елементарно облупили на… зараз-зараз… на сім тисяч екво. Аж дивно, що така скромна сума.

Мене, еквокоординатора-мільярдера Ебенізера Суна!!! — обікрали на гріш, впіймавши на щонайелементарніший гачок, на який з давніх-давен (так, не добиратиму слів) ловлять усіх — на страх.

Плебс-кварталу бояться всі. Цієї хисткої, аморфної, безвісної колонії людських організмів без щонайменших ознак індивідуальності. Ми звикли, що плебс — одне ціле, де спільне все: простір, час, екворесурси, що в рамках соцпрограм постачаємо їх ми. Споживаючи їх і нічого не виробляючи натомість, плебс, безперечно, дуже обтяжливий, зате безпечний. Насправді ми годуємо його заради того, щоб він не змінювався, залишався таким же відразливим, але інертним і безпечним болотом десь на периферії наших еквосхем. Розшарування плебсу — спершу на рівні еквопотоку, а згодом простору і зрештою часу! — один із найпопулярніших, я б навіть сказав, попсових конспірологічних сценаріїв-страшилок, хоча від цього він не стає

неможливим. А розшарований, індивідуалізований, отже, оскаженілий плебс… аж мороз поза плечима пішов. Щось мені геть не хочеться фантазувати на цю тему.

Дякувати Богові, це справді лише фантазії. Тому, либонь, варто змиритися з безглуздою втратою семи тисяч… і все ж, чому саме така, дрібна і некругла, сума?

Мерехтить комунікація. Той, кому я зараз навіщось здався, про це пошкодує.

Активую. Мстиво споглядаю процес синхронізації, хроносповільнення по той бік. Найприкріше і найпринизливіше в нинішній пригоді — що мене змусили прискоритися. Тобто вкрали не лише дещицю моїх екво, але й додаткові хвилини мого єдиного і вже аж ніяк не безмежного життя…

«Діду…»

Що?

Виявляється, я забув відімкнути ідентифікатор, і зараз він прискіпливо зчитує особистий профіль. Іґар Сун; припізнившись на півсекунди, згадую, хто це взагалі такий, і мені вдруге за прикро малий відтинок особистого часу стає соромно. Боже милий, хлопчику, скільки ж тобі зараз — квапливо вирубавши систему, намагаюся нелогічно, без достатніх даних, прикинути — скільки йому може бути років?

Ліловий фільтр жалю:

«Діду, вибач. Я намагався пробитися, але в тебе геть усе було екрановано. Ти вже помітив?»

«Що?»

«Мені страшенно потрібні були екви. Я… Словом, хроноконфлікт у Загальному просторі. Влетів на сім штук».

«Іґаре!» Потроху починаю розуміти, змішуючи зачудування та сардонічний регіт. «Як тобі це вдалося?»

«Ти ж мені сам показував код. Ми з тобою тоді ще разом вектори ганяли, пам’ятаєш?»

Пам’ятаю. Багряний фільтр докору на Елізиній лінії: «А може, дідуню, ти вділиш бодай п’ять хвилин свого коштовного (на багряний накладається зелений, і виходить брунатна каламуть) особистого часу єдиному правнукові?!» «Аякже, крихітко. Давай його сюди, в приват-лінію. Іґар, адже так?» «Тішуся, що хоч ім’я пам’ятаєш».

Приват-відеолінією я практично ніколи не користуюся, на світі не так багато людей, що їхня зовнішність цікавила би мене, і геть немає таких, кому я сам прагнув би показатися; тому переважно обходжуся звичайною комунікацією, дешевше і простіше. Та для цієї оказії я навіть розчесався і замість халата вбрав м’який хатній костюм. І, ясна річ, доволі-таки прискорився

— за медичними рекомендаціями дітям хроносповільнюватися заборонено.

Такий худенький, серйозний хлопчик з великими очима. Очі Лізки, а так — не схожий ні на кого (його татусика я бачив у весільному ролику — більше, ясна річ, його нема де побачити, хіба що навмисне шукати віяловим ідентифікатором).

Спершу сумирний, а потім одне правильне запитання, друге, десяте — і я сам захопився, взявся пояснювати, чимраз яскравіше роздмухуючи вогонь допитливості в широко розплющених оченятах, — адже немає нічого захопливішого і прекраснішого, ніж розповідати вдячному слухачеві про те, що любиш і на чому знаєшся сам. Надто коли твоє життя практично позбавлене можливості з кимось про це поговорити.

Коли це було? Два, три тижні тому?.. йдеться, звісно, про мої особисті тижні.

«Іґаре… скільки ж це вже тобі років?»

«Двадцять чотири».

Чому ж вони всі так поспішають жити?!

«Дорослий хлопчик».

Ліловий фільтр:

«Діду, чесно, я хотів… Але якби чекав, вона б уже сама заплатила».

«Дівчина?»

«Так».

«Хроноконфлікт із дівчиною. Сказитися. І як же це ви?..»

«Я просто дуже давно її не бачив… Справді, по-дурному. В тусівці не розрахував руху, а в неї збилися налаштування хроноса, словом, довго пояснювати. Діду, я тобі все поверну. В мене накльовується одна перспективна робота, і платню непогану обіцяють… не відразу, звісно…»

«Іґаре. Облиш. Краще, знаєш що?»

«Що?»

«Забігай до мене вряди-годи в комунікацію. Я живу повільно, буде страшенно цікаво дізнаватися про твої новини. Як там у тебе… з тією дівчиною».

Комунікація має рожевий фільтр зніяковіння, проте використовують його, звісно ж, тільки жінки. Іґар забарвлює своє останнє повідомлення в жовтогарячий фільтр вдячності:

«Домовилися. Дякую, діду».

Навряд чи я ще колись матиму від нього звістку — хіба що знову знадобиться сотня-дві моїх екво. На жаль, це факт. Хоча значно приємніше було б вичавити з очей сльозу, згадати пухкеньку новонароджену Лізку та втішено зітхнути: хороший хлопчик…

Код, ясна річ, я зміню. І годі вже. До справи.

Активую еквосхему і кількома точними рухами перерозподіляю еквопотоки, оживляючи всохлий вектор. І ось вона знову пульсує в усіх напрямках, симетрична, досконала, жива. До речі, коли вже з'ясувалося, що такий собі Аластер Морлі не просто шахрай, є сенс поміркувати щодо його пропозиції і ретельніше придивитися до соціального вектора…

Але не зараз. Утомився. В моєму віці навіть екстрахроносповільнення не рятує від банальної знемоги.

Вимикаю еквосистему і випускаю на екран Паютку. Оживши, вона принюхується до пучок моїх пальців, підстрибом береться витанцьовувати навколо, а потім, прикривши прозорими мембранами здоровецькі очиська, лагідно треться об долоню.

Моя зелена звірюка. Щаслива істота, яка нічого не знає про час.

— Якби ви мали мільйон доларів, на що б його витратили?

— Я маю мільйон.

Віра обвела очима залу. Прийшло багато людей, набагато більше, ніж вона сподівалася. До четвертого ряду (не рахуючи першого, бо там ніхто не сідає) зала була практично заповнена, далі рідшала, перетворюючись на зоряне розсипище — таки справді зоряне, вона бачила і Берштейна, і Скуркіса, і Красоткіна з Машенькою: в них теж скоро кав'ярняні читання, люди завжди сідають у задніх рядах, коли не впевнені, що добудуть до кінця. В кав'ярні, хоч їй теж пропонували, вона читати не схотіла: якісь сторонні відвідувачі їстимуть, питимуть, гукатимуть кельнерок… А коли їм з дівчатами дали залу на сто з гаком осіб, страшенно збентежилася, півночі не спала, випила піґулку. Та люди прийшли. І дякувати Богу.

Стиснула в пальцях зелену намистину, талісман; перед публічними виступами руки завжди починали тремтіти, але поволі це минається. Випростала спину і піднялася на сцену.

Одразу вірші. Вона ніколи не зверталася до публіки перед віршами. Якщо конче треба про щось говорити — а нині вона мусила: представити дівчат, розповісти про майбутню збірку, — краще вже потім.

— Хмара вдосвіта

Напівпрозора

Мов янголове крило…

Зала притихла. Так було завжди, щойно Віра починала

читати, і цю найпершу хвилю тиші вона любила найдужче. Зробила коротку паузу між рядками — для себе, щоб почути.

Завершила і відразу ж, уникаючи зумисної перерви на оплески — схлипи ріденьких увічливих аплодисментів знищують живе звучання вірша певніше за постріли — почала наступний, перекотистий, гортанний:

— Сплюндрованою величчю пролягли попереду

Горді руйновиська Часу…

Вона вже була цілком спокійна, ввійшла в ритм, упіймала хвилю і могла добре роздивитися залу. В другому ряду дівчатка: Таня заклала пальцем тоненьку збірочку з її юною світлиною на звороті обкладинки, Люся машинально тормошить стосик роздруківок, Аґлая заплющила очі і хтозна — слухає вона чи подумки наостанок промовляє власний текст. А Катя мовбито й не хвилюється, вона така гарна, худенька і ще геть молода… тридцять шість, тридцять сім? Кажуть, сам Берштейн до неї нерівно дихає, написав навіть рекомендацію до Спілки — люди в усьому знайдуть зачіпку для пліток, хоч у Каті справді хороші вірші.

Незнайомих облич у залі не було. Не всіх, звісно, Віра знала на ім’я, проте в кожному спрямованому на неї погляді невловно мерехтіла прозора тінь упізнавання, незримі, наче давно зниклі кола на воді, відбитки давніх випадкових здибанок, контрапунктів, зустрічей. Вірі часом здавалося, що весь світ заселено кількома десятками — до сотні — так чи інак знайомих, пов’язаних між собою, опосередковано близьких людей. А всі решта, не вплетені в їхню тонку перламутрову мережу, не мають ні облич, ні значення, ні окремих життів. Юрба надворі, в автобусі, в метро; сусіди по сходовому майданчику чи колеги з колишніх робіт сприймалися хіба як уламки натовпу, такі ж безликі. Вони існували як даність, і, звісно ж, безглуздо й немилосердно було бажати, щоб вони зникли кудись, щоб їх узагалі не стало. Та хай там як, а до значущих царин світу й життя ці рухомі незрячі маси не мали жоднісінького стосунку.

Дочитавши «Поему про час», вона замовкла, щоб дати справжнім, чуйним і близьким, давно вже не чужим людям у залі, витримавши мить тиші, долучитися оплесками.

Читати Віра могла нескінченно довго, не зазираючи до жодних папірців — як можна не пам’ятати власних віршів? — і майже не втомлюючись горлом; щоправда, останні роки голос усе-таки здавав, сідав, але вже згодом, наступного дня.

Утім, пора було сказати про збірку і надати слово дівчатам. Вони кілька місяців готувалися до презентації (Віра і не зносила, і все ж парадоксально любила це занадто ділове, претензійне і

водночас пишне слово) тут, на фестивалі, куди з'їжджаються геть усі.

— Дякую. А зараз хочу дещо оголосити. Якось, кілька місяців тому, сидячи в кав'ярні з чудовими поетесами…

Вона сказала «поетесами», і це був серйозний прокол, багато хто з дівчат — принаймні Аґлая точно, ось вона скривджено підвела голову і стріпнула віями — ображалися, коли їх називали таким легковажним словом, яка ще «поетеса», лише і тільки «поет». Віра знала, пам'ятала і окремо застовпила в пам'яті цей момент, щоб не помилитися, — та раптом помітила, що здоровань Міша Красоткін подає якісь знаки із задніх рядів. Відволіклась, обмовилася. Промовляти зі сцени їй усе життя вдавалося набагато гірше, ніж читати вірші, тому намагалася цього уникати; але ж збірка, але ж дівчата… Знову затремтіли руки, і гранчаста намистина ослизла у стиснутих пучках.

Виправилася, назвала імена, розповіла про їхню ідею, приголомшливу ідею поетичної збірки з авторськими фото самого Романа Коваля і з Лєноччиною графікою, у твердій палітурці та на якісному папері, залишилося тільки знайти фінансування, бо ж нереально видати таке коштом поетів-учасниць… Говорити про гроші Віра геть не вміла, і думати теж, а ще й гадки не мала, де їх шукати, — і зараз, стоячи на сцені, збагнула, що й починати розмову про це перед публікою, мабуть, не варто було, дурнувато все вийшло, краще просто читати вірші…

Красоткін підняв руку на рівень грудей і поворушив пальцями, немовби показуючи людину, яка йде. Дрібненька сива Машенька вже звелась, їхні голови нарешті опинилися на одному рівні. Перш ніж випростатися на весь свій височезний, навіть коли зігнутий у три дуги, зріст, Міша зробив закличний жест — ніби підгріб до себе повітря грабаркою долоні.

Як вони пішли, в залі начебто вдвічі поменшало народу. Далі Віра тремтливим голосом оголосила Танине ім'я і зійшла зі сцени. Сіла на краєчок фотелю у першому ряду й приготувалася слухати. На Танині вірші, занадто дзвінкі, лункі, немов оптимістичний музичний інструмент на кшталт литавр чи піонерської сурми, вона мусила налаштуватися, зосередитися, підвищити внутрішній шумовий поріг.

Мимовільно глянула ліворуч, у бік виходу. І побачила у дверях грабарку Красоткінової руки, що громадила повітря.

Таня тремтячими пальцями розгорнула збірочку, піднесла її впритул до обличчя, затуливши себе собою ж давніх прекрасних літ, і почала читати.

Закусивши губу — як же незручно, — Віра навшпиньках вийшла.

У холі чекали і Міша з Машенькою, і Скуркіс, і Берштейн — коли вони встигли всі вийти?.. і як? — мабуть, зметикувала Віра, в залі були ще одні двері. Таня точно це бачила, а як же важко читати, коли хтось виходить…

Поглянула на них із докором. Скуркіс уже встромив у хащі бороди цигарку, без якої не витримував більше чверті години, Берштейн галантно подавав Машеньці плащ, а Міша Красоткін усміхався одним зі своїх неперевершених усміхів, схожих на густий березняк:

— Вірусику! Вбирайся! Ми йдемо відзначати… ну-бо, відгадай, що?

— Мішо! Дівчата читають. Я не можу, йдіть самі.

— Відгадуй-відгадуй, — зронив Берштейн.

З-за дверей переможно зринув високим переливом горна Танин голос — і стихло, потім захлюпали, мов збурена вода у ванні, ріденькі оплески. Далі в нас Аґлая, потрібно повернутись, оголосити…

— Хлопці, я побігла, вдало вам відсвятку…

Залунав низький хрипкуватий голос Аґлаї; тієї ж миті Віра затнулася, бо згадала і зрозуміла.

— Без тебе відчитають, — невиразно, крізь цигарку, прохамаркав Скуркіс. — Ходімо, іменинниче. Скільки тобі стукнуло?

— Скуркісе, ти худоба, — мовила Машенька, — ти цинік і брутальна тварюка, жінкам таких запитань не ставлять.

— Сімнадцять! — пророк Красоткін. — Вірусикові завжди сімнадцять. Ходімо!

— Незручно, — вона ще намагалася пручатися. — Я до вас потім… дослухаю і підійду…

— Ми йдемо в «Склянку», — сказав Берштейн. — найавтентичніший заклад цього міста. А «Склянку» неможливо знайти. Вона показується лише тим, кого сама кличе.

— Невже ти чуєш її голос?

— Ні, Машенько, але мені показали дорогу.

Авжеж, я мусила залишитися, думала Віра, жахливо, як я потім дивитимусь в очі дівчатам, це так неввічливо — йти геть, щойно відчитавши своє, хто ж іще слухатиме поетів, як не колеги по цеху?

Самоїдські думки ліпилися в ланцюжок, ритмічно синхронний із вервицею вогнів посеред проспекту; придивившись, Віра зрозуміла, що це маленькі декоративні деревця, обвиті гірляндами, як гарно… В цьому місті вона була вперше. А Берштейн і Красоткін з Машенькою їздили щороку і її кликали вже багато разів: ти що, це ж саме той фестиваль, туди їдуть УСІ

— так-таки, наголошуючи, самими великими літерами.

Але вона відмовлялася, тому що була жива мама — єдина людина, з якою Віра з року в рік відзначала день народження. Жасминовий чай у тонкому чайничку з ієрогліфами та японською пташкою, блюдечко з горіховими коржиками, мама їх дуже любила… і жодної промовленої вголос цифри, їхній з мамою час давно зупинився, у замкненому світі — що менший він і непроникніший для чужих, то легше підтримувати свій, окремішній час. Власне, у поетичних колах він теж майже не рухався: фестивалі, читання, посиденьки у кав'ярнях, вервечка незмінних знайомих облич — милий Міша, нерозлучний із чарівливою Машенькою, милий Скуркіс, талановиті дівчата, видатний Берштейн…

Мама померла навесні. А мені сьогодні виповнилося п'ятдесят сім.

— Отут повертаємо, — сказав Берштейн. — Усі проминають цей поворот, а я минулого разу знайшов для себе орієнтир: ось, бачите щербатий камінь?

— Вони тут усі щербаті, — засміялася Машенька.

— За десять кроків має бути арка. Якщо її не буде, то я, звісно, зганьбився.

— І арки тут скрізь…

У темряві, такій несподіваній після освітленого проспекту, аркове склепіння нависло важко, немов грозове небо, їхні кроки нерівною бруківкою звучали здвоєно і лунко, — а Віра ніколи не любила замкнутого простору і тягаря над головою, відразу почало тиснути в скронях і вона гостро відчула, яка неправильна, випадкова, непотрібна її тут присутність. День народження — нащо? Любі, близькі, майже рідні люди — до речі, всі вони її обігнали і там, попереду, щось жваво обговорювали, арочне відлуння спотворювало їхні голоси, — їй не хотілося, категорично не хотілося святкувати з ними, вислуховувати їхні вдавані, щирих на п'ятдесятисемиріччя не буває, розлогі компліменти, брати участь у спільній розмові про долю поезії та батьківщини… Наскільки краще було б залишитися, послухати хороші вірші. А потім просто погуляти містом з дівчатами або й самій — звісно, освітленими вулицями.

Попереду пролунав багатоголосий захоплений вигук, а потім сповнений безмежного самозамилування голос Берштейна:

— А дехто сумнівався.

— Дай-но, дорогенький, я тебе розцілую. Красоткін, відверніть і не підглядай!

Віра підійшла до них і побачила над головами вивіску, що мерехтіла в посвіті блакитнавого ліхтаря вітражними літерами з

перламутрового та кольорового скла: справжній витвір мистецтва.

— «Склянка»! — оголосив Скуркіс; із напруженою галантністю потягнув на себе важелезні, товстющі на ребрі двері. — Вірусику, ти перша.

Нерівні кам'яні сходи вели в темряву і вниз, назустріч здіймалося курне солодкаве повітря, і шляху для відступу вже не залишалось. А може, воно й на краще. Можливо, мені було б зараз стократ тоскніше, якби ніхто не згадав про цей день.

— Нам неабияк пощастило, що є вільний столик, — мовив Берштейн, вмощуючись між Вірою та Машенькою; Скуркіса як наймолодшого відрядили на пошуки п'ятого стільця для нього ж самого. — Це дуже, дуже популярне місце. Серед тих, хто знає.

За сусідніми столиками щебетала переважно молодь, вочевидь, студентська, по-пташиному пістрява, в чудернацькому пір'ї — Віра вже давно зареклася дошукуватись якихось закономірностей і стилю в сучасному тінейджерському одязі. Вибухи реготу, невиразний гамір, окремі дзвінкі слівця, геть незрозумілі поза контекстом, ніби чужою мовою. Смішно. Ти ж тягнешся до молодих, спілкуєшся з ними як рівня і пишаєшся цим, тобі цікаво з ними, твоїми дівчатками, молодшими на десять, п'ятнадцять, чи й на всі двадцять років; а тим часом уже виросло покоління, яке й молоддю назвати не можна — цілком інакші істоти, незбагненні, далекі. На їхньому тлі раптово проступають зморшки на занадто рідних, а тому незмінних з роками обличчях ровесників, що їх зараз підсвічує автентична ажурна лампочка на столику.

Здається, всі вони подумали приблизно про те саме.

— Цим ось поезія не потрібна, — промовив Скуркіс, підсуваючись ближче на роздобутому стільці й даючи зачіпку для літературної балачки.

— Наша поезія, — безжально уточнив Берштейн. — Будьте певні, у них є свої кумири. І збирають, до речі, повнісінькі зали.

— Знаю, бачив. Зазирнув був на ті їхні читання. Дівульки з голими пупами.

— Не лише. Взяти хоча б Нечипорука. Якщо не помиляюся, Жорко, він твій ровесник.

— О, я щойно його слухала, застала вже під кінець. Такий еротичний чоловік!.. правда ж, Красоткін?

— По-перше, він з ними відверто заграє! Хіба справжній поет догоджатиме сопливій аудиторії? А по-друге, ваш Нечипорук — зірочка локального масштабу. Назви його прізвище десь поза межами цього міста…

— Але тут його кожен собака знає. І кожен студент. А ти вийди на вулицю нашої славетної столиці та й запитай у першого-

ліпшого студента, хто такий Скуркіс.

— Міш, я не претендую. От якщо про Берштейна запитати…

— Навіть якщо про Берштейна. Ми варимося у власному соку, Жоро, ми не цікаві молоді, тому, насправді — нікому. Наш час минає, якщо вже не минув.

— Хлопці, тільки без декадансу. Теж мені, порівняли… Це ж місто з культурними традиціями, воно живе від фестивалю до фестивалю. Бути поетом тут легко і приємно.

— Машенько, біля тебе завжди легко і приємно.

— Скуркіс, облиш, Міша ревнуватиме…

Їхня розмова, така звична, вивірена, передбачувана в кожній репліці, сприймана радше тембрально: рокотання басу Красоткіна, безжальні уривчасті репліки Берштейна, Скуркісова скоромовка, ляский Машеньчин голосок, — лунала поруч м'яко і ненав'язливо, гармонійно зливаючись зі стишеною музикою та фоновими звуками хорошої кав'ярні: дзенькотом ложечок, коротким дзижчанням кавомолки, приглушеними теревенями та молодим сміхом за сусідніми столиками. Тут пахло кавою, смоляною деревиною зі справжнього вогнища при дальній стіні, ще чимось приємним, невловним. Тут добре, думала Віра, правильно і чудово, що я сюди прийшла. Що вони мене привели.

Підійшла кельнерка в білому фартушку, зі сміхотливими ямочками на біло-рожевих щоках, вислухала, не записуючи, потік розхристаних замовлень (Вірі хотілося лише жасминового чаю, та Красоткін узяв ще й місцевої наливки і шампанського на всіх), та й пішла, а за якусь хвилину повернулася з тацею. Її поява відвернула увагу товариства від обговорення долі літератури; в паузі розреготалися студентки за столиком біля входу, встаючи і соваючи важкими кріслами, і Віра стежила крізь миготіння спритних дівочих рук у мереживних манжетах, як строкате молоде товариство виходить, а на їхнє місце переможно сідають нові щасливчики. Долоня діткнулась холодного круглястого скла, і погляд перескочив на ближнє коло. Золотава наливка у вузьких мініатюрних чарках, бульбашки шампанського, лискучі волосинки у бороді Берштейна.

— Люба Віронько!..

Вона здивовано стрепенулася, і згадала, й пожалкувала, бо мить тому щиро сподівалася, що всі про неї забули.

— Я знаю, — кивнув Берштейн, зазираючи їй у вічі й глибше; у такі моменти не лишалося жодного сумніву, що він геній, нетутешній, вища істота. — Багато з жінок, яким уже не сімнадцять, воліли би назавжди забути про цей день. Але ж, Віро! — голос його піднісся, — ти ж не жінка, ти Поет. А поет не має віку. Це з одного боку…

Він хитро, суто по-Берштейнівському, примружився і повів далі:

— А з іншого — день появи на світ поета — свято для людства. Ми не маємо права за це не випити. За тебе, Віронько!

— Браво! — заволав Скуркіс, не знати, чи тосту, чи його адресатці; дзвін келихів і Машеньчин сміх доєдналися до його вигуку, відтак, коли всі випили, розмова полинула звичною течією:

— А ви чули, NN таки покинув свою стару опасисту дружину.

— Машенько, та невже?!

— У нього виник роман з однією юною поетесою… он, Віра її знає. Така собі Катруся.

— Ми всі її знаємо. Надто Берштейн.

— Скуркіс, ти цинік і брутальне чудовисько!

— Що я такого сказав?

— Нічого такого. Я справді знаю Катю, навіть, пригадую, рекомендував її… Прекрасний поет! Машенько, люба, ти щось переплутала, в неї не може бути нічого спільного з NN…

Розкотистий контрабас, ляскучі ударні, заливчаста скрипка, затушкована віолончель… Як добре і гарно, якщо не дослухатися до слів. Здається, пролунав іще один тост, Віра надпила наливки з вузької, майже аптекарської чарки тонкого скла — скло у «Склянці», розкішно, так, мабуть, і задумано, — м'який жар обпалив горло, тілом розлилося лінькувате тепло, і час зупинився, і нехай собі, вона була згодна, щоб так тривало завжди. Які ж вони милі, як я всіх їх люблю. Як чудово, що вони (цікаво, хто? — Берштейн, Машенька, Скуркіс?… утім, хіба не все одно) не забули про мій день народження. Яка дивовижа, що ми потрібні принаймні одне одному. Ми самі та наші вірші…

— До речі, початок за сім хвилин.

— То й що? Поки народ зійдеться, поки місцеві почитають…

— Порядний поет, як і порядна дівчина, ніколи не приходить вчасно.

— Красоткін, ти не схожий на порядну дівчину! Але справді, хлопці. Ми, звісно, добре сидимо, але ж перед організаторами незручно…

— Організаторам точно байдуже. У них зараз бенкет.

— Справді?

— Для обраних. Нас не запросили.

— Жоро, тільки не треба заздрити! Попроси краще рахунок.

— Машенько, ти диво…

— Хтось знає, чи далеко вона, та кав'ярня? І як туди взагалі дістатися?

— А ми зараз у панночки запитаємо.

Поки біло-рожева кельнерка докладно і доброзичливо пояснювала, як дістатися до артистичної кав'ярні, де, либонь, уже починалися читання, Віра допила бурштинову наливку і поглянула крізь порожню чарку на вигнутий знаком запитання світильник. А може, не варто було відмовлятися читати в тій кав'ярні, пішли б зараз разом, і чудовий вечір тривав би легко і невимушено… ні. Я втомилася, я хочу додому.

Додому — означає у напівпідвальний хостел у самісінькому історичному центрі міста: Машенька з Красоткіним знайшли цю автентичну й недорогу місцину кілька років тому і дуже цим пишалися — відтоді все столичне поетичне товариство лише тут і зупинялося. Віра винайняла кімнату на трьох із дівчатами, Аґлаєю та Катею. Господи, як усе-таки незручно, доведеться тепер пояснювати, чому не залишилася їх послухати, а якщо сказати про день народження, то потрібно виставити бодай щось до чаю… не забути б купити дорогою.

А дороги до хостелу вона, до речі, не пам'ятала. Абсолютно.

Вони вийшли надвір, в імлисту непроглядну темряву. Здається, сильно похолоднішало, а може, так здавалося через контраст із теплом приміщення. Скуркіс, Красоткін і Машенька негайно задиміли сигаретами, а Берштейн ґрунтовно розкурив свою знамениту люльку.

— До речі, сьогодні приїздить Маркович, — затягуючись, мовив Скуркіс. — Треба з ним випити.

Машенька з Красоткіним перезирнулись і розреготалися, мов школярі.

— А що? Пригадую, ми з ним якось наприкінці дев'яностих… Його тоді ніхто не знав.

— Ще б пак! Скільки йому років узагалі? Тридцять п'ять, сорок?

— Не більше — це точно.

— Машенько, ти чудове чудовисько. Вважаєш, я вже такий старий?

— Скуркіс, як на мене, ти дивовижний. До речі, я бачила, в програмі є зустріч із Марковичем. Здається, в суботу, так, Міш? Я би пішла, талановитий хлопчина. І головне, розумний.

— Тому і не бідний.

— Красоткін, тільки не треба заздрити!

— Панове, — Берштейн підвищив голос, і аркове відлуння подвоїло звук. — Усе це вельми цікаво, але нам час. Вірусику, ось тобі моя рука, матиму за честь.

— Я в хостел, — винуватою скоромовкою відповіла вона. — Втомилася… голова болить.

Будь-хто на його місці став би наполягати, вмовляти — але не

мудрий Берштейн; опускаючи руку, він співчутливо кивнув, і сповнена вдячності Віра кволо всміхнулася.

— Не заблукаєш?

— Я проведу, — втрутився Скуркіс. — Починайте без мене.

Машенька засміялася:

— Там давно вже почали без нас.

Крізь довгий арковий перегін вони пройшли разом, а потім їхні шляхи розійшлися у різні боки, і дзвінка оркестровка голосів поетичного товариства віддалилася, розчиняючись у скупих звуках примовклого під вечір міста. Десь задеренчав трамвай, заплакала дитина, з одного вікна, повз яке вони проходили, пробубонів щось недоречний телевізор. Бруківка під ногами посилювала їхні з Скуркісом кроки до виразного ритмічного стукоту. Всередині ще жевріли залишки жару з денця бурштинової чарки, лише прийти додому, лише лягти спати… все добре.

— Ти мене теж вважаєш нікчемою? — запитав раптом Скуркіс, і Віра аж здригнулася. — У сорок п'ять років пишаюся, що знайомий з відомою людиною… а чим іще мені пишатися? Вони, звісно, мають рацію, Віруню. Таки нікчема.

— Та що ти, Жоро, — озвалась автоматично, неспроможна так швидко налаштуватися на інше, на серйозну, душевну і не потрібну їй зараз розмову. — Не кажи такого… в тебе хороші вірші…

— Дякую, дорогенька. Вчора написав нового… Прочитати?

— Звісно, залюбки послухаю.

Скуркіс пожвавішав, випростав плечі, потім, навпаки, схилився і почав упівголоса декламувати сантиметрів за десять від її щоки. Віра слухала уважно, чесно; його вірші були складні, сповнені багаторівневих тропів, алюзій та ремінісценцій, закільцьовані в чудернацькі рими, їх дуже важко було сприймати на слух — але вона старалася. Через силу женучи від себе, мов приблудного пса, якого не можна ж отак приручати!.. думку про те, що живі, справжні вірші попри всю їхню безмежну розмаїтість, простоту чи вибагливість, класику чи авангард, насправді дуже просто відрізнити від не-віршів.

Те, що читав Скуркіс, було від початку мертве. Та вона забороняла собі це визнавати. Вслухалася. Шукала красу і сенс…

Урешті-решт, він же їх таки написав. У нього була потреба, і він зміг — по-своєму, по-чоловічому, поетам-жінкам завжди непросто зрозуміти поетів-чоловіків… А я нині знову читала «Хмару» і «Поему про час». Хороші вірші. Але ж «Поемі» п'ять, а «Хмарі» вже майже вісім років. А речі, вистраждані та вимучені — невипадкові синоніми з оманливо протилежним змістом — за

останні місяці перед фестивалем, не читала (і не читатиму!) нікому…

Тим часом вони шаснули у вуличку, що її, немов старовинне намисто з чорної яшми, унизували однакові аркові прорізи. Віра впізнала місце: хостел був десь тут, в одному з них, але вона ніколи б не визначила, де саме. Відчула вдячність до Скуркіса, який саме замовкнув і після паузи буденно запитав «то як?» — і відповіла майже щиро:

— Дуже гарно… Дякую, Жоро.

Вони перетнули довгу арку, спустилися кількома вузькими сходами з розсохлими різьбленими бильцями. В хостелі було порожньо, за стійкою світилася настільна лампа в абажурі з потертої тканини, але не було ні господині, чепуристої бабці з бузковим волоссям, ні її дочки, ні сміхотливої онуки, які зазвичай змінювали одна одну на посту. Пожильців теж не було. Всі теперішні мешканці так чи інак були причетні до фестивалю — і, вочевидь, так рано повертатися не збиралися.

Віра намацала ключ (добре, що він у неї, бо мало не віддала Аґлаї), трохи поморочившись, таки впоралася з замком, увімкнула світло й обернулася, щоб попрощатися з Скуркісом.

Але він увійшов за нею. Роззирнувся і сів на одне з трьох ліжок, застелених пістрявими етнічними ліжниками.

— Запар, Вірусику, чаю.

— Добре, але ж ти запізнишся.

— Начхати.

Глянула на нього спантеличено. Скуркіс відкинувся на Катиному, здається, ліжку, лопатками до грубого килима на стіні, й зараз напівлежав, широко розчепіривши ноги.

— Я не піду. Теж мені радість — читати для хлопчиків і дівчєт, які сидять і ремиґають… і для буцімто колег, які вважають тебе нікчемою. Лише ти, Віронько, мене розумієш. Іди сюди.

Озирнулася, тримаючи в руках кип’ятильник:

— Що?

— Іди до мене.

Кімната була малесенька, тісна, скринька на три кроки вільного простору, і йому навіть вставати не довелося — так, ледь-ледь звестися, — щоб упіймати за лікоть, шарпнути, притягнути до себе; Віра ледве втримала рівновагу, зробила два мимовільних кроки, кип’ятильник загойдався на проводі, наче дзвоник. Від Скуркіса тхнуло невипраним після потяга светром і цигарковим димом. Він перехопив руку, ледь обійняв за талію, і Віра шарпнулася, намагаючись випручатись, вирватися:

— Жоро! Відпусти!

— Яка ж ти!.. Я розумію — виховання, порода. Але ж ти сама

хочеш, я ж бачу… сама…

— Ти збожеволів?!

— Перестань. Та що ж ти…

Вона віддерла від себе його пальці, немов якихось волохатих ворушких морських істот, скочила, відсахнулася якнайдалі — до щільно зачиненого вікна, в якому вранці на рівні очей золотавилося на бруківці опале листя, а зараз із непевної мли проступало лише її відображення. А слід було навпаки, до дверей, і відразу тікати, в хостелі ж нікого, кликати на допомогу марно, Боже мій, Жора Скуркіс, ми ж вічність знайомі, що за дика ситуація, мені п'ятдесят сім років…

— Жоро, я літня жінка. Я тобі за матір… тобто, звісно… я набагато старша за тебе!

Скуркіс покрутив долонею, роздивляючись, як червоніють басамани, потім потягнувся на ліжку, мов величезний кіт, і пружно, мало не стрибнувши, звівся на ноги. Віра втиснулася попереком у холодне, аж крижане підвіконня. Яка маячня. Який жах…

— Отже, люба, ми з тобою трагічно розминулися в часі, — він на крок відступив і широко посміхнувся, взявшись за клямку. — На добраніч… На біса тоді, цікаво, по фестивалях волочитися?.. — промимрив він уже десь далеко в коридорі, гуркітливо піднімаючись кам'яними сходами.

Віра ще довго стояла біля вікна, завмерла, застигла, мов комаха, скорившись дії млистого холоду, що йшов звідтіля.

Потім перестелила ковдру на Катаному ліжку.

Підняла з підлоги кип'ятильник.

Набрала в горня води.

І аж тоді заплакала — про все на світі.

— Ви не є членом жодної письменницької спілки і ніколи не належали до жодних літературних груп. Чому?

— Та ні, було. Колись одна дівчинка з нашого класу придумала ТКАВР — Таємний Клуб Авторів Великого Роману. Завела спеціальний зошит у клітинку. Багато хто записався, зокрема і я… Ми всі пересварилися того ж дня!

А якщо серйозно, це, мабуть, чудово, коли люди відчувають потребу спілкуватися з подібними до себе, весело бавити час, дискутувати, випивати і все таке. Якщо спілка щось дає їм у практичному, організаційному сенсі, теж незле. Проте я такої потреби не відчуваю. І підтримки, дякувати Богові, не потребую. А література

як така — це ж, знаєте, діло доволі самотнє…

Мене звуть Блискавка. Було — давно — й інше ім'я, та мені до вподоби це.

Сьогодні знову прокидаюся раніше за таймер. Заплющую очі, намагаючись знову зануритися в сон; не люблю. Проте самої цієї думки достатньо, щоб остаточно прокинутися. От і добре. Залишилося лише вісім хвилин. Вісім комунальних хвилин.

Усі довкола ще хроплять, не було такого, щоб хтось із них прокинувся раніше за таймер, про який вони, ясна річ, і гадки не мають, таймер налаштовано винятково на мою хроночастоту. Хропить качок із драконами на біцепсах, закинутих за виголену голову, і зі скрученою змією на животі. Хропить долілиць хлопчик-мулат із дредами, похропує білявка, розкинувши по обидва боки величезні цицьки в пірсингу, і її коротконога руда приятелька теж хропить — чи вона подружка того старого з шерстю на грудях?.. Уночі ліворуч від мене хтось трахався, ненавиджу мастаків трахатися і спати в одному й тому ж домі, вони б іще жерли тут, дайте їм тільки волю. Воля індивіда священна і т. д, і т. ін… читай кодекс вільного громадянина Світу-комуни — та, на щастя, щоб забезпечувати порядок у світі, є я. Мене звуть Блискавка, якщо хто забув. Я — ліквідатор.

Задуха і сморід, як і кожного ранку, коли я мушу дихати з ними спільним повітрям. Дві хвилини до таймера. Довго. Можна було б уже піднятись і навіть піти в душ, але я не хочу ні на секунду бути таким же, як вони.

На відміну від них — усіх до одного! — я маю роботу. Маю мету. Я маю — жоден із цих сопунів у дві дірки навіть не второпав би, про що це я, — свій час.

Чекаю, заплющивши очі, щоб не бачити їхніх мармиз, і повіки важчають, і я встигаю побачити мікросон про стрімчасті скелі та залізні шипи на черевиках, про натягнутий трос, що раптово вислизає з рук…

Таймер!!!

Він вмикається нечутно — для всіх, крім мене. І починає дедалі швидший відлік мого і лише мого робочого часу.

Хапаю форму і мобільник, і ось я вже під душем, струмені гатять у шию та плечі, розганяючи кров і нервові імпульси, стають дибки мокрі волосинки по всьому тілу, вибухають вулканчиками острівці жару в мозку, зливаючись у гарячий шолом на поголеній голові, клякнуть м'язи, перш ніж налитися залізом, на мить стискаються яйця, встає член. Організм стріпується, перебудовуючись, входячи в робочий ритм, і краплі зі стелі летять

повільно і ширяють, мов сніг, я можу завиграшки вхопити долонею кожну з них, попередньо позначивши непомильним поглядом. Але я не маю на це часу.

Якусь мить дивлюся в дзеркало, я люблю дивитися на себе у формі, в обтислому комбінезоні, протестованому на максимальну оптичну непомітність у робочому режимі. У формі нас не бачить ніхто, себто жоден із комуналів. Інструкція вимагає перевдягатися до фінального таймера, та особисто я ненавиджу комунальне лахміття — краще під кінець робочого часу просто опинитись у дім-сні, роздягнутись і вирубатися відразу, раніше за них усіх. Мабуть, тому я завжди прокидаюся так рано.

Перш ніж вийти з дому, ліквідую чиїсь смердючі шкарпетки, жмутки волосся, плювки та брудні сліди на підлозі — така інструкція, ліквідатор не має права залишати після себе срач по периметру дім-сну. Огидно, але ж ніхто й не обіцяв, що моя робота буде суцільною втіхою. На той момент, коли мене вже майже нема, білявка раптом відриває голову від матраца, повільно сідає, не розплющуючи очей, роззявляє рота в нескінченному позіху, повисають у повітрі куделі, здіймаються догори, мов повітряні кулі, здоровецькі цицьки. Того, як вони спланерують назад на її живіт, схожий на морду шарпея, я вже не бачу.

Лечу вулицею, розтинаючи гостре ранкове повітря. Ранок — найкласніша частина мого часу, ранок належить лише нам. Комунали дрихнутимуть іще не менше двох-трьох годин — їхніх годин, що про них зараз і думати смішно. Принагідно ліквідую сліди вчорашнього нічного життя, всі ці бляшанки, пляшки, упаковки від їдла, шприци, зужиті презики та лахи. Манатки, згідно з інструкцією, слід здавати в дім-одяг, але тільки якщо їх не пошкоджено, читай пункт вісім дріб чотирнадцять, а якась діромаха завжди знайдеться; крім того, мені просто подобається дивитися, як пістряве комунальне ганчір'я корчиться, щулячись у радіусі ліквіда. Це швидко, я не марную часу.

Вулиця різко перехняблюється на повороті; піднімаю руку, здалеку вітаючи такого ж, як я. Щастя — знати, що ти не сам. Просто знати, не заморочуючись деталями, не думаючи навіть наблизитись, я взагалі зневажаю багаторазові контакти на кшталт дружби, нехай у це бавляться комунали. Постать у сірому махає у відповідь, робить стрімкий віраж і зникає за рогом. Того хлопця, можливо, теж звати Блискавкою.

А ось, прошу, перший труп.

Визначаю миттєво, на око, я фахівець — та все ж виконую всі приписи інструкції: індикатор дихання, сітківка, пульс, витримую контрольний період замірювання. Цю дурню розроблено для

новачків, з незвички таки складно відрізнити труп від, скажімо, тіла в алкогольній чи наркотичній відключці — з ритму свого часу. У трупа розпанаханий череп, у волоссі запеклася кривавиця, визирає зубцювата закраїна жовтої кістки. Фізичні ушкодження не завжди є прямою настановою до ліквідації, особисто я не можу цього збагнути, та й узагалі намагаюся оминати дім-шпиталі десятою дорогою, вони мене гнітять, а надто — шпитальні дівки, які працюють удвічі швидше за нас. Але цього разу про доставку точно не йдеться. Налаштовую поле, в радіусі заодно опиняється кілька зім'ятих бляшанок з-під пива, і це чудово, люблю раціоналізувати свою працю.

Огинаю ріг. Тут починається найголовніша ділянка моєї роботи — гостьова зона. Зовні вона нічим не відрізняється від решти, Світ-комуна чесний і прозорий, ми ні для кого не напускаємо туману; зростає лише рівень відповідальності, і я відчуваю це фізично, тонким лоскітним дзвоном, що підіймається з низу живота і розпирає груди.

Тут уже чисто, хтось устиг пройтися до мене, і це добре: за інструкцією гостьову зону щодня мусять відпрацьовувати принаймні троє ліквідаторів, і за кожним новим проходом відповідальність зростає, а я люблю це тремке відчуття. Поворот за поворотом, пташина плямка на стіні, голка від шприца, що випала з чийогось радіуса, зелені пасмуги засохлої органіки світяться в спектралці; чисто не там, де не свинячать комунали, чисто там, де пройшовся ліквідатор.

Гості шизіють від нашої нереальної вранішньої чистоти, хоча вдень вони так само шизіють, і ввечері, на гостей узагалі дуже смішно дивитися, смішніше, ніж на будь-кого з місцевих. Різко розвертаюся і проходжу ділянку ще раз — хтозна, може, іншого ліквідатора сьогодні вже не буде, тому за гостей відповідаю я, Блискавка. Гість має захотіти залишитись у Світі-комуні за перші вісім годин перебування (звісно ж, комунальних годин): це межа. Якщо ж ні, відповідатимуть усі служби, і насамперед ми. Наше завдання — зруйнувати гостьовий шаблон.

На нашому боці час. Мій робочий час.

Він летить уперед, відлунюючи у вухах веселим свистом, я багато що встиг, сорок вісім ліквідованих епізодів штибу два дріб чотири, самих лише трупів дев'ять штук, я завжди багато встигаю перед тим, як вони починають виповзати на вулиці — перші комунали, ранні пташки, ми їх так називаємо поміж себе, коли взагалі помічаємо, коли кортить пореготати. Вони шкандибають перевальцем, похитуючись на кожній нозі, роблячи купу зайвих, непотрібних, розтягнутих часом рухів. Якось у робочому режимі зустрів був на вулиці Нато, одну зі своїх колишніх, а тоді ще не

колишню, а навіть багаторазову, словом, просвистали, відтоді на комуналок у мене не встає, сорі, дівчатка. Вона ще любила повторювати, що я постарів. Кожної, матері її, ночі.

Таймер на сніданок, лунає завше зненацька і начебто раніше, ніж треба, я люблю свою роботу, мені впадло її переривати. Зарулюю до найближчого дім-стола. Тут ще немає нікого з комуналів, не те що під час обіду чи вечері, коли доводиться видлубувати їх зі стільців, розчищаючи місце: сказитися зо сміху. Винятково свої хлопці. Сірі комбінезони. Блискавки.

Злагоджений дзвін виделок лунає, ніби важкий метал, і так само злагоджено ходять щелепи, ліквідатор їсть охайно, бидлотять лише комунали. Калорійна здорова їжа. Переді мною виникає шмат соєвого м'яса, весь у патьоках гострого запашного соусу, краї звисають з тарілки, а звідки він узявся, я, як завжди, не помітив, столові дівки теж пораються швидше за нас — хоча не набагато, ні.

Випростовую руку і хапаю її за поділ, чи за що там вийшло вхопити. Вона не пручається, регоче і ледь сповільнюється, виходячи на синхрон. Хлопець навпроти схвально підморгує; столова дівка совається в мене на колінах, вона сміхотлива і з великими цицьками, одна з них якраз поміщається в руку, спокійно, мала, спершу їдло, ненавиджу мастаків, які примудряються поєднувати.

Щось вона таке робить, уміють вони, ці досвідчені сучки, розширює межі свого часу і впускає мене всередину: це суворо заборонено інструкцією, читай пункт одинадцять дріб дев'ять — але на трошечки можна, до того ж свої хлопці не здадуть. Від прискорення мене хапають дрижаки, м'ясне волокно застряє в зубах, дівуля зслизає просто під стіл, і поки вона там вправно і швидко вовтузиться, я длубаюся в роті спершу язиком, а потім і пальцем, і в дупу хлопців навпроти, які жеруть та іржуть, хоч і свої, та зараз загальмовані, мов послідущі комунали, я теж пореготав би, якби мені було до того. Витягнув, кінчив, устиг; дякую, лялечко. Розсинхронізація, режим робочого часу, таймер.

Ми виходимо одночасно, і перші комунали, які приваландалися до дім-столу, все-таки можуть нас помітити — щільне сіре поле розходиться конусом, схожим на промінь ліквіда, що його ніхто з них, звісно ж, ніколи не бачив.

Усе, просвистали, нас уже нема, кожен пішов своїм маршрутом стрімкою ходою ліквідатора.

Я люблю свою роботу. Але денну — дужче за ранкову. Стократ.

Комунали сунуть вулицею, парами та великими гуртами, рідко поодинці, їхні голоси зливаються в гудіння на низьких

частотах, вони кишать так прокволо, що вже навіть не смішно. Вилупки. Пістряве ганчір'я, дурнуваті зачіски і брязкітки, комуналам нічого не треба, тільки викаблучитись одне перед одним. Комунали прості, як інструкція на два пункти, передбачувані в кожному русі. З ними легко працювати. Легко і приємно.

Осьо зграя підлітків із кольоровими патлами і залізяччям, натицяним у всіх місцях, остаточно загальмовується посеред вулиці й починає розтікатися на дві купки, ледь-ледь соваючи млявими кінцівками. Майже не змінюю траєкторії, на віражі пролітаю поміж ідіотів, розкидаючи їх на всі боки, вліплюючи в стіну. Конфлікт ліквідовано в зародку, чиста робота. Мене звуть Блискавка.

Лечу далі, принагідно їх розтягуючи, не даючи проламувати макітри і панахати артерії, без мене комунали тільки те й робили б, мало їм ночі, коли Світ-комуна переходить у режим енергофінансової економії, коли я лягаю спати; вночі можна матлошитися донесхочу, ранковий ліквідатор розбереться! — але їм замало, ага. Вони пхаються, сунуть, наїжджають одне на одного в перервах між траханням та їдлом, макіяжем та пошуком лахів, повзучим валанданням від дому до дому і чим там іще?.. гадки не маю. Я геть забув комунальне життя, не було там про що пам'ятати. Закарбовується тільки свій час.

Я стрімкий, я не можу не встигнути чи, подумати смішно, не відстежити завчасно конфліктний епізод — але іноді втручаюся трохи пізніше, всі ліквідатори так чинять, а декотрі мало не через раз. У цьому найбільший кайф. Та коли вже потішатися, то до останку, до ліквіда, інакше інструкція зобов'язує здійснювати доставку, а дім-шпиталів я ненавиджу, я вже, здається, казав. Але до останку — це прокволо, нестерпно довго, і поки чекаєш, увесь кайф зникає. Надто, коли б'ються дівки.

Одна чорна і сухоребра, в чомусь золотому, друга червоноруда, майже гола, що вони там не поділили, я б уже давно ліквідував конфлікт, але дуже вже потішно дивитися, як повільно виписують вісімки та кола шмигасті цицьки, клишоного здіймаються ступні, скарлючені кігті плавно занурюються в кудли…

Аж ось — раптовий грім на моїй хроночастоті — сигналить мобільник.

Я забуваю про дівок, про конфліктний епізод, про інструкцію, навіть про свій час. Мобільник — головне у спорядженні ліквідатора, важливіший за робочі одностроїі навіть за ліквід. За весь мій час він дзвонив лиш одного разу. Зараз удруге.

— Блискавка. Слухаю.

— Розкажіть про ваш розпорядок дня. В який час вам найкраще пишеться?

— Я рано прокидаюся. Тут без варіантів — у мене діти.

А далі вже складно планувати щось режимне, щодня виникає занадто багато нових пунктів, і це чудово. А пишеться мені завжди.

— Андрій Маркович… а прізвище? — суворо запитала тітонька з відповідним наголосом.

Діти заливчасто вибухнули, штовхаючись, підстрибуючи, а дехто (Марія) ще й гойдаючись на кільцях в одвірку передпокою, — наче вперше таке почули, еге ж. Дружина спробувала їх погукати з глибини квартири, її голос поблукав десь там невиразним відлунням, і ніхто, ясна річ, не відреагував. Фахово зберігаючи серйозний вигляд, Андрій пояснив дамі помилку, відкупився належною соткою, поставив підпис, зачинив двері і грізно розвернувся:

— Що? Дуже смішно?

Ніхто не злякався:

— Андрій Маркович! Андрій Марррркович! А прізвище?!

Надійка, наймолодша, недавно подолала «р», тому старалася найдужче. Заливчасто і дзвінко, дуже схоже на звірррячий будильник, із яким Андрій воював у дитинстві — вже тоді він не розумів і не приймав зазіхань на свій і тільки свій час. Той будильник і досі живий, цокає десь на горищі заміського будинку.

— На що збирали, знову на похорон? — Інна намалювалася в дверях, нахилилась і обійняла дочку за плечі. — Не розумію, вони читати не вміють?

— Вони?.. жартуєш, звідки? Ні, начебто на якийсь асфальт. Ти готова?

— Нічого-нічого, тобі корисно нагадати.

— Нагадати про що?

— Про межі твоєї світової письменницької слави. Так, я вже.

Вона була в білому костюмі й босоніж; себто ні, не босоніж, у тілесних колготках, але на вигляд майже однаково. Вузенькі ступні розміру, якого не існує в природі, за винятком дитячих магазинів — Андрій знав, адже це вже тринадцять років було саме його проблемою, — тридцять четвертого чи навіть тридцять третього з половиною. Така смішнюча, коли без черевичків. Дівчисько.

— Тат, а можна й мені з тобою?

— І мені!

— І мені!!!

Дружина відвернулася від дзеркала і пішла на перемовини, і це була її помилка:

— Що ви робитимете в аеропорту?

— Будемо добре поводитися!

— Будемо чемні!

— Будемо дивитися на літаки!

Довелося втрутитися:

— Філе, у тебе, взагалі-то, англійська і, здається, ти вже запізнюєшся. Мерщій!

— А нам з Надійкою не треба на англійську!

— Маріє!..

Андрій зробив суворе обличчя, донечка натомість вдала, що її це вразило. Опустила величезні, таких ні в кого більше не було (враховуючи фамільні портрети по обох лініях, а також решту людства), очиська — і різко змінила вектор:

— А що ти нам привезеш?

— Треба подумати. По-перше, нові книжечки…

— А ще?

— Ні, Інко, ти чула? Самих книжок їм уже не досить. Добре, зараз подумаємо, що його звідти привозять… Смоктульки-ведмедики і печиво зі «Склянки», мигдалеве безе, як минулого разу, піде?

— Уррра-а-а!!!

— А ти скоро повернешся?

— За три дні. Філе, я серйозно, швидше давай. Це твій час!

— Ага. Па-па, тату.

Вони з сином синхронно підняли долоні, і хлопчик умить випарувався за дверима, залишивши за собою порух повітря, що його в давніх американських мультфільмах зображали у вигляді кольорових вихриків. Він не запізниться, зі спокійною впевненістю зауважив Андрій. Мій син давно вже нікуди не запізнюється.

— Могли б і підвезти, — Інна стурбовано звела брови, дослухаючись, як даленіють лункі, стрибучі кроки. — Там дві дороги переходити.

— Йому одинадцять років. Їдьмо. Дівчатка, чемно поводитися, слухатися маму й Олену Іванівну і…

— Не гайнувати часу!

— Точно.

Няня виникла в передпокої непомітно, у слушний момент — коли він уже відпустив розціловану Марію і цьомнув Надійку в зворушливий носик-кнопку, а Інна взулась і пов’язала шарф, —

лише такі люди, ненав'язливі і точні, працювали в нього вдома. У помешканні, де все завжди відбувалося вчасно і ненапружено, а показне веселе безладдя, що завжди збивало з пантелику сторонніх, лише увиразнювала внутрішню впорядкованість, розраховану до секунди.

Андрій передав малу їй на руки, підхопив на плече рюкзак (ніколи не брав у дорогу багато речей, навіть на закордонні ярмарки, шокуючи от-кутюрних видавничих дам своїми джинсами та регланами), і вони з Інною вийшли на сходовий майданчик, весь у гігантських ліанах і фікусах. Далеко не вся рослинність, яку вирощувала дружина, поміщалася в їхніх шістьох кімнатах, тому особисті Інчині джунглі, як і в природі, потроху захоплювали суміжні території.

— Знову, — присіла навпочіпки, встромила руку під шкірясте листя і витягла недопалок у гидливих пучках. — І як же їм не соромно?

— Їм соромно. Інакше б він валявся на підлозі.

— Андрію… от навіщо нам?..

— Обговоримо це, коли буде час.

Інна хотіла щось відповісти, і він навіть знав, що саме, не вперше про це заходило і не востаннє, — але не озвучила, тільки невдоволено ворухнула закопиленими губками і, не чекаючи ліфта, побігла вниз сходами: маленькі ніжки, дзвінкі підбори, ляскуча луна. Коли я зійду, вона чекатиме біля машини, витираючи серветкою пальці від охайно викинутого в контейнер недопалка, всміхатиметься і не починатиме розмов у недозволений час.

Добре, зараз наздожену. Я теж умію і люблю стрімголов летіти вниз, перестрибуючи через кілька сходинок і хапаючись за поручні, щоб не заносило на поворотах.

Під'їхав ліфт і безгучно розсунув дзеркальні двері.

* * *

Нарешті злетіли.

Запізнившись на п'ятнадцять хвилин, саме тих, що вони простирчали в корку — п'ятниця, виїхати з міста неможливо, чому він, Андрій, це не врахував? — і що їх Інна все-таки використала на чергову розмову про заміський будинок, який пустує дев'ять місяців на рік і в якому вони давно б могли жити без усіляких сходових майданчиків, тіток, що збирають гроші, та недопалків у квітах. І дихати чистим повітрям. І возити дітей у школу на заняття, а потім забирати їх звідти і не сіпатися щоразу.

І самі вони — останній аргумент він почув уперше і захоплено навів різкість, як же хвацько вона, його розумна дружинонька, використовує проти нього його ж власний улюблений арсенал, ніби старовинну шаблю з килима на стіні, що опинилася напохваті, — зможуть планувати своє життя і свій час!

Якби вона могла, то жила б не просто за містом — а у своєму власному, окремішньому і герметичному просторі, в задраєному відсіку, в особистому світі-капсулі. Де нічого не відбувалось би, не змінювалося і не рухалося. Де щоразу, повертаючись із літературних поїздок, бачив би її точнісінько такою ж — молодою і стрункою, неправдоподібно оточеною нашими дітьми, усміхненою, з маленькими руками по лікоть у землі, незмірно далекою від того, що коїться там, у зовнішньому і спільному для решти людей світі, — і так усе життя. Інка була б щаслива.

Він теж був би щасливий, і знав це. З жінкою, яка за будь-яких обставин (він і не такі важливі речі завжди ретельно прораховував заздалегідь) перестала би бути цікавою і жаданою, просто не варто було б одружуватися.

Усе, звісно, сходилося на дітях.

У момент їхньої ключової і глобальної розбіжності, безпрецедентно тривалих перемовин і неможливого, як на стороннє око, компромісу корок нарешті зрушив з місця, і дружина зосередилася на дорозі. На щастя, вона належала до унікального, майже вимерлого під тягарем природного добору, підвиду жінок, здатних у конкретний відтинок часу робити лише щось одне.

Вони встигли, як встигали завжди, і ось літак уже набирає висоту, а внизу розкинулося місто, красиве, як і будь-яке інше, — справді, я бачив їх більше ніж досить — кожне місто світу, коли дивитися на нього звідси, через ілюмінатор, по-дитячому тицьнувшись носом у скло. Місто необхідне, а тому досконале. Місто — наш загальний простір, єдиний організм зі спільною циркуляцією крові й нервових імпульсів, а також усього потрібного для нормальної життєдіяльності: і його власної, і кожної конкретної людини. Місто встановлює власні правила, власний ритм і власний час.

Спробуй вбудуватися, вжитися, врости, казав Андрій синові, і дівчаткам теж збирався сказати, старшій уже от-от. І лише оволодівши загальним часом — зможеш розвернути його на себе і зробити по-справжньому своїм.

Я знаю напевно. У мене він давно вже є.

Свій час.

* * *

Зустріч з читачами і обидві автограф-сесії призначено на суботу (на рецепції видали конверт з особистим графіком — організація на фестивалі завжди була притомна, цілком європейського рівня), а на сьогоднішній вечір заплановано бенкет — окремий квадратик рожевого паперу, мабуть, без нього не пустять.

У літературних колах бенкети з фуршетами заведено зневажати з особливим завзяттям, що його можна порівняти лише з ретельно приховуваною жагою халяви; а йому, Андрієві, подобалося. Хіба ж не чудово — водночас і смачно поїсти, і поспілкуватися з колегами, не витрачаючи ні на те, ні на те зайвих ресурсів? До того ж запрошення на бенкет, хоч як це смішно, не перестало бути переконливим способом конвертації статусу — від часів перспективної літературної юності й дотепер. Статус у нашій високій сфері взагалі річ вельми і вельми відносна, і підтвердження цьому Андрій отримував щоразу, коли хтось укотре приймав його прізвище за по батькові.

Хороші готелі коштом організаторів він, до речі, теж цінував.

Увійшовши і обдивившись, Андрій кинув рюкзак на дальній край широчезного — що вони, цікаво, про мене думають? — ліжка і навскоси витягнувся на покривалі. До бенкету залишалося години півтори порожнього часу (епітет «вільний» смішив: його час був вільний за визначенням), і він давав цій порожнечі шанс наповнитися в природний спосіб, як це завжди й буває у фестивальному житті з його збивчастим напруженим ритмом. А як ні, це малоймовірно, проте на краще, піду прогуляюся, вип'ю кави. У цьому місті, як і в усіх інших, він мав улюблену кав'ярню.

Одночасно задзвонив мобільник у кишені куртки й телефон на тумбочці. До тумбочки вдалось дотягнутися, не встаючи.

— Андрій Ігоревич?

— Слухаю вас.

— Це адміністратор. Ви зручно влаштувалися?

Не вгадав, краще було б узяти мобільник.

— Так, дякую.

— До вас тут прийшли. Запитують, чи можна піднятися в номер. Полтороцький Сергій Володимирович.

Долинув приглушений бас: Полтороцький, і Андрій мало не розсміявся вголос із цієї видимої парності, з римування ситуацій; бігме, жоден статус не є абсолютним, нічиї слова і значущість не здатні сягнути кожного готельного адміністратора. А моє ім'я та по батькові, не варто себе дурити, у них просто записано в реєстраційній книзі.

— Сергія Володимировича можете пропускати до мене будь-коли, — чітко промовив Андрій так само діловито і серйозно. —

Але краще перекажіть, що я зараз зійду.

Полтороцький сидів у передпокої на пуфиках, на двох одразу, та й узагалі його було багато, дуже багато! — як завше. Побачивши Андрія, він жваво розкинув руки, немов риболов у розмові з колегою, через це дорогий сріблясто-сірий піджак перехнябився на його могутньому тілі, а дизайнерська краватка вислизнула назовні:

— Андрюхо!!!

Від полтороцьківських обіймів він завбачливо ухилився, та по плечу його все-таки поплескали, і Андрій, як завжди, відчув себе чоловіком занадто тендітної статури, мало не з пір'їну завважки — це погано вкладалося в картину світу і сприйняття в тому світі себе, та Полтороцькому традиційно пробачалося як чудовому дядькові та розкішному типажеві. І якщо в білялітературних колах або в менш близьких Андрієві колах артистичних різноманітних унікумів було хоч греблю гати, то у владі, принаймні вітчизняній, він був такий один. Хоч як це прикро для країни.

— Де б ми ще побачилися, — життєрадісно рокотав Полтороцький. — У столиці так просто не впіймаєш.

— Тебе теж.

— От не треба брехати, добре? У мене по дві вистави на місяць, міг би і зайти.

— Але ж квитків не добудеш.

— А ти пробував? Можу, до речі, влаштувати запрошення для вас із дружиною на прем'єру двадцять восьмого…

— Двадцять восьмого я в Барселоні на ярмарку.

— Отож-бо.

Юнак-адміністратор захоплено спостерігав з-за стійки. Може, й упізнав — свого часу Полтороцький мелькав у кіно, і стрічки з ним регулярно крутили на центральних каналах з нагоди воєнних та патріотичних річниць, а також, на радість дамам, до Восьмого березня, — але не факт. Андрій давно зауважив, що ця людина викликає загальний захват незалежно від власної впізнаваності, сама собою, наповнюючи будь-який простір і перетворюючись на його центр. Це я можу з'явитися будь-де інкогніто і залишитися непомітним; і не знати, хто кому має заздрити.

— Маячимо, — перехопивши його думку, погодився Полтороцький. — Ходімо звідси. Треба відзначити.

— Ходімо. Але щодо відзначити не певен, мені ще сьогодні на бенкет.

— Ти підеш на це збіговисько? — всю свою зневагу він уклав в обертові двері, й Андрій легко проскочив надвір на наступному оберті, не торкаючись стулок. — Ну добре, тоді я теж піду. Хотів був сачконути, хоча з іншого боку, навіщо Ольгу ображати,

хороша тітка… Але відзначити мусимо. Ось під'їдемо в одну місцинку… ч-чорт, я ж Володьку відпустив. Уявляєш, зараз навіть тут після шостої шалені корки! Скоро взагалі не матиме сенсу тримати машину, якщо хочеш бодай менш-більш розраховувати час.

— То прогуляймося.

— Гаразд. Не запізнимося? — Полтороцький глипнув був на годинник, надмірно дорогий, як і все в нього, такого зворушливого в пристрасті до кричущої розкоші; але тієї ж миті перевів погляд на Андрія, підсміхнувся. — Забув. Ти ж у нас ніколи й нікуди не запізнюєшся.

* * *

До «Склянки» вони не дійшли: довелось би дати великий гак і потім квапитись, а цього Андрій не дозволяв у принципі, вилучивши зі свого життя раз і назавжди. Зупинилися в симпатичній цукерні — в цьому місті вони траплялися на кожному розі, практично як у Європі, що йому, ласунові, вельми подобалося. Полтороцький, щоправда, страждав, адже тут, крім лікеру в каву, алкоголю не подавали, — страждав фізично, зримо; схоже, він уже таки алкоголік, хоч і категорично це заперечує, вкотре подумав Андрій.

— Бо таке життя, Андрію. Вчора голосували поправку до авторського права в інтернеті, тобі це має бути цікаво, га?.. То я, щоб ти знав, передав картку Боброву, бо вже дивитися не можу на ті пики. Плюнув та й поїхав у Пущу рибалити. Мене можуть позбавити мандата тільки так. Картка, до речі, досі в Боброва, ото наголосує там, поки я у відрядженні…

— То що з поправкою? Пройшла?

— А хіба мені не один чорт?

— Навіщо тоді взагалі балотувався?

— По дружбі, Мишко попросив. Йому потрібна була публічна особа в списках. Хіба мені для Мишка шкода?

— Не бреши, — мовив Андрій, помішуючи довгою ложечкою цукор у лате. — Ти хотів у владу. Всі хочуть. І мені справді цікаво: навіщо?

Полтороцький зареготав і все-таки плеснув його по плечу, перехилившись через столик — келих із лате вдалося врятувати, — і в цьому його жесті, і в оксамитному акторському басовитому сміху проступала така філігранна техніка, що нею можна було захоплюватись, але жодним чином не вірити. Перехопив Андріїв погляд і враз замовк, наче вимкнув звук.

— Відверто? А так. Розумієш, цього, — точковий наголос і пауза, — я досі не робив. А хотілося.

— І як?

Полтороцький стенув плечима:

— Нудьга. Наче кіно, тільки ще каламутніше.

Андрій кивнув, погоджуючись: в активній нелюбові до кіно, точніше, до світу кіновиробництва, що їх, до речі, і звів колись, — то був єдиний у його житті випадок, коли молодий ще письменник Маркович спокусився на запрошення написати сценарій для великої студії — вони були цілком солідарні. У безглуздішому середовищі, де всі завжди квапилися, водночас бездіяльно зависаючи на довгі години, безтолково юрмилися, мимоволі і зумисне заважаючи одне одному, особливо завзято блокуючи і зводячи на пси чужу працю, де кожен постійно був у чомусь винен, а всі разом бездарно нищили час, — він не опинявся ніколи, ні до, ні, тим більше після. Полтороцький доволі звикло сприймав кіношний абсурд із неперевершеним презирством зірки; він і досі, як знав Андрій, не гребував засвітитись у серіалі з хорошим бюджетом. Але вони розуміли один одного.

— Ці безглузді засідалова, голосувалки, балаканина для преси… Брифінги, шмифінги, тьху. А потім іще до глупої ночі реальні тари-бари по саунах… моторошна каламуть. Час, мов крізь пальці. Минулої суботи я ледь на виставу не спізнився. Думав, вона через тиждень.

— Та загалом тобі подобається.

— З чого ти взяв?

Андрій усміхнувся:

— Бо ти й досі ще там. А ти ж у нас незалежна людина. Інакше би пішов.

Полтороцький повів бровою, здвигнув усім своїм рухливим каучуковим лицем, обмірковуючи цю думку, і ствердно кивнув:

— Пішов би.

Маєстатично потягнувся до столика наготованим захватом із двох пальців і поморщився, торкнувшись до філіжанки з кавою. Гидливо вихилив, немов мікстуру.

— Андрюхо, ми на бенкет не запізнюємось?

— Поки що ні, сиди.

Він надпив іще трохи лате, розтягуючи задоволення, смакуючи медовий присмак на денці й вистиглу, та все одно розкішну пінку з корицею. До цього міста варто було приїздити лише заради кави. Навпроти неквапно оберталася на стійці різноманітна випічка, унікальна в кожному тутешньому закладі: а й справді, хай йому грець, тому бенкету…

— Розумієш, у чому річ, — озвався Полтороцький. — Ти молодий. Сороківки ще немає, а все вже при тобі: визнання, гроші, ну ти зрозумів… усе вчасно. А головне, є запас. У твоєму-то віці! Точно сподіваєшся колись написати свій найвидатніший роман, га? Отож-бо й воно. Не думай, що лише ти тут інженер людських душ.

Андрій кивнув:

— Звісно, що сподіваюсь, інакше який сенс?

— А я вже — ні.

Він знову неправильно взяв чашку, зазирнув до неї, гидливо відставив убік, поплямкав. Повів далі:

— Скажімо, в мене зараз ідуть Тев'є та Лір, що там, що там я геніальний, це не жарт, ти ж мене знаєш. Двадцять восьмого прем'єра, до речі, можу вам з дружиною… а, вже пропонував, забув. І нафіг, постановка паскудна, правду кажучи. Лише на мені й витягують, ну ще Наталя, вона добре працює, молодець дівка. То й що?.. Андрію, через себе я вже не перескочу. В театрі. Про кіно взагалі мовчу. До речі, «Оскара» мені дулю дадуть, а все решту вже дали. Отже, треба спробувати щось іще. Для початку бодай політику. А може, з мене буде користь народові, вітчизні, га? — він хитро підморгнув. — Час же, час спливає…

— Полтороцький, — Андрій знову всміхнувся, — я тебе люблю.

— Марковичу, я встидаюся!

Він підхопив зі столу взірчасту серветку і, згрібши її в пальці, кумедно зобразив знічену пані з віялом; Андрій реготав до сліз, привернувши загальну і, либонь, зайву увагу. Втім, він давно помітив, що дві дамочки постбальзаківського віку в дальньому кутку давно вже перешіптуються, поглядаючи в їхній бік. Перезирнулися, а потім одна з них рішуче звелася і пішла, петляючи між столиками, дорогою порпаючись у торбинці:

— Сергію Володимировичу… якщо можна… знаєте, я ще студенткою… Будь ласка, дайте автограф!

Полтороцький посерйознішав. Не дивлячись на жінку, охайно склав серветку вчетверо, накрив нею порожню чашку — і лише тоді зволив ледь-ледь повернути голову, скоса глянув бундючним оком і з непомірним гонором зронив:

— Ні.

Тітонька зашарілась і подалася назад, наштовхуючись на стільці. Темне вікно докладно відображало, як вони з подружкою гарячково підфарбовують вуста, кличуть кельнерку, негайно розраховуються, натягують пальчатки. Бідолашної шануальниці Полтороцького шкода було навіть у відображенні.

— Даремно ти так, — мовив Андрій. — Я б дав.

— А в тебе, зауваж, ніхто й не просив.

Він зайшовся достоту мефістофельським реготом, під звук якого скривджені дами втекли з кав'ярні. Андрій задля годиться поглянув на годинник на стіні: він давно вже цього не потребував, вбудований таймер цокав у нього десь всередині, вдало маскуючись під серце, надійний і безвідмовний, що не підводив ніколи:

— Ходімо.

* * *

Біля ресторану вирувала звична штовханина. Запрошені літератори, показуючи рожеві папірці, заходили всередину, ті, кого не запросили, пильнували знайомих і просотувалися вслід за ними: охорона та фейс-контроль на фестивальних бенкетах ніколи не були надто пильні. За півхвилини з Андрієм встигли привітатися осіб п'ятнадцять, трьох він навіть розпізнав, а ще з півдюжини згадав в обличчя, без імен та обставин знайомства. Дві гарненькі панночки, блондинка та брюнетка, затрималися поруч у промовистому упованні.

Андрій покопирсався в кишенях: рожевого аркушика, звісно ж, не знайшов — найімовірніше, я взагалі забув його в готелі. Доведеться скористатися знайомством із Полтороцьким.

Та на фейс-контролі стояв Паша з дружнього видавництва, який широко до них усміхнувся:

— Андрію, Сергію Володимировичу, нарешті, Ольга Петрівна вже цікавилася…

— Ми вчасно, — прогудів Полтороцький. — Як годинник. Де Оленька? Жадаю припасти до царственої ручки.

— Проходьте, будь ласка.

Дівчата в останню мить загальмували, й Андрій змушений був підхопити обох попід руки, тягнучи досередини. Врешті-решт його залізобетонну репутацію взірцевого сім'янина давно пора було як не зруйнувати, то бодай поставити під сумнів. І, ясна річ, одразу напоровся на Ольгу, яка особисто зустрічала гостей біля входу в залу.

— Андрійку? — трохи знічено промовила вона.

На щастя, між ними виросла широчезна спина Полтороцького. Зарокотів його поставлений баритон:

— Оленько, радий бачити. Вітаю господиню нашого феєричного свята, натхненницю літературного життя країни! Люба моя, ти нині гарна як ніколи.

Дівчиська безладно щось пробелькотіли, сипонули врозтіч і,

змішавшись із натовпом, двома тонкими струмочками полинули до зали. За вигадливо вигнутою лінією довгих столів, що пістрявіли наїдками, здається, вже не лишилося живого місця — а літератори з голодними очима прибували і прибували. Полтороцький, з бездоганним вишколом обцілувавши Ольжину руку, теж пішов досередини, не чекаючи на Андрія; його спина випромінювала стурбованість і спрагу.

Ольга всміхнулася. Вона сяяла розсипищем стразів на чорному оксамиті, схожа на невисокий, міцно збитий Чумацький шлях. Андрій знав її вже років сто. Принаймні п'ятнадцять із них вона робила цей фестиваль, гаруючи весь рік, мов коняка і каскадер в одній особі, — тож могла собі дозволити трохи посяяти, в усіх сенсах.

— Вітаю, Олю.

— Молодець, що приїхав, — вона понишпорила очима довкола нього. — Ти сьогодні, здається, не сам?

Андрій засміявся:

— Молоді письменниці, — пояснив він. — Моя майстерня.

— Це ж чудово!

Позаду вже підтискали.

— Ще, думаю, побачимося, — мовив Андрій.

— Неодмінно. Не забудь, завтра в тебе зустріч із читачами! «Тамбур», чотирнадцята нуль-нуль.

Незбагненно, але вона завжди пам'ятала програму назубок. Усю.

Андрій пройшов до зали. Навколо вже гуло ділове, стишене звукове тло, зіткане з уривків розмов, дзвону келихів, цокання ложок та виделок і стереоплямкання: люд бенкетував на повну, не чекаючи офіційної команди. Місць, як і слід було чекати, не залишилось. Із ним знову звідусіль віталися, дружньо здіймали долоні, потім розводили руками і скрушно кривили обличчя. Він пошукав поглядом Полтороцького — і знайшов, оце гарно, в товаристві недавніх брюнетки та блондинки: з однією він цокався, іншу по-батьківському обіймав за талію. Цікаво, вони й справді щось пишуть? Андрій був майже переконаний, що так — але не на всі сто, а Ольга ж перевірить, із неї станеться.

Він переступав із ноги на ногу посеред зали, ситуація ставала дедалі дурнуватіша. Звичка всюди приходити вчасно за наших реалій геть себе не виправдовувала, він уже котрий рік поспіль не міг примусити себе робити апріорі абсурдну поправку на країну.

— Жеруть, — з тихою ненавистю мовив хтось під вухом. — Сам Андрій Маркович стоїть і не може знайти місця, а вони жеруть.

Інтонація, з якою це було мовлено, насторожувала; він глянув

упівока і переконався, що має слушність. Дядечко непевного віку в розтягненому светрі та з гемінгвеївською борідкою, вочевидь, був місцевим графоманом, фаховим літтусовщиком зі зневаженими амбіціями та зграями приручених тарганів під лисиною.

Відкараскатися від такого було б складно і за сприятливіших обставин.

На щастя, тут укотре пролунало життєрадісне:

— Андрію!

Озирнувся: від входу поспішав Віктор Стеценко, доцент і прозаїк, — якось вони разом виступали перед студентами і відтоді віталися, перетинаючись вряди-годи на різноманітних заходах.

Андрій квапливо ступив до нього, мов до найкращого друга, якого дивом зустрів:

— Вікторе! Бачу, тут дослівно всі.

— Так фестиваль же!

Вони відійшли трохи вбік і вже не стовбичили просто посеред зали. Втім, місцевий гемінгвей не відставав.

— А я цього року не просто так, — похвалився Стеценко. — У мене нова книжка вийшла! Збірка малої прози. Шкода, не маю з собою, подарував би…

— На ярмарку є? Я куплю.

Віктор засяяв: ніщо так не може ощасливити малотиражних письменників другої-третьої шереги, як обіцянка придбати їхні книжки. Тепер мушу, зав'язав уявний вузлик Андрій, інакше це все одно, що ошукати дитину.

— А ви теж письменник? — встряв гемінгвей. — Познайомимося…

Поки вони знайомилися — Вікторові бракувало досвіду в таких справах і шкодив очевидний надлишок університетської делікатності — Андрій знову перебігся поглядом по залі. Сісти було справді ніде, і це його дивувало: Ольга за своє життя організувала сотню-дві бенкетів, вона ніяк не могла не врахувати халявників. Інша річ, їхньої армії щороку прибуває… Він уже почувався винним, що провів тих дівчат.

— Андрійку, Вітю, хлопці, що ж ви? Проходьте, зараз починаємо. Арночко, ходімо, люба.

Невідь звідки виникла Ольга, підхопила їх зі Стеценком під лікті й посунула поперед себе, ніби гірський потік. У протилежному кінці зали виявилися невидимі, мов потаємний вхід за картиною в старовинному замку, двері до сусіднього приміщення, компактнішого, з бенкетними столами літерою «п», впізнаваними літературними обличчями навколо — і, справді,

певною кількістю вільних місць. Андрій сів, вітаючись із присутніми короткими чергами, Віктор і Гемінгвей шелепнулися навпроти. Ольга посадила поруч з Андрієм хирляве дівчисько з величезними кільцями у вухах і випарувалася перш ніж він устиг озирнутися і подякувати.

— Що ж. По першій, — у Гемінгвея вже було налито. — Всі ми тут певним чином письменники. Пропоную випити за наш щоденний…

— Дорогі друзі! — пролунав в обох залах кришталевий Ольжин голос.

— Тссс! — перебив Віктор гема-самозванця. Той замовк і спожив без тосту.

З протилежної відноги літери «п» Андрієві помахав Нечипорук; супер. З Нечипоруком вони вели спільний проект, покликаний представляти молодих письменників у Східній Європі; саме назріла розмова, і Андрій навіть збирався йому телефонувати завтра-післязавтра, щоб спеціально здибатися. Чудова все-таки річ бенкети. До речі: він дегустаційно поклав на тарілку по ложечці всіх салатів, по налиснику з грибами і ще чимсь, розетку з паштетом, по канапці з червоною та білою рибою… тааак. Тарталетки з кав'яром, усі до одної, вже скупчилися на гемівській тарілці, і той пожирав їх так швидко, ніби неподалік стояв представник гіннесівського комітету з секундоміром. Тямовитий Стеценко дотягнувся до сусідньої тарелі і простягнув її Андрієві. Він узяв зо дві, запропонував сусідці, але та взагалі ніяк не відреагувала. Андрій лише зараз зауважив, що в неї геть виголена голова з химеристим татуюванням над вухом.

Ольжин голос линув над головами ненав'язливим тлом; такий знайомий, звичний, він самим лише своїм звучанням повертав час на рік, а потім ще на рік, і ще… Як завше: подяки міській владі, перелік спонсорів, поіменні дякуночки гостям фестивалю — його ім'я пролунало третім чи четвертим, а хто був раніше, Андрій, на жаль, проґавив, — а потім до болю знайоме про катастрофічну культурну ситуацію в країні, про те, що лише всі гуртом… Судячи з того, що катастрофічна ситуація стабільно трималася вже котрий рік поспіль, спільні зусилля не були марні.

— А зараз фестиваль привітає почесний гість, народний артист і народний депутат, наш дорогий Сергій Володимирович Полтороцький!

— У всіх є? — стурбовано запитав гем. — Дівчино, вам налити?

Хирлявка підвела поголену голову і виразно промовила:

— Іди на.

Затуркотів полтороцьківський баритон. Вітання із владних сфер, наш Президент, мовляв, мріяв особисто приїхати, але обставини… маю надію, що й з мого скромного товариства… певна користь…

— Старий пердун, — буркнула хирлявка.

— Даремно ви так, — озвався Андрій. — Сергій Володимирович, по-перше, чудовий актор, по-друге, мій друг, а по-третє…

— Ви Андрій Маркович?

— …жанр привітання — в принципі не найвиграшніший навіть для дуже розумної людини, — завершив він. Закінчувати думку незалежно від того, перебивають її чи намагаються кудись повернути, було його давнім принципом.

Хотів був додати щось про її юний вік, але не став.

— А я Арна, — мовила дівчина. — Справді, не будемо ж ми, як дурні, чекати, поки нас відрекомендують.

Вона говорила як людина, свідома своєї безумовної популярності — не зіркові понти, підживлені комплексами, а нормальна діловита впевненість, так не сумніваються щодо кольору снігу й трави. Після секундної паузи Андрій пригадав: справді, Арна. Якось так склалося, що він жодного разу її не бачив, не перетинався наживо — хоч у вітчизняному літпроцесі знав, здається, всіх. На свої глянцеві й контркультурні світлини вона була геть не схожа.

Усміхнулася:

— Загалом я вам вірю. Мабуть, і справді кльовий дядько, даремно я про нього так.

— Геть даремно. Я вас познайомлю, якщо хочете.

— Так, було б непогано. Він же по культурці? У мене в жовтні турне з «Кадаврами», от якби патронат пробити… Що скажете?

На вигляд їй було років сімнадцять. Вона йому однозначно подобалася.

— …за нашу неймовірну, чарівливу, фантастичну господиню! — провуркотів Полтороцький. — За тебе, Оленько!

Стеценко потягнувся з келихом через стіл, почаркувався з Андрієм і запитально глянув на Арну; вона люб'язно всміхнулася до нього і підняла келих, але Віктора випередив гем зі своєю енною вже чаркою, вдало тицьнувши склом об скло, хоча, можливо, торкнувся й до пальців, Андрій не зауважив.

Арна поставила келих на стіл.

Нависла над спустошеними тарелями, опершись на стіл розчепіреними маленькими руками.

— Я тобі, здається, сказала, — виразно промовила вона. — Іди на.

І додала ще чимало слів, слухаючи які Стеценко кілька разів конвульсивно зітхнув, а потім, схоже, вирішив удати, що не чує. Коли вона закінчила, гема в радіусі досяжності видно вже не було.

Арна задоволено випила.

— А я вас, здається, знаю. Ви поетка? — боязко запитав Стеценко.

— Віктор Стеценко, мій друг, — поквапився представити його Андрій. — Хороший письменник, на ярмарку його свіжа книжка.

— Ух ти! Я куплю.

Стосовно того, що вона далеко піде, не виникало ані найменшого сумніву.

Перша хвиля загального обжирання вщухла, натомість почалася руханина. Краєм ока Андрій помітив, що Нечипорук устав з-за столу і, підхопивши келих, вирушив тусуватися; варто було б його вицупити, поки не втік, до того ж відносно тверезого.

…Коли (обговоривши східноєвропейський проект, а заодно й кілька інших, діставши з півсотні запрошень і пропозицій, що двітри з них були варті уваги, призначивши на фестивальні дні з півдюжини зустрічей та перецілувавши в щічки зо два десятки знайомих письменниць, а також, упійманий Ольгою, проказавши у мікрофон вітальну промову і тост) він повернувся до столу, Арна та Стеценко вже стиха і душевно спілкувалися, напрочуд легко подолавши віковий бар'єр та відмінності культурного бекґраунду. Андрій аж замилувався. І прислухався звіддаля: не міг позбутися цієї хуліганської звички, пекучої цікавості на межі споглядацької сверблячки. Та, власне, й не намагався, що ж тут.

— Час, — бідкався Стеценко. — Зараз так пришвидшилося життя… Я ж викладаю, у мене одинадцять годин на тиждень, одинадцять, уявляєте? А ще ж методичні плани, перевірка студентських робіт, статті й таке інше. А крім цього, я змушений, так-так, саме змушений, ми платимо іпотеку… репетиторствувати, готувати абітурієнтів. Коли мені писати?!

— А вечорами?

— Та де там… Вечорами всі вдома — дружина, теща. І Віталіка забирають з садочка, я вам не казав? — у нас маленький син.

— Ух ти, класно!

— Так, але я відвик, діти від першої дружини вже дорослі… Ми тулимося в трьох кімнатах, я навіть окремого кабінету не маю! Я не можу так працювати. Потребую тиші, зосередженості… часу…

— З часом засада, — поскаржилась і собі Арна. — Котра вже година? Я сюди відразу після еротичних читань, а ще ж запис

сьогодні, «Кадаври», падлюки, економлять на студії. Це щонайменше години до другої, а о п'ятій ефір на «Підйом, країно!», сама ідіотка, треба було послати, а о дванадцятій, блін, знову фест, зустріч із читачами… Коротше, піду я, мабуть. Рада знайомству. Ви кльовий, справді.

Вона розвернулася назустріч Андрієві. І, пригадавши, застопорилася:

— О, до речі. Де там наш Полтороцький?

* * *

Світла на поверсі чомусь не було.

Увійшовши навпомацки в номер, Андрій переплутав вимикачі, і лампочка загорілася не в передпокої, а в ванній: яскрава смужка з-за дверей відбилася в дзеркалі, ледь-ледь підсвітивши кімнату. Гаразд; нехай так і буде. В напівтемряві роззувся, почепив куртку, ввімкнув чайник на тумбочці і, присівши навпочіпки перед рюкзаком, зашарудів пакунками. Ніколи не знаєш, чи зручно тебе поселять, чи буде в готелі цілодобовий ресторан і змога замовити чай у номер — а чай вечорами він пив завжди, улюблений, з м'ятою. Андрій сподівався, що до зіркових понтів з райдерами він не докотиться; простіше було брати дещо з собою.

Коли чайник забулькав і, вимикаючись, клацнув, пірамідка вже лежала в дорожній чашці. Пахощі м'яти у півтемряві. І в тиші — жоден із сусідів ще не повернувся з бенкету, дякувати Богові.

З чашкою в руках Андрій вийшов на балкон. На зимному повітрі чай концентрувався в чисту насолоду, прикро, що швидко холонув. Готель здіймався над містом свічкою: місцева інтелігенція палко ненавиділа цю будівлю, даючи їй лише дошкульні та непристойні назвиська, — а йому, Андрієві, подобалася. Польотний краєвид, необмежений простір, все місто внизу. Тонкі обриси веж і дахів, химерно підсвічені історичні будівлі, а як примружитися — суцільне розсипище різнобарвних вогнів. Усі нічні міста з височини легко порівняти чи з новорічною, чи з космічною ілюмінацією, і це прекрасно. У протифазі до загального, непевного, позбавленого індивідуальних рис — надто чітко і точно окреслюється і пульсує свій, єдиний, особистий простір. І час.

Він допив чай і повернувся в номер. За вікном над письмовим столом маячіли нічні вогні, напівстерті серпанком фіранки, а коли Андрій сів, опустивши за собою виднокіл, зосталася лише темрява і майже невидимі, радше домальовані уявою зорі. Він так

і не ввімкнув світла. Підняв кришку ноутбука.

Атож, кожного дня. Хоч би де я перебував, хоч би скільки справ і подій, випадкових здибанок і зустрічей, друзів і чужинців, інформації та білого шуму вмістили в себе сакраментальних двадцять чотири години. Їхня швидкоплинність і самовластя здатні будь-кого збентежити і збити з ніг — але я давно знаю, як можеш і мусиш їх подолати. Дуже просто: завжди, за будь-яких обставин, іти від зворотного.

Час — зовсім не те, що думає про нього абсолютна більшість людей. Не даність і не диктат — а ресурс, резерв, скарб. І використати його насправді можна як завгодно. Сповільнити чи прискорити, підострожити чи спинити, вирішити принагідно, чим його наповнити і як розподілити. Я сам керую своїм часом, а не навпаки, як це, на жаль, буває у більшості, і це аж ніяк не метафора — це достеменно так. Погано одне: постійно доводиться робити поправку на них, інакших, на ту-таки більшість, з якою я винятково через недосконаліть світобудови змушений ділити його, свій час.

Та на щастя, не завжди. Наприклад, не зараз.

Але ж інтересно виходить.

Направду. Мені самому цікаво, що буде далі.

II

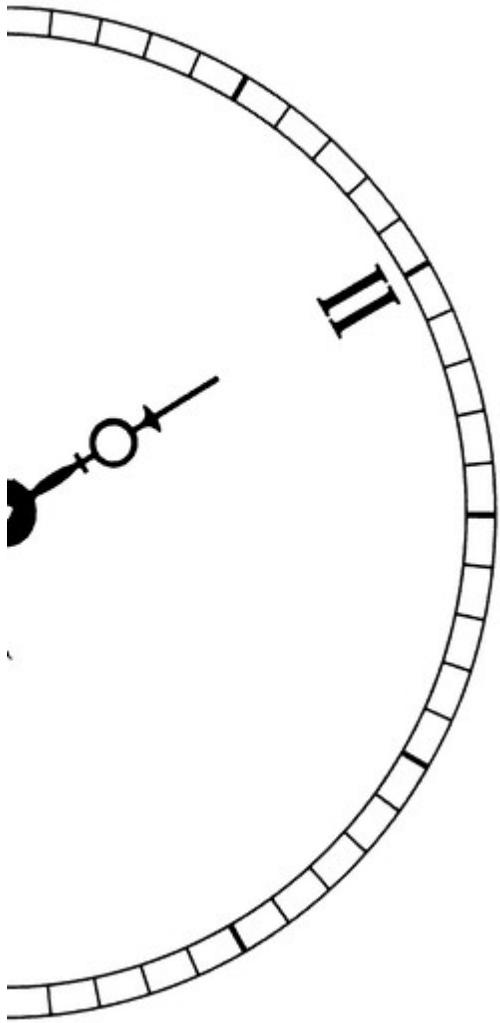

Ніколи більше. Ніколи.

Бо мені не потрібно. Я, Ірма Онтарі, гармонійна самодостатня особистість, коефіцієнт за тестом Брітлінга один і вісім, за Ксав'єром — сто двадцять шість. Може, просто зараз пройти зведений індивідоадаптер? — та ні, він же геть попсовий. Ксав'єра і Брітлінга вистачає, у них фаховий інструментарій і правдива шкала.

Я самодостатня. Гармонійна. Мені добре тут, у моєму особистому просторі та хроносі по внутрішніх межах. Я не потребую зовнішніх ментальних, енергетичних чи інформаційних

опор. А тим більше — жодної конкретної людини як їхнього суб'єкта.

Нічого подібного, я зовсім не мріяла його зустріти, коли здуру туди попхалася. І тим більше не хочу зараз. Ніколи. Взагалі.

Звідки він там узявся?! Маргарита — вона знала?.. кажуть, це популярна розвага серед тусовщиків: влаштовувати буцімто випадкові зустрічі для нормальних людей, які не завжди здатні адекватно себе опанувати за таких обставин. Либонь, дуже смішно, коли дивишся збоку. Технічно завиграшки — відстежити зв'язки по мережах, промоніторити хронорежим, виходи, комунікації… декому нічого більше робити, на те вони й тусовщики, жалюгідні, неповносправні, щасливі лише в товаристві таких, як вони самі. Припустімо, хроноконфлікт Маргарита не провокувала навмисно, ніхто не винен, що ти така…

Я. Гармонійна. Самодостатня. Багатогранна. Особистість!

Центр психопідтримки підкидає ще жменю свіжих тестів, методик та рекомендацій, і, зосередившись, зібравшись на силі — у них висить безліч програмних примочок, покликаних не випустити користувача живим, але нічого — я зачиняю вікно. У мене сила волі п'ятдесят за Ксав'єром. Я взагалі щомиті можу встати і піти в садок, до квітів. Тільки, мабуть, ще трошечки сповільнюся, ледь-ледь, отак. Я нікуди не поспішаю. І мені ніколи не буває нудно чи дискомфортно у власному житті, наодинці з собою.

Іґар.

То й що? Я і не покладала собі забути його ім'я.

Авжеж, це було шляхетно — проплатити хроноконфлікт. А з мого боку буде безглуздо виходити на комунікацію і пропонувати відшкодувати половину, тим більше що мені зараз і немає чим… а він ще сприйме це як зайву нагоду поспілкуватись, або, ще гірше, як мої дурні хитрощі. Ні. Він так само мені не потрібен, як і будь-хто інший.

Усе це давно не має значення. Вже півтора року минуло, а в нього, мабуть, років зо п'ять, він тоді ще жив набагато швидше за мене — взагалі незрозуміло, як Маргарита нас відстежила, адже близьких між собою людей відловлюють у мережі насамперед за синхроном… Чи це не вона? Може, й справді — отак-от, просто випадкова зустріч?

Утім, це не має значення. І він для мене — справді — геть чужий.

Панель встигає блимнути свіжою хвилею і нараз гасне, я не активую її знову: бо п'ятдесят одиниць сили волі, самодостатня особистість і, головне, квіти. А комунікації з мене досить.

У моєму саду тихо і волого, і пахне пряним пилком, і рівень вуглекислоти, відчуваю, не дивлячись на давач, трохи вищий, пора додати рослинам світла — а шкода, так добре, коли в саду сутінки. Регулюю налаштування. Посвітлілий сад одразу позбувається ілюзорного простору, крізь пелехате листя гігантської монстери просвічують непереконливі шпалери-джунглі на відстані витягнутої руки, фікус хилить набік верхівку, впираючись у стелю, агави розштовхують одна одну вигнутими пацьорками листя. Лілова традесканція геть всохла, незважаючи на підживлення, доведеться-таки обрізати, як жаль… А рожева герань зацвіла!

Сідаю навпочіпки і нахиляюся, зблизенька роздивляючись трішечки зморщені новонароджені пелюстки. Дві крайні квітки у суцвітті розпустилися не цілком, бліді, асиметричні, хворі. А я щойно сповільнилася, без жодної причини, навіщо?.. Рослини травматичніше за людей реагують на хронозміни. Мені здається, вони взагалі влаштовані набагато складніше і тонше за нас.

Підводжуся. Ледь-ледь повертаю напрямок променя, і в зрошувальній хмарині спалахує маленька веселка, це ні на що не потрібно, але дуже красиво. Мій особистий розкішний сад шість із половиною квадратних метрів завбільшки — найкраще місце на Землі. І мені геть не' потрібні якісь інші, загальні, знеособлені сторонньою присутністю місця.

Так добре, так спокійно. Хроносповільнення вирівнює емоції та думки, немов проводить м’якою масажною щіткою по хвилях волосся. Занурюю в нього пальці, в моє важке пухнасте волосся, таке живе і вільне, коли його не стягує обтислий хронос. І ще запах герані. І тиша, що мікроскопічними крапельками шарудить на листі.

Тишу розтинає різкий звук, і я здригаюся. Комунікація, екстрений виклик. З чого б це раптом, кому я здалася?.. до того ж, здається, ідучи в сад, я взагалі вимкнула панель…

Кидаюся до кімнати. Швидкість, різкі рухи, адреналіновий сплеск — тіло немов чуже, а умиротворена свідомість ледь-ледь відстає, не встигає, тому реальність здається геть ілюзорною.

Надекстрений виклик. Із функцією аварійної активації каналу. Панель блимає гарячково, немов на пожежу, землетрус, хроноконфлікт.

Простягнутою рукою торкаюся до екрана, не встигаючи зупинитися, на інерції мало не втелющуюся в панель. І лише потім, пригальмувавши і прокліпавшись, спромагаюся прочитати:

«Привіт».

Я знала. Я точно знала, що це він. Тому й летіла, мов скажена.

Якого лисого?!..

«Іґаре, чого тобі?»

«Нам треба поговорити».

«Поки нема про що, даруй. Я тобі маякну, коли зберу екви».

«Які екви?» — синюватий фільтр нерозуміння.

«Ну, мою частку. Дякую, що відразу заплатив. На все добре, Іґаре».

«Ірмо!!!»

Сліпучий спалах — режим надекстреності примушує замружитись і відсахнутися від панелі. Божевільний. Що з ним?

Із ним щось сталося?!

«Іґаре, я слухаю. Що ти хотів? Кажи».

«Впусти мене».

«Що?»

Забуваю виставити фільтр подиву. Від справжнього здивування не можу навіть пригадати, якого він кольору.

«Ірмо, я в твоєму кварталі. У п'ятнадцятій секції…»

І після паузи:

«Я тут, у тебе за дверима».

Не відповідаю. Лише зараз до мене доходить, що він не пропонував синхронізуватися, отже, використав як контрапункт мої налаштування. Сповільнений Іґар, аж смішно.

За моїми дверима.

Паніка. Раптова і приголомшлива, навіть і близько не порівнювана з тією, що накривала мене тоді, у Загальному просторі. Він за дверима; повідомлення досі блимає на хвилі, і я подумки проговорюю його знову і знову, прокручую по колу, намагаючись чи то заперечити, чи то по-справжньому повірити.

«Впусти мене».

Охристо-жовтий фільтр прохання, майже благання.

«Навіщо?»

«Будь ласка. Це важливо. Перевитрату енергії на вхід я оплачу, не бійся».

«Я не…»

…не боюся: неправда.

…не хочу тебе бачити: теж неправда.

…не бачу сенсу: так, це вже ближче і переконливіше, але може бути — і буде — сприйнято як запрошення до подальшої розмови, прохання розтлумачити, аргументувати, переконати; якого чорта?! Чому я не можу просто взяти — і впустити?!..

Чому?

Бо я нікого не впускала у свій особистий простір — уже й не пригадаю, скільки внутрішніх років; відколи він у мене з'явився, відколи мама змогла собі дозволити, її ж я й не впустила сюди

першою.

Категорично відкидала всі натяки знайомих і приятелів з роботи чи з мережевих спільнот, починаючи від власного милого шефа Ормоса і закінчуючи тусовщицею Маргаритою. Іґара зокрема теж — маю на думці, тоді, півтора року тому. Ми завжди зустрічалися тільки в нього, і ще зо два рази у його друга, який залишав нам код. Тільки не в мене.

Бо тут мій особистий простір. Я і квіти.

Бо я лише тут можу бути собою.

Багатогранною-гармонійною-самодостатньою особистістю, схожою на піврозквітлий бутон герані.

«Ірмо…»

Ні!!!

«Мені погано, Ірмо. Я не піду».

«Що з тобою?»

«Пусти».

«Що з тобою?!»

Треба поставити якийсь фільтр. Щоб він зрозумів, що я ставлю конкретне запитання і вимагаю конкретної відповіді. Але я не пам'ятаю. Я використовую комунікацію переважно у справах і майже не послуговуюся цими надмірними, необов'язковими витребеньками… Як у мене відкривається зовнішній шлюз у хроносі, я теж не пам'ятаю. І навіть не переконана, що колись про це знала.

«Іґаре».

Вицокую швидко-швидко, поки не забула і не передумала; це ж вихід, він однак скаже «ні», адже система хронобезпеки в принципі такого не дозволяє, і безглуздий інцидент нарешті буде вичерпано:

«Якщо я зараз дам тобі код доступу до налаштувань, ти зможеш відкрити хроношлюз ззовні?»

Багряний фільтр радості:

«Авжеж. Давай!»

…Посилаю хвилю і, погасивши панель, встаю, роззираюся. Моя житлова кімната така компактна і простора, не занадто велика, але й не затісна, ледь більша за сад, саме така, як мені потрібно. Жодних віртуальних шпалер, що оманливо розширювали б її межі, декоративних поличок зі статуетками й свічниками для додаткового затишку. Лише кілька колекційних перламутрових дисків, на різній висоті почеплених на стінах, і тихе блимання хроноса, що обтікає виходи до кухні, ванної і саду. Плавно оповиває мій особистий світ, що його створено в деталях згідно з моїми уявленнями про нього, закроєно і підігнано точно під мене, єдино правильний і прекрасний. Де за визначенням

немає і не повинно бути чужих.

Він вривається.

Він вривається, і я не встигаю роздивитися, навіть до ладу побачити, збагнути, скільки ж йому тепер приблизно років. Його гарячі пальці на моїх, і сліпучий спалах, точнісінько, як тоді, іскри і перевернутий простір, і його вуста, і його важкість, його сила, його натиск, що з ним я не могла б зарадити, навіть якби… Я не знаю, чого хочу. Я вже нічого не знаю і нічого не бачу, крім диска, що витанцьовує над головою, крім божевільних Іґарових очей.

І час зупиняється.

Наш час.

У чорному Всесвіті крутяться вогні й нерухомо висить над незліченними людськими світами Абсолютний Годинник. Жодного часу нема і ніколи не було, і тим смішніші й безглуздіші наші намагання керувати ним за власним бажанням. І мене, окремішньої, самодостатньої, якої там ще?.. забула, байдуже, — мене, Ірми, теж не було і немає. Немає і його, Іґара, лише уривчасте дихання, і горіховий запах, і жорстке волосся під долонею, а все решта — концентроване, напружене, безмірне очікування, нестерпне у позачассі…

— Яка ти гарна, — каже він потім. — Юна-юна… зовсім.

— Ти мене ошукав.

— Я?

— Ти сказав, що тобі погано.

— Мені й було погано. А зараз добре-предобре…

— Перестань!

Злобно його відштовхую, і він майже невагомо подається під моїми долонями, відкочується на край спальної плати, я чисто забула, коли ми її розклали, раніше й гадки не мала, що вона така широка — для мене самої, авжеж, мені дуже подобається спати по діагоналі, зірочкою розкинувши руки-ноги… Ледь підводиться на лікті, і я нарешті дивлюся на нього.

Іґар як Іґар. Такий, як і був, лише стрижка інакша — так змінювали вік акторам у доцифровому кіно, коли існував такий окремішній фах і ніхто не мав свого часу… лізе ж таке дурне в голову. Іґар Сун. Його велика родимка в западинці за ключицею. Його довгі, вічно примружені очі. Що я ще знаю про нього? — та майже нічого. Поміркований, без фанатизму, тусовщик, програмер із дурнуватою погремухою Чіпастий, дрібний мережевий шахрай. Крутій, комбінатор, брехун.

У моєму — моєму!!! — особистому просторі!..

Він дивиться:

— Хочеш, щоб я пішов?

— Так!

— Ти добре подумала?

Він простягає руку і підгрібає мене до себе, так, начебто я теж зліплена з якогось дуже легкого матеріалу, — хоч я і пручаюся, впираюся п'ятками, намагаюся вчепитися пальцями в слизький край плати. І врешті-решт опиняюся в теплій виїмці, в химерній западинці, утвореній його ключицею, пахвою, ліктем — спеціально для мене однієї. Щокою до тієї-таки родимочки, маківкою до лоскітного шепоту:

— Точно-преточно? Просто вже?

Просто вже я не хочу нічого, лише ніколи не вставати, не відліплюватись, і дуже прикро, що він чудово про це знає. На знак протесту намагаюся таки піднятися, та він легенько притримує мене за плече, і я здаюся. Пригортаюся міцніше — коліном, стегном, грудьми, всією собою.

— Насправді це важливо, — стиха каже Іґар. — Проженеш ти мене чи ні. Такий, сказати б, експеримент. По-чесному, відверто.

— Експеримент?

— Образилася? Не ображайся. Чому я, вважаєш, мушу піти?

— Бо це мій особистий простір.

— І все?

Хочу побачити його очі. Аж так, що все-таки підводжусь на лікті; моє волосся спадає йому на обличчя, а коли я підбираю пасмо, то бачу, що він лежить, стуливши повіки. Ніби спить.

— Ірмо, я теж маю особистий простір, — каже він безтурботно, мов крізь сон. — Я живу в ньому, як усі, і, як усі, мало думаю про решту людей… про тебе, наприклад. Справді, зовсім не думав. Та коли побачив там, у Загальному, мені страшенно, страшенно захотілося взяти тебе за руку. Доторкнутися, розумієш?

На останніх словах він раптом зривається і перекидає мене навзнак, перш ніж я встигаю видихнути, а перед тим задихнутися з обурення:

— То ти… навмисно?!

Мружиться, підсміюючись:

— Я заплатив. Сім тисяч екво за втіху, нічогенько так, еге ж?

Отепер я випручуюся по-справжньому, з почуттям пекельної кривди і злості. Брикаюся, буцаюся, дряпаюсь і врешті-решт вивертаюся, вислизаю з-під нього, сахаюся за залишковою інерцією до протилежної стіни, мало не перекидаючи завмерлу панель. Іґар дивиться крізь іронічно стулені вії. А мій одяг по той бік плати, і нічим прикритися, хіба що розкинути волосся по якнайбільшій поверхні, ховаючи груди і плечі, і обхопити себе руками…

— Гарно. Так і стій.

— Ти… — з язика ніяк не сходили достатньо сильні слова, — це ж хроноконфлікт!..

— Особистий простір. Хроноконфлікт. Це, безперечно, дуже важливі поняття. Що в нас іще важливого? Гармонійна самодостатня особистість, так?

Червонію. Шаріюсь я дуже легко, і, як у всіх рудих, це завжди дуже помітно. От лише зазвичай дивитися нікому.

— Ірмо, я хочу бути з тобою, — каже він. — Разом. В одному просторі, в одному часі. Так буває, просто тобі забули розповісти. Не стій боса, застудишся. Іди до мене.

Письменницький марафон нон-стоп
у кав'ярні-читальні «Тамбур»:

11.00–12.00 Юрій Нечипорук
12.00–13.00 Арна
13.00–14.00 Сібіл Скотт-Маєр
14.00–15.00 Андрій Маркович
15.00–16.00 Ілля Берштейн
16.00–17.00 Амітабх Брахматашапутрі
17.00–18.00 Ґіві Чханідзе

— А я тебе знаю, — мовило дівчисько. — Послухай, ходімо звідси, га? Заколупала.

— Заколупала, — погодився Богдан.

Квадратна тітонька в яскраво-блакитному строї, зусібіч оточена рухомим почтом перекладачів, прес-секретарями і ще чорти її знають ким, прорекла, сяючи подвійною низкою кахляних зубів, що головне в житті — любов. Її переклали, і публіка в кав'яренці чемно зааплодувала.

Богдан так не вважав.

І взагалі не дуже розумів, якого лисого сюди приперся і кого сподівався зустріти. Насправді він просто забув, що нині вихідний. Такого з ним не траплялося майже ніколи: як убити час на вихідних, Богдан планував напередодні ретельно, наче злочинець із англійського детективу.

Та вчора, бездарно проґавивши останню маршрутку, доплентався додому о другій ночі й одразу відрубався, не встигнувши скласти план.

Вихідний. День, коли всі вдома, коли зранку прокидаєшся від того, що мама з батьком з'ясовують на кухні стосунки, і горлає телевізор, і гримить посуд у мийці. Найкраще, звісно, з вечора

накрутити будильник, як в універ, прокинутися раніше за всіх і злиняти з дому, доки вони ще сплять, — але за будильник Богдан тим більше забув, продрихнув до пів на десяту. І мама, звісно ж, найперше запитала, де він волочився вночі. І довелося її вислуховувати, давлячись учорашньою тушкованою капустою на сніданок, і кивати, і нагадувати собі, що вона завжди має слушність, і мовчати на своє жалюгідне виправдання. Потім завершилося шоу на першому каналі, й підключився батько. А ближче до одинадцятої ще й виповзла зі своєї кімнати запухла Ганька…

Найприкріше, що він з учора не поставив заряджатися ноут.

Звісно, найперший і безпрограшний варіант — бібліотека. Батькам Богдан так і сказав, це було одне з небагатьох слів, що діяли магічно, як замовляння-оберіг. Їдучи в маршрутці, він вірив, що справді засяде там писати реферат (елементарна фізичка, стара дурепа, яка допіру долучилася до таїнства інтернету, вимагала їх не просто від руки, але й не лінувалася гуглити за ключовими фразами), і це триватиме щонайменше до обіду за сприятливих обставин. А можна й довше, бо жодного обіду йому однак не світило — відступати довелося поспіхом, без канапок і яблук, студентська їдальня сьогодні зачинена, а ліміт на харчування в місті він дощенту використав ще минулого тижня.

— Ходімо жерти, — запропонувало дівчисько; голос був ледь хрипкуватий, хотілося за неї прокашлятися. — Ти як тут опинився? Я ж так розумію, ти взагалі не по цих гайках.

— Щось таке.

…Та вискочивши в центрі з маршрутки, Богдан зрозумів, що бібліотека — це неможливо, себто — ніяк. День був сонячний і яскравий, такими осінь у цьому місті розкидалася рідко, навіть не щороку. У високе небо встромлялися башточки і шпилі, дерева стояли жовтогарячо-золоті, листя забарвлювало сизу бруківку під ногами, і майже кожне стрічне дівчисько тримало в руках по жовтому букету, а одна мала навіть пелехатий вінок на голові. Місто вирувало і кружляло в суцільному святі — як завше, чужому за визначенням, але ховатися від нього до бібліотечної нори було і безглуздо, і несила.

Він вирішив прогулятися, просто так, без напрямку і мети. А чому б і ні? Я можу вільно розпоряджатися собою і власним часом, я нині сам, хоча чому лише нині, я вже остаточно сам — а самому добре. Єдиний людський стан, поєднуваний зі щастям.

Я сам принаймні тому, що зрозуміти мене не здатен ніхто. Вступивши до універу — всупереч усьому: мамі з її залізним блатом у торговельному технікумі, батькові з його здоровецьким, хоч і безсилим кулаком по столу, захмарним сумам, що про них

надокучливо торочив інтернет (хоча, якщо розібратися, хто зараз рветься на фізику?), — Богдан був переконаний, що тепер-таки в нього з'являться друзі, люди, які розуміють. Дулю. Дуже скоро з'ясувалося, що курс на три чверті складається з тупих телепнів, які косять від армії, а остання чверть — іще тупіші дівулі: їм хтось розповів, що на фізичному самі пацани, отже — завиграшки вискочити заміж. Коли він намагався поспілкуватися з деякими однокурсниками про справжнє, про тему, що її вже другий рік розробляв на допотопному ноуті, вони дивилися на нього, мов на психа. Взагалі не вкурювали, про що це він. Зависаючи по кав'ярнях, вони теревенили про дівок і футбол, іноді про викладачів і засади на сесії. Та ніколи — про фізику як таку.

Найприкріше, що так було не скрізь! Он філологи справді фанатіли від якихось віршів, міркували про дискурси і парадигми, їх по-справжньому захоплювали ці яскраві абищиці, вони розуміли одне одного. В Лесьчиному товаристві Богдан від початку почувався цілковитим бевзем — будь-який філолог, забрівши на їхній курс, навпаки, почувався б інтелектуалом серед рогулів і тішився б, що обрав гуманітарний фах.

Це все через місто. Наскрізь гуманітарне, вросле традиціями в брук, вигадливо покреслене чавунними ґратами і готичними літерами, древнє і затхле, чуже за всіма параметрами, цілком, повністю. Ганьці було три роки, коли батька перевели сюди служити, років за два до того, як він остаточно демобілізувався. Сам Богдан народився вже тут, і що? Ніколи не почувався місцевим. Усе життя дихав геть інакшим повітрям і думав про інші, незбагненні ні для кого речі.

Але сьогодні думки розліталися, не бажали концентруватися, кружляли, немов осіннє листя. Богдан ішов зміістою вуличкою, вона ніби розпухла й поширшала, сповнилась сонця, а зусібіч неслися уривки чужих розмов і сміху, і лейтмотивом лунало то тут, то там: фест, фестиваль… Місто, вочевидь, збожеволіло, схибнулося на цьому своєму фесті, це відбувалося щороку і загалом було весело. Десь тут фестивалила разом зі своїм просунутим товариством і Леся, та нехай собі: його, Богдана, це вже напевно назавжди перестало обходити. Він пригадав кумедну назву «Тамбур». І шість чи сім разів розпитавши дорогою людей, навіщось приперся, як послідущий дурень.

— Я все розумію, — мовила дівчина, поки він притримував перед нею двері з готичним, звісно ж, написом на просвітку; люду було не надто багато, і до виходу вони протиснулися легко. — Але ж вона тупа дурепа. Звідки в неї такі наклади?

Богдан стенув плечима, лише потім збагнувши, що йдеться про тітку в блакитному — що то за одна, він і гадки не мав.

Примружився від яскравого сонця, різкого після концептуальних сутінків «Тамбура».

— Піпл хаває, — по-філософському сама собі відповіла дівчина.

Прокліпавшись, Богдан її нарешті роздивився. Вона була маленька і тендітна, у вузьких джинсах, світлій вітрівці з якимось індійським, чи що, орнаментом, у такого ж кольору хустинці, по-піратському пов'язаній на голові, й у величезних, на дві третини обличчя, сонцезахисних окулярах. У кожному скельці відбивалося по здивованому Богданові, який точно ніколи досі її не бачив і марно мучився думкою, звідки вона може його знати.

Найвірогіднішою була версія, що дівчина помилилася. То й нехай собі.

— Ходімо до «Хати», — запропонувала вона. — Попсово, звісно, зате близько. Потім повернуся на Марковича. Прикольний дядько, хочу про нього зрозуміти.

Прозвучало знайомо, і Богдан кивнув:

— Я теж на зустріч із Марковичем збирався.

— Кльово. Пожеремо, і назад.

Вона мигцем глипнула на годинник, і Богдан теж подивився: було вже за чверть друга. Перша половина дня, майже не опираючись, дозволила себе вбити. Дівчина йшла летючо і легко, він ледве за нею встигав.

На щастя, «Хата» була фаст-фудом, і Богдан крадькома видихнув. Численні ресторанчики в центрі міста — всуціль концептуальні, розраховані на туристів і тому наче розташовані у якомусь паралельному світі, поза орбітою, на сліпій плямі — він якось був промоніторив, щоб завести туди Леську. І навіть обрав один, за допомогою складних розрахунків урізавши місячний бюджет удвічі, але тоді якось не склалося і не складеться вже ніколи, що в матеріальному плані, звісно, на краще.

Решту думок Богдан чесно постарався викинути з голови, підраховуючи біля довгої стійки з цінниками, встромленими в контейнери зі стравами, приблизне меню на двох, яке б укладалось у вчорашню решту з сотки. Щоправда, сотка залишалася до кінця місяця, але це він також викинув з голови.

— Вареники їстимеш? — недбало запитав Богдан у дівчини; страшенно напружувало, що не знав, як її звуть.

— Смієшся? Я голодна ще з ранку, їстиму м'ясо!

Вона рішуче посунула вперед тацю і раптом зиркнула через плече, принаймні повернула голову — окулярів вона не зняла і тут, у приміщенні, напівтемному після яскравого дня:

— Попустися, я сама за себе плачу. Теж візьми щось нормальне.

Але Богдан усе-таки взяв вареники з капустою за десятку з копійками. Нормальна їжа — вареники з капустою, чому б і ні?

Вони з дівчиною примостилися одне навпроти одного на високих ослонах за столиком біля вікна. Тут вона зняла нарешті окуляри і виявилася симпатичною, окатою та все одно незнайомою. І запитала:

— Отже, тобі мої тексти взагалі ніяк?

— Тексти?

Він почувався цілковитим ідіотом. Вареник ляпнувся з виделки — на щастя, знову в тарілку, а не на штани.

— Я тебе зауважила, — мовила вона. — Ти хотів змитися, не люблю. Тому далі я вже працювала на тебе. Щоб ти, конкретно ти, залишився і спіймав кайф.

Розповідаючи, вона зі звірячим апетитом наминала свою відбивну, запихалася салатом, сьорбаючи компот, — і водночас говорила чітко, немовби не з напханим ротом:

— Але ніфіга, не пробила. Зі мною досі такого не було. Як я вже працюю конкретно на глядача, він мій. Послухай, як ти там взагалі опинився? Випадково зайшов, за компанію?

— Ага.

Нарешті він допер. І одночасно його накрило — все те, що він учора вночі, прошкуючи через усе місто з ноутом напереваги, поміж розбитих ліхтарів і під свист ватаг із підворіть, вольовим рішенням проголосив несуттєвим і непотрібним, таким, що його взагалі ніколи не існувало. Те, що вранці, на квадратну каламутну голову, перестало мати будь-який зв'язок з реальністю, а згодом мусило остаточно минути. Накрило, болюче і дітктливе. Сіпнуло, наче нерв у роздовбаному зубі. Прохромило наскрізь.

Богдан глитнув. Принаймні він тепер знав, як її звуть.

— Арна…

Дивовижно, але йому стало по-справжньому цікаво роздивитися її зблизька. Дівчина як дівчина, невиспана, синці під очима. Хустинка зсунулася, відкривши невеличке вухо, пронизане в кількох місцях маленькими сережками, і замість волосся з-під неї визирав краєчок вигадливого татуювання.

— Ти маєш послухати «Кадаврів», — сказала вона. — Це такий гурт, у нас спільна програма, я читаю під музику. Геть інакше звучання. Якщо, звісно, ти прешся від техно. Як тебе звати?

— Богдан.

— В університі навчаєшся?

— На фізичному.

— Ух ти! Клас, бо всі навколо миршаві гуманітарії. То ти взагалі не по віршах?

— Щось таке.

— А скажи, у вас там…

Її цікавило буквально все. Добру годину вона по краплині витискала з Богдана подробиці всього його життя, від поїздки на море в чотири роки і до епопеї зі вступом, зачіпаючи принагідно біографії однокурсників і викладачів, а також стислі курси спеціальних дисциплін. Вона чесно зізналася, що в школі складала фізику винятково за шпорами, до того ж чужими, вона не пам'ятала не тільки закону Ома, але і того, як час співвідноситься зі швидкістю та відстанню! Зате її допитливість була чесна і жвава, мов сонце за шибкою. Вона намагалася вникнути у суть всього, жадібно витягала деталі, перепитувала. Про те, щоб завести мову про серйозне і справжнє, звісно, не було й думки, але…

Вареники безнадійно вихолонули і злиплися, натомість Арна, майже не замовкаючи, примудрилася давно змолотити все своє м'ясо і вже підчищала з тарілки останні обрізки овочів. Хустинку якоїсь миті скинула — гаряче — і сяяла поголеною головою, що на ній яскраве світло з вікна позначало ледь помітний світлий підшерсток.

Геть ні на кого не схожа, дивна, але з нею раптом, він не зауважив, коли саме, стало так легко, як ні з ким іншим. Богдан уже сміявся з її жартів, на запитання відповідав цілком розлого і майже наважився був сам про щось її спитати. Але запитання не придумувалося: вона була немов з одного шматка, ціла, жодна частковість щодо неї не мала сенсу. А просто сидіти і теревенити з нею було класно. Байдуже, про що. Скільки завгодно, хоч і до вечора, хоч і всю вічність.

Цієї миті Арна й зістрибнула з ослона — її ноги далеко не досягали до підлоги, і приземлилася вона на півзігнуті, наче кішка. Поглянула вимогливо:

— Дожовуй, і ходімо на Марковича.

Богдан теж встав, відсунувши тарілку:

— Ходімо.

— Ще чого, жери давай. Чоловік мусить жерти, інакше проблеми.

— Які? — запитав Богдан, зашарівся і негайно додав:

— Та ні, запізнимося.

Арна засміялася:

— А ти топчи швидше. Ти взагалі маєш жити значно швидше.

— Як це? — вийшло непевно, холодне тісто склеювало зуби, але він справді зголоднів, і було навіть смачно, лише напружувало, що Арна стоїть і чекає.

— Дуже просто. Стоп-стоп, не квапся, бо вдавишся. Ти

кльовий, Богдане, але страшенно повільний. Як ти так живеш? Нудно ж.

Він активно жував, тому вирішив, що можна не відповідати.

Арна пов'язала хустину і стала трохи схожа на звичайну дівчину. Потім наділа окуляри; на той час Богдан героїчно впорався з варениками і глянув на годинник. Було за п'ять друга, точніше, за сім — він підніс до вуха зап'ястя, почув швидке цикадове цокання і побіг за Арною, яка вже підходила до дверей. Озирнулася:

— Але Марковича ти бодай читав?

— Ні, — зізнався Богдан, розчиняючи перед нею скляну стулку.

— Здуріти. Добре, я принесу тобі книжку.

Сказала просто, ніби вони були сто років знайомі, вчилися на одному потоці чи щось таке, регулярно бачилися і не потребували додаткового підтвердження цього факту. Жодних натяків чи прихованих запитань; Богдан навіть не відразу допер здивуватися. Аж раптом помітив, що вони йдуть, тримаючись за руки: як це сталося, він не пам'ятав, хоч встрель.

— Маркович кльовий, — сказала Арна. — Я думала, в нього значно більше понтів. А з вигляду звичайний, нормальний дядько. От знаєш, я не вірю. Такий увесь простий, а наклади в нього навіть крутіші, ніж у тієї мимри. Хочу подивитися, як він працює з публікою. Цікаво. Потім завалимося до Надьки на д/н, а з шостої ми з «Када…» Блін!!!

Вона різко загальмувала, і Богдан за інерцією сильно смикнув її за руку — перш ніж здогадався відпустити.

Арна стояла посеред вулиці і стишено, але емоційно матюкалася.

— Проблеми? — дурнувато запитав він.

— Я кретинка, — повідомила вона. — Забула віддати диск. Тепер вони дулю доріжки зведуть, і наша репетиція сьогодні нафіг накривається. А з першого вже турне. І не дзвонять же, падлюки, ніби так і треба!!!

В її руці, яку Богдан оце щойно відпустив і досі пам'ятав на дотик, долонею, шкірою, вже сяяв мобільник із тріпотливими підвісками, Арна раз по раз намагалася комусь додзвонитися, не додзвонювалася, матюкалася дедалі вигадливіше і голосніше, а потім телефон уже опинився в неї біля скроні — і тут поперло по-справжньому: половини слів він, Богдан, який виріс у найзабиченішому районі свого аристократичного міста, ніколи й не чув.

Перематюкавшись, Арна опустила телефон і подивилася на нього. Дуже сумно подивилася, це просвічувалося навіть крізь її

окуляри.

— Доведеться їм завезти. Блін, пертись аж на Писхів… і Маркович пролітає, шкода.

— Давай я поїду.

Не міг же він, справді, не запропонувати.

— А давай, — легко погодилася вона і полізла в полотняну торбинку на боці. — Продиктуй мені свій номер.

Він продиктував.

На долоні сама собою опинилася пласка коробочка диска без розпізнавальних знаків. Поки Богдан її роздивлявся, в кишені куртки писнув мобільник.

— Там в есемесці адреса і телефони цих козлів, — сказала Арна. — Віддай у руки Владові, він у нас по звуку. Якщо його не буде, тоді Костику, але скажи, що коли не передасть протягом години, я особисто його вб'ю. Вони класні музиканти насправді, але ж такі, блін, генії. Поясни їм чітко, що нічого не скасовується, ага?

Богдан кивнув. Вона не залишала йому варіантів.

Арна всміхнулася. Зуби зблиснули на сонці сліпучо, як у рекламі, а одне ікло в неї було маленьке, так ніби залишилося з дитинства молочне, і це було страшенно зворушливо, Богдан аж шморгнув носом — і потім вони обоє разом розреготалися.

Вони сміялися просто так, дурнувато, без жодної причини, синхронно вибухаючи новими хвилями безпідставного сміху, — але щось муляло, заважало, наче камінчик під устілкою. Богдан ледь напружився і витрусив, згадав: вечір, Лесьчине товариство, малозрозумілий гуманітарний гармидер… вони казали, начебто Арна вийшла заміж. Оця маленька Арна в піратській хустинці з торочкуватою торбинкою напереваги — і заміж, та ні, фігня якась.

Він скосив погляд: жодних обручок на її дитячих пальчиках з блакитними серпиками коротких, без манікюру, нігтів не було. Запитати, чи правда, по приколу, щоб переконатися; чорт, раніше, в «Хаті», серед абстрактної патяканини про життя це було б доречно, а зараз що?.. Та хай там як, його, Богдана, ця інформація не обходила. Геть. Аніскілечки.

Але сміх вщух. Не урвався, а просто вичерпався сам собою, немов усотався в щілини бруківки.

— Віддаси і підходь на Марковича, — мовила Арна. — А потім я тебе з Надькою познайомлю, вона класна. І до речі, віднині повнолітня!

— Зачекай, — Богдан відкрив і саме читав есемеску. — Це ж у Північному Писхові, туди їхати години півтори в один кінець!

Вона поглянула так, що окуляри здалися йому великими здивованими очима:

— То й що?

І додала:

— Постарайся якнайшвидше, та й усе.

— Марковича? Авжеж, читав. Він був у списку на літо.

Нічого такий.

«Він зник!!!»

Вона поставила малиновий фільтр тривоги і, здається, забула прибрати палець з опції параметра насиченості: чимраз яскравіший і яскравіший, уже несамовито кислотний колір.

Переводжу в чорно-білий режим: у моєму віці не варто так напружувати очей. З цікавості зчитую профіль: Елізабет Сун, відносний вік — тридцять два роки, фах — дизайнер інтер'єрів і таке інше. Її повідомлення блимає, дрібно вібрує і навіть чорно-біле ріже очі: ні краплі смаку, гнати б таких дизайнерів. Тридцять два, це ж треба. Скоро вона дорівняється віком до власного сина. Хоча, кажуть, сучасні жінки готові викласти чималі гроші за маскувальний віковий фільтр.

На її істерику я волію не реагувати.

Комунікація спалахує знову:

«Він твій рідний онук!»

«Правнук, якщо не помиляюся».

Виправляю її машинально, винятково з нескромної звички бути в усьому точним. Лізка смішна: такий поколіннєвий стрибок аж ніяк не робить її молодшою, але жінки традиційно не дружать із теорією хроновідносності. Онук, правнук, та чи не все одно. Ні Еліза, ні сам хлопець не згадали б про мене, якби я не був усесильним еквокоординатором на ім'я Ебенізер Сун. Ніхто не відмовиться від багатого і впливового дідуся — не щодня, звісно, спілкуватися, зі старими занадто багато мороки, а так, час до часу.

«Ти допоможеш його знайти?»

Вочевидь, вона змінила фільтр, але я не маю настрою вникати у відтінки сірого.

«Елізо, я заклопотана людина. Я не маю часу розшукувати хлопця, який, присягаюсь, якнайменше хоче, щоби його знайшли».

Задовге повідомлення. Лізка, напевно ж, не дочитала до кінця.

«У тебе немає часу?! Твій час взагалі не рухається!»

Авжеж, спілкуючись зі мною, їй довелося добряче-таки

сповільнитися. Нічого, так вона якнайдовше збереже свої чарівні тридцять два.

«Вибач, Елізо, у мене справи».

Простягаю руку, щоб вийти з хвилі; але онука, не завершивши синхронізації, залишилася все-таки ледь швидшою за мене, і повідомлення-відповідь активувалося раніше, ніж я встиг завершити рух.

«Він міг піти у плебс-квартал!»

«Чому ти так думаєш?»

«Він сам казав. Коли ми з ним востаннє…»

«Коли він просив у тебе тисячу-другу екво, а ти не дала? Забудь, крихітко. Вони всі через кожну дрібницю погрожують плебс-кварталом».

«Іґар не такий!»

«Ти, безперечно, краще його знаєш».

Виставляю зелений фільтр іронії, хоча загалом не захоплююся такими цяцьками. Але нехай замислиться. Про те, що вона взагалі може знати про свого вже дорослого сина. Відповіді нема, і я з чистою душею виходжу з комунікації. Чухаю загривок напівсонній Паютці: все нормально, звірюко. Пора братися до серйозних справ.

Спершу йду на кухню зварити кави. Еліза, попри своє гідне поваги хроносповільнення, таки забрала в мене дещицю особистого часу, тому бавитися з ретротехнологіями мені сьогодні ніколи. Натискаю кнопку, і хроноадаптована кавоварка вмить висовує на таці філіжанку з темною пузирчастою пінкою. Синтетичний запах, синтетичний смак і виразна, вловима всіма органами чуттів, відсутність кофеїну. Жодного задоволення. Я просто хотів — смішно — потягнути час.

Повертаюся до панелі.

Ось вона, моя еквосхема. Вона пульсує і дихає, мов жива, і я мимовільно відчуваю кольку провину, коли в її бездоганному організмі, в її прекрасному тілі з моєї волі заводиться метка газово-синя іскорка — паразит, жучок. Скеровую його в потрібну гілку — перш ніж здійснити соціальний платіж лінією плебс-кварталу. Є. Тепер лише дивитися.

Еквосхему синхронізовано за Абсолютним Годинником, і це дуже зручно. Решта еквокоординаторів пораються з нею в реальному часі, а найзаповзятливіші навіть переганяють її; можна лише поспівчувати одноманітності їхньої роботи і позаздрити терпінню. Відстежувати хронопотік у реалі — однаково що за давніх часів спостерігати захід сонця у високих широтах. Гарно, але майже нічого не відбувається.

Я бачу свою еквосистему швидкою, ворушкою, живою.

Щедрий потік моїх благодійних екво — мінімальна сума, передбачена податковим законодавством (і назвати її мінімальною без іронії навіть у мене язик не повертається), одначе правила пристойності не дозволяють еквокоординаторові з репутацією бути дріб'язковим у справах соцвиплат; а репутація — моє все; щедрий благочинний потік прямує в потрібний відросток, і він збільшується, міцнішає на очах, створюючи фізіологічні асоціації з тих літ, що я їх, на жаль, не мав змоги утримати при собі. Захоплена цим потоком, рухається синя іскорка. Я стежу.

Що я, власне, знаю про плебс-квартал?

Не так уже й багато, але принаймні більше, ніж покоління мого сина, який валандається не знати де, мовчу вже про Елізиних біологічних ровесників. Для них плебс-квартал — даність із початковими характеристиками кипучої пекельної смоли, архетип максимального падіння та екзистенційного жаху. Не їстимеш каші — віддам у плебс-квартал. Не вчитимешся як слід — нічого, крім плебс-кварталу, тобі не світить. Усе це, звісно, не більш ніж ритуальні приповідки: вже чорти його батька знають, скільки абсолютних десятиріч населення плебс-кварталу народжується і помирає там, у своєму єдиному для всіх просторі та часі. Жодного сполучення зі світом звичайних людей, які живуть — за можливості, щасливо — всередині своїх індивідуальних хроносів, і плебс-кварталом давно нема.

Але ж я застав самий початок. Момент розшарування. Ті легендарні часи, коли в нас на очах і нашими ж руками вирішувалося все.

Женько Крамер. Він був тоді молодшим за мене років на двадцять, але, чорт забирай, ні з ким мені не вдавалося сперечатися так запекло, жваво і всерйоз, як із цим хлопчиськом. Я й досі з ним іноді подумки сперечаюся; мізерне старече дивацтво на кшталт Паютки на тактильному екрані. Женько, ясна річ, давно вже помер, сподіваюся, своєю смертю. В Абсолютному часі стільки не живуть, а тим більше у плебс-кварталі.

Крамер був ідеологом вищості Абсолютного часу, послідовним, харизматичним. На його думку, що він її так чудово міг донести будь-кому (за очевидним винятком), хроноатомізація могла привести людство лише до прірви: втрата соціальних зв'язків, за Крамером, неминуче вела до занепаду цивілізації, а перманентний стан самотності — до духовної деградації. У нього все виходило доладно, майже віршами. Те, що його послідовники мали здобути натомість, усі ці «в єдності наша сила» і «за руки візьмемось, брати, щоб не загибнуть поодинці», як на мене, звучало не досить свіжо, та його харизма таки діяла. Їх зібралося

доволі багато — прихильників хроноєдності, які добровільно обрали плебс-квартал. Утім, тоді такого поняття (і зараз, думаю, суто зовнішнього, навряд чи вони самі себе так називають) ще не було.

І все-таки вони залишилися в меншості, а тому — в резервації. Решта світу передбачувано обрала хроносвободу, і я був один із перших. Завжди важливо бути одним із перших, застовпити територію, прибрати до рук ключові точки і захопити сфери впливу — а далі вже можна не квапитися.

Крамер теж був одним із перших: точніше, найпершим. Але він докорінно, від початку, помилявся. До речі, я чесно намагався розкрити йому на це очі. Я був би радий і зараз час до часу з ним сперечатися — в хронореалі.

Вони борсалися доволі довго; матері його, знову — але нехай собі, тоді ще ніхто не встиг відвикнути від колишніх понять, у цьому контексті він цілком доречний, один із моїх невитравних анахронізмів. Усуспільнивши все, що тільки можна було, від житла до засобів виробництва (не знаю, як щодо жінок, Женько в цьому сенсі був неймовірно скромний, шарівся і з'їжджав з теми), намагалися щось там креативити, штурмувати спільним розумом, запускати масштабні проекти у найрізноманітніших і найбожевільніших царинах. Чим закінчилося, всі ми знаємо. Закінчилося, зокрема, моїми щомісячними соцвиплатами під пильним наглядом колег та еквоконтрольних органів. Плебс-квартал цілком дотаційний. Чи виробляють вони бодай щось — суху локшину, презервативи, туалетний папір? — для своїх скромних внутрішніх потреб, хтозна, та й нікого це особливо не цікавить.

Набагато цікавіше, чому все закінчилося саме так?

Крамер казав: «Людина завжди була суспільною істотою. Головні наші цінності — сім'я, дружба, громада, корпоративна згуртованість, нація, народ. Важливо відчувати плече, боронитися спина до спини, бути вкрученим у ланцюг, у спільноту таких, як і сам. Щастя — це коли тебе розуміють».

«Дай мені, Боже, другого»…

Може скластися враження, начебто він був невиправний романтик, Ежен Крамер, забутий лідер піонерів хроноабсолюту, які згинули у чорторії плебс-кварталу.

Аж ніяк. Особисто мені він викладав свої теорії дещо інакше, з достоту прагматичних позицій, і опорними поняттями його теорії були «система», «загальний перерозподіл», «людська маса», «людська одиниця» і решта нудних і цинічних речей. Женько все чудово розумів, крім одного: це не діятиме.

Як він, мабуть, здивувався, визнавши нарешті, що я мав

рацію. На жаль, ніхто з нас, нормальних людей, цього не побачив.

А міг би дослухатися до мене. Я казав: спільні зусилля були необхідні нашим далеким пращурам, щоб перетягнути з місця на місце кам'яну брилу для зведення піраміди. Щоб викопати рів навколо міста і нарубати лісу для фортечного муру. Щоб греблею загатити річку чи зорати цілинний степ… Але відтоді, Женько, казав я йому, минув час. Їхній загальний, нічийний і безглуздий час.

А сучасній людині для продуктивної, творчої та просто нормальної роботи потрібно лиш одне: щоб їй не заважали. І Лізка з її дизайнерськими метеликами-квіточками, і я зі своїми мільярдами та глобальною еквосхемою, та й будь-хто інший у теперішньому світі інформації і високих технологій — усі ми хочемо, зрештою, одного й того ж — щоб нам дали спокійно працювати. Не лізли з порадами і нав'язливим контролем, не висіли над душею.

Своя, індивідуальна справа робиться добре. По змозі, ясна річ; проте підібрати заняття для кожного відповідно до хисту покликані освітні служби, і таку роботу теж індивідуально виконують люди, які це вміють, лише тільки б їм не заважали. Людина нової епохи — всебічно розвинена, самодостатня особистість. Самореалізація і свобода — наші головні цінності, Женько, нехай теж помпезні й пустодзвонні, як і будь-які ідеологічні меми; проте вони, на відміну від твоїх, діють. Спрацьовують у будь-якій царині, по всій вертикалі (передбачаю твоє глузливе запитання: атож, вибудовувати шереги від рядового виконавця до головного боса — теж обов'язок конкретних вільних людей), діють на всі сто. Відмова від соціального сміття: всіх цих інтриг, лабузництва, імітації бурхливої діяльності, корпоративів, службових романчиків, пліток — збільшує людську продуктивність навіть не в кілька разів. На порядки.

Тепер уже ти кажеш, що я романтик. Мовляв, не бачу впритул мережевої комунікації, куди успішно переповзло все найгірше в людині соціальній — а дорогою зникли прекрасні якості оспіваної тобою людини колективної. Бачу, дорогий мій, чудово бачу. Але це забавки порівняно з тим, що, я переконаний, рясним цвітом забуяло у твоєму плебс-кварталі, перш ніж остаточно завалитися разом із твоїми ідеалами. Синхронізація втомлює не лише мене, вона взагалі доволі затратний і не найкомфортніший процес. Тусовщики, як реальні, так і мережеві, поступово маргіналізуються у протестну субкультуру, де їм, власне, і місце. Переважна ж маса нормальних людей, даруй цей оксюморон, цінує свою самість. Надійну капсулу свого хроноса. Свій час.

Ага. Ось ти і ставиш своє найдошкульніше і, як тобі здається,

вбивче запитання: що ж ви нас тоді так боїтеся?

Стоп-стоп-стоп. Його, Крамера, вже точно ніхто не боїться, ніхто, крім мене, навіть і не пам'ятає. Та й взагалі, в моєму віці слід обережніше спілкуватися, а надто сперечатися з привидами. Закінчу роботу і пройду зо два психотести: ясність розуму завжди потрібно контролювати. Так само, як і мою еквосхему.

Синя іскорка впевнено рухається в потоці добірних, здорових екво. Я знаю, кумедно звучить, але мені подобається візуалізувати чисту абстракцію одиниці нашої енергофінансової системи у вигляді вгодованих кругляків: чогось середнього між древніми монетами, кров'яними тільцями і, мабуть-таки, трошечки сперматозоїдами. Стариган Ебенізер Сун той іще жартівник. Але переходити йому дорогу, зазіхати на його живу активну власність, правду кажучи, не варто нікому.

А ось і еквонакопичувач плебс-кварталу. Заштрихований квадрат, безликий і сірий, десь на периферії еквосхеми, я ніколи не виводжу його на екран, бо мені це неприємно, ба навіть — фізично боляче. Бачити, як вони зникають у ній, цій бездонній і ненаситній криниці, мої маленькі, крутобокі, живі.

Стареча сентиментальність. Це просто соцвиплата, благочинний еквопотік. Щоб вони там не повиздихали з голоду, нащадки тих ідіотів, які пішли за тобою, Женько Крамер.

Увага!

Я готовий навіть прискоритися, щоб якнайкраще роздивитися, але нехай їм біс, тій віковій інерції та хроносповільненим налаштуванням техніки, не встигаю. Зате встигаю побачити, що за мить перед тим, як зникнути в сірій дірі накопичувана, синя іскорка раптом жваво ухиляється кудись убік.

Далі можна не дивитися. Сонний режим, і Паютку на екран.

Отже, їхня правда. Так воно і є: при вході до плебс-кварталу хтось розщеплює еквопотік. І найнеприємніше, не відводить струмочком знову в еквосистему (таких дрібних шахраїв мені не раз випадало ловити на гарячому), а розщепленим веде до еквонакопичувача. Отже, сірий квадрат — це вже не монолітний відстійник енергетичних ресурсів, як його звикли сприймати ми, еквокоординатори.

А чорти його знають, що воно таке.

На чому ми зупинилися, Женько?.. Чому ми, чому особисто я боюся плебс-кварталу?

Бо нічого до пуття про нього не знаю. Та з огляду на наявну інформацію, можу дещо реконструювати і припустити. Картина, що вимальовується, не сприяє бодай дещиці позитивних емоцій.

Вони існують на наші дотації, нічого натомість не пропонуючи, себто найвірогідніше, взагалі нічогісінько не

виробляють. Вони не працюють: немає в цьому потреби, а реальними надцінностями будь-якої колективної спільноти, про що ти, Крамере, делікатно мовчав, є лінь і неробство. Але ж щось вони, плебс, мусять робити! Індустрії розваг у них, найімовірніше, теж немає — для цього необхідний творчий потенціал, а взятися йому нізвідки. Що залишається? Правильно. Секс.

У спільному часі, у спільному просторі здійснити цей приємний процес значно легше, ніж нам — через необхідність синхронізуватися, виходити в особливі відсіки Загального простору та решти ритуальних танців (цікаво, звідки я, в такому віці, у курсі справи?.. брешеш, справжній Женько, соромливий і, здається, дівич, нізащо про таке не запитав би). І що з того?

А те, що їх уже багато.

Тих, хто пішли за Крамером, була жалюгідна жменька, крапля в морі, статистична похибка. Але відтоді (а як пропонуєте обійтися без абсолютних хронокатегорій?) вони плодилися мов кролики. А ми — навпаки.

От простежити хоча б на прикладі моєї, гм, якщо можна так висловитися, родини. Мій син народився ще… словом, тоді все було інакше, тому він не показник, та й не хочеться мені зараз про це говорити. Елізу вони з тодішньою дружиною завели тільки тому, що я вже координував мільйони і міг закласти резервні еквонакопичення на її майбутній хронос; чи багато хто міг собі таке дозволити? Іґар з'явився на світ у ситі, заможні часи, коли на тлі загальної еквостабільності мережевою хвилею пронеслася мода на дітей, на личка немовлят у вікні комунікації. Наскільки мені відомо, відтоді та мода вже не поверталася. І ніхто за нею не ностальгує.

Нові люди майже не народжуються, зате старі, хе-хе, майже не помирають. Це чудово — рівновага, баланс. Якщо не порівнювати з плебс-кварталом, де кількість населення зростає у геометричній прогресії. До їхніх послуг велетенський простір, по суті, весь, що за межами хронопокриття, збільшувати площу якого дорого і нерентабельно. І як широко так званий плебс там освоївся і розселився, не знає ніхто.

Плебс-квартал — чиста умовність. Його немає в мережі — і тому начебто не існує взагалі. На початку, ще за Крамера, їх, звісно ж, намагалися відстежувати. По всій тодішній периферії було натицяно камер, і спеціальний мережевий канал у реальному режимі транслював екзотичне життя колективних людей. Спершу це викликало зацікавлення, переважно стримане — там, правду кажучи, не відбувалося нічого такого, задля чого варто було зайвий раз синхронізуватися за Абсолютним Годинником, — а незабаром це вже не цікавило нікого. Канал

прикрили через відсутність трафіку… чи з інших причин?

Потрібно з'ясувати, чи працюють іще ці камери — і куди транслюють. Урешті-решт служби хронобезпеки мусять ретельно контролювати плебс-квартал. Скоріш за все, це таємна інформація — та я повинен нею володіти, адже йдеться про мої екво. Це по-перше. По-друге, і це знаю навіть я, естетикою плебс-кварталу захоплюється одна з маргінальних молодіжних субкультур, цілком імовірно, вони навіть здійснюють туди реальні вилазки; так-так, мій недолугий правнук Іґар зараз міг би дуже прислужитися. Треба запитати в Лізки, чи він уже дався чути: нервуючись, жінки зазвичай прискорюються понад міру, і поки я пив каву, вона цілком могла прожити тижнів зо два, якщо не більше.

Ага. В мене саме комунікація. Еліза?

Чорний невизначуваний квадрат.

«Це Аластер Морлі. Пане Сун, чи відстежили ви еквопотік?»

«Доброго ранку».

Хамів слід ставити на місце. Шкода, що я не встиг зібрати потрібну інформацію, перш ніж об'явився цей тип. Утім, добре вже те, що він, схоже, синхронізував свої налаштування з моїми. Цього разу я не пришвидшуся ні на секунду.

«Надіюся, що доброго. Розщеплення було? На якому етапі?»

Зволяю:

«При вході до еквонакопичувача».

«А далі?»

«Що далі? Території плебс-кварталу мережа не відображає, і ви про це чудово знаєте».

Здається, я занадто буркотливий: маскувальний образ сварливого старигана — або, хоч як це сумно визнавати, друга, а можливо, і єдина вже натура? Хай там як — слід себе опанувати. Не звітувати, а брати по максимуму все, що він може мені запропонувати.

«Чому ж ви одразу не сказали, що не маєте коду доступу?»

Він уже не бавиться фільтрами, але зневага вчувається в кожному слові, в кожному символі його повідомлення. Огризаюся:

«Я законослухняний громадянин».

Відіславши повідомлення, розумію, що без інтонаційного фільтра воно має вигляд жалюгідної спроби виправдатися. Байдуже. Нехай сприймає, як хоче.

«Ми надамо вам код».

«І що тоді?»

Він міг подумати, начебто я прошу подальших вказівок. Одначе зчитує мій різкий і невиважений месидж іще

викривленіше — йому здається, буцімто я намагаюся торгуватися. Мене пересмикує від нервового сміху, коли бачу його відповідь:

«Пане Сун, а чого б ви хотіли?»

Варіантів рівно два. Або вимагати, щоб він забирався під три чорти… або щось іще. Зо два мільярди екво? Вічної молодості і влади над світом?

Ніяк не можу змусити себе серйозно сприймати наш діалог. Думати про загрозу нового плебс-кварталу, що, вочевидь, уже не схожий на наше уявлення про нього як про однорідне інертне болото. Про плебс-квартал зі структурою та амбіціями, найімовірніше експансійними та агресивними, і з невідомим поки що арсеналом можливостей. Усе це справді серйозно, загроза, судячи з усього, реальна; але цей Морлі досі бавиться зі мною в шпигунів, у дурнувату дитячу гру, і я не втримуюся, не позбавляю себе втіхи йому дошкулити:

«А що ви, власне, можете?» — яскраво-зелений іронічний фільтр.

І швидше, ніж він устигає відповісти, — звісно, для нього хроносповільнення за моїми налаштуваннями некомфортне, а я завжди так живу, — повідомлення навздогін:

«У мене правнук десь валандається, нервує маму. Дайте-но мені його координати».

Дописав був ім’я, але останньої миті стер, надсилаю так. Тестове завдання для розвідників, для всемогутньої шпигунської мережі, чи за кого там вони себе видають. І Лізка буде задоволена — якщо, звісно, впораються.

«Ваш правнук Іґар Сун на цей момент за Абсолютним Годинником перебуває у плебс-кварталі».

«Де?!!»

Замість фільтрів здивування, обурення, недовіри — можу уявити собі цей непевно-бурий мікс — давні добрі знаки оклику. Не знаю, чи зможе мій співрозмовник їх адекватно відчитати.

Ясна річ, він просто відповідає на запитання:

«Координати перетину: 45.11 п.ш. 23.16 с.д. 10.35 а.ч. Далі ми його не вели. Ви самі це зможете зробити, щойно отримаєте від нас коди доступу».

Іґар. Що він там, дурник, забув?!

Я так і не побачив його дорослим, тому видобуваю з пам’яті малюком, худеньким і волоокім, розумничком, який з дитинства запам’ятав приват-коди еквопотоків. Золотий хлопчик, потенційний енергофінансовий геній, мій рідний правнук!!! — зрештою теж пішов за тобою, Женько Крамер. Що, чорт забирай, ти показав йому такого чарівливого і привабливого, що закликало під твої знамена, та й просто змогло зацікавити?! Немає нічого

банальнішого і нуднішого за плебс-квартал, їм усім прищеплюють це з дитинства, — але ти переміг, Крамере, ти виявився переконливішим, ти забрав його в мене, мого єдиного рідного хлопчика, надію і втіху моєї старості. Як ти посмів?!!

Так, спокійно. Здається, моя стареча сентиментальність перевершила всі прийнятні межі, далі лише старечий маразм. Уперед: число пі до двадцять другого знака. Послідовність Фібоначчі. Карл у Клари украв коралі…

«Пане Сун?»

А цей Морлі, виявляється, досі висить на комунікації. Чого він взагалі хоче?

«Що вам потрібно?»

Він зчитує мою репліку як пряме запитання, і правильно робить.

«Ми даємо вам коди плебс-кварталу до п’ятнадцятого ступеня доступу. Ви відстежуєте розщеплений еквопотік; сподіваюся, ви розумієте, пане Сун, що час згаяно і вам доведеться дещо прискоритися? Це перше. Далі…»

Вмикаю опцію запису. Потім, згодом, на свіжу голову, розберуся докладніше, в деталях. Можливо, що й погоджуся… та куди я дінуся?

Перш ніж звестися з-за панелі, випускаю Паютку на екран. Вона пустує, перебираючи тонкими зеленими лапками по рухомих рядках комунікації, немов по живій траві, що хилиться під вітром.

Андрій Маркович тяжіє до виразно демократичного стилю. Як зізнається письменник, одяг він частіше купує в Європі: «Бо там я маю на це час». Але, за його словами, назви світових брендів ні про що для нього не свідчать: «Якщо потрібно буде для книжки, для характеристики персонажа, якому це важливо, розумієте? — вивчу». Автор бестселерів зі світовим ім'ям зізнався нашому виданню, що його рідко впізнають на вулицях, і йому це подобається: легко загубитися в натовпі. На наше традиційне запитання про марку годинника Андрій Маркович відповів, що годинників не носить взагалі.

— За нашу зустріч — це буде попсово, — сказав, піднімаючи чарку, Скуркіс. — За літературу — це, як на мене, зайве і занадто претензійно. За любов поки зарано…

— То за що ж ми п’ємо? — засміялася Машенька.

— Зажди, люба. Не може бути, щоб нам не було за що випити.

Паскудник, скривилася Віра. Навіщо я взагалі тут?

Вона подивилася на програмку, розгорнуту на колінах, яку, за вранішнім чаєм ретельно, наче в дитинстві телепрограму, помітила кульковою ручкою, обвівши кружечками час і підкресливши місця цікавих подій. Їх було багато, вони наповзали одна на одну в часі та розбігалися в просторі, та ще й незнайомим містом: співвіднести його з умовною мапою на обкладинці Вірі не вдавалося категорично. Вона збиралася запропонувати своє товариство комусь із дівчат, але всі вони встигли вийти з хостелу раніше, ніж Віра прокинулася; можливо, образилися за вчорашнє, і ця невизначеність досі сиділа в ній невидимою волосяною скалкою. А потім до кімнати зазирнула Машенька з Красоткіним і Берштейном, і звісно ж, Віра погодилася піти з ними. Скуркіс приєднався згодом. Поводився він так, ніби нічого не сталося, весь час жартував і сипав дотепами, хоч особисто Вірі не адресував ані репліки, ані слова.

— За Андрюху, — провурчав артист і депутат Полтороцький. — Заперечень бути не може. За тебе, дорогенький!

Маркович стримано всміхнувся, але не заперечив. Машенька, Красоткін і Скуркіс бадьоро здійняли келихи. Нереально юний хлопчик і його дівчинка, маленьке вушко якої по-варварському пронизували півдюжини сережок, перезирнулися поверх з'єднаних у цокові склянок, немов передали одне одному інформацію чужою мовою. Віра теж пригубила.

Це вже була третя за сьогодні кав'ярня, де вони, як казала Машенька, «падали»; цього разу в довільному місці неподалік, щоб зачекати на Берштейна. Несмілива Вірина пропозиція залишитися там, у «Тамбурі», і послухати його — самого Берштейна! — безгучно розчинилася в просторі. Звісно, ані успішного письменника Марковича, що давнім знайомством із ним несамовито пишався Скуркіс, ані Полтороцького, підстаркуватого самовпевненого актора, ані тим більш цих дітей вірші не могли цікавити в принципі. Але ж Машенька, Міша?.. але ж вона сама?

Позначені в програмці події нагадували квасолясту вервицю. Багато з намистин уже вислизнули по ниточці у минуле, інші саме в цей момент невблаганно втрачали актуальність. Віра поки що не відвідала жодної.

— За що мені подобаються всілякі культурні заходи, фестивалі, — тим часом промовляв Полтороцький, призначивши сам себе тамадою, і за відсутності Берштейна змагатися з ним було нікому. — Я люблю їх за локальну зупинку часу. Ні, зупинка — це, мабуть, занадто, але погодьтеся, тут він починає плинути цілком інакше. Дорослі, заклопотані, засмикані життям люди

нарешті можуть дозволити собі, як сказав поет, розкіш людського спілкування…

— Прозаїк, — пробурмотіла дівчинка в сережках, гадаючи, можливо, що Полтороцький не почує — та він належав до тих апріорі нестерпних для неї, Віри, пройдисвітів, які відчувають спиною і чують усе.

— Арночко, ви сонце, — захоплено мовив він, згрібаючи її в оберемок; хлопчик напружився, його стало шкода, болісно, пронизливо. — Така розумненька, така юна і так уже багато встигла в житті. Але вам, звісно ж, здається, що мало. Ви прагнете пришвидшити свій час… це колись минеться. І ви згадаєте, що казав старий Полтороцький…

Андрій Маркович ледь помітно всміхнувся. Він подобався Вірі: невелемовний, іронічний молодик. Вони застали вже кінець його зустрічі з читачами, коли славетного письменника не було видно в щільному кільці мисливців на автографи. Одначе Скуркіс рішуче вгвинтився у натовп і повернувся з живим трофеєм; його непристойно яскраву радість добувача дещо затьмарювала присутність незапланованих доважків — Полтороцького та юної поетки (Віра марно намагалась уявити, які ця дівчинка може писати вірші) з її хлопчиком-студентом.

— З вами реально кльово, — мовила Арна, підводячись і поправляючи хустинку, що з'їхала від депутатських обіймів; Віра, трохи шокована, помітила, що під нею немає волосся, хоча, можливо, привиділось. — Але нас із Богданом нині чекають іще в кількох місцях.

Хлопчик теж рішуче скочив на ноги.

Полтороцький широко всміхнувся і розвів руками:

— Ну от. Я ж казав. Щасти вам, Арночко. Всі наші домовленості дійсні, в разі чого, телефонуйте мені на мобільний.

Віра кліпнула — і наступної миті побачила юну парочку вже далеко за широким вікном, прозорим, як повітря в яскравому сонці. Вони йшли, тримаючись за руки, і непомітний дефект на склі переломив їхні постаті, підсвітив скоробіжною веселкою.

Усі погляди провели їх до рогу. Машенька припала щокою до масивного красоткінського плеча.

— Яка чудова нині погода, — мовила вона. — Щось неймовірне для цього міста, надто восени.

— Жодного разу ще такого не було, — підтримав Скуркіс. — Усі роки, як я пам'ятаю, невблаганно лив дощ. Так, Андрію?

Маркович підтвердив односкладово: схоже, він взагалі збирався мовчати, не реагуючи на спроби втягнути себе в розмову. І його можна зрозуміти, подумала Віра, людина допіру із зустрічі з читачами, а прозаїкам набагато важче, ніж поетам, —

доводиться весь час говорити, відповідати на запитання, імпровізувати в разі вимушених пауз і провисань, натомість поетові достатньо читати вірші… Вона підбадьорливо всміхнулася до нього. Прийняла у відповідь усмішку, сповнену концентрованої ввічливості, й опустила очі. Ну навіщо Скуркіс його до нас затягнув?..

— Люблю балачки про погоду, а ви?

Змовницький шепіт пролунав просто над вухом, і Віра здригнулась, одночасно почувши — виявилося, вона знову випала зі спільної розмови, зслизнула зі звукової доріжки, що з нею часто траплялося, — як Міша Красоткін і справді лунким басом розвиває тему торішнього дощу та подій, що його супроводжували. Обернулася і побачила фізіономію Полтороцького, що нависла занадто близько і низько; роздивилася ниточки тонального крему в зморшкуватих мішках під очима і вдихнула важкий запах парфумів. Інстинктивно відсунулася, повертаючи собі особистий простір. І відповіла, усвідомлюючи заднім числом, що мимоволі копіює вичерпну стисліть Марковича:

— Я — ні.

— Даремно, — стишений голос аж ніяк не заважав дуетові Машеньки і Міші із вкрапленнями Скуркісових реплік. — Коли люди спілкуються про погоду, це чудово. Це означає, що їм байдуже, про що розмовляти, зате дає задоволення сам процес.

— Задоволення?

Вона не збиралась іронізувати, заохочуючи його до подальшої розмови. Прохопилося; Віра прикусила зсередини губу. Полтороцький уособлював ненависну їй ще з юності породу самозакоханих самців, пещених у всіх царинах життя і тому ще парадоксальніше залежних від потреби повсякчас розпускати перед кимсь пір'я. Дівчинка пішла, до Машеньки коло живого Міші не підступитися, тому він намагається тепер причарувати мене. Ще дві хвилини, і полізе обійматися, тоскно подумала вона. Коли вже прийде Берштейн?

Глипнула на годинник, принагідно кинувши оком на програмку: щоб знайти в ній щось актуальне, вже треба перегортати сторінку. Втім, Берштейн має вже от-от підійти…

— Аякже. Погляньте на них.

Вона глянула. Тільки глянула, забувши ввімкнути звук.

Скуркіс бурхливо жестикулював, розповідаючи щось інтимне, специфічне, мабуть, смішне, але не для всіх, і Машенька сміялася, по-дівчачому задерши підборіддя, і Красоткін реготав теж, тримаючи у здоровецькій долоні її тендітне плече, і разом вони складали ідеальний трикутник, строгу фігуру, самодостатню і

непорушну, зіграний і злагоджений ансамбль. Прорізався звук: скрипка, ударні, контрабас, — і жодного осмисленого слова. Маркович сидів поруч стороннім і не надто потрібним спостерігачем, до якого вже не озиралися і не зверталися. Не кажучи вже про Полтороцького і про неї саму.

— Вони зупинили час, — по-змовницькому прошепотів актор. — Ви ж чули, Віро, сто разів чули цю зачовгану, вульгарну приказку, що колись була геніальним поетичним рядком: о, зупинись, хвилино, ти прекрасна?.. А зараз погляньте, помилуйтеся, як це робиться. Наш із вами час спливає, ось ви нервуєтеся, я ж бачу, а їхній стоїть. Їм вдалося, бо вони щасливі. Нам, відповідно, навпаки.

— Навпаки?

— Атож. Щасливі на години не зважають. Теж ого-го яка заїжджена фраза, але ж це правда.

Він випростав плечі, задоволений собою; слизька дизайнерська краватка заковзала, мов риба, між перекособочених лацканів піджака. Актор Акторович, зведений у квадрат депутатським мандатом. Віра ніяк не могла пригадати його, знаного всій країні, по батькові.

Тим часом Міша Красоткін, відпустивши Машеньку, розмовляв по телефону, здається, пояснював комусь, де саме вони сидять і як сюди дістатися — Берштейну? Віра прислухалася, вольовим зусиллям примушуючи себе під'єднатися до безмежно далекої звукової доріжки і, здається, вловила у слухавці геть уже космічно віддалене Берштейнове стакато.

— Якщо ми з вами зараз утечемо, вони й не помітять, — пролунав, на контрасті, м'яко і зовсім поруч Полтороцький. — Закладемося, га?

Усе в ньому було прораховано, відрепетирувано тисячу разів, включно з цим буцімто простолюдним гортанним «га», сотні тисяч разів він виводив з-за столу вподобану жінку, а за браком вибору — будь-яку, просто за звичкою, щоб не втрачати форми; з тим-таки фатальним автоматизмом він, либонь, бігає чи розспівується щоранку. Віра ледве погамувала гидливу гримасу, що вже от-от готова була проступити на обличчі. Забалакати до Машеньки чи, може, запитати в Красоткіна, чи це Берштейн телефонує і чи скоро він підійде… вона раптом нахромилася на відсутній погляд Скуркіса і потупила очі.

— Віро, наважуйтеся. Погляньте, Андрюха вже здійснив цей фокус.

— Де?

Вона приголомшено озирнулася, сердита на себе, що дозволила прохопитися цьому дурнуватому запитанню, — і

справді побачила порожній стілець там, де щойно сидів, мовчки спостерігаючи за присутніми, знаменитий письменник Андрій Маркович.

— У нього автограф-сесія, — пояснив Полтороцький. — Навіть, здається, дві. Андрій тут працює, він не може дозволити собі зупинитися… і навіть трохи сповільнитися. Не те що ми з тобою.

— Не пригадую, щоб ми з вами переходили на «ти».

Мовила — і внутрішньо скривилася від власного тону, від манірного фальшу, напівчиновницького, напівучительського: я ж поет, я живу в світі творчих людей, де на «ти» одне з одним усі, де не мають значення безглузді формальності чи будь-які табелі про ранги, крім поетичної майстерності. Але він був чужий, випадковий, зайшлий, і він знову нависав занадто близько, лоскочучи театральним шепотом вухо та шию. Захотілося пересісти на одне з вільних крісел; Віра мало так і не зробила й здригнулася, уявивши собі збоку цю вульгарно-водевільну мізансцену.

— І я не пригадую. Та ще встигнемо, куди нам квапитися?

— Зараз прийде, — сказав Красоткін, опускаючи слухавку.

Віра не відразу збагнула, що йдеться про Берштейна — і головне, що він лише допіру завершив розмову.

— Побачимо-побачимо, — мовив Скуркіс. — Знаєте історію про те, як Берштейн заблукав у абатстві?

— В абатстві?

— Берштейн? — точно в терцію здивувалися Маша з Красоткіним і засміялися, перезирнувшись.

— В Единбурзі, на фестивалі. Андрій там теж був, не дасть збреха… — він зауважив, що Марковича нема, і вдавився закінченням, і негайно вдав, начебто нічого не сталося, і було в цьому щось несамовито вульгарне і стидке. — Так от. Зранку починаємо читання з шотландцями, а по обіді екскурсійна програма, здалась вона нам, і саме тоді Берштейн…

— От бачиш? — мовив, підводячись, Полтороцький; тепер уже на повний голос, але все одно ніхто, крім Віри, його не почув і не озирнувся. — Ходімо звідсіля.

…Сонце вдарило їй у вічі. Сьогодні зранку Віра вже пошкодувала була, що не взяла з собою темних окулярів, і жалкувала щоразу, опиняючись надворі короткими перебіжками від кав'ярні до кав'ярні, де сонячне світло ставало комфортно-м'яким чи й геть переходило в підвальні сутінки. Пусте, героїчно примружилася вона, це ненадовго. Зараз він знову заведе мене кудись, можливо, до ресторану, дещо вищого за рангом. Матінко Божа, а я, наївна, гадала, що вирушаю на літературний фестиваль,

ходитиму на зустрічі з письменниками, слухатиму вірші… Програмку Віра, здається, забула в кав'ярні, та було незручно зупинятися посеред вулиці і перевіряти.

Полтороцький ішов швидко, аж надто жваво, як на свою комплекцію, вона ледве за ним встигала.

Вони вийшли на квадратну площу, де між прозеленкувато-сірих статуй у тих-таки застиглих позах стояли живі люди, вкриті срібною фарбою, попри сувенірні розкладки походжали дівчата в різнобарвних довгих сукнях і з кошичками фіалок, сиділи на бордюрі юні музиканти у пацьорках і подертих джинсах, із розфарбованими гітарами і з колонками біля капелюха на гроші, бігав рудий гостроносий пес, принюхуючись до всіх ніг підряд, стриміли на кожнім розі англомовні дороговкази для туристів, схожі на рози вітрів. Одна квітникарка адресно всміхнулася до Полтороцького, і Віра на мить злякалася, що він зараз зі свого дурнуватого гусарства купить для неї букетик фіалок, або і весь кошик… а, пройшовши повз, негайно пожалкувала, що не купив.

Щось оглушливо бамкнуло і заспівало-задзеленчало дзвониками, і так чотири рази поспіль, і люди на майдані зупинилися, синхронно обернувшись і задерши голови. Вона теж подивилася — це бив годинник на вежі, важкий, старовинний, його хвилинна стрілка, що йшла кудись у перспективу, здавалася короткою і гострою, мов дротик, а годинна, навпаки, нависала краплеподібним тягарем над римською четвіркою, немов ось-ось мала зірватися. Віра машинально звірила зі своїм годинником: він відставав, чи, навпаки, міський поспішав, хоча влада, мабуть, повинна стежити, все-таки пам'ятка, а з іншого боку, Берштейн подзвонив, отже, завершив свою читацьку зустріч… Нерішуче торкнулася до коліщати — підкрутити?

— Не зважай, — пригальмовуючи, кинув Полтороцький через плече, — він завжди так. Я про час. Дуже кумедно, коли люди намагаються підігнати його буквально до секунди.

— Чому кумедно?

Їй довелося трохи пробігтися, наздоганяючи його.

— Тому що похибки все одно неминучі. Насправді ж у кожного свій час.

— Тобто?

Полтороцький не відповів. Дивно, Віра була впевнена, що дорогою він безперервно її вмовлятиме, налаштувавши на автоматичний режим свій поставлений рокітливий баритон, давним-давно нашпигований численними, до вибору, комплектами неістотних слів. Але він мовчки і сягнисто ступав, обрушуючи на бруківку підошви черевиків величезного розміру, і луна від його кроків відбивалася від стін обабіч; Віра лише тепер

помітила, що вони вже звернули з площі в якийсь непомітний зміїстий відросток, схожий на кам'яну траншею. Над головою синіло яскраве небо, але сонце вже опустилося нижче дахів, весь вузький проміжок від стіни до стіни привласнила тінь, і легше стало очам.

Що далі від центру, то місто стрімкіше занепадало, стіни будинків бралися тріщинами, цілими клаптями губили тиньк бляклих рожевих та охристих відтінків. Маленькі балкончики нависали загрозливо, ледве тримаючись на оголеній цегляній кладці. На одному з них квітла жива герань, і люди тут, мабуть, жили живі, тьху ти, який несосвітенний плеоназм… байдуже. Я б теж хотіла тут жити. Поливати з вікна герань на аварійному балкончику, аж поки він посиплеться від старості під моїми руками. Хоча не знати, хто кого переживе, мені вже, не забуваймо, п'ятдесят сім, можна сміливо заокруглювати до шістдесяти… Паскудненько закололо в боці, дихання збилося і давно присвистувало, надто що дорога явно ішла вгору.

— Втомилася? — кинув Полтороцький. — Дарма, потерпи. Там відпочинемо.

— Де?

— Побачиш.

Він теж висвистував паротягом і сопів, лунко тупаючи вперед і вгору вуличкою, що, здається, дедалі вужчала, куди вже більше? Втім, одна зі стін, попрощавшись із останнім будинком, перетворилася просто на цегляну кладку, нерівну, мов щербаті зуби, і крізь вибоїни та щілини проривалося промінням сліпуче сонце.

Стіна з протилежного боку закінчилася раптово і тихо, впершись у щетинястий чагарник, наполовину опалий, наполовину золотий. А дорога, що поволі позбулася бруку, пнулась і пнулась вгору, нагадуючи тепер серпантин у гірському парку, таким Віра з мамою колись ходила в їдальню з пляжу, за непам'ятних часів їхніх щорічних поїздок до санаторію. Іти вниз від корпусу було приємно і легко, але вгору в найдужчу спеку — важко навіть Вірі, що вже казати про маму, якій було тоді… зараз спробую порахувати…

— Якщо дуже втомилася, то перепочиньмо.

— Ні, — озвалася вона, зціпивши зуби.

Полтороцький точно був не молодший за неї. Здається, свого часу він подобався мамі у ролях непохитних комісарів, етнічних парубків у вишиванках і співочих опереткових юнаків… чи то все-таки був інший актор зі схожим прізвищем і поставою? Варто було б згадати назву бодай одного фільму і запитати.

Вони таки справді йшли зараз парком, густим, таким

несподіваним у місті суцільного каменю. Осінні дерева та кущі спліталися гіллям, калейдоскопічно мінячись листям — уся палітра теплих кольорів, від пурпурового до золотого. Дорогою надибали напівзруйновану альтанку, вхід до якої охороняв кам'яний лев, старий і без однієї лапи, його окремі кігтясті пальці покоїлися на шкарубкій кулі. Леви у місті були всюди, їх було непомірно, аж занадто багато, а цей, здавалося, втік від усіх, точнісінько як ми… Полтороцький перехопив її погляд і думку — і підморгнув, по-змовницькому всміхнувся.

— Уже ось-ось.

Вони пройшли, здається, ще один серпантинний оберт — і раптово опинилися на відкритій місцині.

Віра замружилася.

Темні окуляри, ну чому я не взяла окулярів?!.

Сторожко, ніби перевіряючи ступнею холодну морську воду (мама, південь, санаторій, такий давній і цілком учорашній час), вона ледь-ледь розліпила мокрі вії. Примружилася, кліпнула кілька разів, додумалася піднести до очей долоню дашком. І лише тепер як слід роззирнулася.

— Красиво? — передчасно, фальстартом запитав Полтороцький.

Віра дивилася.

Місто лежало внизу, аж дивно, як це ми встигли підійнятися так високо. Клаптикова ковдра різнобарвних дахів, усі відтінки стримано-благородні й тому бездоганно пасують один до одного. Більші — буквально під ногами, решта, поволі дрібнішаючи, колом ішли в перспективу. Струнке обриси готичних башточок і подвійні верхів'я церков проростали крізь місто в невловному ритмі, ніби сонет чи соната. І яскравими, сліпучими акцентами палали, відбиваючи сонце, золоті шпилі, герби, облямівки деяких дахів, теж розсипані на міському полотні з нелюдською рівномірністю, немов фінальні акорди ударних чи мазки чийогось колосального пензля, вмоченого в золото.

Віра пошукала очима якусь конкретну, знану з путівників туристичну споруду — храм Діви Марії, костел Усіх Святих, ратушу? — та нічого не могла знайти, місто було неподільне і прекрасне цілком, у єдності й урочистій гармонії. Хіба що та довгаста пляма вдалечині… Ледь повернувшись, Віра її роздивилася — висотна будівля, величезна і чужорідна, вона стирчала з міста так, ніби її олівцевий дах протнув зсередини благеньку старовинну тканину. Мабуть, якийсь готель, зараз такого багацько будують, не зважаючи ні на що. В її суцільних вікнах теж палало сонце, і це скидалося на справжню пожежу. Віра відвернулася, покинувши споруду догорати за спиною. Ніби

її й не було.

— Красиво, — нарешті відповіла вона.

— Добре, що я тебе сюди привів?

Баритон нерішуче здригнувся, і вона всміхнулася:

— Добре.

— Тут іще є замок, — сказав Полтороцький, і Віра мимоволі озирнулася, побачивши позаду самі лише дерева і чагарник. — Високий замок на пагорбі. Щоправда, ми з ним розминулися в часі, але це пусте. Почитай вірші.

Вона здригнулася і поглянула просто на нього, вперше за всю їхню прогулянку. Він стояв, примруживши, обернений просто до світла, і на його обличчі майже не було тіней, заглибин, зморщок — лише чіткі, сумні лінії основних рис, напівстертий відбиток молодості. Розминулися в часі, але це несуттєво. Вірші?..

— Свої вірші, — уточнив він. — Я ж їх досі не чув. Почитай.

Віра глитнула і стулила повіки. Відмовлятися, кокетувати, напрошуватися на вмовляння — не гідно поета. Якщо хтось хоче почути вірші — байдуже, з якою метою, нехай таємною, прихованою і не найдостойнішою, втім, що це я, хіба маю підстави так вважати?.. — хай там як, вони повинні прозвучати. Лунаючи, вірші напряму живлять красу і гармонію світу. В мене попросили. Я мушу.

Почала з «Хмари» — через невпевненість, через легке тремтіння нетвердого голосу: з «Хмарою» їй було найпростіше, вона входила до її програми публічних читань уже кілька років поспіль, адже саме на цьому дивному, пульсуючому тексті легко було вписмати ритм і загальну тональність для наступних віршів. І вони чіплялись один за одного срібними гачечками, вилися волосяною ниткою, плинули дедалі вільніше, лунали чимраз яскравіше. Нічого випадкового не було в їхній послідовності, щораз інакшій, нічого безпосередньо залежного від її власної волі: цей ряд вибудовувався за якимись своїми внутрішніми законами — наче музика. І повторити, хоч би як потім намагалася, не вийде ніколи.

Його руки давно вже лежали в неї на плечах, і це теж було гармонійно і правильно, вона навіть не напружилася під його пальцями, читала далі, читала… І «Шалену Маргариту». І «Оленку». І «Вітер». І зараз отой короткий, без назви: «Я прийшла — дивись…» А відразу після нього, практично без паузи, розлогу, монотонну поему-замовляння про чорного птаха та срібне зерно, про білого вовка і плинне життя, магічну, страшну, де під кінець у голос пробиваються нетутешні вібрації, і слухачам стає моторошно, а вона сама не може позбутися холоду в хребті. Після неї слід прочитати щось радісне — що?!

Зам’ялася, затнулася, втратила нитку і струну.

— Яка ж ти, — майже безгучно прошепотів Полтороцький. — Ти хоч сама знаєш, яка ти?..

Віра перевела дух, прикусила губу і розплющила очі.

Над найвищим шпилем далекої готичної вежі догорало сонце. Остання іскорка — і вмить згасла, і залишилися тільки зубчасті обриси дахів на поки що рожевому, але чимраз ліловішому призахідному небі. Навіть фалічне одоробло готелю стояло сліпе, не відбиваючи жодним вікном ані промінчика.

— Як час промайнув…

— Ти не розумієш, — озвався він. — Згадай Ейнштейна, теорію відносності… згадай хоча б, як потяг відходить від перону. З їхнім часом, — він розгонистим жестом окреслив обрій, — нічого не сталося. Це наш зупинився. І знаєш чому?

— Чому?

— Бо ми щасливі.

Він і далі тримав руки у неї на плечах. І так природно та просто, наче вони сотні разів за життя повторювали цей злагоджений спільний рух, розвернув її до себе. Віра звела до нього обличчя, а очей не опустила, дивилася. Скільки ж йому, справді, років?.. і скільки років мені…

— Мені до нього байдуже, — сказав він, — до чийогось жахливого часу. Я хочу бачити лише тебе. Ходімо.

Сходити вниз серпантиновою стежкою було легко і лячно — наче летіти.

> — Річ у тім, що в мене тут дуже багато друзів. Адже я, як і кожна нормальна людина, варюся у фаховому середовищі, а мій фах — література. Приїхавши до найлітературоцентричнішого міста нашої країни, та й, мабуть, одного з найлітературоцентричніших у Європі, я буквально на кожному кроці зустрічаю знайомих. Тому я поки що й гадки не маю, де і в якому товаристві мине мій вечір.

Ні, якщо зумисне постаратися, я, звісно, пам’ятаю. І саме це часом набігає вечорами, як не можеш заснути. Це все комунальний час, він тече неквапно, у монотонному ритмі, немов розгойдує на гниловодді. В комунальному часі добре згадувати. Ненавиджу!.. і все ж мушу визнати, що таки добре. Особливий, не без мазохізму, кайф.

Я був як усі. Навіть коли підріс, у старшій групі дім-садка (ніколи не розумів, звідки ця назва), коли всі довкола

випендрювалися ганчір'ям, зачісками і тату, я, розвиваючи свободу волі індивіда, нічогісінько не робив, бо розумів, яка це фігня. Бо коли ти сидиш за колючкою дім-садка — нині як ліквідатор я це схвалюю, не пускати ж недоростків на вулиці, — а навкруги синіми тінями шастають у своєму часі дім-садківські тітки, пильнуючи кожен твій крок, то яка тут, у біса, свобода? Я не рипався. Був як усі, і не помітив, що залишився такий сам-один.

А що мені подобалося, то це лазити на стіну. Вона була заввишки як четверо мене, а може, і п'ятеро, я ніколи не уявляв собі чітко її висоти, хоч і знав кожну тріщину, куди можна було встромити лінійку, кожну щербину, придатну, щоб впертися носаком кросівка. Звісно, долазив я лише до колючки, далі не пробував, я й тоді не був ідіотом — просто долазив і дивився. Крізь петлі та вигини металу, вони сліпили на сонці, аж доводилося весь час мружитися і плечем утирати сльози. Та я не втрачав рівноваги, я вмів закріплюватися так, що мене не зірвав би і напад хижих птахів. Птахи, до речі, літали зовсім поряд. І мухи та оси. А я дивився крізь колючку на Крамербург, на клітинки дахів, промінці вулиць, неозоре пустирище по Кружині і щось примарне на горизонті, що зникало за поганої погоди, — і все це було збіса гарно.

Я тоді думав, що свобода — там. Що вона взагалі відповідає на запитання «де?»

Потім вони, ясна річ, мене вистежили. Раз плюнути — вистежити когось, хто живе за комунальним часом, якщо ти сам бодай трохи прискорений. Хто? Та садківські тітки, хто ж іще, ми ніколи не знали, як їх звуть, і не могли відрізнити одну від одної — так швидко вони гасали навколо. Зараз я вже знаю: персонал дім-садків енергофінансують за залишковим принципом, насправді їхній робочий час лише відсотків на десять відрізняється від комунального, а з ліквідаторським узагалі смішно порівнювати. Словом, вистежили. Але не змогли зняти зі стіни.

І тоді у моєму житті з'явився Грім.

Я висів там до вечора. Давно вже не відчуваючи ані рук, ані ніг, ані улюбленої щербатої виїмки за метр від краю, ані лінійки, що вросла в пальці. Я висів, бо вони не мали права вимагати, щоб я зліз, і я готовий був це довести, і простирчати там усю ніч, і ще один день, і гепнутися лише трупом з відбитком свободи у мертвих очах; я був ого який вигадник, хлопчисько. Насправді ж очі давно вже напівосліпли від різучого болю та сліз. Зате лишалося геть небагато комунального часу, щоб нарешті довідатись, як я помилявся щодо свободи.

Я не бачив, як він підійшов, Грім; садківські тітки теж не бачили. Він сповільнився мало не до комунального синхрону, щоб я зміг його помітити, й однак сірий обрис плив і мерехтів по краях — мені здавалося, це через сльози, і хотілося протерти очі, та схилити голову до плеча або відвести лікоть не вдавалося, бо руки і шия заклякли. Хитка сіра пляма внизу і негучний, занадто високий як на чоловіка голос, що скоромовкою попрохав злізти. Гадки не маю, чому я тоді — ще нічого не знаючи про нього — погодився.

Ясна річ, насправді його звали не Грім, і він навіть сказав мені своє справжнє ім'я, але я запам'ятав це. І запам'ятав — на все подальше життя! — як тоді, простягнувши руки, щоб зняти мене, геть обм'яклого на останньому метрі шляху, зі стіни, він раптом розширив межі свого робочого часу — і впустив мене всередину.

Я запам'ятав.

У повітрі висить муха, велика зелена муха висить, перебираючи лапками і спроквола помахуючи крилами. На неї пливе згори, діамантово вилискуючи і поступово витягуючись, велика — я не відразу збагнув, що воно таке, — дощова краплина. Розбивається об зелену спинку на водяний порох, муха нахиляється, потім вирівнюється, ледь активніше махає крильми. Решта крапель спокійно, немов повітряні кульки, планерують довкола. Я піднімаю очі й бачу садківських тіток, я вперше бачу *їх як* слід, зовсім не страшних і несамовито комічних, вони повільно комашаться під дощем. Найближча до нас задирає руки дашком над головою з обвислими кучериками і кричить щось протяжним басом, занадто низько, щоб розібрати слова; Грім жестом її відпускає, і через довгий-предовгий відтинок часу — нашого робочого часу! — вона нарешті дошурупує. Вони розбігаються ходою двоногих равликів, розгойдуючись на кожному безкінечному кроці, кумедно втиснувши голови у плечі. А ми з Громом залишаємося самі, і в нашому часі до нас не долітає жодна крапля.

— Подобається? — запитує він зовсім іншим, мужнім, не прискореним хронорізницею голосом.

Я відповідаю:

— Так.

Це і був мій вибір.

Потім, коли ми тренувалися в горах — троси, гаки, шпичасті черевики, обрізані пальчатки і жодної страховки! — я запитував у Грома, чому він тоді просто не заліз і не зняв мене зі стіни. Грім, він умів ходити по вертикальних поверхнях, звісно ж, із надробочим прискоренням, та все одно, мало хто з загону був на таке спроможний… Грім сказав, що його, власне, для того і

викликали (уявляю, скільки це коштувало нашому задрипаному дім-садку, — і як же вони перепудилися, якщо зважились на таку енерговитрату). Але він побачив мене там, нагорі, — і захотів, щоб я спустився сам. Інакше ніхто зі мною і не розмовляв би тут, на Базі.

Авжеж, я хотів бути як він. Хотів стати спецохоронцем Кружини. Для цього нас і тренували: загальна фізична підготовка, стрільба, чотири різновиди рукопашного бою, орієнтація на місцевості, альпінізм для південних кордонів. І все це у спецохоронному часі, що він і досі мені сниться; хоч я і задоволений своєю роботою, бути незадоволеним роботою не можна, це щастя, що я її маю, свою працю, неможливо бажати нічого іншого, читай загальний кодекс робітничого класу Світу-комуни, пункт один дріб один. А після тренувань, уже в комунальному часі, — він не видавався таким принизливим, бо жодних комуналів на Базі не було, винятково свої хлопці, — ми пасталакали перед сном. І хтось із наших — згодом я зрозумів, що то була перевірка, але пізно, занадто пізно! — сказав:

— А знаєш, як там у них, на задвірках, називають Світ-комуну?

— Як? — запитав не я, хтось інший.

— Плебс-квартал!!!

І ми зареготали, всі, я іржав не тихше і не голосніше за решту, я завжди був як усі. Досі не збагну, що мене смикнуло за язик наступного дня, під час обіду, так ненав'язливо і, як мені здалося, хвацько та доречно вставити це слівце: «плебс-квартал».

Чули всі. І Грім.

Він навіть не намагався мене захистити. Він сказав потім: ти сам розумієш, мені шкода. Йому і справді було жаль, а я і досі шкодую, що ми відтоді не бачилися і не побачимося, мабуть, уже ніколи. Він чудовий, Грім. Якби не він, я був би зараз жалюгідним комуналом, істотою, обвішаною цяцьками, котра помалу-помалу жере і трахається. І навіть не розумів би, що в моєму житті не так.

А тоді — я розумів! Я все усвідомлював, і з мене немов живцем здерли шкіру разом із моїм часом, робочим часом спецохоронця. І виперли зі здертою шкірою туди, до них, у Світ-комуну. В рутину їхнього нестерпного комунального часу.

І я вештався вулицями Крамербурга, виписуючи складні і безглузді траєкторії тими ж променями та кружинами, що ними колись милувався зі стіни, завертав у дім-столи, коли хотілося жерти, і в дім-сни, коли геть знесилювався. Кожна година, кожна хвилина тривала нескінченно, пустопорожні, незнищенні, спільні для всіх навколо, точнісінько, як і лахи, житло та їдло. І я був такий, як усі, — тупа комунальна отара, вони жили так завше і, це

найогидніше, ловили кайф від такого життя. Особливо гидко було дивитися на недоростків, учорашніх дім-садківців, допіру з-за колючки: ці просто-таки верещали від захвату, вважаючи, що оце ось — і є свобода.

Перших кілька днів на мене навіть не наїжджали. Гадки не маю чому: можливо, у мене було щось таке в очах, похмуре попередження не зв'язуватися, довічний відбиток Бази спецохорони, мого справжнього і втраченого часу. Та врешті-решт ідіоти знайшлися. З отих, дім-садківських, розмальованих і обвішаних цяцьками, ошаленілих від їхньої так званої свободи.

Я пам'ятаю.

Вони оточують, сходяться зусібіч, я осягаю розумом, як повільно, до реготні повільно вони рухаються — але я і сам такий, я не встигаю, не можу втекти. Не відчуваю ні страху, ні бодай ненависті та відрази до них — лише сором, нестерпно-пекучий сором за власну слабкість. Роблю оманний рух, ухиляюся на мить раніше, ніж вони кидаються на мене всім кагалом і промахуються, заважаючи один одному, і мені майже вдається вислизнути.

Але один із них спритніший за всіх, він чіпляється ззаду в одяг, висне на шиї, перетискаючи горлянку й артерію, мені потрібен час — час! — щоб його струсити, і настигають решта, навалюються купою, весело горлаючи і тюкаючи, і починають бити. Це я теж осягаю розумом. Ані болю, ні чогось іще я так і не відчуваю — нічого, крім сорому, що я такий же, як і вони.

Ні. Я не такий. Мене все-таки не дурно тренували на Базі, там теж не було початкової переваги, ми ж усі жили в спільному робочому часі, змагаючись у намертво пов'язаній з ним, але таки інакшій величині: швидкості. Я був швидший за багатьох. І навіть якось — звісно, мені просто пощастило тоді, він на мить відволікся, а може, і на малу дещицю піддався — прудкіший за самого Грома.

Пірнаю під чиюсь руку, виходжу з-під удару, випростовуюся і негайно б'ю сам, б'ю коротко і нещадно: одного, другого, третього — вони валяться з першого ж удару. Ні чорта вони не вміють, шмаркачі недорослі, в дім-садку не навчишся битися, тітки розтягують на перших же секундах, за колючкою всі лише й мріють про те, як битимуть комусь пики там, у Світі-комуні… і жодній малолітній сволоті не спаде на гадку подумати завчасно про те, як битимуть пику їй. Вони вищать, розповзаються, розмазуючи паюху під сплющеними носами і затискаючи переламані ребра, хтось найстрахопудніший, а тому поки що цілий, під'юджує з-за рогу накинутися ще, і дістає від своїх же, і, схлипнувши, стуляє пельку. От і все.

Я ступаю кілька переможних кроків і натикаюся на

неочікувано близьку стіну, і раптом мене вивертає під ноги, а перед очима витанцьовують лілові та жовті кола. Болить голова. Дуже болить голова, гаряча і мокра на маківці. Своїх пофарбованих кров'ю пальців я вже не бачу. Встигаю помітити — перед шамкою темрявою — сіру тінь, яка відділилася від стіни.

Відтоді я не зношу дім-шпиталю. Кожен, хто там опинявся (я не про комунальну худобу, їм, звісно ж, начхати), зненавидить таке: коли все навколо тебе рухається так швидко, що годі вловити навіть тіні. Шпитальні дівки — ні, їх я, звісно, не бачив, їх ніхто не бачив, але всі знають, що це робота саме для дівок — не сповільнюються ніколи, ні за що, ні на мить. Їх, лікарняних, енергофінансують за вищим розрядом. І я уявляю, нескладно уявити, як воно! — втратити таку роботу. Але однак ненавиджу.

Ми лежали рядком, штабелями, праворуч і ліворуч від мене недоростки, що я їх і покалічив; я був тепер точнісінько такий, як вони, в одному на всіх комунальному часі.

Я провалювався в забуття, прокидався, виявляв крапельницю у вені та свіжі бинти на виголеному черепі (відтоді я і голю голову, не щоб похизуватися шрамами, а просто зручно, звик), у мене з'являлося їдло, коли я хотів жерти, і судно, коли припікало.

Часом я думаю, що шпитальні дівки мали би значно менше клопоту, якби жвавіше рухалися ми, ліквідатори. Але Світ-комуну влаштовано як слід; це так очевидно, що навіть не прописано в кодексі.

Вони ще валялися там, ті недоростки, коли мене викликали в дім-управління. В Управління ліквідації.

Мені сказали, що весь цей час за мною спостерігали. Що відео з усіх камер на моєму шляху надходило просто до них. Що спершу моя психоадекватність і бар'єр опірності викликали сумніви, постало питання, щоб зняти стеження назавжди, проте мені дали шанс. Що Світ-комуна дорожить кожним своїм громадянином; у якого вже вклала купу енергофінансів, подумав я тоді — на одну тривалу комунальну секунду. І відразу ж переконав себе: за мене, мабуть, попросив Грім.

Про енергофінансування різних професій мені розповідали колись на Базі після відбою, вже не пригадую хто — ні, не Грім. Часом мені здається, що то так само була підстава, перевірка, але вона виявилася занадто складною, щоб я спромігся запам'ятати, повторити вголос і засипатися. А може, й справді. Можливо, правдою було і оте, про плебс-квартал.

Але я відхилився.

Вони сказали, що про повернення у спецохорону, ясна річ, не може бути й мови. Та якщо я добре покажу себе і надалі, то… Я стояв і вже не думав ні про енергофінанси, ні про Грома, ні про

що. Лише про те, що я, схоже, матиму роботу. Свій робочий час.

Отому ліквідаторові, сірій тіні біля стіни, виявляється, зателефонували і наказали не втручатися. Та я тепер думаю, що він і сам не квапився ліквідувати конфлікт. Згодом я зустрів був його в домі-столі, він сам мене впізнав і сказав, що як на комунала я пристойно бився. Я і йому врізав, не сильно, просто так — щоб забув, як перся з мене тоді.

Час ліквідатора — повільніший за час спецохоронця чи шпитальної дівки, проте швидший за будь-чий інший, і я, щоночі провалюючись у липке трясовиння комунального часу, що міг стати єдино і назавжди моїм, як ніхто здатен це оцінити. Я люблю свою роботу, свій сірий комб, свій ліквід, своє ім'я. Я люблю Світ-комуну, бо він довірив мені якщо й не охороняти свої кордони, зате ліквідовувати все брудне і зайве з його лиця. У мій робочий час.

А поки що до нього треба якось дожити. Витримати ще майже сім із половиною комунальних годин.

Спати.

> Наш спеціальний кореспондент із південного регіону поспілкувався з учителями школи, в якій навчався Андрій Маркович.
>
> «Андрійко був дуже жвавим хлопчиком. Часом навіть занадто жвавим. Завжди допомагав своїм друзям: на перервах, біля дошки, на контрольних… Оцінки? Хороші оцінки. Задовільні, можна сказати…» (Ганна Миколаївна, класний керівник).
>
> «Витончена натура, завжди такі сміливі судження, така глибина сприйняття, такі твори! Ні, сама я почала працювати в школі згодом, але старші колеги…» (Олена Михайлівна, мова та література)
>
> «А-а, той… Який селітру в залі підірвав? А ще завжди форму забував, ага. Що, кажете, робить? Книжки пише? Ну-ну» (Федір Іванович, фізкультурник).

На повітрі, на сонці, на яскравій пронизливій прохолоді стало добре. Надто коли він надів темні окуляри. Темні окуляри — це чудовий винахід людства, очевидний прогрес порівняно з середньовічними масками. Якщо подумати, сама машкара волала на повен голос: ця людина має що приховувати, вона прагне, щоб її не впізнали! — достеменна провокація, що спричиняла цілком зворотний, аніж бажалося, результат. А окуляри — що? Окуляри просто захищають очі від сонця.

Мовчу вже про те, що очі — набагато індивідуальніша за щоки частина обличчя. Про що вони взагалі думали в тому своєму середньовіччі?

Андрій усміхнувся. До таких думок спонукало саме місто, що ретельно консервувалося у середньовічній естетиці, місто, яке населяли аж ніяк не нащадки його будівничих, а приходьки, хворобливо непевні щодо власного хисту додати до нього щось своє, нове і краще. Найсумніше, що таки їхня правда. Вони не могли додати, а коли й намагалися, побившись перед тим до крові з наділеними владою поборниками традиції, то неодмінно лажали, не потрапляли в ноти, наочно доводили, що найкраще — нічого не чіпати, зберегти як є. Хоч би той-таки готель-свічка: у будь-якому європейському місті для нього знайшли б саме те вдале місце, вписали б у віковий малюнок, перетворивши на новітню пам'ятку, адже час ніколи не стоїть на місці, — але наші, як завше, дали маху, трохи з вулицею, трохи з дизайном, підтвердивши зрештою репутацію варварів і скоробагатьків без краплі святого, що й не дивно за наших часів. До речі, що у нас із часом?

Одну автограф-сесію, на ярмарку, призначено аж під вечір, другу, в книгарні, — на четверту тридцять, отже, подбати про обід слід якнайшвидше. Правду кажучи, варто було перехопити щось у тій кав'ярні, куди після зустрічі з читачами затягнув його Скуркіс. У польових умовах Андрій не був аж таким гурманом, до того ж у цьому місті й у найдругорядніших забігайлівках примудрялися готувати пристойно, але…

Йому складно було сформулювати, в чому ж річ. Товариство зібралося не таке вже й погане. А втім, він, Андрій, легко і з виробленою роками вправністю відкараскався б від Скуркіса, якби не решта компанії: безперечно, вона була цікава.

Полтороцький, що зненацька заявився на зустріч: невже, Андрюхо, ти думав, що я цураюся літератури?.. ну-ну, тепер ти мені винен виставу. Арна, яка скромно сиділа зі своїм хлопчиком у залі при самісінькому вході, після зустрічі опинилася поруч, до того ж набагато природніше за Скуркіса, що в його панібратстві таки відчувалась напруга, страх бути невпізнаним і непотрібним. І хлопчина у цієї дівчинки непростий, хоч не підпустив до себе ні поглядом, ні вигуком. Колоритна літня пара, безмежно щасливі разом, аж мимоволі починаєш вагатися, невже таке й справді можливо — чи обманка, ширма для сторонніх, що за неї краще не зазирати? Ілля Берштейн, не людина, а знакова постать; правда, він залишився в «Тамбурі» на власну зустріч із читачами, наступну в марафоні, шкода, треба було його дочекатись… але тоді б я точно вже нікуди не пішов. А ще та поетеса, жінка в літах

із несвітньою самотою в очах.

Так, хороше товариство. Я міг би зазнайомитися з ними ближче, розділити хліб-сіль, побалакати, назбирати фактури, — а далі вже вигадати для них долі, раніше я весь час у таке бавився, і завжди влучно, як я знаю. Дівчинка з хлопчиком у мене кинули б виклик усім і всьому, примусили би світ виконати сальто і завмерти біля їхніх ніг, а потім по-дурному розтринькали б усе, крім власного кохання, занадто молоді, щоб збагнути, як це багато. Літні, як їх там, Міша і Маша, навпаки, виявили б неймовірно моторошний кістяк у шафі, і довелось би їм ще вкоротити комусь віку, наприклад, Скуркісу… так-так, дрібничка, а приємно: кістяк Скуркіса у шафі. Гаразд, годі вже галабурдити. Залишається вирішити долю поетеси Віри, ніколи вона не мала щастя, нічого вона не мала — аж ось, за помахом моєї письменницької руки… Шкода, що Полтороцький одружений.

Облиш. У кожного з них своє життя і свій час.

Власне, саме тому я і пішов.

Для мого часу, хоч як дивно це звучить, там не було місця. Я мусив би вбудуватися, синхронізуватися, обравши когось із них за камертон, можливо, й Скуркіса, який, попри всю свою випадковість, таки замикав на собі це розмаїте товариство, зі мною включно — а я ненавиджу приєднуватися до чийогось поля чи орбіти (надто коли це Скуркісова орбіта, дідько, ну чого ти до нього причепився, що він тобі заподіяв?).

Просто залишатися там не було жодних підстав. Зовсім без потреби: ні для роботи, ні для відпочинку, ні навіть для маячної, принагідної творчості, ні для чого. Отже, нехай усі вони йдуть полем. Пообідати — і вперед, підписувати книжки, принаймні це частина моєї праці, хоч і не найпритомніша і не улюблена.

До речі, згадав Андрій, до фестивального пакета учасника входили талончики на обід, прив'язані до кількох найконцептуальніших закладів міста, він навіть подумав, що незле було б зайти. Пригальмував: потрібний конверт надибав у кишені куртки, а сьогоднішня кав'ярня для обіду з симпатичною назвою «Маркіз де Сад» була саме неподалік — щоб пересвідчитися, він глипнув на умовну мапу на звороті програми. Задоволено всміхнувся: ясна річ, пообідати можна було будь-де і за свої, але Андрієві подобалося, коли найнезначніші деталі збігалися, складались у пазл, немов гарантуючи, що і в суттєвому, важливому, справжньому все буде добре.

Повз нього пробігли — одна цокаючи підборами, інша м'яко в кросівках — двоє дівчат, брюнетка і блондинка, начебто ті ж таки, вчорашні; якщо вони теж у «Де Сад», то, найімовірніше так воно і є. Андрія вони не впізнали. Чудова річ — темні окуляри.

Дівчата пірнули в арку. Сам Андрій радше обійшов би двома з'єднаними широким рогом вулицями, але сюдою вочевидь було швидше. Рушив услід, орієнтуючись на відлуння обцасиків і дівочого сміху; привласнюючи собі ці радісні звуки, місто негайно домішувало до них щось потойбічне, дивне, трохи моторошне. Сонце залишилося назовні, і темні окуляри з покращеного аналога середньовічної маски вмить уподібнилися до завою на очах в'язня, який не повинен знати, куди його ведуть.

Андрій уже взявся був за дужку окулярів…

Зненацька.

Усе погане стається зненацька, враз, так, що не встигаєш нічого. Щойно, буквально цієї-таки миті, ти весело прошкував одним із найулюбленіших міст, напевно знаючи, що робитимеш решту дня, повновладний господар собі та своєму часу.

І ось уже сидиш на землі, у безглуздій гвинтоподібній позі, впустивши конверт і вкарбувавшись долонею у холодний камінь, і не знати що з ногою — перелом, вивих?.. ч-чорт, невже вивих теж так сильно болить?.. і треба, мабуть, спробувати звестися, притримуючись за стіну…

Спершу він, звісно ж, усе-таки зняв окуляри.

* * *

Автограф-сесія у книгарні, недосяжній, як Австралія пішки, за програмою почалася давним-давно. Може, і закінчилася вже. Хоч як це дивно, Андрій не був переконаний, він, хто завжди відчував час із точністю до хвилини, — а мобільник, таке теж було вкрай рідко, розрядився, видавши насамкінець нестерпно печальний звук.

Пов'язка на кісточці трималася добре. Не дурно ж він колись, за давніх часів, закінчив медучилище.

І дуже доречно, що аптеки у цьому місті (готичні вивіски, мензурки з товстого скла на вітрині й дивні агрегати вздовж дальньої стіни) траплялися не рідше за концептуально-дизайнерські кав'ярні. За першим, доволі слабкодухим бажанням покликати на допомогу — саме тоді й сів акумулятор, перш ніж Андрій визначився, кого саме кликатиме, — він пригадав одну просто біля злощасного повороту в арку і, зціпивши зуби, таки дістався до неї власними ногами. Ніхто його не впізнав, попри відсутність темних окулярів, ніхто не заметушився і не запропонував негайно його госпіталізувати; мила дівчина продала знеболювальний гель та еластичний бинт, усміхаючись таким, як і сама, милим безстороннім усміхом. Накладати

пов'язку в її присутності було немислимо, і довелося знову героїчно зціплювати зуби, відходячи назад до аркового отвору. Втім, якщо я в принципі здатен ступати на ногу, то ніякого перелому немає: це Андрій теж пам'ятав із тих, давніх часів, пам'ятав чітко.

Тепер не завадило б знайти щось схоже на милицю. Роззирнувся: з'ясувалося, тут був не просто коридор з однієї вулиці в іншу, а крізний двір (такі прохромлювали місто в усіх напрямках), прихований від сторонніх лабіринт, наземні катакомби, що приголомшували контрастом із зовнішнім, вітринним боком. Тут не було ані краплі сонця, ані бадилинки, ані сліду тієї химерно-богемної, та все ж упорядкованості, що в неї місто виряджалося для туристів, для чужинців. Під стіною, двічі оперезаною галереями, вочевидь, аварійних балконів, звідки звисали простирадла і пістрява килимова доріжка, а надто під ледь покрученими дерев'яними сходами з підгнилими приступцями і обламаними бильцями, громадився розмаїтий мотлох, і палиць там було повнісінько, будь-якого розміру; словом, мені знову пощастило. Оце б лише доповзти.

Укріпившись на ногах, він знову почувався людиною. Тепер було цілком реально — хоч і вкрай повільно — дійти до готелю, а там здатися на милість організаторів і страхової медицини. Або, як не погіршає (найімовірніше, це банальне розтягнення зв'язок і я марно панікував), просто провалятися до від'їзду на широчезному ліжку з квартою м'ятного чаю та ноутбуком, корисно споживаючи залишки фестивального часу. Прикро, та що вдієш, із кожним може статися.

І в цьому навіть щось є.

Справді, міркував Андрій, стримано-бадьоро шкутильгаючи через дворик у той бік, куди, ймовірно, подалися дівчата: повертатися, втретє минаючи ту ж арку, не дозволяв естетичний смак і здоровий глузд — не так часто я можу собі таке дозволити. Зупинку, перепочинок, зависання в часі, коли автоматично обнулилося все, що я був комусь винен, а нових зобов'язань не наросло, і номер у готелі зарезервовано до ранку понеділка, і весь цей час належить лише мені самому. Дружині та дітям, ясна річ, нічого не розповідати. В організаторів перепросити, максимально обмеживши їхнє подальше втручання в моє життя; втім, на фестивалі вони такі засмикані, що навряд чи нав'язуватимуться. Скасувати всі призначені зустрічі… з певних фігурантів, щоправда, станеться прийти до готелю з пляшкою і дружнім співчуттям.

І навіть зі стовідсотковою ймовірністю.

Він скривився і засичав, перечепившись травмованою ногою

об камінець, чи що тут у них розкидано посеред подвір'я?.. сам винен, під ноги дивися. Ясно, що до тебе прийдуть. Ба більше, потягнуться косяком, щойно чутка про те, що Андрій Маркович пошкодив ногу і лежить у номері (до речі, ще не факт, що запопадлива Оля не наполяже, погіршуючи становище, на лікарні), поширяться стихійними інфопотоками фестивальної тусовки. На благенький щит готельного чи лікарняного персоналу сподіватися не випадає. Нас чекає нескінченне застілля і пиятика, суцільний потік буцімто співчутливців, які насправді злетілися на запах крові. Які жадають уваги чи ще чогось матеріальнішого — не таємниця, що в цьому місті фестивальними днями рекордно висока концентрація тих, хто чогось від мене хоче, — ось що нам світить у найближчому майбутньому замість спокою та свободи. Їх же нічим не зупинити. Вони роздеруть на шмаття мій час.

Андрій дістався до протилежної арки, темного і тривожного виходу з подвір'я — якщо там справді вихід, а не глухий кут, ніколи ж напевно не знаєш. Підняв голову: синява багатокутного обрізка неба високо вгорі була неправдоподібна, вклеєна та нетутешня, і вже вкрай дивно висів на ній білий півмісяць. Із криниці, кажуть, навіть удень видно зорі. Цікаво було б опуститись і подивитися. Дуже багато парадоксальних життєвих явищ живе у нашій свідомості і більше ніде — лише тому, що ніхто ніяк не завдасть собі клопоту їх перевірити.

А що як не йти зараз у готель? Що як узагалі туди не йти?

Арка, мабуть, була не пряма — інакше звідси прозирало би світло в кінці тунелю чи його цілковита відсутність. Ніхто не знає, де я, мобільник розрядився, а щоб прошкандибати повз «Де Сад», де, найімовірніше, товчеться фестивальна публіка, я маю напохваті незамінні чорні окуляри.

Андрій надів їх, забарвивши небо у гармонійніший теплий відтінок, і знову зняв — не повторювати ж недавньої фатальної помилки. Якщо то була помилка, а не щось геть інше, чому він поки не міг намацати назви — але загальне відчуття, поки лише тонка тремтлива, як волосина, емоція, вже зародилася і росла, підпорядковуючи розум.

Так я і зроблю. А далі побачимо.

Під арковим склепінням ковінька стала лунко вистукувати, надаючи ході чогось піратського, лиховісного, то й чудово, нехай від мене всі кидаються врозтіч. Цей час, цей скарб, що несподівано опинився у мене в руках, я не віддам, не втрачу просто так. Я щось придумаю. І зовсім не те, що здатен припустити будь-хто з вас.

Попереду зажевріло світло, далеке, мов берег.

* * *

Це було як втекти із власного весілля чи прийти на власний похорон. Дуже весело — принаймні спершу.

Андрій швидко вистукував милицею по бруківці, всміхаючись стрічним бабусям і підморгуючи дівчатам, на щастя, геть незнайомим. У темних окулярах чомусь було некомфортно: чи то осінній день, перейшовши за полудень, позбувся своєї яскравості, чи то страх упасти вгніздився після травми глибоко в підсвідомості, домагаючись права на повний огляд. То й добре.

На щастя, я не належу до людей, котрі, як Полтороцький, з'явившись десь, неминуче привертають загальну увагу. Я з іншої породи, з тієї, що її представники можуть тривалий час непомітно стояти скраєчку натовпу, спостерігаючи за життям. Як на письменника це добре. Надто коли він вирішив утекти з уготованого йому свята літературної слави, одного з багатьох у черзі, щільно розписаної на місяці. Скільки можна, врешті-решт?..

Навіть Полтороцький — і той узяв і дозволив собі злиняти із зали засідань на рибу; якщо не бреше, звісно, бо він може. Але мене знають у вузьких, герметичних у світовому масштабі літературних колах як людину відповідальну та пунктуальну, так-так, Андрій Маркович ніколи не спізнюється, ні на хвилину, він уміє цінувати свій і чужий час.

Поки людина оточена такими, як вона сама, поки її сплутано павутинням особистих і соціальних зв'язків, доти власного часу вона не має. Зробімо поправку: такими, як вона сама, — майже ніколи, це рідкісний талан у межах статистичної похибки, а зазвичай нас оточують несамовито інакші, істоти іншої і майже ніколи не вищої цивілізації, і з ними ще треба окремо налагоджувати контакт, запаралелюватися, синхронізуватися, мімікрувати — навіщо? А зрештою від скарбу особистого часу залишається компроміс, сяка-така робоча модель, що її масштаб і розмір залежать від мистецтва ужиткової дипломатії і нелюдських зусиль, докладених до від початку самогубчого процесу.

Інакше, на жаль, не можна. Але в тому і полягає парадокс життя, яке я спостерігаю збоку; неможливе і заборонене в певний момент стає враз — можливим!.. і тебе до глибини душі вражає кришталева, сяйлива прозорість і широчінь, що відкрилися раптом звідусіль і назавжди.

Йому трапився якийсь чоловік у мальовничому лахмітті, занадто близько, мало не лоб у лоб, відсахнувшись аж останньої миті, і щось у ньому було дуже дивне, та Андрій, попри свій чіпкий зір, не встиг зауважити що саме: одяг, хода, вираз очей?… Так-от. Усе стає можливим, відкривається широчінь, падає обрій,

концентрується світ і множаться тіні — а що відбувається тоді з часом?

Насправді не таке вже й просте запитання. З погляду хроновідносності (так я це, здається, не мудруючи, назвав), свій час можна сповільнити мало не до цілковитої зупинки — і тоді назовні пролітатимуть тижні і місяці, аж поки ти блаженно зависнеш у своїй персональній часовій капсулі (хронос — не найкращий термін, але нехай буде, поки я не придумав, на що його замінити). А можна пришвидшити, підострожити, пустити життя у стрімкому темпі, лишаючи зовнішній світ далеко позаду, розплачуючись юністю, що в ній нічого не бракує, та виграючи натомість повноту і яскравість життєвих барв, творчу продуктивність, результат, успіх. Відверто кажучи, я давно вже так умію. І все-таки це теорія, глянцево-струнка, наче фотомодель із обкладинки журналу: реальність, як завжди, набагато складніша і непередбачуваніша. Відокремитися від решти, протиставити свій час їхньому, сторонньому, — не такий уже хитромудрий фортель. Це, я певен, потрафить зробити навіть Полторецький, навіть дивовижна Арна з татуюванням на розумній поголеній голівці. Найцікавіше починається, коли твій час перестає залежати взагалі від будь-чийого.

Незалежність тим і відрізняється від залежності, прямої та зворотної, що вона амбівалентна, працює в обидва боки (чому в обидва? — в усіх незліченних напрямках) одночасно. Це творить уже геть немислиму фігуру мови і недомовленості, що її предметом, полем і метою є час.

Він підморгнув дивній дівчині з величезними очима під серпанком на капелюшку, дівчині з тонкими лайковими пальцями на вигнутій ручці парасолі, дівчині, яка, немов пелюстки, відкидала з півсотні прозорих тіней.

Отже, в нас виходить… дідько, я навіть не знаю, що саме з цього вийде.

Але ми побачимо.

III

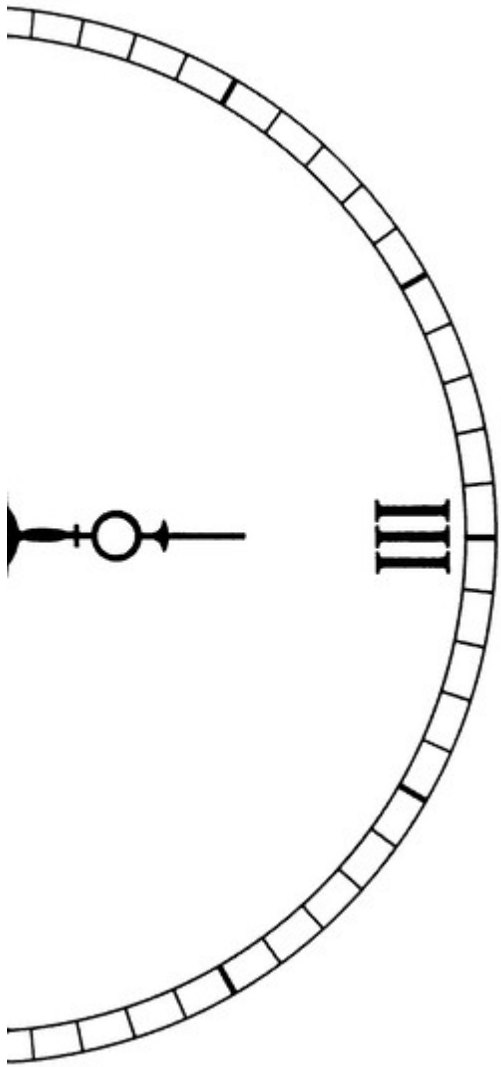

Я вже звикла тримати його за руку.

І нічого надзвичайного. Спершу тепло і шорстко, і невеличкий дискомфорт тісноти в долоні, потім стає трохи слизько, а якоїсь миті все це нівелюється, вирівнюється температура тіл, сухість і вологість, шкіра вростає у шкіру. Чимсь нагадує синхронізацію. Перший страх перед дотиком минає, а наступного разу його, може, і геть не буде.

Та звикнути до одного хроноса на двох абсолютно неможливо.

Іґар сказав: так треба. Необхідний півзахід, підготовчий етап, перш ніж відмовитися від хроноса цілком. Я відразу вирішила, що цього ніколи не станеться. Та Іґар чомусь вважає, начебто він мене вмовив.

Тут таке дивне світло, що мерехтіння зовнішньої оболонки майже не видно, та я однак відчуваю обриси цієї хисткої вісімки, недорозділеної амеби, пульсуючого знака нескінченності, що всередині нього ми тримаємося за руки, бо інакше не можна. Хронос на двох — абсурд, до того ж абсурд ризикований: жоден із нас не може бути впевнений, що контролює нашу спільну оболонку і в разі необхідності зуміє уникнути хроноконфлікту.

Іґар регоче щоразу, чуючи від мене це слово. Він нічогісінько не тямить, йому смішно.

Нащо я з ним пішла?..

Гадала, це буде схоже на Загальний простір. На всі ці натурваріанти для еквомільйонерів: море, гори, водоспади, острови, ультратонкий хронос пропускає запахи і тактильні відчуття, цілковита ілюзія злиття з біосферою і таке інше; такі розсилки з промороликами регулярно падають у комунікацію. Я хотіла переконатися, що це все дурниці, рекламні витребеньки і що кращого місця за мій особистий маленький сад вони все одно не вигадають. Просто глянути задля цікавості: незаконно, проте задурно — коли він уже звалився на мою голову, шалапутний авантюрист Іґар Сун на прізвисько Чіпастий, то чому б не скористатися раз у житті з такої осяйної нагоди, махнувши на все рукою?.. Я й сама часом не цураюсь авантюризму, шість із половиною відсотків за Брітлінгом, яскравий компонент самодостатньої особистості…

Але тут усе геть інакше.

Міцніше чіпляюся в його руку. Ми вдвох такі вразливі, тому треба, щоб керував, у прямому сенсі древнього слова, хтось один. Ясно що Іґар — він принаймні розуміє, де ми є, і знає, куди йти. А мені лишається хіба простувати за ним услід, тінню, хвостом, з максимальним, без застережень, ступенем довіри. Тверезе, зважене рішення з мого боку, і жодним чином не вияв жіночої слабкості, як він, либонь, самовдоволено думає. Слабкість я виявила, впустивши його. І коли погодилася на цю авантюру, не маючи про неї жодного уявлення.

Мабуть, варто роззиратися навсібіч. Та, виходить, дивитися лише під ноги, туди, куди доводиться їх ставити, вільною рукою тримаючи поділ довгої спідниці й ретельно обираючи місце посеред гострого каміння, сплутаної вижухлої трави та неутилізованих відходів різного ступеня розкладу і корозії. Нашарування упаковок крихко шурхотить під обцасами,

напівзабуті бренди наповзають один на одного, навіть тут змагаючись за лідерство та новизну. Сухі стебла з парасольками на кінці проростають крізь вічну зелень застарілих плат і потрощені кільця напівпрозорих дисків — цього добра, кутастого і нищівного для черевичків — нащо я їх взула? — тут найбільше.

— Цвинтар чийогось цифрового життя, — киває Іґар. — Ми вважаємо, після нього щось залишиться. А воно ось.

Заперечую:

— Це ж лише залізо. Цифрове життя в мережі.

— А що як мережа накриється? Зовсім?

Він копає носаком якусь плату — у нього ж взуття зручне, черевики на несамовито товстій підошві, що помітно додають зросту, — і хронос на мить спалахує на ній кетягом іскор, немов на розрив, і я здригаюся.

— З цієї штукенції я би зчитав інфу, коли що. Носії пам'яті залишаються носіями, одні гірше збереглися, інші краще. Залежить від удачі та хисту. Але річ у тім, що це вже нікому не потрібно. Історія, пам'ять — вони цікавлять когось лише за умови спільного часу. Як у нас із тобою!

Він регоче. З Іґарем неможливо збагнути, чи серйозно він говорить.

— Ми скоро прийдемо?

— Ось! Мені подобається твій понятєвий апарат. Це, Ірмо, певний прогрес. Скоро вже, скоро.

Цифровому цвинтарю не видно ні кінця ні краю. До подолу попричіплялися бадилинки і дрібне сміття, черевички безнадійно подерто, хилитається лівий підбор. Ні, я сюди попхалася не з допитливості й авантюризму. А тому що він, Іґар, покликав. Та ще й вирядилася, мов дурепа.

— Як ти, до речі, почуваєшся? Повітря не дратує?

— Що?

— Відколи ми востаннє бачились, у тебе розвинулася конкретна агорафобія. Як в усіх індивідуалів. Я тоді у Загальному помітив, і Андре теж… пам'ятаєш Андре? Ти йому, до речі, сподобалася, я ревнував. А тут же ще гірше. Тут абсолютно відкрита місцина.

— Ні, мені нормально.

Повітря мене не дратує, з якого дива. Я боюся лише людей.

Усе-таки піднімаю очі й дивлюся вдалечінь. Бачу безкраю рівнину, присипану сміттям і мотлохом, де-не-де збитим у кучугури, надто навколо хирлявих дерев і ріденького чагарника. На рівнині, це з географії, горизонт проглядається на п'ять кілометрів. Себто у радіусі п'ятьох кілометрів точно немає жодного людського житла. Куди ми йдемо? Коли ми бодай кудись

дійдемо?

Поняття «куди» і «коли», виявляється, зчеплені між собою у нерозривну вісімку, як ми з Іґаром у спільний хронос. Просто я давно не користувалася ні тим, ні тим.

Зашпортуюсь об щось велике і зазубрене — і остаточно ламаю підбор. Іґар не бачить, простує далі, і наші з'єднані намертво руки натягуються в повітрі.

— Ірмо, що таке?

— Зачекай.

Неможливо пояснити Іґарові, що сталося, що це серйозно, що я справді не зможу далі йти — йому, глумливому, який знає все, зокрема і те, про що мені забули розповісти. Мабуть, метикую гарячково, треба відламати і другий підбор. Але спершу вивільнити руку — а це тим більше неможливо.

— Ірмо? Підводься, ми вже майже прийшли.

Зважуюсь і випростуюся легко, немов прим'ятий пагінець у цифровому проморолику. Іґар, звісно, навіть не помічає, що я вже боса. Тепер слід ще дужче пильнувати, куди ступаю, щоб не поранитися до крові. Крізь пружне поле хроноса тверде і гостре під ногами здається несправжнім, як у невагомості, — але це лише тактильна ілюзія. Аж раптом вона щезає — не встигаю ступити і двох кроків. Скрикую з несподіванки і болю.

— Нічого собі чутливість, — Іґар присвистує. — Послухай, ти наче справжня принцеса. Стій, а підніми-но поділ!.. Мерщій взувайся, ти що?!

Корюся, перш ніж устигаю зрозуміти і обміркувати. За тих два кроки, що відділяють мене від покинутих черевиків, схожих на хворих звірят, примудряюся порізати ногу і кілька разів уколоти другу, а й справді, як я збиралася подолати цим мінним полем щонайменше п'ять кілометрів?.. Сідаю навпочіпки і по кількох хвилинах відчайдушних зусиль таки відриваю з м'ясом і високотехнологічним клеєм другий обцас. Здається нічого, йти можна.

І лише тепер помічаю, що Іґар досі стоїть, скоса дивиться на мене — зацікавлено і з посміхом. Аж так розширив межі хроноса? — але ж це небезпечно, мало що чи хто, хай і в такому безлюдному місці, не можна ж, занадто ризиковано…

Жодного хроноса навколо нас уже немає.

Я давно збагнула, але відчайдушно приховую це від самої себе.

— Ще би спідницю підкоротити, було б зовсім добре, — каже Іґар. — Ходімо. От бачиш, нічого страшного. Я навмисно тебе не попередив.

— Ти…

Не знаходжу достатньо експресивних слів. Та водночас ловлю себе на відчутті такому неочікувано-парадоксальному, що забуваю про все решту.

Мені добре.

Ні, не те: миттєвий захват звільнення, непотрібності чужої руки в долоні, розриву неприродної зв'язки-вісімки накриває вщерть, і неосяжне повітря накочується п'янким водоспадом, і це відчуття не порівняти ні з чим — хіба що з миттю вильоту у Загальний простір, сповнений людських світів-вогнів. Тільки тут іще прекрасніше, бо нікого немає, і все небо, весь навколишній простір належить лише мені.

Підбираю спідницю обома руками і в ейфорії навшпиньках стрибаю по мертвих платах, намагаючись ступати лише по них, щедро розкиданих навколо, без особливої мети — просто така гра. А Іґар нехай собі дивиться і дивується.

— Ірмо? — він таки здивований, і мені смішно. — Ти далеко зібралася?

— А нам хіба не туди?

— Зажди. Спершу потрібно зв'язатися, повідомити, що ми вийшли в загальний час.

— Кому?

— Одній людині. Нас же повинні зустріти.

— Я думала, ти сам!..

Кепкую з нього легко і пустотливо. Знічений Іґар витріщає на мене очі, й обличчя в нього таке, що хочеться підбігти, стати навшпиньки і лунко чмокнути, скажімо, в носа. Я вже майже це і роблю, аж він дістає якусь прямокутну штукенцію і притискає до скроні. Зосереджується і стає трохи чужий.

— Що це в тебе?

Він махає вказівним пальцем, закликаючи мовчати, якщо я правильно розшифрувала жест. Чекає кілька секунд, потім, опустивши предмет на рівень грудей, тицяє тим-таки пальцем у мініатюрний екран.

— Мобільник. Такий давній гаджет для… У плебс-кварталі немає комунікативної мережі, а лише мобільний зв'язок. Дідько, чому ж він не відповідає?!.

— У плебс-кварталі?!

То он ми куди йшли.

Ціпенію, і невмотивована ейфорія опадає шматтям, лягаючи невидимим шаром на сміття під ногами. Ні, не може бути. Повторюю подумки, безгучно ворушачи вустами, і набір звуків, з яких складається ця міцна словесна пара, невблаганно втрачає сенс. Мабуть, тому ніяк не приходить страх — лише прикрість і злість.

А так загадково, так таємничо, стільки піднесених слів, усіх цих разом, удвох, назавжди! — і все задля того, щоб затягнути мене, закохану дурепу, в банальний плебс-квартал, відстійник людства, вигрібну яму, куди декого тягне, мов зелених мух, — казала моя мама, перш ніж наскладати потрібну еквосуму на мій окремий хронос, і ми перестали труїти одна одній життя, і вона, безперечно, мала рацію…

Хронос!!!

Раптово почуваюся, ніби гола на площі, у Загальному просторі, в крижаній порожнечі під Абсолютним Годинником. Обхоплюю плечі руками, ніби в марному намаганні зігрітись або щось заховати.

— Іґаре, вертаймося.

Він не чує, нервово тарабанячи пальцем по екрану. Знову підносить до скроні свій антикварний гаджет.

— Я хочу додому!

Лайнувся беззвучно, самими губами.

— Іґаре!..

Аж раптом він здіймає палець, начебто хоче показати щось цікаве там, у небі. І починає говорити — не зі мною.

— Так, ми вже тут… Як і домовлялися… Ні, жодного сліду… Гарантую. Ірма Онтарі, пробийте в базі…Так, чекаю.

Він по літерах диктує моє ім’я, а я роззираюсь у всеохопній паніці. Навколо суцільне величезне звалище; зараз, позбавлена захисту хроноса, я нюхаю багатошаровий, злежаний сморід отруйної хімії розпаду полімерів та гниття органіки. Як могла ця моторошна місцина видаватися романтичною і дивною?! — передпокій плебс-кварталу, хто би сумнівався, що він має саме такий вигляд. Треба тікати звідси, негайно, максимально прискоривши; усвідомлення непоправної беззахисної оголеності обпалює і пришпилює до місця. Час і простір нерозривні, і втративши — добровільно, бездумно покинувши! — свій, особистий, єдиний, я тепер приречена залишатися тут і зараз, із цією чужою і ворожою людиною, авантюристом, мерзотником, брехуном, наволоччю!!!

— Ірмо?.. Ірмо, що таке?!

З насолодою. Лівою рукою вчепившись намертво в його волосся, теж голе без хроноса, дубашу, дубашу кулаком правиці по нахабному писку, ослизаюсь і не влучаю, та все одно — отак, отак, отак!!! Як добре, що він по щось нахилився, а тепер уже не випростається, сволота, падлюка, і скільки йому платять у плебс-кварталі за таких несосвітенних дуреп, готових куди завгодно, хоч за край цивілізовано світу, хоч за кордон власного часу?!..

— Ірмо, годі вже. Боляче все-таки.

— Нащо? Ти? Мене? Сюди? Привів?!

— Вгамуйся, кажу!..

Щось гостро-тверде з розмаху встромляється в спину, і лікоть обдертий, і спідниця, коли намагаюся звестись, з тріском рветься по живому.

— Що я тобі зробив?! — волає звідкись згори Іґар. — Ти ж сама хотіла! Хіба ми не домовилися?

Ліву руку досі стиснуто в кулак, і між кісточок пальців стирчать, немов котячі вуса, кінчики його видертого волосся. Зловтішно всміхаюся.

Іґар простягає руку:

— Вставай.

— Ти не казав про плебс-квартал!

— Ясно що не казав! Вони ж відстежують кожну згадку! Кожну, розумієш? Не лише в комунікації, а й в особистому, у них необмежений рівень доступу! Бодай раз зрониш у розмові це слово — і все, тебе марковано, твоє пересування відстежують від і до. Хіба ти не знала?

— Отже, тут уже можна?

Він торкається до ока, що вже стало ледь вужчим за друге, з помітним синцем під бровою. У мене каблучка на середньому пальці, давній-предавній фамільний перстень із камінцем, що зветься олександрит. Зауважую, що він уперше на моїй пам’яті не фіолетового, а яскраво-блакитного кольору.

— Тут — так.

— То розповідай.

Підводжуся, ігноруючи його простягнену руку, піднімаю поділ, щоб повідчіпляти колючки і мікросхеми. Видертий шмат тканини відхиляється прямим кутом, а й справді варто підкоротити спідницю, тільки от нема чим обрізати… Іґар важко дихає, набурмосений і злий.

— А я тобі все розповів. Усю правду, за винятком страшного слова. Можу це виправити: плебс-квартал, плебс-квартал, плебс-квартал!.. Страшно?

Його око пухне на очах; від мимовільного каламбуру стає смішно.

— Бо ти звикла оперувати стереотипами. Набором понять, кожне з яких уже тягне за собою повний комплект характеристик, одразу весь, цілком! Плебс-квартал — відстійник людства, так? І тут саме звалище за іміджем. А знаєш, навіщо воно, це звалище?

— Для того, щоб…

— Не вгадала! Звалище — щоб до них ніхто не пхався. Чи помітила ти, що побутових відходів тут практично немає? — інакше смерділо би трохи інакше, в рази. Тут саме цифровий

цвинтар, бо цифру вони поховали. У них справжнє життя!

— Можу уявити.

— Сподіваюся, що таки можеш. Ти і уявила, коли я тобі розповідав. Чисту правду! Пригадуєш? — про те, як можна бути разом, не синхронізуючись, кохати, не боячись дотиків, радіти життю, не рахуючи екви… І ти сама побачиш!

— Ні!

Раптом Іґар видає різкий скрекотливий звук. І відразу ще один. На середині третього витягує звідкілясь свою прямокутну штуку, як він її назвав… мобільник? Затуляє нею вухо, але нічого не каже. Опускає.

— Ірмо, вони вже тут. Я прошу тебе.

— Ти мене що?..

Регочу на повен голос, нічого не можу з собою вдіяти, він неймовірно смішний, з підбитим оком, зі скуйовдженим волоссям — затягнув мене бозна-куди і мене ж таки просить про послугу, бо ніхто не збирається на нього зважати тут, у його чудовому, розкішному, неймовірному плебс-кварталі! Бо не треба було пхатися. В чуже, незбагненне і, в кожнім разі, вороже життя.

Вони наближаються. Виринувши бозна-звідки, принаймні точно не пішки прийшли від самісінького обрію; нуль-транспортування, портал, якась ляда в землі? Темні постаті проти світла, лише двоє — ми з Іґаром, мабуть, ще могли б опиратися, тікати. Чи хоча б…

Повертаюся до нього:

— Іґаре… Активуй хронос! Будь ласка!!!

Він напружено посміхається:

— Знову? Не варто так боятися людей.

І додає вже геть благально:

— Ходімо з ними. Там справді добре. Я був, я сам бачив.

> Фінальною подією та кульмінацією Літературного фестивалю стане багатогодинний гала-марафон «Вірші та проза нон-стоп» на площі Свободи, що його транслюватимуть на сайті фестивалю в онлайн-режимі. В марафоні візьмуть участь як віп-гості (Сібіл Скотт-Маєр, Амітабх Брахматашапутрі, Андрій Маркович, Юрій Нечипорук, Арна та ін.), так і молоді поети та прозаїки.

Ранок видався несподівано холодним, з цукровою плівкою інею на карнизі, і мама гукнула Богданові, щоб він узяв шарф, і, звісно, він узяв, щоб не сперечатись і не наражатися на розпитування, куди це він у неділю, а вже дорогою на зупинку

припекло сонце і стало геть гарячим через запилюжене вікно маршрутки. Шарф Богдан поклав на коліна та й забув про нього, дивлячись на будинки, що пропливали повз — спершу панельки, а незабаром уже барвисті будівлі історичного центру, — і думаючи, звісно ж, про Арну. Вона просила якнайшвидше. Він чесно намагався. Вчора ж вдалося! — і виявилося не так уже й складно…

Насправді він страшенно боявся, що не вийде. І що взагалі вчорашній день був випадковим, якоюсь неврахованою життєвою аберацією, а нині виявиться, що нічого не було і не могло бути. Вчора ввечері, коли вони з Арною нарешті розбіглися після її репетиції з «Кадаврами», бо ось так одразу вести його до батьків вона не була готова і відверто про це повідомила, розгорнувши на прощання маленьку долоню, немов випускаючи пташку, — так ось, Богдан, геть неспроможний блукати містом самотою, повернувся додому і, замкнувшись від мами з Ганькою, які за батькової відсутності влаштували затяжну суботню сварку, засів за вже заряджений ноут і підвис намертво, гуглячи в мережі Арну.

Сотні тисяч сторінок, а він і не знав. Тисячі світлин, і на всіх вона була така різна, що він не раз і не два засумнівався: може, вискочило чиєсь ліве фото? Вона була рудою і брюнеткою, з довгою пухнастою косою, перекинутою на груди, і з зеленим ірокезом, кумедно нагадуючи подарунок Ганьці від її бахура — сувенір у формі чоловічка, в якого з голови проростала трава. Арна була в камуфляжі і в чомусь куцому з блакитним пір'ям, у дірявих джинсах і в довгій червоній сукні, в купальнику і без нього… Богдан негайно згорнув те вікно. Потім нагуглив знову. Потім пошукав у розгорнутому вигляді — величезні викличні очі і маленькі груди — і знову згорнув, сердитий на себе. Прочитав її інтерв'ю і нічого не запам'ятав. Прочитав ще одне. Нарешті спробував вірші…

Ледь не проґавив зупинку — справді, не чекав, що так швидко. Дорога з дому до центру завжди забирала чималий шмат часу, достатній, наприклад, щоб підготуватися до пари (Богдан, правда, старався на це не розраховувати: навіть коли він навмисно сідав не навпроти будинку, а трохи далі, на кінцевій, його все одно піднімали галасливі огрядні тітки, але у вихідний їх, на щастя, було менше, ніж вільних місць), а нині ось нарешті — вийшло?!.. А може, просто не помітив, думаючи про Арну? Засікти час Богдан не здогадався, та й не хотілось із забобонних міркувань. Усміхнувся і, зістрибнувши у так само яскравий, як учора, але значно холодніший сонячний день, кількома широкими кроками дійшов до повороту.

І тут він помітив, що впустив шарф. Звісно ж, іще в

маршрутці.

Він саме перетинав межу світла і тіні, різку, охристо-фіолетову, сонячно-крижану. Обернувся, і світло різонуло по очах, набігли сльози, і світ поплив, на мить гублячи обриси. Богдан повернувся на зупинку, знову вскочив у маршрутку, давши вийти хлопцеві-вояку, він, здається, сидів спереду, — і нахилився по шарф одночасно з дівчиною, сусідкою по сидінню, і вона, всміхнувшись, запитала просто в його симетрично нахилене лице:

— Ваш?..

Богдан вийшов із шарфом у руках, і маршрутка спроквола від'їхала. Ніколи вона не стояла на цій зупинці довше, ніж півхвилини. Вдалося!..

Він летів уперед, мов на всіх вітрилах, гнаний палким бажанням якнайшвидше розповісти Арні. Прибіг захеканий, розмахуючи шарфом, і відразу з порогу напівпідвальної студії, згайнувавши, щоправда, на її пошуки кілька зайвих дурних хвилин, вигукнув:

— Вдалося!

У відповідь пролунав стишений, але дуже щирий чоловічий мат. Худорлявий хлопець у навушниках і з рудим хвостом озирнувся від широчезного, на весь стіл, пульта:

— Табличку бачив, ні? Почепив для таких, як ти. Думав, якщо студент, то вмієш читати. Руки!

Табличку Богдан бачив і навіть прочитав — «Тихо, триває запис!» — але її зміст чомусь дійшов до нього лише зараз. Мабуть, побічний ефект прискорення, не звик. Відсахнувся від пульта, в який до всього ще й влетів за інерцією розчепіреними пальцями.

— Владе, вибач. Я не хотів.

— І я не хотів усе нафіг переписувати. А таки доведеться. Тут звукоізоляція, блін, така, що кожен пчих у студії чути, а ти репетуєш, ніби тебе ріжуть.

Для наочності він постукав перед носом смертельно винного Богдана по склу, засидженому, наче мухами, золотими на світлі порошинками. А за шибкою була Арна.

Дрібненька Арна з голою пташиною головою та опущеними віями, в джинсах і дуже легкій, не до сезону, маєчці, вона тримала мікрофон обома руками, обережно, наче гріла пташеня, і щось нечутно шепотіла, а може, і промовляла голосно — все-таки хоч яка, а звукоізоляція. Мабуть, вона читала вірші, можливо, навіть ті, що їх Богдан учора чесно крутив угору-вниз екраном, намагаючись бодай щось зрозуміти.

Влад схрестив руки угорі й похитав головою; його хвіст смішно зарухався туди-сюди, як у пса. Арна помітила не відразу, лише коли замовкла і звела очі. І відразу побачила Богдана, і

підскочила, і вся перетворилася на одну суцільну усмішку, і помахала рукою. Запроторила кудись мікрофон і вмить опинилася по цей бік:

— Богданчику, ти гальмо. Ну скільки можна?

— Він гальмо, — підтвердив Влад. — Останній запис собаці під хвіст.

— Перепишемо, — безтурботно озвалася Арна. — Завтра.

— Завтра ж гастролі! — обурився Влад.

— То сьогодні ввечері, — вона вже дивилася лише на нього, Богдана. — Де ти вештався?

— Я прискорився! — дурнувато, геть по-дитячому заперечив він. — І дорогою в маршрутці, здається… і потім, коли виходив, це вже абсолютно точно! Я там посіяв шарф, і повернувся, і…

— Ніфіга собі прискорення!

Арна реготала, і рудохвостий Влад іржав, мов кінь, і це було спершу прикро, а потім якось одразу вже й не дуже, а навіть справді смішно. Вони реготали всі втрьох, і одночасно Влад знімав навушники, клацав тумблерами, гасив лампочки і повертав у початкову позицію якісь регулятори на своєму звуковому пульті дизайну кінця минулого сторіччя, Арна, зав'язавши хустинку, застібала змійку на зеленій курточці, і лише Богдан нічого не робив, стримів у часі, мов стовп у морській воді, бовтаючи ногами. Раніше він не помічав таких підвішених митей — а зараз вони були кричущо неправильні, майже нестерпні. Добре хоч, що тривав загальний сміх.

— Щоб до вечора мені звів! — несподівано грізно скомандувала Арна Владові.

— Що?

— Усе, що записали.

— А сенс? Запишемо до кінця, тоді й засяду зводити. У мене такий метод.

— Метод!.. Рене Декарт, блін. Богдане, гаркни на нього!

Вона щосили намагалася здаватися серйозною, а сама вся аж іскрилася сміхом, яскравими промінчиками з-під салатової хустинки, і Богдан затупцяв на місці, не маючи й гадки, чого вона від нього хоче, і знову-таки гаючи, гаючи час… У хаотичному русі перетнувся поглядом із Владом, і той з готовністю кивнув:

— Зрозумів.

— Па-па, генію!

Арна взяла Богдана за руку, і вони опинилися надворі, моментально, не проходячи нелогічно довгий напівпідвальний коридор і, здається, навіть не торкнувшись дверей з написом «Тихо, триває запис».

— Ти метушишся, — сказала вона йому вже надворі,

облившись сонцем і сховавшись за темні окуляри. — Квапишся, поспішаєш, прибігаєш захеканий. А цього не треба. Просто розганяйся і все.

— Як це?

— Досі не второпав? Ну нічого, зрозумієш. На ось, до речі.

Вона попорпалась у торбинці, іншій, сплетеній з товстих мотузок коричневого та оливкового кольору, і витягла книжку. Товсту, ледь розбухлу, не раз читану книжку — і теж, наче навмисно, в зеленій палітурці. Богдан узяв. Під білим написом «Андрій Маркович» звивалась багатошарова горизонтальна вісімка, знак нескінченності, крізь неї проступали розмиті, не прочитати, літери.

— Найкльовіший його роман, — мовила Арна. — До того ж решта у мене в електронці. Але «Вісім» — справді супер. Про час і про свободу. Маркович, як на мене, тільки про це й пише, дві головні його теми. Я хотіла вчора запитати, чому так, але застрьомалася тих дядечків із тітоньками.

Богдан покрутив і погортав книжку — він вийшов сьогодні з порожніми руками, і покласти її було категорично нікуди — і по-ідіотському мовив:

— Прочитаю, дякую.

Вони повернули за ріг і опинилися в затінку, крижаному густому затінку панельної висотки. Богдан бував у цьому районі, спальних джунглях міста, разів зо три чи чотири в житті, із них два — вчора і ось зараз.

— На маршрутку? — запитав він, чесно намагаючись не метушитися.

— Бррр! Послухай, начебто ж вересень, чому так холодно?

— Бо треба було светр вдягнути.

Мовив — і негайно залився гарячою червоною фарбою по самі вуха, дивлячись на зіщулену Арну, в самій лише маєчці під тоненькою вітрівкою, а під маєчкою взагалі… чорт, і треба було роздивлятися ті фотки в гуглі… Може, віддати їй свою куртку? Вона сміятиметься, сто відсотків, дзвінко реготатиме на всю вулицю, до горішніх поверхів сірих панельок, але все-таки зігріється. Уже взявся вільною рукою за змійку, аж раптом Арна пригальмувала і вимогливо запитала:

— У тебе закордонний паспорт з собою?

Усе-таки вона була не зрозуміліша за власні вірші. Богдан розгубився:

— У мене його взагалі немає.

— Блін.

Лише зараз він побачив те, на що дивилася вона: яскраву вивіску над входом у напівпідвал, оранжево-синю табличку з

накладною зеленою пальмою і написом: «їдьмо!» Мабуть, якась турагенція.

— А просто?

— Що?

— Та що ж ти так гальмуєш… Паспорт є, звичайний?

— Звичайний — так.

Богдан завжди носив документи з собою, у внутрішній кишені куртки, відколи його помилково затримали були менти, вони полювали на компанію обкурених малоліток, які розтрощили з десяток вітрин: хоч як це дивно, пред'явленого паспорта вистачило, хоча його вже збиралися бити. Знову ж таки, дані з кодом регулярно ставали в пригоді для заповнення всіляких відомчих папірців.

— То їдьмо.

— Куди?

— Не скажете, де тут зупиняється маршрутка до аеропорту? — це Арна запитала, звісно ж, не в нього.

— Он, — теж дещо здивовано відповів перший стрічний. — П'ятдесят друга, бачите, саме від'їжджає.

— Нічого, ми встигнемо.

Вони, ясна річ, устигли і бадьоро їхали повз руду лісосмугу, що нею так раптово закінчилося місто, коли Богдан передав за проїзд на двох і, здобувши перемогу в жорстокій внутрішній боротьбі, виклично повідомив Арні, що він не має грошей.

— У мене теж немає, — легко озвалась вона.

— Немає — це для тебе скільки? — єхидно кинув він, лякаючись сам себе, але це все-таки було краще, ніж мимрити.

— Це я гаманець удома забула, — відповіла Арна. В її темних окулярах стрибали дерева і квадрати полів.

— А навіщо ми тоді їдемо в аеропорт?

— Гаманець, а не паспорт.

Розпитувати в неї не було сенсу. Богдан відвернувся, твердо вирішивши не промовити більше й слова, і тоді вона пояснила сама:

— Квитки нам фінансує держава. Не можуть же мені дозволити застудитися і померти напередодні турне, адже так? Словом, є такий Сергій Володимирович Полтороцький, він по культурці. Я його з аеропорту наберу. О, приїхали, чччорт, який тут вітер, тільки-но трохи зігрілася…

Богдан таки віддав їй свою куртку. І справді ні про що більше не розпитував.

Арна комусь телефонувала, відійшовши на три конспіративні метри, і вільний заміський вітер відносив її слова і довгі краї салатової хустинки, а його, Богдана, без куртки реально

пробирало до кісток. Ще тримаючи мобільник біля маленького вушка, пронизаного сьогодні лише ледь помітними цвяшками, Арна труснула головою, закликаючи йти за нею і одночасно вказавши напрямок, і вони рушили в бік низької приземкуватої будівлі, з-за якої поважно виїжджав, погойдуючись, здоровецький літак. Правду кажучи, Богдан узагалі вперше в житті опинився в аеропорту. Ганька розповідала, буцімто раніше, за батькової служби, вони весь час літали сюди-туди, але що вона могла запам'ятати в своїх три роки?

Арна встромила у віконце свій і Богданів розгорнуті паспорти — промайнула його ганебна капловуха світлина і її непізнавана, з нормальною дівчачою зачіскою до плечей, — і наступної миті він уже тримав у руках дві довгих товстелезних книжки, що виявилися квитками на літак. Богдан узяв свій і марно спробував розібратися, принаймні відшукати місце призначення, куди вони, власне, летять.

Арна зауважила його намагання і озвучила сама. Нудна назва міста-проїздом дорогою до моря (Богдан пам'ятав, атож, таки пам'ятав зі своїх трьох років ошатну вежу вокзалу і його немислимий запах, сурогат повітря, непридатний, щоб ним дихати) — продзвеніла-прошелестіла, мов вірші під музику.

— Навіщо? — зачудовано запитав він.

— У тебе на сьогодні інші плани? — дуже вчасно поцікавилась Арна. — Ще пофестивалити збирався?

— Н-ні.

— І я ні. Не люблю останнього дня, всі вже з бодуна, смертельно втомлені, та все одно товчуться, тягнуть час, силкуються ще урвати від свята життя. Хай йому, проїхали. Хочу на море.

— На море, — пробурмотів Богдан.

— Сподіваюся, там тепло, — додала Арна. — Краще б до Туреччини, але в нас дехто не має закордонного паспорта. Як ти взагалі живеш? Гаразд, ходімо на посадку.

— Вже?

Атож, усе було вже, відразу, без перерв і провисань, їхній з Арною час переможно летів уперед, а решта людей, повільні, аж наче напівстерті, безнадійно відставали, на щось чекали, залишалися позаду і не мали значення. Літак відчинив овальні дверцята, схожі на вхід до гобітської нори, чорт, ну як я міг дожити до вісімнадцяти років і жодного разу не літати літаком? — і всміхнулася стюардеса в синій пілотці, і за вікном виявилися ті ж таки поля, лісосмуги, накреслені, як з'ясувалося, такими рівними-прерівними квадратами, черепицею, шахівницею, концептуальним орнаментом, затягнутим блакитнавим

серпанком, класно, що сьогодні на небі ні хмаринки… Арна поблажливо — чого я там не бачила? — пустила Богдана до вікна, і скло ілюмінатора холодило його розплющений ніс, мабуть, страшенно смішний з того боку, звідки нікому було дивитися і хихотіти.

Стюардеса щось говорила кількома мовами, і Богдан подумав: літаки, вони ж літають чітко за часом, керовані купою диспетчерів, — що там почнеться, коли вони помітять? Та й чи помітять?

Найпростіший експеримент: швидкість-час-відстань, відстань відома і незмінна — а що станеться з рештою двома величинами, якщо одну з них ми розганяємо на власний розсуд? Чорт забирай, я знову забув засікти час, як планував на злеті. А можливо, це так і діє, по-справжньому прискоритися виходить лише тоді, коли забуваєш про час? Так і є, вже пропонують пристебнутися, наш літак іде на посадку, і Арна теж, попри всі свої поблажливі понти, зворушливо витягує шию, голу з-під курточки, намагаючись визирнути в ілюмінатор.

— Далі як? — запитав, коли вони вистрибнули з аеропортівського автобуса і відокремилися від натовпу, що посунув по багаж.

Він невиразно пам’ятав про якісь автобуси, тролейбуси — зараз уже, мабуть, маршрутки? — скільки це може коштувати?.. Чомусь думати вдавалося лише про гроші, вони загалом іще були, остання лілова п’ятдесятка і трошечки дрібняків.

— Ясна річ, автостопом, — відповіла Арна. — Ти коли-небудь стопив?

Богдан похитав головою, і вона, звісно, заливчасто розреготалася:

— Здуріти можна, як ти живеш?!

Він і сам не знав.

І вони опинилися на трасі, де теж віяв вітер, але набагато тепліший, ніж там, у далекому тепер місті, і краєчки Арниної хустинки летіли їй в обличчя, і тріпотів, мов зелене крило, рукав вітрівки на піднятій руці. А згодом уже сиділи в кабіні з чортиком на шибці, й Арна теревенила з немолодим далекобійником, зміст їхньої балачки від Богдана вислизав, найімовірніше, вона й не мала жодного змісту, просто наповнювала спільний простір веселими словами, щось на кшталт озонування повітря. Брати участь у цьому в Богдана не виходило, і він розгорнув Марковичеву книжку, погортав механічно, а потім мимоволі вчитався — аж тут вони і приїхали.

Далекобійник і Арна побажали одне одному щасливої дороги, і вона зіскочила з підніжки перша, раніше, ніж виліз Богдан.

— Красивезно, скажи?

— Красивезно, — мовив він.

На спадистій вершині гори, схожій на кудлатого заснулого звіра, лежала шапка хмар, важких і сизих, а його морда занурювалася в море, гладеньке і срібне, з сивуватими розводами до кольору хмар. Воно було нерухоме у майже ідеальному півколі бухти, з протилежного рогу якої здіймалися з розплавленого срібла дві скелі. Богдан змалечку пам'ятав геть інше, синє море. Але тоді було літо, а не осінь.

З-за хмари виринуло сонце, і море вмить стало синє.

— Ходімо, — сказала Арна. — Скупаймося.

— Хіба зараз вода не холодна?

— Жартуєш? Тут купаються в листопаді!

Вона впевнено рушила вузькою асфальтованою доріжкою, що її по краю пунктирно позначали темно-зелені дерева, схожі на загострені олівці. І відразу ж вивела Богдана до огорожі, високої і так само гостроверхої, біля маленької прочиненої хвіртки чергував охоронець у камуфляжі, й Арна пройшла повз нього, широко всміхаючись, а потім він раптом опинився, гукаючи і розмахуючи руками, безнадійно — для нього — далеко. Богдан хотів був запитати, чому тут закрита територія і чим це їм, теоретично, загрожує, але передумав. Просто нічого не хотілося казати. Тут було тихо і гарно.

Доріжка йшла донизу, то звиваючись серпантином, то перетворюючись на стежинку, то на шматочки сходів по три-чотири щербатих приступки, шелестіли й пахтіли сосни, прозирало море поміж гіллям зелених і золотих кущів. Величезна шишка втрапила під ноги, і Богдан з Арною по черзі футболили її, перехоплюючи одне в одного, мало не до моря.

Воно відкрилося раптово: останні сходинки, набережна, викладена червоною та білою плиткою, довгі зубці хвилерізів і відсіки сірих галькових пляжів поміж них. Цілковито пустельних в обидва нескінченні боки, тому здавалося, що в усьому світі більше немає ніяких людей.

Сонце припікало так, що зробилося по-справжньому гаряче.

— Ти йдеш? — гукнула знизу Арна.

Вона вже стояла там, на гальці, а Богдан знову сповільнився, загальмував, відстав; чорт, ну коли я вже навчуся тримати її темп?! Зістрибнув, спружинив напівзігнутими, випростався і побачив, що Арнині джинси, вітрівка, хустинка і мотузяна торбинка розкидані на гальці. А вона, стоячи край води в самій лише зеленій маєчці, торкалась до моря кінчиком босої ноги. Море, таке нерухоме звіддалік, при березі все-таки ледь помітно ворушилося, то накочуючись на її тонкі щиколотки, то тихенько

відпліскуючись назад.

— Вода тепла! Ходімо купатися.

— У мене плавок немає, — мовив Богдан.

І прикусив язика, стямкувавши, що Арна ж так само не має купальника і що зараз вона скине свою маєчку, стовідсотково скине, вона вже якось фотографувалася просто отак… Глитнув, відчуваючи, що шаріється.

— А плавати бодай умієш?

Вона засміялася, нахилилась, показавши вузькі чорні трусики, і бризнула в його бік морем, і бризки, не долетівши, впали на гальку — і Арна, регочучи, навіть не думаючи роздягатися догола, як була, забігла в море і пірнула, майнувши над водою рожевими п'ятами.

Богдан нарешті зметикував кинути на камінчики куртку, він давно вже ніс її на зігнутій руці, скинути джинси та светр. Склав ошатним стосиком, притиснув згори книжкою. Побачив, як далеко в морі виринула над поверхнею кругла, проти світла не добереш, поголена чи ні, голова.

Плавати він, звісно ж, умів. Усе-таки чотири роки ходив до басейну.

А вода виявилася моторошно холодна — аж льодом обпекло, перехопило подих. Богдан несамовито забовтав руками та ногами, і прийшло ірраціональне тепло, і драйв у всьому тілі, і гостре, несамовите щастя. Впіймавши цей кайф, пульс і нерв живого й вічного моря — справді, адже воно було і буде завжди, отже, сильніше за будь-чий час! — він поплив спокійно і дужо, широко гребучи і не роблячи зайвих рухів. Обличчя то занурювалось у воду, і тоді він бачив крізь смарагдово-зелений шар темне каміння на дні, то виринало над її поверхнею, де нічого не вдавалося роздивитися крізь сліпуче мерехтіння сонця у краплях на віях. І не треба. Він просто плив, насолоджувався і не збирався швидко повертатись.

Звісно, він знову підвиснув і відстав, випав зі стрімкого потоку її, Арниного, часу — та не надто й шкодував.

Коли Богдан вийшов на берег, ледь похитуючись від блаженного жару і правильної слабкості в колінах, Арни видно не було. Ані її самої, ні її речей; Богдан розпачливо роззирнувся — обрій по обидва боки конкретно обрубували хвилерізи — аж раптом він почув:

— Якщо тобі я щось покажу,

А ти не злякаєшся і не…

Ухопивши з гальки свій одяг і останньої миті Марковичеву книжку, кинувся на голос.

На сусідньому пляжі кружком сиділи діти, точніше,

тринадцяти-чотирнадцятирічні підлітки, всі в однакових зелених курточках, дуже схожих на Арнину, хіба що трохи інакшого відтінку. Та однак вона, сидячи по-турецькому в спільному колі, майже не вирізнялася. Хіба тим, що була центром, магнітною точкою притягання всіх поглядів, пильних, допитливих, захоплених.

Він і сам заслухався.

— А ви теж поет?

Богдан не втямив, що це до нього, бо саме тієї миті побачив неподалік розкладену сушитися на гальці зелену маєчку, отже, в Арни під вітрівкою… Лише тепер зрозумів, що прочитані щойно вірші — ті самі, що й тоді, і побіжно згадав про Леську (ну, Леська, то й що) і здивувався: ці рядки сприймалися зараз зовсім інакше, без натяку на тодішню непристойність, а радше, як бешкетний і азартний виклик, та й узагалі вони, здається, геть про інше… І зчервонівся, і розсердився на себе, і рвучко, ворожо повернувся до дівчини, яка пошепки повторила запитання.

Дівчина була в такій самій, тільки жовтій куртці, джинсах, пістрявому галстуку на шиї та з бейджиком, із якого випливало, що її звуть Оля.

— Діти обожнюють Арну, — мовила Оля знічено, і стало ясно, що вона й сама її обожнює. Богдан гмикнув.

— Ходімо з нами, — запропонувала вона. — Бо прогулянка, в принципі, вже закінчилася, в нас уже обід… і решта загонів, думаю, теж захочуть послухати.

І нараз вони вже сіли обідати в табірній їдальні, серед купи різних за віком дітей у зелених та синіх одностроях, їжа смакувала: макарони з кетчупом і величезною, прямокутною, що її нарізали скибками, піцою — у нас день італійської кухні! — і Арна, наминаючи за обидві щоки, підморгувала Богданові через стіл (обідом він і справді переймався протягом всієї дороги), а потім, поки всі ще їли, скочила на стілець і почала читати незнайомі вірші, через слово італійською. Мабуть, тому він знову нічого не зрозумів.

Оля познайомила їх із похмурим бородатим дядьком, і почувши ім'я Арни, він умить прояснів, і повіз їх величезним парком у своїй, мабуть, єдиній тут машині — до амфітеатру просто неба, що був ущерть заповнений дітьми в різнокольорових курточках. Арна по-діловому теревенила зі звукооператором, постукувала нігтем по мікрофону, а потім опинилася на півкруглій сцені, Богдан знову не встежив, як це їй вдалося. Діти скандували її ім'я і після кожного вірша вибухали воланнями й оплесками. І річ не в тім, дійшло раптом до Богдана, що, на відміну від нього, вони розуміли. Просто вона така… така…

— Приїдемо з «Кадаврами», нема питань, — казала Арна, коли вони з бороданем та ще з кількома дядьками сиділи в номері готелю, що незбагненно приліпився до прямовисної скелі. — У нас із першого турне, я спробую втулити вас у маршрут. Під патронатом мінкульту, вони будуть щасливі, я думаю. У вас тут чудово!

— Не те слово, Арночко! Це найкраще місце на землі. Шкода, що ви сьогодні відлітаєте, якби мали час, я б вам показав…

— Час у мене є завжди!

Вона сиділа між двох здоровецьких дядьків, які поступово сповзалися, мов геологічні плити, і сміялася, і базікала, і їй було добре. А він, Богдан, просто випадково опинився поруч, пасажиром на чужій несамовитій швидкості, і було би смішно заявляти про якісь права чи намагатися на щось уплинути. Він відставив чарку — наливали тут каламутну гидоту, хоч і з мальовничої сулії, обплетеної лозою, — і вийшов на балкон.

Перед ним було саме лише море, що сяяло немилосердно, і довелося досить сильно перехилитися через парапет, щоб побачити далеко-далеко внизу смарагдову з білим облямівку, яка обіймала гострокраєкаміння. Такий балкон годиться, щоб вдало накласти на себе руки… чи все-таки по параболі потрапиш на глибочінь?

Його плеснули трохи нижче спини, і Богдан мало не полетів сторч головою перевіряти гіпотезу. Стрепенувся й обурено повернувся назустріч Арні.

— Нам пропонують екскурсію, — сказала вона. — Територією, всіма таборами!

Наче вона потребувала його схвалення. Богдан хотів огризнутися, та не встиг придумати нічого достатньо в'їдливого, аж раптом вона підморгнула і дзвінким шепотом додала:

— Але я маю кращу пропозицію. Змиємося від них?

Богдан озирнувся на прірву, та Арна зареготала, взяла його за руку і потягнула в номер, повз дядьків, які пиячили за журнальним столиком — бородань саме наливав, повагом, як у сповільненій зйомці, каламутним стовпчиком тремтіла у повітрі цівка з обплетеного бутля, — ухопила з тумбочки в передпокої свою торбинку, Богданову куртку, книжку і вислизнула разом із ним у коридор. Вони побігли вниз нескінченними гвинтовими сходами, і Богдан почувався точнісінько як у дитинстві, коли за прикладом однієї дурнуватої телереклами причепився на роликах до трамвая.

Вони пробиралися вгору стежинкою, майже непомітною на суцільній скелі, й опинилися в глухому куті, потім знову кудись дерлися, спускалися вниз до моря і пролазили крізь дірку в

проіржавілій сітці-рабиці, блукали велетенським диким парком і врешті-решт вийшли до іншого КПП, де їх, правда, ніхто вже й не думав затримувати. А відразу за прохідною почалася цивілізація, місто, точніше, маленьке курортне селище. Велелюдне, воно пістрявіло вітринами та ятками, але вже облітало обривками афіш кінця оксамитового сезону.

— Повештаємося? — запропонувала Арна.

Вони блукали вузькими, майже прямовисними вуличками, де кожен похилий будиночок із терасою у виноградному листі й кожна нова надбудова з черепашнику з оглядовим майданчиком над гаражем пропонували себе картонками «здаю житло» і «недорого», і Богданові страшенно захотілося просто зараз постукатися в перші-ліпші двері, домовитися з бабцею-господинею якнайдешевше на одну ніч (за п'ятдесят?.. а чом би й ні, вже ж не сезон), замешкати вдвох, а що? Ніхто не здивується, тут, либонь, усі так роблять. А потім узяти — та й зупинити час… Це ж, напевно, ще легше, ніж навпаки.

Та Арна міцно тримала за руку і йшла на півкроку попереду, ні на мить не сповільнюючись. Сонні люди, тиняючись вуличками й визираючи з вікон, здавалося, взагалі їх не помічали. Так собі, кольоровий рух повітря, два випадкових обриси, примарилося.

Вони вибігли на самий верх, де синій паркан відтинав від старих хрущовок безлюдне котеджне містечко для мільйонерів — Богдан розбишакувато запропонував пробратись туди, попри охорону з бойовими автоматами і сторожовим псом, але Арна махнула рукою: мовляв, чого я там не бачила? — і помилувалися згори бухтою, замкненою далеким мирним звіром. Потім зійшли іншою дорогою, нашукуючи найпотаємніші ходи та східці між будинками, раз у раз натикаючись на глухі кути, що вельми потішало Арну й спонукало прискорюватися дедалі дужче, аж господарі цих загублених, позбавлених морського краєвиду нетрів, їхні собаки та кішки перетворювалися геть уже на нерухомих бовванів. Перелізли, зрізуючи шлях, через ґрати до парку помпезного санаторію — і цивілізовано, через хвіртку, вийшли на набережну.

Тут було багато, дуже багато люду, попри, здавалось би, осінь: повільна барвиста ріка текла паралельно до моря, синяво-лілового, позачасного. Вздовж усієї берегової смуги кипіла торгівля всім чим хочеш, надто їжею; Богдан помітив, що від часу далекого обіду в дитячому таборі встиг добряче зголодніти. Щільно тулились одна до одної розмаїті кав'ярні, столики стояли навіть просто на пляжі, і особливо екстремально, тримаючись на іржавих стовпах, нависали кнайпочки, збудовані на буні, просто над морем. Публіка закушувала, а над нею ширяли чайки.

— Блін, — мовила Арна, — тут таке класнюче вино, а нас поїли якоюсь гидотою.

— Хочеш вина?

Тепер уже він узяв її за руку, і владно повів за собою рипучими сходинками і хиткими приступцями над морем, і вмостив за крайнім вільним столиком, і гукнув сповільнену кельнерку. Авжеж, тут усе було страшенно дорого — але на два келихи вина йому вистачало, і навіть, якщо докинути дрібняків, на одну нарізку сиру на двох. Але Арна повідомила, що закуски не треба, і коли кельнерка відпливла, витягла з торбинки і показала під столиком товсту сирну кіску:

— Пригостили.

І вони пили достоту неймовірне вино, і розплітали кіску на солоні сирні пасма, і безстрашна чайка походжала просто по столику, видивляючись, чим би його поживитись, а на морі з'явилися рожеві полиски — сонце спромоглося нарешті їх наздогнати і приготуватися до заходу. Арна мрійливо всміхалась. Якщо я зараз її обніму і поцілую у вуста, це буде правильно. Впишеться в поточну картину світу непомильно і точно, мов єдино правильне значення змінної.

Очікувано. Попсово.

Тому він і не зробив цього. Про що, звісно, шкодував, як бовдур, усю зворотну дорогу.

І знову був далекобійник, цього разу молодий і зосереджений, і книжку не вдавалося почитати у згуслих сутінках, і знову аеропорт, і короткий політ, і розсипище вогнів рідного міста, що його вперше побачено пізнього вечора з такої висоти, але тепер уже Арна сплющувала носика об скло, а Богдан дивився поверх її голови, весь час відволікаючись на хитросплетіння тату над маленьким вушком. І разом з посадкою набігло нестерпно-болісне відчуття: зараз, незважаючи ні на що, цей чудовий величезний день усе-таки скінчиться, вже от-от, останні секунди, як шасі торкнеться летовища, потім маршрутка — і все. Але ж не можна!.. так не може, не повинно бути…

Стюардеса дозволила ввімкнути мобільні телефони, і Арнин мобільник умить вибухнув шквалом есемесок. Богдан здивовано усвідомив, що досі Арні ніхто не дзвонив, отже, її телефон із самого ранку, схоже, вимкнений.

— Так, — мовила Арна. — Не хотіла, щоб діставали всякі. Ага, Нечипорук, хто б сумнівався. Добре, зараз передзвоню, старий хрін. Алло, Юро?.. звісно, пам'ятаю, вже йду…

Маршрутки у будь-який кінець міста стояли отарою, світячи жовтогарячими і червоними цифрами номерів. На маршрутку в Богдана ще залишалося, але який номер їде звідси в їхній район,

він ніяк не міг уторопати.

Арна обернулася до нього:

— Я зараз читаю в Опері. Гала-марафон-нон-стоп, блін. Але загалом це прикольно. Підеш?

І щось підскочило в грудях, і стало гаряче і легко, і розгорнулася на все нічне небо велетенська спіраль яскравого, нескінченного, підвладного, свого часу.

Богдан ликнув і всміхнувся:

— Ясно що йду.

> Цьогорічна організація фестивалю нікуди не годиться. Гігантоманія перейшла всякі межі, програма не стикується, багатьом учасникам, якби вони точно її дотримувалися, довелось би перебувати у двох-трьох місцях одночасно. Скажімо, шанувальники Андрія Марковича, до слова, улюбленого мого автора, нині так і не дочекалися письменника на його заплановану автограф-сесію. Організаторам слід вживати заходів! Я кажу про це щороку, я, Юрій Нечипорук, кажу особисто Ользі Петрівні, а користі…

Я ще застав часи соціальних страхів. Коли всі боялися чогось одного, загнані в загородку спільного для всіх простору і часу. А згодом, уже здобувшись на самодостатність і свободу, ніяк не могли звикнути і перестати боятися всі разом. Остання на моїй пам’яті соціальна фобія — страх, що обвалиться мережа. Останнє, що нас поєднувало і поєднує досі, проте дедалі тоншими, непевними та й непотрібними вже нитками. Але думка про слабкість мережі і про те, як легко вона може зламатися і пропасти, зникнути назавжди, страхає декого ще й досі. А колись, пам’ятаю, панічно лякала всіх.

Мені, еквокоординаторові, мережа життєво необхідна. Та я чомусь не боюся її ґвалтовного обвалу. Маю досить власних, особистих, ні з ким не поділених страхів, щоб іще й дотикатися ліктем до тріпотливої маси соціальної фобії, до того ж давно неактуальної, майже померлої. Ні, я не боюся.

Але я завжди хотів знати, як можна жити без мережі. Мабуть, саме це і приваблювало особисто мене — не як схвалення, а винятково з допитливості — в Крамеровій ще моделі того, що ми згодом назвали плебс-кварталом. Вони там від початку знищували мережу як клас, як уособлення і корінь соціального зла — це вже дає підставу непокоїтися, жодна людина, здатна самостійно мислити, не довірятиме схемам, що для їхнього

втілення конче щось ущент руйнувати. Як там у них було? — ми обираємо дружбу, а не френдування, відчуття реального ліктя замість віртуальних спільнот, живе спілкування на противагу мережевому сурогату і т. ін. і т. ін. Хотів би я глянути.

Зараз і подивимося. Ось він, код аж до п'ятнадцятого ступеня доступу. Це передбачає наявність принаймні п'ятнадцятьох ступенів — там, де не визнають мережі взагалі. Цілком природно і передбачувано: якщо ти гонорово відмовляєшся від власної мережі, то рано чи пізно почнеш годувати собою чужу, накинуту на тебе згори з цілком очевидною метою. Цікаво, чи знають вони про цю зовнішню мережу, чи бодай її помічають. І як давно (стосовно плебс-кварталу — цілком коректний слововжиток) вони так живуть.

Можна завантажити автоматичне введення. А можна — руками, поступово, себто — крок за кроком, від першої і до п'ятнадцятої, додаючи по одній щадливій цифрі у хронопрофіль і в код. Імовірно, так буде легше.

Годі. Чесніше буде зізнатися бодай самому собі. Я боюся.

Мій особистий, ні з ким не поділений страх. Утім, не виключаю, що нас багато, і, за бажання, з таких, як я, можна набрати статистику для порівняльного аналізу і навіть, можливо, вивести нову соціальну фобію, атомізовану за хроносами і особистим простором, як і сам колишній наш соціум. Нічого оригінального: страх завжди заточений на втрату. Втрату найдорожчого і незамінного.

Часу. А в моєму — випадку — життя.

Коли вони виклали свої умови, написали, наскільки — наскільки!!! — я мушу прискоритися, найперше бажання було — послати, і послати якнайдалі. Синхронізуватися за Абсолютним годинником, як вони пропонують, для мене абсолютно неможливо, і це не безпорадна тавтологія, а констатація факту. Ви, молоді, заляльковані в хроноси на стадії радісної безмозкої лялечки, ніколи цього не зрозумієте: я стара людина!.. Час не дає мені кредиту. Кожен зайвий крок через дві сходинки, минула зі свистом секунда — це наближення смерті, реальної, неминучої. Ви звикли, що вона далеко, нескоро, ніколи. Вам можна. А я — боюся.

Я готовий думати про будь-що, безупинно забалакуючи свій страх, силкуючись його баналізувати і змиритися, адже обхідних шляхів однак не маю. Поки я демонстративно, на невидиму публіку, розмірковував про ідеологічні гримаси плебс-кварталу, мої старечі пальці, схожі на кігті втомленого птаха, вже ввели навпомацки, сліпим методом, надійним, як їхня власна автономна пам'ять, добрячу половину тих-таки цифр.

Чому, навіщо?

Шелестить у скронях, поступово розганяючись, загусла кров. Пришвидшується і збивається, шукаючи нового ритму, непомітне дихання. Бігають під шкірою мурашки-імпульси пробуджених нервових закінчень. Стривожений організм, немов мурашник, залитий водою під час повені, намагається пристосуватися до зміни умов, збагнути, чого від нього хочуть, і, звісно ж, гадки не має, що це лише початок. Ритмічно переморгуються зелені лампочки медичних сенсорів. Поки що я в нормі. Я можу тобою пишатися, мій законсервований з любов'ю, дбайливо доглянутий і тому непогано збережений організме.

Ну?..

Залякати мене вони не могли, купити теж: у їхньому арсеналі, хоч би якому приголомшливому, однак немає нічого страшнішого за смерть і коштовнішого за час. Я вільний і самодостатній, а кажучи архаїчною мовою — самотній, нехай, — а тому невразливий. Мій правнук Іґар, яким вони так вдало козирнули і, думаю, тішаться цим аж до непристойного, нічого для мене не означає; хоча, звісно ж, принагідно, як бонус, я спробую його знайти. І навіть мій бізнес, моя досконала і прекрасна еквосхема: я небайдужий до неї, вона моя головна слабинка, проте я чудово розумію, що врешті-решт не заберу її з собою. Що там ще? — мій світ, мій соціум, але ж від нього, як і кожна сучасна і цивілізована людина, я відмежувався й абстрагувався так, що апелювати до цієї фігури замовчування, покинутої далеко за бортом, просто смішно?

Смішні, на перший погляд, речі діють певніше за решту. До того ж сміх — єдине, що дужче за будь-який страх.

Так, це дуже смішно. Проте залишається фактом: досягнувши по-справжньому багато чого для себе особисто (а хто і що, крім цього, має значення?), людина зазнає останньої і майже непереборної спокуси — перевернути світ. Дехто, правда, з цього і починав, і кінець їхній, як ми знаємо — здогадуємося? — був швидкий і сумний. Тоді я і сам сміявся з великих планів світоперебудови, що, зрештою, обернулися на пшик, позорисько, плебс-квартал. Але зараз…

Зараз, хоч це забавно і парадоксально, для мене важливо знати, як це було зроблено і що з того вийшло. Мені цікаво — бо я хочу зробити краще. І зроблю, коли мені, звісно, вистачить часу.

І мені ж абсолютно нема чого втрачати.

Насамкінець викликаю на екран Паютку. Звірюка рухається повільно, зависаючи всіма чотирма колінчастими ніжками, — якийсь хронозбій, цього не має бути, ми ж із нею в одному просторі й міцно синхронізовані в мережі. Ворушу сенсори, і вона

розганяється, танцює і бавиться, як завше. Мій талісман, що допомагає примиритись із чим завгодно і безболісно гармонізувати картину світу, додаючи до неї будь-які нові елементи. То як, зелена, я вже майже готовий вистрибувати з такою ж швидкістю, як і ти, а поки що відпочивай, киш. Тааак, цукор трохи перевищує норму. Нічого, старий Ебенізер Сун не дасть собі розклеїтися. Не зараз. Не раніше, ніж я теж переверну світ.

Останніх п'ять цифр.

На мить темніє в очах, огортає паніка, чорт, не варто було так швидко, хизуючись, спритно бігаючи пальцями, немов у хроматичній гамі, — навіщо, якого лисого, що за щенячі вибрики?! — і оглушливий шелест у вухах, схожий на раптовий шквал у вербових кронах над річкою, коли я бачив живі дерева, бодай узагалі щось живе?.. і червона блимава лампочка десь на краю калатливого огляду, догрався, ненавиджу, приб'ю. Здорова лють, безадресна ненависть струшує і приводить до тями. Щільніше притискаю долоню до медичної панелі, вдавлюючи лінію життя просто в пружний колький фонтанчик мікроін'єкцій. Тривожний сенсор перестає блимати. Тиск нормалізується, пульс рівний, цукор майже в нормі.

Тепер я живу за Абсолютним годинником. Дивне якесь відчуття.

Мережа завантажується повільно. Так повільно, що починаю дратуватися, мене опановує нездоланна стареча буркотливість: і задля цього ось гальмонутого сервера я, Ебенізер Сун! — прискорювався, ризикуючи здоров'ям, за пущеним у чвал лічильником розраховувався життям?! Утім, я мусив передбачити: цю суто зовнішню, контрольно-шпигунсько-вуаєристську мережу не могли зробити добре. Хорошими бувають лише речі, зроблені для себе, що відбивають власне марнославство і потурають власним слабкостям і вподобанням. Авжеж, ця мережа і близько не стояла біля тієї, що ми її любовно і ретельно плетемо для себе самі.

Я навіть не відразу можу зорієнтуватися в ній. На перший погляд, примітивна, монохромна і двовимірна, сам лише текст нудним шрифтом і мінімум веб-відео жахливої якості, вона працює згідно з якоюсь інакшою, викривленою логікою. Насамперед мене цікавить енергофінансова система, решта — потім. Де вона тут? Де бодай натяк на якусь структуру, веб-гід, пошуковик?!..

Тремтячі пальці, химерно-чужі, схожі на розчепірені Паютчині ніжки, сліпо нишпорять екраном. Тікає мій час, минає моє прискорене — просто не сповільнене більше? — життя.

Скласти собі думку про плебс-квартал за цією мережею неможливо. Вона немов коментар до не відображуваного основного контенту, коментар максимально стислий і невизначений. Мерехтять банери, схожі на круглі ґудзики, невиразні, ніякі; та з чогось же треба почати. Насилу читаються готичні літери по колу: «Крамербург», ну-ну, як цікаво. Припустімо, це в них таке місто.

Чи знаєте ви, що таке місто? Аякже. Місто — це бренд, монетизований сенс, мережевий міф, що експлуатує давно відмерлі в реалі кліше. Безумовно, оф-лайн жодних міст давним-давно немає: є спільний простір, дозовано розподілений між місцями нашого компактного розселення, і є законсервована багатокамерна картинка у сфері віп-туризму, для багатіїв-мисливців, які колекціонують міста, наче роги впольованих звірів. Як структурна одиниця людського суспільства, атомізованого за хроносами, місто віджило своє, втратило будь-який сенс. У нас — але не в плебс-кварталі.

Правильно, тут усе навпаки. Жодних віртуальних прогулянок, запахів і смаків, потужної сувенірної індустрії та місцевої кухні. Гола схема. Уряд, департаменти — ти ба, яке красиве архаїчно-стильне слово!.. і як їх багато, нескінченний реєстр, що хвостом тягнеться за межі екрана. Енергетику та фінанси розведено по різних відомствах; доволі мило, враховуючи, що в них і близько нема ні того, ні того. Хай там як, сліди мого розщепленого еквопотоку слід шукати саме там. Почнемо з енергетики: коли бодай щось приблизно схоже на фінансову систему для внутрішнього вжитку вони могли — за стільки абсолютних років! — створити самі, з нуля, від ліхтаря, як афористично казали за мого дитинства, то енергетика — річ реальна. Якихось інших джерел, крім нашої еквоблагочинності, я не можу собі уявити, попри все багатство моєї старечої уяви.

Час, час. Що ж вона так висне, їхня недомережа, не реагує ні на постукування пальцями по екрану, ні на безконтактне керування цим, як воно називалося?.. курсором. Синя стрілка з жовтою облямівкою, вона або нерухома, або рвучко стрибає і не туди, куди слід. У кутку екрана запускається веб-відео, геть мені непотрібне, нечітке, кислотних кольорів. Гадки не маю, як його тепер закрити.

А загалом цікаво.

Я, еквокоординатор, людина аналітичного складу, звик оперувати схемами, розрахунками, графіками та іншими абстрактними категоріями. Зазвичай мені достатньо формалізованих викладок, аби зрозуміти будь-що. Але тут — замало даних. Імовірно, є сенс долучити ірраціональний

компонент, суто зорові враження. Побачити. Поки завантажується, тьху, енергетичний департамент.

Розгледіти бодай щось у дрібному барвистому ряхтінні неможливо. Розгортаю на повен екран.

Якісь люди ідуть, побравшись за руки. Багато, осіб шість чи сім, а може, і не всі помістилися в кут об'єктива. Певен, більшість обивателів таке видовище шокувало б, але я можу уявити собі життя поза хроносом і дрібні незручності, що його супроводжують. Усміхаються, пасталакають; звуку, звісно, немає, якщо не вважати за звук какофонію шумового тла, що його я відразу скрутив до нуля. Шкіряться неправдоподібно білі зуби: а це ж таки плебс-квартал — медицина, не орієнтована на індивіда, від початку була найслабшим їхнім місцем, що ж, молодці, якщо подолали. Зачіски у всіх різні, від золотавого їжачка в того, який найближче, і до довгого чорного волосся в третього скраю (дівчини?), а це, знову-таки, суперечить стереотипу про колективну зрівнялівку, але ні про що особливо не свідчить. Одяг; отут просто мусять виявитися нікчемність і стандарт, утім кольорові кислотні плями збивають з пантелику, заважаючи вникнути в деталі, а група вже минає камеру, нерухомо встромлену трохи вище їхніх голів. Я й так чимало встиг побачити в реальному часі, я, звиклий жити набагато повільніше за всіх, за ким випадає спостерігати.

Порожньо. В куцому огляді камери — гладенька темно-жовта стіна, фрагмент прямокутного отвору в ній, вочевидь наскрізного. За часів моєї молодості такі називали високотехнологічним терміном «вікна» і слугували вони для освітлення, вентиляції, огляду, заступаючи три автономних системи, — та зараз навіть уявити складно, як, даруйте, хріново.

Вікно енергодепартаменту досі мерехтить, пересипається стовпчиками нескінченного піску, і жодних гарантій, що це справді триває процес, а не підвисла намертво система, склепана чиїмись кривими і байдужими руками. Повертаючись до відео: половина екрану темна, краї ворушаться і пульсують — якийсь збій зображення, а може, на об'єктив сіла комаха, та ще й не одна, це плебс-квартал, еге ж. Поступово заволікається цілком. Прибрати чорний прямокутник з панелі досі не вдається. Хочу повернутися до головного меню міста — і не можу. Мережа висить, уже точно і вся.

Мене б'ють дрижаки і проступає липкий піт, обурення зашкалює і стає матеріальним; я, хто звик залізно контролювати свої емоції, насправді, виходить, просто тлумив їх, мов антидепресантами, екстрасповільненням — а в нормальному хронорежимі вони дужчі за мене. Точніше, це я не помітив, як

став слабший за себе самого. З останніх сил глушу гостре бажання накатати кляузу Морлі, клінічному ідіотові з його п'ятнадцятим допуском: ви не могли склепати нормальної мережі?.. то чим же ви кращі за цих, із плебс-кварталу?!.

Ніщо не здатне вивести мене з рівноваги дужче за безцільну трату часу. Мого безцінного часу!!!

Промайнула панічна, але тверезa думка: воно того не варте. Безглузде суперництво з мертвим Женьком Крамером, намагання осягнути варіативність світу, шанс перекроїти його на свій смак, — усе обнуляється й опадає, мов шумовиння, коли йдеться про мій час і моє життя. Просто зараз — скинути їхні кляті рівні, перезавантажитися, повернутися до рідного, оптимального для мене хронорежиму, а коли Аластер Морлі, чи кого там ще вони до мене направлять, з'явиться в комунікації — послати. Без еківоків, ефектів та фільтрів, використовуючи лише вербальний (і, не сумніваюся, безвідмовний) інструментарій.

Я вже готовий. Я нічого не боюся.

Насамкінець проводжу по тактильному екрану всією долонею, ніби стираю порох. Просто щоб переконатися.

З чорного прямокутника крапчастим розсипищем зривається рій чи то комах, чи цифрових глюків, і моя рука віддаляється в дзеркальному відображенні; перегодя, за кілька незвично довгих екранних секунд, усвідомлюю, що не моя. Рука юнака, жилаві пальці, коротка лінія життя, залізна каблучка.

Молодий, зухвалий і переляканий; я, Ебенізер Сун, живу досить давно, щоб відстежити на будь-якій відстані чий завгодно страх. Тендітна дівчина поруч із хлопцем боїться ще дужче, судомними помахами рук відганяючи комах, які кружеляють навколо. Хлопець вказує пальцем на камеру, щось каже. Підносить до вуха прямокутний гаджет, аякже, пам'ятаю, єдине благо цифрової цивілізації, визнане Крамером, — мобільні телефони, точніше, лиш одна їхня функція, мобільний зв'язок.

Спробувати витягти звук?..

Аж тут відео, нарешті, зникає; точніше, ховається за розгорнутою на всю ширину панорамою чогось помпезно-багатоступінчастого, з різнобарвними стовпчиками, блакитними спалахами в посередній флеш-графіці та зчленуванням труб. «Департамент енергетичної безпеки. Ласкаво просимо!» Ще й безпеки, ну-ну.

Щось тут не те. Цю мережу, як ми вже знаємо, створювали ззовні для шпигунства, для контролю згори й аж ніяк не власними силами для самореклами — навіщо тоді ця мальовнича помпезність? Хто й кого тут збирається ошукати?

Видивляюся подальшу навігацію, точку виходу. Не бачу.

Аж раптом внизу панелі активується комунікація. Аластер Морлі, давно — у нових хронокоординатах для мене все «давно» — його не було.

«Бачили?»

Старий Ебенізер Сун — цілком спокійний:

«Нічого вартого уваги я поки не бачив».

«Себто ви його не впізнали? Справді, у вашому хронорежимі… — блідо-ліловий фільтр увічливого співчуття. — Я про це не подумав».

«Висловлюйтеся чіткіше, у мене не так уже й багато часу».

«Ваш правнук, Іґар Сун. Як ви могли переконатися, ми виконали ваше прохання. Навіть у повнішому обсязі, ніж було домовлено».

Іґар. Ну звісно ж. Коли я бачив його востаннє, хлопчикові було — сім, вісім років?.. малий підріс і дещо змінився. Все одно я мусив був його впізнати. Рідна кров, фамільні, чорт забирай, риси. Чи зараз фенотип генерують у клініці на бажання замовника? — треба запитати в Лізки…

«Пане Сун, ви нормально почуваєтеся?» — світло-коричневий фільтр турботи. Ненавиджу!!!

«Я намагався ввійти в енергодепартамент. Поки що безплідно».

Рядок плавно перетікає в жовтий фільтр подиву:

«Ви не жартуєте? Облиште. Це плебс-квартал. Жодних департаментів у них немає».

Так. Спокій. Рафінований, без фільтрів:

«Ви, схоже, маєте мене за хакера. Дотепно, проте недоцільно. Якщо вам потрібен конкретний результат від мене особисто, припиняйте ці мережеві забавки. Або ж просто найміть собі фахівця».

«Перевірте ваш рівень доступу, пане Сун».

Затерпла рука. Важко дається елементарний рух, виходить натужний і неточний, вікно вискакує на панель раптово, перекривши півекрана і, здається, знову підвісивши систему. Так. Чотирнадцятий рівень.

Активую комунікативні налаштування і ставлю перлинний мерехтливий фільтр бездоганної ґречності:

«Дякую, Морлі, що вказали мені на помилку».

Вводжу останню цифру.

Змінюється все.

Зникає безтолковий примітив і помпезна облуда. Все, що я бачу на панелі зараз, — лаконічне й чітке, доцільне, заточене на швидку і продуктивну працю. Ця структура таки знається на своїй роботі; вперше за весь час — мій стрімкий час! — я відчуваю до

них щось на кшталт поваги. Впереміш із гнівом, з непродуктивною і непотрібною, проте непереможною злістю.

Отже, вони мені його підсунули. Показали звіддалік, як заручника, — незнайомого переляканого хлопчиська, чия доля мені все ж небайдужа. Натякнувши в такий спосіб: вони можуть зробити з ним будь-що, в діапазоні від убити до врятувати — залежить усе, звісно ж, від мене. Обурює не так цинічний розрахунок, як ідіотизм: якого милого я маю брати на себе відповідальність за дорослого, статево дозрілого, хай йому грець, парубка?! А в доважок іще й за дівчинку, дурепу з величезними очима, яка бозна-як і чого довірилася йому, моєму неслуху і шибайголові…

Зараз, цієї миті, що стікає між пальців, вони дратують мене всі, гамузом, відразу. І водночас — ці-таки пальці точними, чітко вивіреними рухами йдуть навігацією вдалечінь і вглиб, лавіруючи між необов'язкових інформаційних відгалужень, відкидаючи лушпиння, тримаючись магістральної лінії. Підтвердити. Ще раз підтвердити. Відкрити в новому вікні. Підписатися на повідомлення. Підняти архів. Далі. Пропустити сходинку. Далі. Ще далі…

Еквосхема, ясна річ, не візуалізується. Але й так, у вигляді нескінченних стовпчиків повсякчас змінних цифр, вона здатна збентежити кожного, хто розуміє. Замість простого радіального розподілу, що його сподівався би кожен, хто бодай раз чув про плебс-квартал, — складний, ледь вловний, та все ж виразний ритм, перетікання, баланс такий багатоступеневий і чіткий, що я як фахівець не можу ним не захоплюватись. А Морлі та його контора, звісно, лише приголомшено витріщаються на вигадливі шереги непосидючих циферок, не в змозі второпати, що саме тут не так.

Мені й самому не так просто це зробити. Головне зараз — відстежити мічений атом, синю іскорку в моєму еквопотоці, непомітну зміну на рівні сьомого знака після коми. Пошук на сторінці, знайти і виділити кольором; із чистого естетства задаю синій. Зачекайте, триває пошук. Пошук завершено. Нічого?! Не може бути!.. ага, ось.

Вертлява цифра вигойдується човником, виписуючи в потоці петлі та вісімки. Це має певну логіку, і здається, я от-от її відстежу і збагну, от лише б сповільнити трохи цей хаотичний, на перший погляд, рух… тобто прискоритися самому?! Ще більше прискоритися?!!

Найцікавіше і найнезбагненніше те, що я вже ладен це зробити. Розгадка зовсім поруч, але вона блимає, мерехтить, не йде до рук. А я мушу — попри те, що чхав на будь-який шантаж і

будь-чиї заборони! — для мене життєво необхідно це зрозуміти. Зараз, коли перед моїми очима пливе і перетікає значно досконаліша еквосхема, ніж ті, що я коли-небудь вибудовував сам.

Ні. Річ не в швидкості. Річ у тім, що цю мережу — авжеж, загалом непогану, функціональну, як я вже встиг визнати, мережу все-таки майстрували ззовні, байдужі люди, які небагато тямили в тому, що коїться. Їй просто бракує інструментарію, аби вловити сенс, проте її достатньо, щоб оцінити красу. Та хай там як, я не просунуся далі. Це наче слухати вірші чужою мовою.

Входжу в комунікацію. Особистий код Аластера Морлі я так і не знаю, але його остання хвиля досі висить на панелі, і нескладно продовжити ланцюжок, відповісти:

«Морлі, маю до вас зустрічну пропозицію. Від цього залежить успіх нашої подальшої співпраці».

Відповідає миттю, навіть трохи раніше, ніж я ставлю останню крапку, і це свідчить, що він устиг прискоритися після нашої останньої розмови — і з гарячкової радості забув синхронізуватися знову:

«Я слухаю, пане Сун».

«Я маю потрапити туди. Фізично. У плебс-квартал».

> — Андрія я знав зовсім молодим, коли його ніхто ще не знав, даруйте цей мимовільний каламбур. Звісно, було приємно побачитися знову, принаймні мені, та, маю надію, він теж не надто страждав у моєму товаристві. Фестивальна атмосфера літературного братерства зрівнює статуси і знищує станові кордони, дозволю собі так висловитись. Адже я, як ви, мабуть, знаєте, в певному сенсі поет, мене весь час тягне на метафори… Ми сиділи в приємній компанії, провадили навкололітературні балачки, згадували молодість. Я не набагато старший за Андрія, але, знаєте, той час, коли вже є що згадати, підкрадається непомітно… Жартую, жартую, даруйте, якщо не зовсім доречно, адже я справді схвильований. Ніщо не віщувало, атож, ніщо, як то кажуть, не віщувало…

— Розкажи, яка ти була маленькою. Ні, стривай, дай вгадаю… Така серйозна худенька дівчинка, без подружок і весь час із книжкою. Так?

— Не зовсім. Я все життя була товста, в дитинстві теж, усі діти мене дражнили… А тепер узагалі. Не дивися.

— Вірусику, не діждешся. Хочу і буду.

Червонясте світло від світильника з напівпрозорим абажуром, розписаним японськими ієрогліфами, Сергій не дав погасити лампу, добре, що вона така тьмава, пом'якшує обриси і приховує неприємні деталі на кшталт зморщок і пігментних плям… Віра намагалася прикритися простирадлом, а ще краще цілком заховатися, з головою. Але Сергій не дозволив, перехопив зап'ясток і притиснув до подушки, а сам перекотився на бік, навис над нею і, звісно ж, знову лоскотно торкнувся вусами до її щоки й кутика вуст, смішний незграбний хлопчисько…

— Годі, відпусти!

— Не відпущу. Ніколи тебе не відпущу.

— Розкажи тепер ти, Сергійку. П'ятірки з усіх предметів, драмгурток, усі дівчатка з класу були закохані в тебе, так?

— Уся школа! Школа, до речі, одна на чотири села. І ходили ми до неї лише взимку, по завершенні сільгоспробіт. За посівної яка школа?.. про осінь узагалі мовчу. А драмгурток… ууу, пригадую, щоб Настюху вламати, я тоді влаштував драмгурток… на сіннику…

— Я не знала, що ти з села.

— Нічогісінько ти про мене не знала. Про народного артиста, до речі. А ще ж культурна жінка, поетка!

— Сергію, та я ж…

— Нічого. Я все тобі розповім. І ти мені все про себе розкажеш, геть усе. Часу в нас із тобою…

Годинника в їхньому номері не було. Ніде не було, Віра зауважила це відразу, ще тоді як, увійшовши, роззиралася всередині цієї японської скриньки, такої затишної і внутрішньої, окремішньої від усього, що залишилося там, назовні. Тут узагалі поміщалося дуже мало: бамбукова ширма з птахою-танцівницею, морські мушлі на поличках, світильник в абажурі з рисового паперу і величезне, на решту простору, кругле ліжко, застелене ієрогліфічним покривалом. Побачивши це ліжко, схоже на тарелю, Віра чомусь засміялася, хоча цього чекала від себе найменше. А потім Сергій опустив жалюзі на темному вікні, підійшов ззаду й обійняв.

І час зупинився остаточно.

— …В Японії? Був, звісно. Вперше років зо тридцять п'ять тому, тоді ніхто ще так просто не їздив, а нас послали на фестиваль до Кіото з «Закривавленою птахою», ти ж бачила? Та йди, не може бути, Віруська, ти просто забула. Вся країна дивилася «Птаху» і ридала. Там родина живе в горах, гуцули, а я сусід, куркуль, погана людина… єдиний раз гада зіграв, то принаймні, чуєш, до Японії звозили! Як нас тоді інструктували, це

варто було записувати і робити потім виставу за перебудови, та хто ж знав. Із готелю не виходити, саке не куштувати, до японок не всміхатися… Вони геть некрасиві зблизька, ті японки. Тому, певно, гейші так фарбуються. Малюють на собі бодай щось замість краси… А я молодий був, пригод хотілося. Та й кажу нашому кадебістові, без цього тоді, ти ж розумієш, ніяк, але дядько трапився нормальний, оце ж, кажу йому: чого сидіти, ходімо вдвох прогуляємося містом, ти при виконанні, типу, пасеш мене, га? Він і погодився. А в японській обидва ні бельмеса… Віруська? Чого це ти?

— Розповідай. Дуже цікаво. Я просто… я ж ніде не була. Ніде.

Літня жінка лежить в обіймах немолодого чоловіка і шморгає носом, як дівчисько… смішно. Щоправда, сміятися нікому, крім нас, ми тут самі. Самі: дивовижна граматична форма, оксюморонна за своєю суттю, що так тонко і точно висловлює сутність кохання. Однина, схована у множині. Самі — отже, лише вдвох, і більше нікого: ніде, взагалі, ніякого зовнішнього світу немає в принципі за цими стінами і тонкими смужками бамбукових жалюзі на вікні. Нічого, нікого і ніколи, і не потрібно.

— …Хотіли поїхати з мамою. Віддали в турфірму шалені гроші, двісті, здається, доларів, не пригадую… словом, як на той час, дуже багато. Така симпатична дівчина там сиділа, усміхнена, сказала за тиждень прийти. Ми прийшли, а там усе замкнено, ремонт і ніхто нічого не знає. Так я і не побачила Праги…

— Побачиш. Я сам тебе звожу.

— Сергію… будь ласка. Не обіцяй мені нічого, добре?

— Смішна ти. Добре, домовилися.

У нього на грудях кучерявилася дрімуча маса волосся, пружного і м'якого, кольору солі з перцем, і Вірина рука тонула в ньому, десь там у теплій глибочині лягаючи на дно, і забирати її не хотілося, як морозкого ранку не хочеться вилазити з-під ковдри. Лише ворушити пальцями, легенько водити сюди-туди, заплутуючись у непролазних кучерях, немов у водоростях Саргасового моря. Під самісінькою долонею стукало його серце, тепер уже розмірено і спокійно, а була ж мить, коли Віра по-справжньому злякалася… Мить? — неточне і неправильне слово…

— Пили по-чорному, так, весь театр. Такі часи були. Розумієш, тоді здавалося, що це безпросвітне болото, воно назавжди. Насправді ж, навпаки, ще трохи — і все завалилося, і ще не знати, що краще. Але саме в ті роки видатні актори спивались один за одним, безнадійно, нещадно. Що мене врятувало? Могутній молодий організм, еге ж. Здоров'я мав ого-го скільки! Ну і вчасно схаменувся. Я ж пробувався на фільм

разом з Олежком, коли він… Отоді й сказав собі: стоп. Тепер не п'ю, вже років зо тридцять.

— Ані трішечки?

— Ні, ну коли в хорошому товаристві, за розмовою… А у вас, поетів, хіба не так? Га, Вірусю?

— У нас, у поетів… мабуть, так. Але я ніколи не розуміла. Вірші, вони ж потребують цілковито ясної свідомості, такої, знаєш, дзвінкої і прозорої, як лісове повітря вдосвіта. Інакше неможливо… втім, хтозна, може, в когось усе геть інакше. У чоловіків…

— Не інакше. Але саме це і страшно. Ось саме та прозорість, про яку ти кажеш… Замовмо вина в номер?

— Японського? Саке?

— Саке — гидота, а не вино. Хоча це ідея, суші теж замовимо. Ти не зголодніла? А мені б не завадило, щоб зміцнити, гм, чоловічу силу…

Він стояв у вузькому передпокої біля телефону, не прикривши бодай рушником чи простирадлом: у його віці мало який чоловік може похвалитися такою поставою, пружною, майже без зайвого сала — просто великий, монументальний, з точеними прямокутними обрисами… і водночас зворушливо-беззахисний, такою за визначенням стає немолода людина без одягу. Чоловік.

Жінка ж — просто розпливається, робиться старою і смішною. Жінка взагалі в тисячу разів вразливіша до часу та віку.

Та про це краще не думати, тим більше, ось воно, простирадло з ієрогліфом…

— …Морепродукти і рис. Найздоровіша їжа. Суші — вони ж у нас лише тепер з'явилися, наші дівчатка самі готують, але я так жодного разу й не куштувала. Зате плов з морепродуктами готую давно, це моя фірмова страва. Дуже смачно. Найголовніше — не перетримати, надто якщо восьминоги, кальмари: трошки довше на вогні — і вже гума, неможливо їсти. Тому я рис варю окремо, краще на грибному бульйоні, а морепродукти підтушковую на пательні з овочами та прянощами, олію краще брати оливкову, хоча рафінована соняшникова теж підійде. І дрібочку лимонної кислоти або цедри свіжої цитрини потерти на дрібній тертушці. А потім змішати з рисом — і в гарячу духовку, буквально хвилин на п'ять…

— То я не зрозумів, де наші суші? Бо підступна жінка Віруська вирішила загнати мене в могилу своїми сміливими фантазіями… Спробуй тільки не приготувати, коли я до тебе в гості прийду.

— Сергію…

— Ну бодай щось я можу тобі обіцяти?

— Ні.

— Чому? Ти мені аж так не віриш?

— Вірю.

Бо обіцянки — запорука майбутнього часу. Майбутнє передбачає рух. А рух у нашому неймовірному випадку і в нашому безнадійному віці не приведе ні до чого доброго. Нехай він краще стоїть на місці, наш час. Стоїть невизначено довго, ну от, знову я застрягла в словесних парадоксах, щось тут докорінно не так, якась гнилинка при основі, похибка, що наростає по колу; але ж ми таки щасливі?..

— Лежи-лежи, я сам відчиню. Тут десь халат був, не пригадуєш?

— У ванній, мабуть.

— Тямовита жінка Віруська. Зараз, зараз! Я вже тут.

Десь за обрієм відчинилися двері, щось зашелестіло і зарухалося, нерозбірливо прогудів Сергіїв баритон, пискнув дівочий голос: так дивно, немов контакт з іншою цивілізацією, з інакшим, зовнішнім світом, що живе за власними, колись непорушними фізичними законами. Цікаво, що у них там зараз: ранок, вечір, ніч?.. утім, ні, геть нецікаво. А що як ця дівчинка, вочевидь гарненька і юна, впізнає Сергія, попросить у нього автограф і отак, поступово, дрібонькими, несуттєвими крочками, проникне в наш окремішній світ, у наш, лише наш час?!..

Він увійшов — сам, колишній, у смішному, що заледве зійшовся на грудях, махровому халаті, штовхаючи поперед себе возика з рубіновою пляшкою і сяйливим куполом, схожим на невеличку літаючу тарілку:

— Вуаля!.. не знаю, як це сказати по-японському.

— Ух ти! Гарно.

— Умієш паличками їсти?

— Не знаю…

— Не вийде, клич на допомогу.

Вузька плетена посудинка, схожа на корабель. І немов тюки з коштовним вантажем — різнобарвні котушки з рису, і червоної риби, і чогось зеленого різних відтінків, і кунжутного насіння, і смугасті спини креветок, розкиданих там і тут, немов згорнуті килими, і рожеві пелюстки маринованого імбиру на квадратному блюдечку… Ніколи досі вона не бачила цих суші наживо, лише на вивісках чи в телерекламі, а ще якось кинули були флаєр до поштової скриньки, та вони з мамою так і не ризикнули замовити, та й ціни ж… А таки справді, як це їсти?

А Сергій, озброєний двома загостреними паличками, немов екзотичною зброєю, фехтувальними рухами вихоплював з таці одну суші за одною і поглинав з молодечим азартом, з видимим

відчуттям здорового пожадливого насичення. Підморгнув, пережовуючи, підчепив величезну креветку на рисовому колобку і простягнув Вірі, немов у ковальських кліщах; мимоволі відсахнулася, замотала головою і, зручніше взявшись за палички, спробувала сама. І вдалося, тільки розкришилося навпіл у чашечці з соєвим соусом, втоплені рисинки всіяли денце…

— …Звісно, вона була дуже гарна. Як ти… Брешу, ясна річ, зовсім інакша, навіть порівняти не вийде, навіть якби й хотів. Ось ти ще під стіл пішки ходила, але ж пам'ятаєш, тоді зачіска така була модна — «галя»?

— Так уже й під стіл… «Галя з начосом»?

— Так-так! Усі її робили. І сукні шили такого ж фасону, і черевички носили, як у неї в «Обіцянці», бачила? Отак ідеш вулицею, а тобі весь час твоя дружина ввижається, буквально на кожному кроці. По всій країні жінки зі шкіри пнулися, щоб бути схожими на мою Гальку, а чоловіки — всі як один! — хотіли її. Жоден би не встояв! А я нічого, терпів. Це зараз наших «зірків» схрещують, мов кроликів, для піару, а я її справді дуже кохав. Ми, до речі, ще перед «Комсомольцем» одружилися, мене тоді ніхто ще не знав. Хлопчисько шмаркатий, третьокурсник, село неасфальтоване, — а Галька з'їздила до Парижа. І злигалася там на фестивалі з одним, француз, о-ля-ля. Ясна річ, із нею провели бесіду, з готелю вже не випускали, а згодом і з країни. І зі мною, Віруська, теж поговорили… бррр. Досі — як шкуркою об скло. Слухай-но, а чому ми не п'ємо, для кого це вино взагалі? Дай наллю… Словом, розлучатися нам заборонили. Радянські актори, взірець для молоді. Якщо подумати, той-таки піар, тільки задля ідеології, а не бабла. Мешкали в спільній квартирі ще десять років, у різних, щоправда, кімнатах — це вони вже не могли проконтролювати. А потім вона все-таки поїхала до нього, цього… Виноградник, божоле, замок на Луарі, тьху.

— Через десять років? Вона його, мабуть, любила.

— Все, все, годі. Розкажи, кого любила ти, га?

— Ні, не розповім.

Бо нема чого розповідати. І це найстрашніше: розуміти, що нічого не було, нічого взагалі. Ти роками пам'ятаєш один погляд, напівrозмову, ввічливу усмішку — і живеш у громовому залпі емоцій та слів, на піку неймовірної тонкості й пекучої гостроти буття, — і не сумніваєшся, що це любов, адже лише з любові здатні народжуватися такі вірші. Сотні і тисячі рядків, водоспад і мереживо, павутинки і протуберанці, весь величезний світ, сповнений лише ним. І нова зустріч — невже минуло аж?.. та хіба не все одно, — і він знову всміхається, а ти по-дівчачому червонієш і провалюєшся у безкраю безодню, і хвилі

несамовитого щастя плещуться високо над головою…

За цей час він устиг покохати й одружитись, у нього маленька дочка, і розповідати про все це тобі для нього так само природно та приємно, як і будь-якому іншому далекому приятелю, який би опинився на твоєму місці. Це життя, це любов, це справжнє; а те, що переживала ти, вкотре і вкотре прокручуючи по колу і виливаючи в безкінечні рядки, — сміховинна вигадка, самоомана, що, по суті, не ґрунтується ні на чому. Нічого не було. Нічого — навіть тоді.

І що в такому разі залишається? Інше? Те дурне і ганебне вовтузіння на панцирному гуртожитському ліжку, з чиїмось гиготінням за стіною, коли боїшся одночасно і болю, і що тебе заскочать, і завагітніти, і поглянути потім йому в очі, і раптом розумієш, що з цим випадковим хлопцем із паралельного потоку в тебе нема й не буде нічого спільного? І не було. Цього — не було точно.

Минуле — так само час. А часу ми більше не маємо… І знову парадоксальна гра слів, між оманливих свічад промикається сенс, обертаючись на власну протилежність. Час — є, і зараз, зупинившись, він у нас і з нами назавжди. Та з цього конче випливає і те, що з нами залишається і минуле, розлите в повітрі, озвучене в кожній другій фразі. Неодмінно щось згадувати — нащо?.. надто якщо нічого згадати…

— Віруська…

Сергієві долоні лягли на плечі: шкарубка, жорстка шкіра, так наче він багато років орав землю чи стояв біля верстата, дивовижно, адже актори стежать за собою, наче жінки, чому в нього такі руки? Ковзнули вниз, опустилися на груди, одним дотиком кидаючи в гарячий трепет, Боже мій, я прожила все життя, не знаючи, що це буває отак, що мене колись капітально ошукали… а якби знала, що б тоді змінилося? Однак же ми зустрілися лише зараз. Нехай мене ошукали, і переграти вже нічого не можна, не можна навіть порівнювати, зіставляти, ставити на один щабель… бррр.

— Що з тобою?

— Нічого.

— Напружилася, начебто… ну добре, добре, не буду.

— Просто не зараз. Пізніше.

— Дурниці ти кажеш. Ніякого пізніше не існує.

— Я знаю… але…

— Ясно, не дурний. Розкажи щось. Який твій улюблений колір? Їжа, напій, місто, фільм, квітка, акторка, книжка, тварина? Я все хочу про тебе знати. Тобі більше кицьки подобаються чи собаки?

— Чай, собака, Пастернак.

— Ні-ні-ні. Давай докладніше!

Не вловив, звісно ж, він зростав і жив на геть інших цитатах, але саме це й не має значення, ми маємо цілу вічність, щоб навзаєм прорости, збагатитися і обмінятися істинними скарбами і просто яскравим, барвистим бісером, народженим у довільному, але самоцінному життєвому калейдоскопі. Його правда, треба просто розмовляти, розмовляти про що завгодно, не боячись ні безсенсовності, ні порожнечі. Про кіно, про музику, про книжки…

— …латиноамериканський автор. Справді не чув? — неодмінно почитай. Там людина опиняється на безлюдному острові і починає там вибудовувати різні моделі власного життя. У курені, в палаці, з першим коханням, із гаремом, у чернецтві, вождем дикунів, світовим диктатором… усе це, звісно ж, уявно. Але відразу це не зрозуміло. Йому взагалі дуже добре вдаються ці тонкі переходи від реальності до уяви, без пробілів, без швів. А в кінці припливає корабель, його рятують, і з'ясовується… Ні, не розповім. Бо вся приємність зникне, коли читатимеш.

— Віруську, ти мене почнеш зневажати, але я взагалі не розумію книжок. Себто, виступити на фестивалі чи на сесії з проблем книговидання можу, зустрітися з письменниками можу, надимаючи щоки з мудрою фізіономією. Але не розумію. Книжки — це щось на подобу ксиліту для діабетиків, замінник життя. Якщо життя чимось як слід наповнене, на книжки просто не залишається часу. Стоп-стоп-стоп, тільки не треба шморгати носом, га? Вибач…

— Ні, все нормально. Ти кажеш — не залишається часу. А зараз?

— Зараз — це інше. Щойно ти мені осточортієш, я неодмінно відвернуся до стінки читати!

— Сергію!.. Але в кіно ти принаймні ходиш?

— Порівняла. Це зовсім інша річ. Кличуть же! То там прем'єра, то тут, то дружба, то служба… О, ти на мене добре впливаєш, ось уже віршами заговорив!

— І дивишся? Від початку до кінця?

— Нє-е. Не дивлюся. Ні, справді, якби навіть і не тусовка в буфеті, і не випити з кожним, не перебалакати про справи з потрібними людьми… однак не дивився б. Не можу. Розумієш, ось ти, наприклад, дивишся на екран і бачиш там любов, зраду, страх, ненависть, боротьбу, шляхетність, гепі-енд з катарсисом і таке інше. А я, Віруську, бачу роботу. Повір мені, досить важку, собачу працю моїх друзів чи просто колег. І дивитися, як вони кайлують, байдуже, за бабло чи задля мистецтва, не аж така велика радість. На любителя, я б сказав… І вже точно не поєднувана з якимось

там катарсисом.

Ми різні. Полярно, по-космічному різні люди з різних світів, які за всіма законами світобудови не мали би перетнутися ніколи. Неймовірна випадковість, наслідок хитрого мереживного сплітання причин та наслідків, і мільйон разів міг статися збій, могла майнути у протилежний бік, якщо й не порватися зовсім тонюсінька нитка — і нічого б не сталося. Я могла б зараз сидіти у двадцять п'ятій за рахунком кав'ярні з Берштейном, Машенькою, Красоткіним і Скуркісом, або блукати самотою вулицями, чи взагалі нікуди не поїхати, а піти, як збиралася перед тим, на черговий вечір незнаного поета в бібліотеці за рогом… або не піти. Пити жасминовий чай і дивитися у вікно, в дощ, і краплинами по склу повз би цей нескінченний, але невблаганно минущий час…

Як хочеться жасминового чаю. У них, напевно ж, має бути, у цих япономанів, і навіть, можливо, передбачено чайну церемонію… чи то в Китаї? Ми, європейці, а надто слов'яни, не дуже відрізняємо китайців від японців — а самі вони вважають різницю між собою глобально нездоланною. Можливо, так є завжди?.. і щоб нівелювалися всі відмінності, достатньо інакшого кута зору, іншого простору… часу?

— Віруську, вина?

Не вгадав. Нічого. Колись — ну ось знову збій, помилка, заборонене слово, але нічого, нехай — колись навчиться вгадувати. Пригубила вина, занадто густого й солодкого, що теж не надто важливо, можна полюбити будь-яке вино. На тонкому склі — вишневі краплини, геть не схожі ні на рубіни, ні на кров. В'язкі, непорушні, як і наш час.

— …Зате вірші — так. Вірші мене проймають до живого. Може, саме тому, що я не розумію, як воно робиться. Поети зазвичай геть не вміють читати, не смійся, я про те, що акторської техніки катма. А якщо він ще й нездара, це страшенно дратує… Віруську, ти й гадки не маєш, скільки мені доводиться вислуховувати римованої графоманії, найпаче в регіонах. Але коли воно справжнє — то за дві хвилини вже не має жодного значення, що він затиснутий і дихалка не стоїть, геть усе стає несуттєвим, усе зникає, крім віршів. От справді, ну як ви це робите? Я щодо цього людина темна, жодного поета, крім Пушкіна, запам'ятати не можу, але завжди відчуваю справжнє, мене аж перевертає. Скажімо, та дівчинка, пам'ятаєш, яка з нами сиділа? — вся така розумненька, прудка, беручка, хто б міг подумати — а в неї хороші вірші, я слухав, мене запрошували на цю їхню еротичну ніч… Ну, ну, Віруську, що таке? Ні, та це ясно, поети одне до одного ревнують, мов жінки, а якщо вони до того ж

і є жінки…

— Я нічого. Я…

— Ти в мене найкраща.

Притулитися до пружних грудей — і так завмерти, надовго, назавжди. Не потрібно жодних рухів, адже будь-який рух, нехай навіть на дрібонький крочок, а таки посуває наш час уперед. Нехай сповільниться дихання, порідшають і стануть рівнішими удари серця, поволеньки, мов рівнинна річка, потече судинами кров. І не треба слів, і навіть віршів: Сергій не попросив почитати, отже, він теж усе розуміє.

На возику зруйнований натюрморт із перекинутою на бік блискучою чужопланетною покришкою, темною пляшкою і келихами з рештками вина, двома самотніми суші та розсипаними зернинками рису на вузькому кошичку, і в цій руїні проступає щось від пишноти класичних голландців, якби вони розумілися на японській кухні та зупиненому часі. Нехай так і буде, нічого не треба прибирати і займати, а це й неможливо. Точка неповернення позаду, ми відділилися, відбрунькувалися від решти світу аж так, що він уже нас не приєднає, не поглине, не присвоїть — інакше йому теж довелось би сповільнитися, синхронізуючись з нами, а світ, що надміру дорожить своїми несамовитими швидкостями, ніколи не наважиться на таке.

Ми щасливі. Ми залишимося разом у цій чудернацькій миті, не відпустимо її, не випустимо, не втратимо. Ми перемогли і приручили наш час, отже — ніколи не розлучимося, ніколи не постаріємо і ніколи не помремо.

— …Ти знаєш, Вірусику, а я ж колись був помер. Не так давно, після прем'єри «Тев'є-молочаря» в десятому році. Відіграв, вийшов уклонитися, ще дівчинка якась молоденька тюльпани подарувала, — а потім упав за лаштунками і помер. По-справжньому, на п'ять з половиною хвилин. Це мені потім уже розповіли, і я повірив, не брехатимуть же, апаратура, таймери. А насправді це було… як би його пояснити… не довго, не мить — ніяк. Ні, ані темного коридору, ані натовпу мерців, ані інших нісенітниць. Я просто випав із часу. Цілком, зовсім, і розповісти неможливо, тут геть інакша граматика потрібна, інші дієслова…

— Сергію? Ти хворий, серце?

— Я здоровий як бугай! Відкачали ж, хворого б не відкачали. «Тев'є», до речі, поновили, досі граємо… Але тепер я вже все знаю про час. Він зовсім не те, чим нам здається. Я тому і в політику пішов, усі ще й допитувались, невже часу не шкода? А немає за чим жаліти. Йому наші жалі до… та добре, добре, Вірусю, гусари мовчать. Час — із ним насправді нескладно. Я й тебе навчу.

— Навіщо?

— Щоб і ти вміла, дурненька. Для цього не конче помирати.

— Але ж я з тобою. І вже завжди.

— Хороша моя… смішна… звісно ж, завжди…

Ще одне неточне, ледь-ледь, на волосинку, неправильне слово. Та інших, однак, не вигадали в нашій незавершеній, закроєній під непевні часові категорії, мові.

Та вони й не потрібні, жодні слова.

> Завершився міжнародний літературний фестиваль, одна з найгучніших і наймасштабніших подій у культурному житті країни. Цього року у фестивалі взяли участь поети і прозаїки з сімнадцятьох країн, на різних майданчиках міста відбулося понад три сотні різноманітних заходів. Одночасно з фестивалем тривав книжковий ярмарок, що до нього долучилося багато вітчизняних та закордонних провідних і невеликих видавництв.
>
> Віп-гостя дійства Андрія Марковича, про зникнення якого ми інформували вас у попередніх випусках, оголошено в міжнародний розшук.

— Слухаю. Блискавка.

Накази мобільником завжди дуже стислі, завдання ставлять найпростішими й однозначними словами; але я напружений до судоми в пальцях, до гострого болю в паху і двоїння в очах. Не випустити з уваги, запам’ятати чітко, нічого не переплутавши, не переінакшивши на старті: будь-який огріх наростатиме в процесі, набиратиме обертів, заведе чортзна-куди, і тоді — все. Але не виправдати довіри я не маю права за жодних обставин.

Чому саме мені? Бо я опинився ближче за всіх, на краю гостьової зони, зупинився пореготати з бабської бійки? А якби не зупинився, ліквідував конфлікт на випередження, себто сумлінно виконав свій обов’язок і помчав би далі — вони б зателефонували іншому?

Мені хочеться вірити, що це не так. Вони обрали мене, бо я найкращий. Бо мене й далі відстежували, звичайного ліквідатора, наперед призначивши для важливої спецоперації. Бо за мене ручився Грім.

Лишилося чотири секунди, моїх, ліквідаторських. Три. Дві…

Різниця приголомшлива, я й не думав. Порівняно з комунальним часом будь-який робочий час летить уперед, залишаючи весь світ комашитися і повзати, — але спецохоронний час!.. Скипає кров, вистрілюють залпом нервові імпульси,

гормони вибухають спалахом ейфорії; я знаю, що це лише побічний ефект прискорення, я мушу тверезо мислити, опанувати себе — але не можу. Шкірюся, мов ідіот. Тягнуся вгору, розпростую плечі, дихаю швидко-швидко і неглибоко, як нас навчали, щоб наповнити киснем організм у прискоренні, — і ловлю кайф. Якщо вони зараз бачать мене, то, либонь, уже сто разів встигли пошкодувати, що доручили спецзавдання такому дундукові.

Ще раз подумки повторити. Отже, гість. Віп-гість, як вони це називають. Його слід зустріти і вести. Начебто звичне завдання, віп-гостей завше ведуть ліквідатори, та й за позастатусними гостями ми зобов'язані наглядати: один комунальний наїзд, вчасно не ліквідований конфлікт — і гість уже не захоче залишитись, а це ганьба для Світу-комуни й особиста провина відповідального ліквідатора, читай пункт вісімнадцять дріб шість.

Правду кажучи, я не розумію, чому вони залишаються. Що ж такого має бути в них там, на задвірках, які жахіття, туга і розпука, щоб захотіти залишитися… не у Світі-комуні, авжеж, ні! Ясна річ, усі задвірки прагнуть сюди, проте не кожному щастить стати гостем, хай навіть позастатусним. Мені взагалі не йдеться про «тут», я не думаю зараз про простір. Лише про час.

Вони ж залишаються — в комунальному. Жодного іншого ніхто їм не пропонує і не запропонує ніколи. В цьому сенсі гості мало чим відрізняються від комуналів, які переконані, що час, по суті, один для всіх. Жоден віп-гість ніколи не запідозрив, що його веде ліквідатор. Що ми взагалі існуємо: ліквідатори і спецохоронці, будівельники і штампувальники, столові та шпитальні дівки, інфохоронці і навіть садківські тітки — робітничий клас. М'язи і кров Світу-комуни. Ми, які маємо найголовніше: власний робочий час.

Віп-гість. Понадстатусний віп — якщо до нього не приставляють звичайного ліквідатора; вольовим зусиллям стримую усмішку, що наповзає на обличчя. Але ж і не спецохоронця, а мене, ліквідатора, якому належить задля виконання цього наказу перейти в режим спецохоронного часу. Отже, так треба, і я виконаю все, чого від мене вимагають.

Я проведу його, цього чортового віпа, крізь Світ-комуну так, що він закохається в нього з першого ж погляду, вклепається, мов у багаторазову дівку, і вже ніколи не згадає про свої смердючі задвірки. Я порозкидаю, розмажу об стіни і накрию радіусом ліквіда всіх задерикуватих недоростків на його шляху, в мене всі столові дівки в околиці ходитимуть по струночці й накриватимуть йому поляну, я закидаю його лахами, підсуну в дім-трах найкращих комунальних шльондр. А як буде треба, особисто

розкатаю його тонким шаром по бруківці. А як накажуть — сам ляжу кістьми.

Заради одного.

Щоб мені повернули його назавжди — мій спецохоронний час.

Я лечу. Злипаються в суцільну масу вулиці та повороти, дім-столи та дім-сни, птахи, комахи та комунали. Вони вже не смішні — вони нерухомі, мов будівлі й каміння, мов нежива природа; щоб вловити щось схоже на рух, я мусив би зупинитися, придивитися, зосередитися лише на цьому, а я не маю часу. Поки він, майбутній віп, заледве роздупляється на своїх задвірках, міркує і вагається, називаючи, мабуть, Світ-комуну «плебс-кварталом», я встигаю все.

Насамперед мушу навідатися до інфосхрону. Зробити запит на досьє.

Комунальний ранок у розпалі, гостьова зона сяє, виглянсувана за кілька проходів, та я все ж ліквідую мимохідь дві купки свіжого лайна і зо два десятки недопалків; правду кажу, я залюбки накрив би радіусом і самих курців, от їх справді ненавиджу! — організм у робочому часі потребує насичення киснем, але комуналам начхати. Якісь недоростки й досі гуртуються, смалячи, біля стіни, і мені довелось би затриматися, щоб відстежити ознаки конфлікту чи бодай рух пальців у застиглих клубищах диму. Нема коли. Суто задля релаксу, пролітаючи повз, на ходу скручую попелясті голови цигарок.

Уже біля входу в інфосхрон дошурупую, що всередину можу і не потрапити: форма і всі знаки розрізнення в мене ліквідаторські, спецохоронний — лише час. Одначе нескінченні двері відчиняються переді мною автоматично, очевидно, наказ надійшов і сюди теж. Класна все-таки річ — мобільник: передає людський голос на будь-яку відстань, економлячи час. Шкода, що не можна передавати так само великі масиви інформації. По досьє доводиться приходити в інфосхрон. Де тебе сповільнюють при вході, бо інфохоронці працюють у геть іншому часі.

Вмикається таймер.

Він чекає, поки я ввійду в синхрон, — миршавий чоловічок за величезним компом, схожим на чиюсь квадратну голову. В міру того, як я сповільнююся, жвавішають його пальці, решта лишається незмінним. Не враховуючи, звісно ж, раптової туги, сірості та задухи, немов світ притрусили порохом, смердючим цигарковим попелом. Зціплюю зуби: пусте, це тимчасово. Лишень перебалакати з інфохоронним телепнем, забрати роздруківки — і тоді…

— Зависає, — скаржиться чоловічок.

— Зачекаю.

— Ви сідайте. Я можу кави зварити.

Мою мовчанку він приймає за згоду і встає з-за компа. Щось із його рухами не те, я довго не можу збагнути (він встигає насипати порошку і вибрати програму: огидно — ніби спостерігаєш за роботою столової дівки), що саме, — і лише коли клацає кавомашина, до мене доходить. Він не вповільнений і не прискорений, він такий, як і я. Він, дрібний інфохоронець, придаток до компа! Нічого спільного між нами бути не може; ці дві тези штурхаються, наїжджають одна на одну, пруться на конфлікт, не бажаючи вкладатись у свідомості. Ще й не гребує сам зварити кави, просто на робочому місці.

Щоправда, я ніколи його і не мав. Лише робочий час.

— Техніки не оновлюють роками, — бідкається він, виймаючи склянку, всю у брунатних патьоках. Ідеться, мабуть, таки про комп. — На задвірках весь час випускають нові версії, ми фізично не встигаємо. Незважаючи на тамтешнє тотальне хроносповільнення. В середньому, себто.

Майже всі його слова зрозумілі. Чому ж я не вловлюю сенсу? Кажуть, після раптового сповільнення щось таке діється з мозком; мабуть, це воно і є. Я не зобов'язаний точити з ним ляси. Забрати досьє і геть звідси.

— Можна було б мудріше розпоряджатися екводотаціями. Ось ваша кава. Цукор тут, якщо бажаєте.

Він тицяє мені до рук скляночку, що парує і смердить, наче всередину встромили цигарку. Останньої миті розтискаю пальці; коричнева бомбочка летить донизу, я занадто сповільнений, щоб її підхопити, та й, правду кажучи, не хочу. Течиво розхлюпується долі зіркою, заляпуючи охоронцеві черевики.

Стенаю плечима.

— Розсинхронізація, — киває він. — Буває. Я ще зварю.

— Не треба. Даруйте.

Мені й справді незручно перед ним. Дістаю ліквід, накриваю калюжу радіусом, намагаючись не зачепити заодно його шнурівок чи й самих черевиків. Нічого, у своїй справі я профі, навіть у чужому часі.

Він дивиться якось чудно. Зіниці нерухомі, погляд тупий, як у комунала.

— Ви… справді ліквідатор?

Взагалі-то на мені сірий комбінезон зі знаками розрізнення. А хто ж я ще — шпитальна дівка?

— Ліквідатор.

— Атож, звісно… Нічого. Я просто…

Шкодує, що бовкнув зайве, нарешті доходить до мене.

Зізнатися, що я ні біса не второпав?.. не знаю, який бовдур на моєму місці зізнався би.

— О, здається, запрацювало. Зараз буде досьє. А як?..

Затнувся, недоказав. Ясна річ, хоче знати, як простий ліквідатор (а спершу сприйняв був мене за перебраного спецохоронця?) отримав таке завдання. Отже, цей віп таки справді чимось вирізняється. Тому я маю здохнути, але виконати те, чого від мене хочуть. А для початку правильно втямити. Грім навчав, що на серйозних спецзавданнях далеко не все найважливіше говорять уголос. Тим більше мобільником.

Маленький інфохоронець, зіщулившись, простягає стосик аркушів, теплих після принтера. Мовчить.

Запитую я:

— Чи знаєте ви, хто цей віп?

— Ні, — відповідає він. Швидше, ніж встиг би обміркувати запитання.

Я всміхаюся. Шкірюся на весь рот, дівки мені казали, що маю красиву усмішку. Притягальну. Осміх простакуватого телепня:

— Не заперечуєте, якщо я тут почитаю? А ви мені поясните, коли щось не зрозумію.

— На жаль, — голос у нього ледве чутний, але непохитний. — Це інфосхрон. Вам не можна тут перебувати після таймера. Перевірте, скільки вам лишилося.

Перевіряю. Дві хвилини.

Ще дві інфосхронних хвилини — і я знову почну прискорюватися, розганятися до спецохоронного режиму! Передчуття накриває з головою, змиваючи під три чорти всі розклади і стратегічні плани. Хробака-інфохоронця в його чистих черевиках з чистими шнурівками я аж розцілувати ладен, замість доколупуватись до нього.

— Прочитайте уважно, — додає він сам; і пояснює без моїх марудних розпитувань: — Цей гість украй важливий для Світу-комуни. На ньому багато в чому зав'язана вся система екводотацій… вам не конче це розуміти, але поставтеся з усією відповідальністю. Він мусить залишитися.

— Він залишиться, — обіцяю я.

— Будь ласка, покиньте будівлю інфохорони.

Та залюбки, за милу душу!

Врубається внутрішній таймер, починається прискорення, і мені реально рве дах. Цілуватися до інфохоронця я, звісно ж, не лізу — але по-товариському плескаю його по плечу. Встигаю помітити, як чоловічок валиться в крісло; спершу начебто падає, та за півметра до сидіння підвисає і починає пливти донизу дедалі повільніше, вихляючи сухим задом, так опускається,

кружляючи, на землю сухий листок чи пір'їна.

Мене вже нема. Я лечу!!!

Лечу інфосхронними коридорами, заносячись на поворотах, і двері розчиняються переді мною, немов увесь світ, мій прекрасний Світ-комуна, кращого за який немає і не може бути. Лунає прикінцевий таймер: хронострибок завершено, стабілізовано режим спецохоронного часу. Ейфорія прискорення спадає, мозок стає на місце, я зібраний і тверезий, але все одно щасливий. Ще й ерекція чомусь тримається довше, ніж зазвичай, от пореготав би хтось зустрічний — перестрінутий у моєму часі, але це навряд чи.

А попереду в коридорі маячіє дівка. Вся в червоному, з вузькою спиною і несподівано шикарною дупою; вона похитується і віддаляється, віддаляється попри те, що я прискорений до краю, швидший за спецохоронця лише час… правильно, у шпитальних дівок.

Не набагато швидший.

Між нами два скляних отвори; роблю ривок, і ось уже залишився один; навряд чи в дім-шпиталях тренують на швидкість, це ж дівки, їм вистачає для роботи чималої фори шпитального часу. Вона не квапиться, і я майже наздоганяю її, аж ось вона виходить із інфосхрону, і за червоною дупою затраскуються непрозорі стулки — а мене починають марудити на виході, вмикається сигналка на невідповідність розрізнювальних знаків і хронорежиму, довбні, куди ви дивилися, де була ваша бісова сигналка, коли я заходив?! Інфохронні молюски, що сповзлися на алярм, намагаються щось втовкмачити своїми скреготливими на низькій частоті голосами-бляшанками; врешті-решт, щоб розібратися зі мною, викликають спецохоронця. Цей теж зизом дивиться на мою ліквідаторську форму, але не принидиться, нормальний хлоп.

Не хочу видатись ідіотом, але останньої миті вирішую: начхати. Запитую, хто вона така. Дядько не регоче, а просто називає за реєстром її ім'я. І навіть дім-шпиталь, місце її праці.

Запам'ятовую, хоча, звісно ж, не збираюся туди йти. Я ненавиджу дім-шпиталі, ви пам'ятаєте.

І в мене завдання.

Зараз я мушу прочитати його досьє. Тривале, марудне заняття; добре, що я в спецохоронному часі. Стовбичити надворі тупо, заходжу до найближчого дому-стола, хоча їсти поки що не хочеться. У дім-садку нам розповідали, начебто існують дім-читальні; не знаю, ніколи не бачив. Садківську тітку, яка показувала нам літери, ми ненавиділи дужче за ту шпитальну дівку, яка приходила до нас, щоб робити заштрики в сраку і в

руку, — бо миттєвих, та-та-та-та, уколів неможливо було уникнути, а з літерами вдавалось якось боротися: перевертати роздруківки догори дриґом, або водити пальцем по рядках, не дивлячись, або малювати на них прутні з крильцями, або робити літачки. Ні, я вмію читати. Просто змалечку ненавиджу.

Дім-стіл переповнений комуналами, нема де примоститися, вони жеруть цілодобово, що їм ще робити, коли вони не дрихнуть, як не трахатися чи жерти? Розчищаю місце і відразу розумію, що таки саме час пожерти. Відсовую роздруківки вбік, половина зслизає зі столу і опадає широким віялом, я насилу встигаю зібрати їх усі на льоту. Обов'язково нароблю з них потім літачків, із цих дурнуватих папірців. Зо п'ять чи шість, а рештою підітрусь.

Запихаю до рота кусень батона з хімічним паштетом. Смачно.

Аж раптом дзвонить мобільний.

— Блискавка, — тиснучи на кнопку відповіді, встигаю все пережувати і проковтнути. — Слухаю.

— Ви ознайомилися з досьє?

Я в спецохоронному часі, я встигну.

— Так.

— Гостя ведуть. Вам повідомлять, коли він перетне Кружину.

— Я готовий.

Зв'язок закінчено, а я дивлюся очманіло на рясні зграї літер — і не можу нічого второпати, навіть пробуючи водити пальцем по рядках, як у дім-садку. Вже ведуть. Але ведуть у комунальному часі, я маю величезну фору, я зможу. Роблюсь голодний як звір, треба підтримати прискорений організм — і я напихаюся всім, що бачу, плямкаю, жую з хрускотом, ковтаю великими куснями, не встигаючи відчути смаку, і стіл навколо мене швидко порожніє, немов у радіусі ліквіда, і столові дівки не встигають докладати, і розповзаються навсібіч, мов таргани, комунали — щось запідозрили чи просто причмеліли. Досьє віпа валяється переді мною, аж раптом мені вдається прочитати горішнє слово, напевно, його ім'я, воно страшенно кумедне, із трьох літер: Сун.

А мене звуть Блискавкою.

Одним рухом вливаю в пельку бутель шипучки, бульбашки лускають у горлянці, лоскочуть і розпирають зсередини, немов стрімкі мікросекунди. Глипаю на досьє — і вже вмить розумію про нього все, бачу наскрізь, що він за один, цей віп-Сун, вийми-всунь, сказитися можна. Ну ж бо, виборсуйся зі своїх задвірків, повзи сюди, перетинай Кружину — мені повідомлять, і тоді я почну діяти. А поки що маю час.

Лечу, пригальмовуючи на поворотах, звіряючи з мапою номери вулиць. У цьому районі Крамербурга я не був ніколи, от і добре, я боявся, це виявиться саме той дім-шпиталь, а це було б

геть недоречно: можу собі уявити, якими слимаками, рослинами видаються комунали шпитальним дівкам — надто комунали з розтрощеним черепом. Ні, зовсім інше місце. Її робоче місце, це ж треба. Цікаво, вона тут-таки і готує собі каву, і жере, і спить? І навіть трахається?..

Виявляється, досередини так просто не потрапити, потрібно вводити код. Чекаю, поки розсуваються стулки, випускаючи, на щастя, не шпитальну дівку — я б не встиг, і усвідомлення цього факту дере горлянку, майже ламаючи кайф — а постачальницький візок, вони їздять у комунальному часі, і я сам не раз відганяв банди недоростків від шпитальних візків, що з них, як усі знають, можна сперти наркоти. Вистрибнути на бампер візка — дурничка, я навіть не мушу як слід розбігатися. Поки він проповзає крізь отвір, я крижем перелажу через нього всього зверху і зістрибую з заднього бампера задовго до того, як сходяться стулки. А от зараз не зволікати.

Лечу.

Встигаю подумати, що на роботу вона, найімовірніше, не вбирається в червоне. То як я її впізнаю? По самій лише дупі?

— Що ви тут робите?

Запитує, скрекочучи на високих частотах, зустрічна дівка, худесенька, мов тріска, не та; придивившись, розумію, що ця взагалі стара, атож, вони швидко старіють, швидше, ніж на медбазах встигають навчити нових.

— У мене тут дівчина, — майже не брешу. — Багаторазова.

— Це дім-шпиталь. Тут перебувати заборонено.

У неї виходить складно і кумедно, і рухи її, прискорені, метушливі, смішили б — якби я не бачив себе її очима, сповільненого, тягучого. Чому я не можу прискоритися бодай трішечки?! Чому шпитальна дівка, та де там, шпитальна стара! — потрібніша Світові-комуні, аніж спецохоронець?

Спокійно. Я ліквідатор.

Її пальці сплітаються і розплітаються, перебирають у повітрі швидко-швидко, немов комашині лапки, — і плавно з'їжджають у нормальні, та все одно нервові рухи. Сповільнилася. Заради мене.

— Тут не можна, — повторює інакшим, м'яким і глухуватим голосом. Аж раптом усміхається. — Як її звати?

Яке просте запитання. Називаю ім'я.

— Вона сьогодні відпросилася з чергування, — стара дивиться на годинник, шпитальний годинник з подвійною шкалою часу. — Але вже мала би повернутися. Я скажу, що ви…

Дивиться запитально, і я називаюся:

— Блискавка.

Урешті-решт так звати не лише мене. Вона не пригадає, але

здивується, адже щось-таки знайоме, їй стане цікаво, вона визирне, щоб подивитися. А якщо її гукнуть зсередини, обернеться і покаже мені свою дупу, мусить показати — щоб я переконався.

Стара вже пішла. Я не встежив, коли саме, не встиг.

На лавочках перед входом у дім-шпиталь сидять, неначе гриби, або, це ще гірше, ледь помітно кишать комунали, хворі й прибиті комунали подвійно сповільнені, на них нестерпно дивитись — як на миготливий екран старої інфоохоронної машини, від них починають боліти очі.

Грім якось сказав був, начебто Світ-комуну вигадано для комуналів. Що?! — обурилися ми, і він пояснив: ну, не зовсім так. Світ-комуну створено для загальної рівності, щоб усі жили в єдиному робочому часі, вільні та щасливі, — і в цьому головна його відмінність від задвірків, де кожен прагне відмежуватися від решти, залялькуватися, залізти в щілину і шпортатись там якомога повільніше, економлячи час і нікого близько не підпускаючи. Гірші за комуналів, мовив Грім. І ми всі погодилися. Та все-таки комунали — це комунали, додав Грім, і ми погодилися, комунали не вміють і не хочуть працювати, вони бажають лише жерти і трахатися, розфарбовувати цицьки й вибирати шмаття, а коли їм стає нудно, чистять одне одному пики. І Світ-комуна давно б уже сконав, вимер, якби не ми — робітничий клас. Люди свого, робочого часу.

А вона вже тут. І я знову не встиг, не перейняв, не наздогнав. Стрімка тінь у зеленому прикиді шпитальних дівок, безформному згори донизу, мов колода.

Вона сповільнюється і запитує:

— Це ви Блискавка?

Дивиться.

У неї красиві очі.

> — Яке цікаве запитання. Мало хто ризикує так запитувати. Ні, я не думаю про смерть. Тобто про смерть загалом — звісно, це одна з головних літературних тем, але в свою особисту смерть я категорично не вірю. Розумієте, мені не можна помирати. У мене діти.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

Місто втрачало обриси.

Точніше, не так. Його лінії подвоювалися, потроювалися, множилися, начебто їх раз по раз наводив художник-графік,

набиваючи руку чи розписуючи перо. У будь-якому іншому місці форма давно б відступила перед силою і владою позачасся, — але це місто вже стільки сторіч поспіль стояло, вкорінене в традицію, і ніщо не віщувало його капітуляції перед нею в найближчому і навіть у найвіддаленішому майбутньому. А якби я перебував, скажімо, на березі моря, то й узагалі нічого не завважив би. Бувають пейзажі, незворушно стійкі до часового плину. Хіба що відступить на метр-два берегова лінія та й обрушиться раз на кілька сторіч верхівка надто крихкої скелі.

Були непевні сутінки, рожево-сіра суміш ранку, вечора, дня та ночі, і промерзла волога прохолода, що підсумовувала всі пори року в місті, що його образ у будь-чиєму змалюванні складався з дощу. Стало набагато важче бачити, куди йдеш, ступаючи пробно, немов у холодну воду, травмованою ногою; втім, вона дедалі менше про себе нагадувала. Та й узагалі, захопливіше було просто роззиратися.

Розважали вивіски. Комерція значно ефемерніша за архітектуру: вони мерехтіли, накладаючись одна на одну, не надаючись до читання, але даючи уявлення фрагментом декору, віньєткою, двома-трьома літерами. Переважно, звісно ж, псевдоготика, і це трохи смішило, адже справжньої готики місто так і не бачило — ця впізнавана естетика на рівні шрифту була радше спільним кодом, паролем, що про нього покоління домовилися між собою. Польською, німецькою, українською, і геть уже дивні готичні гебрейські літери. Згори наповзали убого-плакатні шрифти часу, що не визнавав інших стилів, і сяяли спроквола неоном ті короткі часи, коли нові господарі життя не розуміли взагалі нічого, крім блиску.

Андрій пошукав вивіску «Маркіза де Сада» — десь же тут, я ж не зайшов далеко? — та було нереально знайти щось конкретне в цьому мерехтінні.

До того ж навколо безладно і рясно, немов метелики біля плафона, снували також і люди.

Люди. Найбільш тлінне і крихке у багатошаровому малюнку часу, надто коли йдеться про місто з такою болісною історією і такою непевною перспективою. Тендітні старі жінки у чорних серпанках і ставні військовики з вензелями на погонах, замурзані діти і пишнобороді священики, фрачні пани з монoклями і рум'яні дівчата в хустинах, лицарі та робітники, панночки та шинкарі, жандарми і перекупки, студенти й офіс-менеджери — вони юрмилися на вузьких берегах майже незмінної древньої вулички і не могли розминутися, і проходили одне крізь одного, кожне у своєму, вже нескасовному часі. Привиди? — та ні, я б не сказав, хоча в них і дивні взаємини з матерією, світлом і тінню.

Їхні розмови (різними, напевно, мовами) зливались у рівний гомін, але, щоб його почути, доводилося докладати додаткових зусиль, налаштовуватися, немов на цокання годинника чи на шум водоспаду.

Забалакати до когось із них, доторкнутися, ввійти в контакт було неможливо. Андрій спробував — просто так, наперед знаючи результат, проте користаючись із переваг своєї об'єктивної свободи, що її по-хуліганському — не він перший — прийняв за вседозволеність. Дівчина з неймовірною талією протекла між долонь, немов струмінь води, лицарський обладунок наскрізь прохромився пальцем, що не відчув жодного опору, неосяжне черево монаха обволокло, немов амеба, не відсмикнуту героїчним зусиллям волі руку, неохоче випускаючи її з протилежного боку. І водночас усі вони були справжні, всі перебували тут — лише не зараз, тому що жодного «зараз» не залишилося взагалі.

Як я тут опинився?.. ні, «тут» — неточне слово, воно все-таки визначає місце, точку в просторі, а з нею менш-більш усе зрозуміло: пришкутильгав на своїй одній з половиною крізь прохідний двір, загубивши дорогою один-єдиний вимір. Після всього того вільного поводження, що я дозволяв собі останнім часом із часом (люблю кричущі тавтології і плеоназми безкорисливою письменницькою любов'ю), рано чи пізно щось таке мало статися.

У цьому місті, з його усталеною репутацією містичного — я не вірю в жодну містику, але ж ті, хто вірить, списують на неї фізичні процеси, яких не в змозі пояснити інакше: зокрема, все те, що бодай якось стосується часу, величини незбагненної для більшості… У місті, де тонкі зв'язки ще тонші, вібрації складніші, химерніші вигини полів, не такі однозначні древні взаємини між «тут» і «зараз».

До того ж я, що вже тепер приховувати й дивуватися, сам цього прагнув.

Опинитися поза часом. Зовні — і подивитися.

Я звик перебувати зовні. Сторонній спостерігач життя, об'єктивний і безжальний саме через свою невключеність ні у що: від літературної тусовки з її складними внутрішніми течіями і заплутаними перехресними зв'язками — і до суспільно-політичного життя країни. Не вище за це, а просто поза, зовні, на деякій відстані, бо так краще бачити і легше розуміти. Єдине своє, рідне і внутрішнє, я створив сам — це моя сім'я, та не варто зараз про неї.

А ще мій час. З ним я давно домовився, виробив власні правила, наростив собі капсулу-хронос, невидиму зовні, але таку, що діє безвідмовно в обидва боки; на прискорення, звісно,

частіше, такий головний закон життя: сперш прагнення встигнути і лише потім — продовжити, тут я не дуже відрізняюся від своїх героїв і звичайних людей, які мене раніше оточували. Та мені хотілося більше. Хотілося зрозуміти і препарувати його до кінця — найневловніше і непідвладне… стоп-стоп-стоп, про владу не йшлося! — лише зрозуміти, а для цього побачити збоку звично налаштованим об'єктивним і безжальним оком. Зовні. Отак.

Я завше отримую те, що хочу. Не так уже й важить, у який саме спосіб це відбувається, але відбувається завжди, я давно помітив.

Тільки ці слова перейшли до розряду контрафактних — «завжди» і «давно».

* * *

Найдивнішою була приголомшлива відсутність внутрішнього хронометра. Безсенсовність запитання про час, що минув, ніяк не вкладалася у свідомості — а відповіді не було, не було взагалі.

Людська мозаїка перетікала навколо, немов у калейдоскопі, нашаровувалися відбитки часів, хистко мерехтіли умовно-вічні декорації, і збагнути бодай щось було категорично неможливо. Кут зору, точка опертя і відліку — все це зникало разом із часом. Андрій немов опинився у безповітряному просторі, у невагомості, безпорадно рухаючи руками й ногами та безцільно роззираючись. Тотальна невизначеність, густа і плинна, мов колоїдна суспензія, тиснула на мозок, і глухо заболіла потилиця, і весь час доводилося кліпати, наводячи різкість. У тупому болісному тумані розчинялися цікавість і новизна; сталася помилка, щось украй важливе не було враховане, і слід було б обережніше формулювати бажання з їхньою тенденцією збуватися буквально. У позачассі — то й що?..

Щоб щось осягати, спокійно й безсторонньо спостерігаючи, все-таки необхідна якась залученість, зчеплення, спільна система координат — позачасся скасувало її, вимкнуло, так знеструмлюють на підстанції весь житловий масив, не переймаючись тим, що якась конкретна людина в квартирі на шістнадцятому поверсі опиниться в темряві, не дописавши фрази. Хто любив помудрувати про позачасову сутність справжньої літератури? — от і дивися, що воно насправді таке. Дивися, тому що більше ти, письменник, не здатен (випускаємо неправильне слово «зараз») ні на що.

Виявляється, він покинув у номері робочий нетбук — підзаряджатися, чого загалом волів не робити: Андрій звик скрізь

мати змогу попрацювати, якщо раптом випаде нагода, інакше в нього виникав легкий, але неприємний дискомфорт. Повернутися по нетбук, мабуть, можна: готель стояв на тому ж місці, будівлі та предмети залишилися строго матеріальними, й електроніка, в принципі, має діяти… от тільки для підзарядки потрібен, як ми пам'ятаємо, час. Ясності бракувало, гарантій не було, та принаймні спробувати він міг. Заковика полягала в іншому, незрівнянно вагомішому.

Література неможлива без часу. Проти цього повстає її головний інструмент — мова, міцно зав'язана на дієсловах та їхніх часових формах. Дієслово — це рух, без часу руху не існує, отже, немає власне і літератури. Я сам себе загнав у пастку, в якій втрачаю свою головну зброю, саму свою суть, опорну вісь. Що я можу? І далі роззиратися навсібіч, фіксувати статичні картинки, попервах цікаві своєю нереальною химерністю, множити нескінченні нашарування описів — навіщо?

Минуле — мертва категорія, і якщо я бачу ці вивіски і цих людей, то лише тому, що ззовні, збоку видно взагалі все. Але це вже не має жодного сенсу.

Андрій ішов далі, навмання, без напрямку і мети, шкутильгаючи на кожному кроці і не помічаючи своєї кульгавості.

Простував, вицокуючи піратським костуром, уже практично непотрібним, але з певною сигнальною функцією, принаймні так хотілося і здавалося — насправді ж усе-таки доводилося проходити крізь людей. Їм було байдуже, вони, ясна річ, його не помічали, існуючи кожен у своєму часі, проте абстрагуватись і йти правцем все одно не вдавалося: суб'єктивна інформація, передавана нервовим імпульсом від очей до мозку, перевершувала об'єктивне знання. Надто коли попід ногами опинився труп, чоловік у закривавленій шинелі, з кричущим задертим обличчям. Покійників тут теж було багацько, і здавалося, що вони матеріальніші за живих людей — намертво, мов древні комахи в бурштині, закарбовані в моменті, коли урвався їхній час.

Рух став самоцінним, перетворився на кристалізований виклик, непокору, спробу втечі. Я мушу якось вирватися звідси, знову неточне і неправильне слово, непростиме для письменника, до чого тут місце?.. але у безчассі наша мова не утворює прислівників. Знайти свій час, повернути, вжитися знову.

На перехресті мерехтіла і трансформувалася на постаменті якась статуя, пам'ятник стояв на цьому місці споконвіку — змінюючись за кожної панівної ідеології та влади. Фірманка, дрожки і кілька автомобілів складали одного тріпотливого монстра з безліччю коліс і кінських ніг. Усі вони нікуди не

рухалися і не заважали одне одному. У вітрині вічної крамниці на розі, нашаровуючись одна на одну, танцювали різдвяні ляльки, громадилися бутафорські ковбаси і зяяла вибита шибка.

Прекрасна жінка в чорному оксамиті круг вузького вигину спини, з тонким хлистом у білих пальцях і важкими клубами страусового пір'я на невидимому капелюшку безгучно сміялася, закидаючи голову, і тріпотіла блакитна нитка на шиї, і яскраво зблискували вишневі очі, і все це було мертве вже пребагато років, мертве безповоротно, адже час не змінює напрямку, не має зворотного ходу. Але ж я живий!.. і я, звісно, повернуся.

Більше мені, хоч як це парадоксально, нічого не треба.

І щойно це усвідомиш, одразу з'являється сенс, істинний сенс у його літературному розумінні. З двох споконвічних і головних епічних тем — війна і повернення додому — я ніколи не обирав війни.

* * *

Найперше спробувати навести фокус. Зосередитися і виокремити сучасне. Тут, в історичному центрі міста, це було нереально, проте Андрій знав місцину, де завдання набагато спрощувалося. До того ж йому справді потрібно було туди — забрати нетбук.

Він прикинув напрямок; орієнтуватись Андрій міг і в геть незнайомому місті, навіть якщо воно було лабіринтом з незбагненною логікою іншого часу. Простір залишався незмінний — і він рушив до готелю, поступово звикаючи — та все одно щоразу мимоволі напружуючись і ледь сахаючись, мов перед тераріумом зі змією, яка нападає з-за товстого скла, — проходити крізь людей, цілком матеріальних і на позір живих.

Вийшов на ту ж вулицю, що нею вчора (?!) вони прогулювалися вдвох з Полтороцьким, шукаючи кав'ярню. З цієї точки вже, здавалось би, можна розгледіти готель: в іншому місті таку свічку було б видно звідкіля завгодно, але тут через вузькі вулички і високі стіни побачити щось неможливо. Бруківка була волога й ковзка, та навіть зашпортавшись і мало не втративши рівновагу, Андрій нічого не відчув у травмованій нозі. У позачассі біль втрачає точку опертя, дякувати й за це.

Готель він ледь не проґавив. Усе-таки погляд людини в русі рідко піднімається над лінією особистого обрію — а на рівні очей величезні двері з коричнюватого скла цілком губилися на тлі набагато ґрунтовнішої мозаїки давньої стіни, викладеної з моховитого сірого каменю, яскравої цегли, легковажних віньєток,

суцільного марудного тиньку, руїн і купи будівельного сміття… Андрій уже майже проминув — і суто випадково, вловивши у нашаруваннях сторіч це скляне мерехтіння, задер голову.

Готелю майже не було.

Себто він, звісно ж, стояв на своєму місці й насправді не був примарний чи прозорий — але порівняно з мерехтливою і багаторівневою навколишньою архітектурою видавався сиротливим і голим, скороминущим, одноразовим. Андрій уперше замислився про майбутнє: про те, чи представлене в калейдоскопічній мозаїці часу й воно. Роззирнувся, шукаючи людей, вбраних… як? У сріблясті скафандри чи, як я, пригадую, колись був придумав, в обтислі хроноси з рухомими вогниками? Знову перевів погляд на верхівку готелю, що рівно, без найменшого мерехтіння, встромлялася в каламутні хмари: отже, його так жодного разу й не перебудували… себто, не перебудують за весь час?

Утім, це було аж ніяк не головне, що його цікавило. Андрій з острахом зійшов сходами і обережно штовхнув обертові двері, от-таки, що їх потужним рухом провертав на двох Полтороцький. Ці двері заледве можна було вгадати в суцільній стіні, і пройти крізь них було все одно що потрапити на залізничну платформу в улюбленій Філовій, а зараз уже і Маріїній книжці, супербестселері всіх часів і народів, тобі ніколи не світить такий успіх, хоч би скільки пнувся і заздрив. Усміхнувшись, Андрій ледь відхилився назад — і з розгону кинувся на стіну, у русі налігши на стулку.

Здавалося, що його змолотили в комбайні чи влаштували армійську «темну». Засичавши з болю — на щастя, він стрімко вщухав — Андрій зупинився посеред готельного холу. Що це таке — старовинні стіни зруйнованих будівель?.. але коли так, я б сюди взагалі не потрапив би. Можливо, річ у тім, що пекельна машина карусельних дверей у принципі не має певного місця в просторі — якщо відмінусувати час.

У передпокої юрмилися люди, в цьому натовпі, крім його щільності, майже не було нічого дивного: люди як люди, статусні працівники у відрядженні, віп-гості, туристи. Проходити крізь них Андрій не наважувався, протискатися не випадало — занадто густо вони скупчилися, за ними годі було не тільки пройти, а й навіть побачити рецепцію. Втім, штурмувати стійку не було потреби, він мав магнітну картку-ключ; чи спрацює вона в позачассі?.. Андрій спробував заговорити, не з кимось конкретно, просто ґречна фраза, кинута, немов пробний м’яч, у простір — у час? — але ніхто йому не відповів, не озирнувся на голос, ніяк не відреагував. Жодна людина.

Куди тепер?.. сходи, ліфт? Що безпечніше, що менше

залежить від часу?

Ясна річ, він обрав сходи.

Нескінченні прогони лягали під ноги рівно, без несподіванок — досить було вловити ритм, підлаштуватись і не дивитися вниз. Людей тут, порівняно з холом, майже не було, так собі, рідкісні зустрічні, вихоплені з усього спектра часу, ці сходи і не призначено було для людей, данина вимогам безпеки, не більше. Тут навіть не зазначено було поверхів, і Андрій не відразу похопився, що не завадило б їх рахувати. Почав із приблизної цифри, шостий-сьомий, а можливо, і п'ятий, а в мене двадцять третій, не така вже й страшна похибка. Коли піднімуся, побачу по номерах номерів, себто, звісно, кімнат, кумедна тавтологія, так.

Відволікся — аж раптом знову впилявся в натовп.

Юрма виникла на рівні десятого поверху, вона роїлася, тлумилася, відчайдушно прагнула — і не потрапляла — донизу. Андрій був пригальмував, розуміючи, що це не має сенсу, зустрічні люди все одно перебували в своєму часі, не помічаючи його руху проти загального вектора. Йти крізь них було нескладно — примруживши, навмисно змазуючи фокус. Але якщо навести, якщо придивитися… я письменник, придивляюся до всього, не оминаючи жодної нагоди поспостерігати, надто маючи гарантію, що мене самого не помітять.

Цей несподіваний натовп не схожий був на той, що заполонив місто і навіть хол унизу. Не було броунівської хаотичності — була одна спільна мета. І, здається (Андрій мимоволі притулився до стіни, немов пропускаючи тих людей, хоча це не мало жоднісінького сенсу), багато з них перебували в одному, спільному часі. Вони нещадно працювали ліктями, відштовхували одне одного, когось збили з ніг, якась жінка безгучно кричала, притиснута до перил. Ці люди конче прагнули опинитися внизу.

Тут щось колись сталося. Андрій напружився, пригадуючи: він уже встиг наслухатися чимало байок з історії готелю, який мав у місті стількох недоброзичливців, що будь-яка безсоромна готельна пиятика, не кажучи вже про екстраординарну пригоду на кшталт самогубства (про самогубство — хтось стрибнув із горішнього оглядового майданчика — йому розповідали точно) вмить перетворювалися чи то на легенду, чи то на підшитий до справи доказ. І було щось іще таке, із загальною евакуацією гостей… пожежа?.. хімічна загроза?..

Він намагався міркувати відсторонено: зручно і начебто просто для людини, яка за визначенням перебуває зовні. Йшов крізь людей, охоплених диким, матеріальним жахом, і поволі їхній страх проникав, наче їдкий луг, крізь прозору плівку часу — і роз'їдав простір, і ставав нестерпним. Швидше б усе це

закінчилося. Двадцятий, двадцять перший, двадцять другий поверх. Чи вже двадцять третій? — треба зазирнути в коридор і перевірити. Так, дякувати Богові, двадцять третій.

У коридорі було не те щоб вільніше, але тут люди снували хаотично, у різних напрямках, як він уже звик. Андрій, не спиняючись, пройшов до свого номера, на ходу нишпорячи в кишені за карткою-ключем, чомусь здавалося важливим виконати цей дослід одразу, без паузи, з розгону, як він проходив крізь обертові двері — начебто лишень так і можна було ошукати позачасся. Картка ковзнула в щілину легко і точно; нічого тут і ніколи, з моменту побудови, не змінювалося і не пересувалося в просторі. На замку спалахнула зелена лампочка. З радісною недовірою Андрій рвучко відчинив двері.

* * *

У номері все було як колись; а він уже приготувався зустріти тут усіх — за всю нетривалу, та все-таки історію готелю — колишніх і, можливо, майбутніх його пожильців, не кажучи вже про їхні численні речі й валізи. Ні, звичайний номер, прибраний зранку, із вправно застеленим ліжком, моїм рюкзаком на підлозі, моєю чашкою на тумбочці та моїм нетбуком, що стоїть поруч на підзарядці.

Дивно; хоча, здається, я зрозумів.

Тут — мій, нехай швидкоплинний (утім, це втратило релевантність), але все-таки особистий простір, він зберіг відбиток мого часу, окреслив своїми стінами межі мого хроноса. Позачасся не дісталося сюди, не подолало перепон із крапчастих шпалер і важких портьєр з китицями, що символізують розкіш поза рамками будь-якого притомного стилю; так навіть на краще. Не дурно ж мені все життя подобалися готелі і я вмів обживатися в них за лічені хвилини, вже за годину почуваючись по-справжньому вдома. Так, тут мій особистий простір, мій хронос, мій час. Залишилося тільки закріпитися в ньому, вбудуватися, вжитися назад — і спокійно, без проблем вийти назовні, синхронно пересуваючись у часі та просторі, як усі нормальні люди.

Насамперед Андрій, звісно ж, відкрив нетбук.

Він не вимкнув його, ставлячи заряджатись, і тому побачив одразу в робочому стані, на відкритому файлі тієї-таки нової речі, що про неї знав тепер набагато більше, ніж будь-коли, це знання було захопливе і точне, і закололо маленькими голочками пучки пальців: працювати, працювати!.. та годі, не так уже й складно, щоб це невластиве для людини бажання промайнуло, проскочило повз. Нині потрібніше і важливіше інше.

Нетерпляче, з азартом і навіть певною засторогою, Андрій увійшов в інтернет.

У моєму вигаданому — точніше, вигадуваному, створюваному в процесі, світі саме мережа є певною територією, однією на всіх, вона стабілізує його, не дає розпастися, зводить до спільного знаменника. В мережі можна синхронізуватися, ввійти в комунікацію, домовитися, там відбувається практично вся взаємодія, необхідна людині, яка має свій час. Уздовж і впоперек пронизана таймерами і обтикана цифровими циферблатами, мережа в нашій реальності підпорядковує час собі — наскільки це взагалі можливо. Мережа має стати моїм спільником, витягти

мене звідси… чорт, замість неточного «звідси» слід вигадати якесь нове слово…

За стартову сторінку в нього вже багато років була пошта, осереддя практично всього ділового та особистого життя, Андрій вічно забував її запаролити і щоразу тішився незатьмареним самопочуттям людини, якій нема чого приховувати — ні від дружини, ні від друзів чи ворогів, ні від партнерів. Ага, зранку лише чотири нових листи, зовнішній світ, як і раніше, живе ледь повільніше за мене-колишнього, того, що не випав у безчасся. Два ділових, видавничих, один — відвертий спам (а провайдер присягався, що поставив хорошу і розумну спаморізку) і останній з дому, від Інни.

Відкрив.

«Чоловіче, привіт, як ти там?»

Інна писала, як завжди, спокійно і скупо, якихось три-чотири рядочки з ритуальним запитанням на початку і так само ритуальним, майже магічним словом укінці: «повертайся». Андрій усміхнувся: якщо й це замовляння не здатне витягнути мене з безчасся, то я вже не знаю. У маленькій, як її долоні, жменьці не таких уже й суттєвих фактів — опунція зацвіла, Надійка знайшла великого жука, Марія хоче підстригтися, Філові задали прочитати хорошу англійську казку, яку порадиш? — шелестіло і пересипалося все його домашнє життя, все те, до чого він не міг не повернутися. У тому житті майже не було знаків часу, придатних зачіпок, хіба що непрямі (якого дня у Філа найближча англійська? — була в п'ятницю, саме коли я вилетів, а наступна у вівторок, до вівторка щось придумаємо), і Андрій поглянув у шапку листа, на мережеву позначку, чіткий і однозначний часовий якір: надіслано в суботу, 08.59, правильно, тоді я вже хвилин двадцять як, поснідавши, вийшов із готелю.

А зараз відповім, і мій лист теж здобуде свою позначку: надіслано тоді-то, з точністю до хвилини, і час, що був вислизнув, остаточно знову стане моїм.

«Привіт, дружино».

…Він поставив крапку, досі всміхаючись від швидкоплинного, але живого і справжнього відчуття зустрічі, дотику, розмови; щоразу, відписуючи додому хоч і кілька рядків, я відчуваю це тепло, і воно мене, без жартів, і гріє, і береже, — і натиснув клавішу «send». Віконце з листом зникло — пішло! — закружляло мерехтливе коліщатко…

Андрій дивився, нетерпляче ждучи цифру.

Воно крутилося, і крутилося, і крутилося. Довго, безнадійно, безкінечно.

* * *

Він перепробував усе.

Намагався відповідати на інші листи, навіть відправив мейл самому собі — задля тих-таки циферок у шапці; листи не надсилалися, підвисали в нескінченності безчасся. Вийшов у фейсбук: свого часу, коли ця штукенція була на піку, Андрій завів собі акаунт і розважав публіку світлинами з численних географічних точок, де опинявся під час літературних мандрівок; а потім набридло. Фейсбук ворушився ще й досі, але вже не так завзято — притискали конкуренти, в мережі щороку з'являється щось нове, до чого захоплено лине публіка з єдиним прагненням: залишатись у тренді, нікому не поступитися в новизні. Статуси, лайки, з коментарями було сутужно, але Андрія цікавило інше — позначки-гачки часу під кожним записом: доба тому, дві години тому, хвилина тому… Найсвіжіші, як і годиться, періодично змінювали значення: дві хвилини тому… три хвилини… У мережі був свій час, чіткий, що структурував усе і всіх, диктував свої правила. Та коли Андрій спробував був написати контрольний статус, прокоментувати когось, просто поставити черговий лайк — йому це не вдалося.

Він ходив по найрізноманітніших сайтах — новинних, рекламних, фанатських, порнушних, намагався десь реєструватися, бодай якось вбудуватись у віртуальний світ, що, на відміну від реального, видавався таким тривким, звичним, колишнім. Але мережа не приймала, відторгала, наче він сторонній елемент, не бажала мати з ним справу, впритул не бачила. У нашому недосконалому світі бути поза часом автоматично означає бути поза мережею. І не винайдено спеціальних налаштувань, щоб синхронізуватися за Абсолютним годинником.

Таймери на місцевих сайтах, до речі, показували вечір суботи — 21.00, — але такому простому і точному часу не можна було йняти віри, він мімікрував під налаштування мого хроноса, вдавав із себе теперішній і справжній, та нічого не означав. У цьому фальшивому часі мене ще не шукали: на фестивалі постійно стаються непорозуміння і накладки, мало хто і чому не прийшов на свою автограф-сесію, в багатьох у неслушний момент розряджається мобільний, і нікому ще не спало на думку зчиняти галас, піднімати міліцію і пресу.

До речі, про мобільний; мабуть, є сенс його підзарядити і спробувати скористатись — а раптом? Зайвина, від якої Андрій багато років відмовлявся, відстаючи від моди, а зрештою вже й від здорового глузду, вважаючи, що постійний зв'язок тільки

заважає по-справжньому планувати свій і чужий час; він міг стати союзником — завдяки своїм складним і нерозривним взаєминам з часом. Крім того, лише в мобільному Андрій мав годинник.

Він устромив зарядку в розетку (як усе легко й безпроблемно вдається з електрикою — аж підозріло), відразу ввімкнув мобільник, глипнув на таймер — атож, 21.07, та ж таки фальшивка для внутрішнього користування, цікаво буде винести телефон за межі номера і подивитися, що з того вийде — і переглянув неприйняті дзвінки: Ольга, Нечипорук, кілька разів незнайомий номер, мабуть, хтось із організаторів фестивалю, Скуркіс, іспанці, Марина з літагенції, двічі мама, ось хто завжди починає хвилюватися найпершою, навіть у цьому, дивом збереженому локальному часі. Інна телефонувала лише за нагальної потреби; аби просто тримати зв'язок на відстані, їй, людині візуальній і вербальній, як і він сам, цілком вистачало листування.

Телефонуючи до мами, Андрій уже знав, як усе буде. Вертітиметься те ж таки коліщатко, тільки в аудіоформаті. Нескінченні довгі гудки.

Він перевірив останній варіант: спробував розширити межі хроноса, зателефонувавши з внутрішнього телефону на рецепцію. І щось клацнуло, і пролунав приємний дівочий голос зі співочою місцевою вимовою, Андрій ладен був її розцілувати, живу, чудову, яка відгукнулася крізь безчасся!.. аж раптом вона повторила ту саму фразу англійською, потім французькою з тією-таки вимовою, що перетворилася на акцент… автовідповідач. Пискнув сигнал, і настала знайома нескінченність.

Виходу не було.

Було кілька варіантів — а насправді лише два, найпростіша варіативна розвилина.

Я можу залишитися тут, у затишному хроносі, у маленькому внутрішньому світику, такому схожому на справжній, з виходом у мережу, здатну чудово замінити реальність кожній людині, яка випала з часу. Залишитись і безсторонньо спостерігати все те, що його багато хто цілком серйозно сприймає за життя. Щось у цьому є: принаймні тут мій внутрішній час триває, і незабаром (як приємно, виявляється, вживати такі слова повноправно!) я дізнаюся новини про себе. Відвідаю, чорт забирай, власний похорон… якщо все це, звісно, буде: тривога, пошуки, коментарі, версії, похорон. Хтозна. Можливо, позачасся викине ще якогось коника, та буде цікаво, хоч із якого боку глянь.

Глянути можна. Але вплинути, це ми вже з'ясували, — ніяк. Просто дивитись і знати, що ті ж таки повідомлення в тій же мережі, в новинах, на фейсбуці — тільки в своєму часі —

гарячково відстежує і гортає Інка, і намагається триматись, і до останнього приховує від свекрухи та дітей…

Другий варіант.

Другий — це вийти звідсіля. Вийти в примарний, але все-таки парадоксально реальний світ із незлічимими юрмищами людей, які проходять одне крізь одного, з мертвими і живими, руїнами і парадними фасадами в одному й тому ж зрізі простору. Вийти і спостерігати збоку, бо вибору я все одно не маю. І спробувати все-таки збагнути, як його влаштовано — світ, що від нього відмінусували час.

* * *

Він прийняв душ, перевдягнувся і змінив на кісточці пов'язку, зібрався, взяв з собою нетбук і мобільник, і теплу куртку, і чашку з кип'ятильником, і навіть навіщось почату пачку сухого печива, що знайшов у рюкзаку; сидячи в номері, Андрій встиг зголодніти і випив м'ятного чаю, але припускав, що зовні, у позачассі, голод зникне, як і біль.

Найбільше бентежили сходи. Цей моторошний натовп, що раптово рідшав нижче десятого поверху — чому? Найближча, суто географічно, загадка позачасся, здавалось, вона перша вимагала до себе уваги і розв'язання — та саме цієї загадки Андрій волів не чіпати, дати їй спокій, забути; він сам не розумів чому, відторгнення було ірраціональне, мов небажання доторкнутися до невідомого слизу. Потім. Коли з'явиться час.

Можна спробувати викликати ліфт. Електроніка поки що добре поводилася; щоправда, всередині мого особистого простору — та ззовні я ще просто не пробував. Андрій попрямував до ліфтової шахти, натиснув кнопку, вона слухняно засвітилася… ні.

Ліфти в готелі були помпезно-прозорі, і крізь скляні стінки шахти було добре видно, що людський акваріум заповнено вщерть по всій довжині: позачасся чесно відображало кабінку в кожен момент її безперервного руху вгору-вниз, і, боронь Боже, опинитися в тій колбі, звідки може й не бути виходу. Та й варто було б, згадаймо обертові двері (як би це, до речі, їх обійти?..) ретельно оминати речі, що постійно рухаються.

Розвернувся і рушив до сходів; так першопрохідці входять у холодну каламутну воду річки з мулистим дном, рішучо і суворо, тримаючи над головою рюкзак і намет зі спальником, — якщо дуже потрібно на протилежний берег.

…Зійшов.

Шукаючи інший вихід із вестибуля — здається, був такий

збоку, зі звичайними дверима я вже якось упораюся, мусить бути простіше, — Андрій трохи потинявся периметром, намагаючись бути якнайближче до м'яких пуфиків при стіні, крізь які проступали руїни, вищі за людський зріст; цікаво, на місці чого звели цю будівлю, що зруйнували? — та годі, адже він ніде не подівся, будинок-попередник, що його далебі оплакують культурні активісти, от вийду зараз назовні і роздивлюся як слід. Шукані двері знайшлись і випустили майже без спротиву; ще трохи, і я навчуся проходити крізь стіни. Якщо зважити на те, що будь-якої стіни в котромусь часі ще або вже не існує…

Перейшов на протилежний бік вулиці, багатошарової, мерехтливої, та все ж значно цілісніші, і вдивився в розвалище на місці блискітливої стіни. І глитнув, і пересмикнув плечима, відганяючи дрижаки, і легкодухо — безсторонній спостерігач! — подумав, що краще б він цього не робив, не зупинявся, не наводив різкості, не дивився.

Кучугури битого скла, перекручений кабель, жіноча голова в розтрощених окулярах, розплавлена панель якоїсь електроніки, труби, клапті тканини, яскрава іграшка в дитячій ручці… розколота ванна, кахляні крихти, спечений пластик, сажа, попіл, розчавлені й обвуглені трупи… Коли?!!

— А хрін розбереш. Тому і немає сенсу.

Андрій здригнувся, вигнувся, озирнувся.

Чоловік дивився на нього. Всміхнувся щербатим усміхом. Неголений, з синюватим опухлим обличчям і неохайним сивим хвостиком із-під розтягнутого берета, в зашкарублих бомжацьких манатках, підв'язаних зеленим жіночим пасочком. В сутінковій напівтемряві цей чоловік усе-таки відкидав примарну довгу тінь через усю вулицю.

Лише одну тінь.

IV

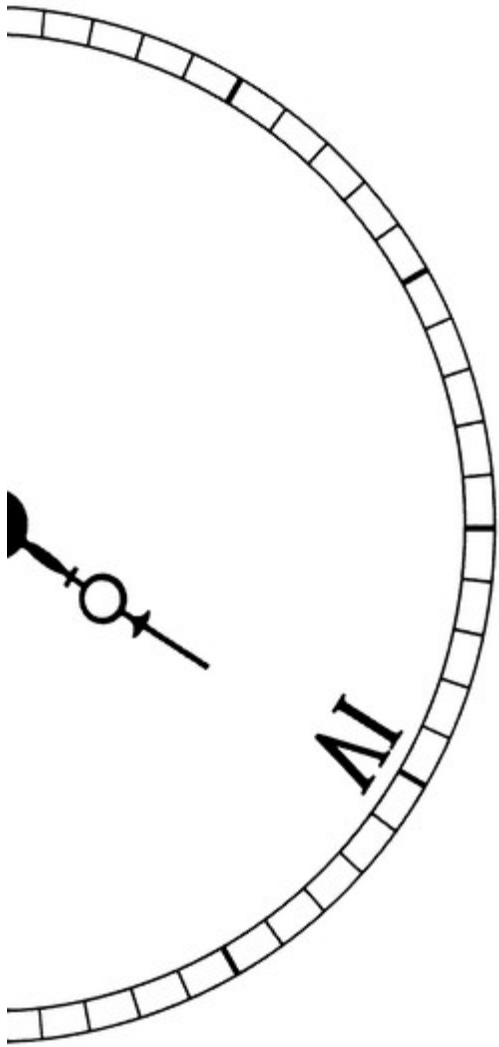

— Я хочу їсти.

Кажу — і негайно розумію, що це неправда, я не хочу їсти, я не зможу проковтнути ні крихти, навіть якщо мені зараз запропонують. Хочу пити. Пекельно, так, що горло перехоплює сухим обручем, а язик стає пухирчастий, як поверхня сенсорної панелі для незрячих.

— Їсти?! — збуджено і хворобливо-радісно перепитує Іґар. — То ходімо!

Тягне мене кудись убік. Мовчки відбиваюся, висмикую руку.

— Ірмо! Та скільки ж можна?.. Я й сам уже голодний, як…

Зрозумій, це пле… Світ-комуна, тут так заведено, всі так роблять!

— Ні.

— Та чого, чого ти боїшся?

Він і сам боїться. Боїться дико і непереборно, часом стає помітно, як дрижать його коліна, і свій мобільник у тремтячих пальцях Іґар перестав вертіти, коли тричі поспіль впустив на землю. Боїться того ж, що і я. І марно сподівається це приховати.

А спершу ж я боялася цілком протилежного. Думала, вони мене схоплять, візьмуть у полон, скоять зі мною щось жахливе — ці, котрі виникли з-під землі, до яких Іґар привів мене і здав, гармонійну, самодостатню… ідіотку, геть позбавлену не лише інтелекту — банального інстинкту самозбереження.

Але вони лише провели нас досередини. Через цілу анфіладу порталів, лазерних і силових загорож, систему паролів та кодів, що після кожного з них ставало дедалі тоскніше і безнадійніше. Я намагалася опиратись, так! Мружилася, перешкоджаючи пристроям зчитати малюнок із сітківки, випручувалася, ухилялася і затуляла голову руками, до останку боронячи свій генетичний матеріал, довгу руду волосину, що врешті-решт таки дісталася їм… А Іґар монотонно вмовляв мене заспокоїтися, не поводитися мов дурепа — дуже вчасно згадав!!! І я репетувала на нього, тому що ці були просто безликою присмерковою силою, а він — людина, якій я довірилася, падлюка, зрадник, сволота!.. жодне знайоме слово не було достатньо сильним для нього.

Він мовчав. Лише іноді позирав на них, винувато стинаючи плечима.

А потім вони почепили нам на одяг шматочки пластику та сказали: «Ласкаво просимо до Світу-комуни!» Далі розвернулися і пішли. Геть.

І я збагнула, що по-справжньому страшно — інше.

— Ірмо, та зачекай. Хочеш, я увійду сам, перший?.. Винесу тобі якоїсь їжі. Пити хочеш?

— Ні!!!

Я не хочу пити. Я хочу в туалет — ганебно, нестерпно. Мить тому — зовнішню, абсолютну, незалежну мить! — не хотіла, навіть не думала про це, а зараз… Стискаю ноги під спідницею, недоречно довгою, обшарпаною і подертою внизу. Хтозна, що страшніше. Я нічого вже не знаю.

У стіні, навпроти якої ми зупинилися, чорніє напіввідчинений прямокутний люк; себто двері, Іґар казав, а я весь час забуваю, що в них немає ні люків, ні шлюзів, а лише ці двері — а відразу за ними…

Чужий. Особистий. Простір.

Я не можу туди увійти. Нізащо. Хай скільки повторюватиму

собі слідом за Іґарем, що в плебс-кварталі (чи як там його називають? — знову забула, Іґар теж увесь час забуває) не існує хроноконфліктів і особистого простору, так само як і хроноса немає ні в кого, взагалі, за визначенням, і кожна людина може ввійти в будь-який дім (ага, це називається «дім» — себто не дім у нашому, справжньому розумінні, а просто будівля) і взяти все, що їй потрібно, так заведено, вони всі так живуть. Але я не можу. Чужий особистий простір — табу, я знала це все життя, це глибоке, на рівні підкірки, знання сильніше за мене… а до того ж, там можуть бути люди!!!

Іґар дивиться, примруживши. Аж раптом бере мене за руку.

— Ходімо.

Він уже звик, засвоїв безцеремонне і безпрограшне «ходімо» — не потребуючи згоди та й навіть відповіді, в комплекті з різким владним рухом, що тягне за собою. Опиратися немає сенсу, та й мені бракує і рішучості, і сили. Не встигаю підібрати спідницю, шпортаюся на кам'яних приступках, що ведуть угору.

— Сходи, — каже Іґар. — Під ноги дивися.

Я дивлюся під ноги. Бачу напівстертий візерунок килимового покриття, поворот, голий поріг. Лише туди, вниз, бо якщо звести очі — нахромишся, мов на безліч загострених голок чи лазерних променів, на чужі погляди. Їх багато, вони всюди, я відчуваю їх болісно, немов сколеною шкірою, і це мій останній кволий захист: не дивитися.

— Усіх вітаю, — каже Іґар, і голос у нього тремтить, незграбно маскуючись під дзвінкий виклик.

Йому не відповідають, і це лякає ще дужче.

— А де у вас тут можна?..

Не треба. В туалет я вже не хочу. Я хочу лише бігти звідси, але Іґар тримає міцно, його пальці впиваються в зап'ясток дедалі дужче, до болю, до заніміння; він сам не відчуває відчайдушної сили свого стискання, але боїться, боїться ще дужче за мене.

— Сідай, — кидає чийсь байдужий голос. — І ти, дочко, сідай.

Іґар не рушає з місця. Рештки своєї відваги, її запас на сьогодні, він змарнував на те, щоб затягнути мене по сходинках у дім, долаючи хоч і пасивний, та все ж спротив, щоб силою впоратися з моїм страхом, тимчасово втративши контроль над власним. Розраховувати на Іґара, як я робила, сама цього не усвідомлюючи, досі — досі! — вже не можна.

Я піднімаю голову і дивлюсь.

Вони сидять за овальною обідньою платою, гротесково здоровезною, закиданою абияк чимось неохайним, із різким запахом, їстівним. Я голодна, Боже мій, як же я хочу їсти; раптовим спазмом зводить живіт, я блокую біль, притиснувши

його долонею, висмикнутою з Іґарової руки. Всі ці люди — скільки їх: десяток, півтора, два?!.. не знаю, вони сидять упритул, дотикаються, зливаючись в одне, безособистісне, безлике — черпають, відкушують, жують, запивають, отак просто, на очах одне в одного!..

Їдження — найінтимніший фізіологічний процес людини. В любощах беруть участь двоє, але ж їжу ти поглинаєш сам, і робити це привселюдно — однаково що… Все-таки дуже хочу в туалет.

— Я зараз, — шепочу Іґару.

І тікаю до бічних дверей раніше, ніж він встигає щось відповісти.

Потрібний мені вузол я надибую за першим же поворотом, інтуїтивно, відразу; туалети тут — нормальні, на одну людину, і замикаються зсередини, і це допомагає мені подолати паніку. Виходжу. На стіні навпроти — велике дзеркало, я в ньому перелякана і дуже красива, аж смішно. На пластиковому прямокутнику біля пояса, як вони його назвали?.. бейджик? — написано: Ірма Онтарі. Ірма Онтарі — це я. А тут всього-на-всього Загальний простір, не більше, не страшніше. Треба уявити, що на мені й далі хронос, непроникний, невидимий, цілком прозорий. Підбиваю зсередини волосся, вільне, пухнасте. Я вже майже не боюся, Іґаре, а ти?..

Повертаюся перед дзеркалом, намагаючись роздивитися свою вузьку спину, потім прикушую губу — і повертаюся.

Не бачу Іґара — і знову ледь не провалююсь у паніку; але встигаю помітити. Він сидить серед них, за спільною платою-перерostком, в кільці людей та їжі. Всміхається і закликає мене, ніби підгрібає рукою. У нього кам'яний усміх на обличчі.

Я всміхаюся теж. Підходжу ближче. Іґар сидить по той бік плати, недосяжний, наче сусідні світи у Загальному просторі. Його затиснуто з обох боків так щільно, що, здається, він не лише повсякчас дотикається до сусідів руками, а й вростає в них усім тілом по лініях стегон і плечей.

— Сідай до столу, сестричко, — мовить хтось. Не Іґар.

Іґар жує. Потім запиває з довгого, високого кухля. Насправді це не так огидно, як мало би бути.

А люди за столом (запам'ятовую слово), виявляється, сидять нерівномірно, десь густіше, а де-не-де трохи вільніше, я помічаю зліва ділянку, де порожні три місця поспіль і, наважившись, рушаю туди. Сідаю на те, що посередині, і, задоволена вдалим маневром, роззираюся.

Так дивно. Ці люди, які здалися мені однорідною масою, насправді всі різні, до того ж різні демонстративно, кричущо.

Навпроти мене сидить хлопець, величезний на зріст, кошлатий і рудий — значно рудіший за мене! — з яскравими зеленими очима, дебелою шиєю, широчезними плечима і химерними малюнками на руках, до самісіньких кінчиків пальців. Поруч із ним — юнак, удвічі тонший, але не хирлявий, а вишукано-гнучкий, наче хатня квітка, у нього тонкі вуса над губою і довгі срібні вії. Між ним та Іґарем — дівчина з фіалковим волоссям, що спадає на плечі, пухкими вустами й геть оголеними грудьми. Мені не подобається, що вона біля Іґара; відвертаюся, прикусивши губу.

По цей бік столу, ліворуч від мене через порожнє місце, сидить, не збагну, чоловік чи жінка: чіткий профіль, дуже коротко обстрижене волосся і маленьке вухо, блискуче від безліку прикрас, що обцяцьковують його майже всуціль. А праворуч — старий з білою-білісінькою, що сягає грудей, бородою, в якій заплуталася синя квітка…

Він обертається на мій погляд:

— Ірмо, їж.

Звідкись він знає моє ім’я. А, ну так.

Перепитую:

— Можна?

Старий безмежно здивовано всміхається, звівши білі брови і мружачи волошкові очі. Відкушує від скибки, намащеної чимось жовтим, на бороді залишаються крихти. Чомусь я спроможна на це дивитися.

Переводжу погляд на те, що лежить на столі. Виявляється, я помилилась і в цьому: харчі не розкидані абияк, *їх* розподілено по столу рівномірно, навіть красиво, просто я не звикла бачити стільки їжі нараз. Бачу знайомі упаковки сандвічів і печива — цілими купами на тарелях, гори нарізаного хліба, безліч відкритих банок з дешевими паштетами та плавленими сирами, а посеред усього цього — титанічні миски з салатами, паркими супами… ну, їх я точно не їстиму. Беру печиво з найближчої тарелі. Нормальне печиво, у нас теж можна таке замовити по лінії постачання в особистий простір. І нехай вони собі дивляться; розриваю обгортку, вона ковзає в пальцях, але таки піддається. Ну?..

Хтось обіймає мене ззаду за плечі; вигинаюся, печиво тріскає в моїх в пальцях, не досягнувши рота, крихти сиплються на стіл. Озираюся:

— Іґаре!..

Він сміється. Він сідає на сусідній стілець, обнімаючи мене й далі, схилившись голова до голови — а вони дивляться на нас, і білобородий старий, і рудий здоровань, і ця гола з фіалковим

волоссям… нехай собі.

Кладу до рота останній кусник печива, що залишився в пальцях. Жувати при всіх нестерпно, але печиво м'яке і саме тане на язику.

— Бери ще, — пропонує Іґар. — Тут усе спільне. Є доми, куди люди приходять поїсти. В інші — поспати… ага? — шию обдає його гарячим сміхотливим жаром.

Я пам'ятаю. До одного з таких, як йому видалося, домів він намагався затягнути мене відразу, щойно ми опинилися… у Світі-комуні, я запам'ятала, авжеж. Але від цього не стає зрозуміліше і легше. Взяти з тарелі ще одне печиво — під їхніми поглядами, прикутими до нас, вони всі на нас дивляться, всі, всі! — я категорично не можу.

Іґар підхоплює з найближчої тарелі довгу скибку хліба, намащує її чимсь жовтим, либонь сиром, виходить точнісінько як у того старого з крихтами в бороді. Іґарові руки досі тремтять: не знати, чи це бачать усі, чи лише я. Зустрічаюся поглядом з гологрудою дівчиною, вона всміхається, щось недожоване мелькає в неї в роті… аж раптом Іґар з розгону запечатує мене своїм бутербродом. Машинально відкушую, давлюся, згинаюся навпіл від кашлю, непогамовного, зі слізьми. Судомно ковтаю з кухля, що його подає Іґар, і знову заходжуся кашлем, і стає однаковісінько.

— Зате поглянь, які вони всі різні, — шепоче в шию Іґар, поки я вже майже байдужо доїдаю хліб і, нарешті відчувши голод, тягнуся по печиво. — Ти здивована? Адже про плебс-квартал розповідають, що в них суцільна зрівнялівка. Ґа?

Я не здивована, я взагалі про це не думала, себто думала, але не так, мені цілком байдуже зараз, що саме десь там розповідають про плебс-квартал. Проте киваю з незрозумілим для мене самої, але, мабуть, ствердним звуком.

— А знаєш чому? Тому що справжня індивідуальність людини не в тому, чим вона володіє і розпоряджається, а в тому, якою вона є сама. Ми в наших норах, у хроносах та особистих просторах, давно перестали зважати на себе і не помітили, як втратили власну подобу. Ні, от саме ти в мене найкраща…

Згадала чомусь Маргариту. Навіть вона з її золотими іскрами, що біжать хроносом, мала би тут доволі блідий вигляд. Та загалом, кажучи прямо, вони ті ж таки тусовщики — ясна річ, Іґарові це близьке, він і сам такий. Жодної різниці, щонайменшої.

Намагаюся себе в цьому переконати.

Іґар каже щось іще. Говорить і говорить, плавно переходячи з палкого напівшепоту на розхристаний півголос, а я вже втратила нитку, якщо вона там узагалі була, якщо він не просто

пасталакає, забалакуючи свій страх, створюючи навколо нас двох автономне поле нашої окремішньої розмови, жалюгідну заміну хроноса в чужому Загальному просторі.

— …нікому нічого. Вони беруть усе, чого потребують або чого бажають на цей момент, а потім кидають і йдуть собі далі. Люди не асоціюють себе з речами, розумієш? Ірмо, адже ще трохи, і ти би зрослась зі своїми квітами, вони посіли б у тобі більше простору, ніж ти сама…

— Квіти — не речі.

— Та чи не однаково? Квіти — це приклад, перше, що спало мені на думку…

Він уже говорить так голосно, що всі його чують. Але ніхто, здається, не слухає. Їхні пильні погляди, звернені на нас зусібіч, я, виявляється, теж собі надумала, як і їхню схожість одне на одного і хаос на столі. Ні, вони всі перейняті чимось своїм: більшість самовіддано жують, і дивитися на це все-таки огидно, дехто стиха і нерозбірливо теревенить, а юнак зі срібними віями та гологруда дівчина, синхронно обернувшись одне до одного, починають цілуватися… Начебто для цього немає спеціального місця.

Тусовщики стократ допитливіші. Але тусовщики для того й виходять у Загальний простір, щоб виставляти себе і роздивлятись одне одного, а ці, у плебс-кварталі, себто у Світі-комуні — до речі, звучить не краще — вони завжди так живуть.

— Ірмо, зрозумій найважливіше. Коли тобі нічого не належить, ти теж не належиш нікому.

— Я і так нікому не належу.

Його хихотіння лоскоче шию:

— Розкажи комусь іншому. Ти просто ніколи не замислювалася про це. Ти, моя маленька, належиш нашій коханій енергофінансовій системі, еквокоординаторам, мережевим провайдерам, програмістам, наприклад мені, що саме собою непогано, і я вже мовчу про твого шефа, як там його…

— Ормос.

— Начхати. І своїм улюбленим квітам, і лахам, і дискам, що там у тебе ще?.. Зажди, забув про головне. Ти вся, цілком і беззастережно, від маківки аж до п’ят, належиш, кайлуючи на нього все життя і не мислячи себе інакше, своєму хроносу. Належала. Досі.

— А…

— А вони, — він робить широкий жест, і ніхто не звертає уваги, — вільні. У них немає нічого свого, лише вони самі. Розумієш? Самі. Належать. Собі.

То й добре. Тепер, позбувшись, наскільки це можливо, страху, я не розумію одного: навіщо я тут?.. і даремно Іґар нагадав про

квіти.

Пара навпроти цілується дедалі палкіше, юнакова рука зі срібними-таки ж нігтями блукає смаглявим плечем серед пасом фіалкового волосся, що спадає завісою, крізь яку видно пунктиром, як його друга рука намацала і мне голу грудь. Дивитися на це неможливо, та я не можу примусити себе відвернутися, не можу навіть опустити очі. І відсторонено, самим лише оголеним, прозорим розумом усвідомлюю, що Іґарова рука точнісінько так само, дзеркально і трошечки пародійно погладжує зараз моє плече.

Дзвінкий, такий очікуваний шепіт:

— Ходімо?

Цієї ж таки миті юнак із дівчиною зводяться з-за столу. Перш ніж піти, дівчина схиляється над рудим здорованем і, потершись об його потилицю голими грудьми, перехиляється і дзвінко цмокає в носа. Рудий регоче, і я все здатна зрозуміти, крім його сміху.

Нічого я не здатна зрозуміти.

— Ходімо, — наполегливо і ледь вередливо повторює Іґар.

Старий навпроти лукаво підморгує волошковим оком:

— Іди, дочко.

Вигинаюся, підлітаю, сіпаюся кудись убік, немов сполоханий птах, мерщій до виходу!.. от тільки я не знаю, де тут вихід, куди бігти. Це страшніше за вторгнення в особистий простір, це однаково що з розгону по плечу без шкіри, мов розпеченим у відкриту рану, боляче, нестерпно. Іґар не помітив. Він просто радий, що я йду.

Виходимо надвір. Стає трохи легше.

Фіалковокоса з тонким юнаком ідуть попереду, їх ще видно, вони обплелися одне навколо одного, мов дві ліани в моєму садку — нащо він згадав про квіти?! — так, що ледве тримаються на ногах, ними крутить з боку в бік, від будівлі до будівлі. З-за рогу виходить нам назустріч, затуляючи парочку, ціла зграйка молоді, вони всі яскраві, різні, від них рябіє в очах. Проходять повз нас; хлопця з дівчиною ще видно далеко попереду.

— Зараз поглянемо, куди вони зайдуть, — шепоче Іґар.

— Нащо?

— Бо я не знаю напевно куди. О, диви, тут камера!

Іґар зупиняється і дивиться вгору. Я зводжу погляд і бачу на рівні ледь вище наших голів чорний рухомий клубок, із-під нього проглядається щось металеве, лискуче, деталей не розбереш.

— Що це?

— Веб-камера, кажу. Хотів би я знати, навіщо її тут встромили, мережі ж немає. І хто.

— Що це ворушиться?

— А-а. Не знаю, мабуть, мошва якась.

Він підіймає руку, і чорний рій підноситься зі скляного ока, розсипається на порох і кидається мені в обличчя; панічно махаю руками, мошка зникає миттєво, немов розчиняється в повітрі. Таки справді веб-камера. Від її погляду стає страшніше, ніж від усіх людських укупі, і я тягну Іґара за руку:

— Ходімо.

Іґар сприймає хибно, і всміхається, і починає смішно сопіти на швидкій ході, насилу не зриваючись бігти.

Ту парочку ми вже втратили, так здається мені — але Іґар, дійшовши до будинку на розі, впевнено біжить сходами і відчиняє двері. Тут жодні двері не мають шлюзового коду, не замкнені взагалі.

Всередині напівморок і дивний запах, я не можу його не лише визначити, але й навіть збагнути, огидний він чи навпаки, приваблює, паморочить; а ще напівстерті нечіткі звуки; я завмираю, прислухаючись, але Іґар тягне мене далі, сам-один зчиняючи більший шум, ніж усе навколо, його хрипкувате дихання накладається на його ж лункі кроки, і незграбні рухи, через які щось із гуркотом падає, і нерозбірливе бурмотіння, суцільний довгий ланцюжок плутаних слів, я розбираю лише видихи між ними: Ірмо, Ірмо, Ірмо…

Кричить жінка. Кричить трохи хрипко, довго і співучо, з повторюваними модуляціями, ніколи я не чула такого крику — щоб отак близько, за кілька кроків, за умовною завісою темряви. І ніколи-ніколи не кричала так сама… тобто ні. Кричала — в осяйний момент виходу у Загальний простір, повний зірок.

Але то геть інше. Ніхто не чув.

— Ірмо… ч-чорт, — сичить, гупнувшись об щось головою, — куди тут далі? Ірмо, зараз, Ірмо, Ірмо…

Я не можу. Так не можна, ніколи, взагалі, чому він не розуміє?! Висмикую руку, сахаюся, хочу піти геть, теж ударяюся об щось гостре, воно перекидається, котиться з дзенькотом по підлозі, — а Іґар хапає мене вже не за руку, а всю, в тісні палкі обійми, з яких не звільнитися, не втекти. Ми ступаємо кілька непевних кроків, як у спільному міні-хроносі, і нерозбірливий шепіт обпалює мені обличчя, а потім усе перекидається і валиться в темряву, в невідоме. І дуже-дуже боляче, електричним розрядом пробиває забитий лікоть.

Цього не можна, не можна ніколи і ніде у Всесвіті, не можна! — бо ми не самі. Але це вже відбувається — не можна!.. не можна!!! — і в абсолютній, непоєднуваній зі свідомістю і світом неприпустимості раптом спалахує сліпуча дуга, зашкалює,

приголомшує і сліпить, привласнюючи і розпорошуючи моє тіло, мою особистість, мене всю. Я кричу — так, справді, я кричу, або ні, це не я, або водночас, в унісон зі мною кричить якась інша жінка, і ще, і ще, не має значення, тому що я, Ірма, Ірма, Ірма, чиє ім'я метається палким шепотінням навкруг, — не сама і не єдина, нас таких мільйони і мільярди, розпорошених, немов рій мошви, у просторі, та водночас неподільних, під'єднаних до спільної мережі, справжньої, набагато могутнішої за ту, іншу, наївну і підробну мережу. Так було, є і буде, від цього не сховаєшся в особистий простір, у боягузливу умовність хроноса, в себе чи в кого-небудь іще. Я більше ніколи не матиму свого часу.

> — Та ні, жодних забобонів. Є задуми, що розповідати про них — суцільне задоволення, бо вони цікаві вже на рівні теми і фабули. Але ж трапляються і такі, які переповісти неможливо в принципі, оскільки важливе починається на рівні окремих фраз, вигуків, ком. А найгірше — коли, намагаючись стисло викласти комунебудь ідею, ти сам розумієш її безповоротну банальність. От припустімо, я скажу вам, що пишу новий роман про час, то й що? Чи бодай хтось не писав про час?
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

— Встигнемо, — прошепотіла вона. — Ну ти смішний, звісно, встигнемо.

І її вуста опинилися на його вустах, чомусь геть не такі на смак, як тоді, у потязі, і Богдан у паніці пригадав, як вона оце допіру, просто при ньому, шнурувала якийсь несосвітенний корсет на тисячу зав'язок і просила притримати пальцем вузол, а потім вигнулася перед дзеркалом, аж йому перехопило подих, — але Арна вже була без ніякого корсета, геть-чисто без усього, і рядочок її хребців, круглих і тендітних, наче кладка співочої пташки, вібрував і вислизав з-під пальців, і лоскотав щоку пташенячий пух на її голові, і вся вона, летюче диво, відкривалась і линула йому назустріч, і годі було в це повірити.

Він досі не вірив, напівлежачи впоперек ковзкої канапи і роздивляючись себе у величезному, на всю стіну, дзеркалі навпроти: ледь стягнуті джинси, м'які, але помітні кучерики на грудях, причмелена усмішка. А зі сцени вже летіла саксофонно-барабанна какофонія у виконанні «Кадаврів», і ось її перекрило захоплене ревище публіки, а потім ніжний і руйнівний, ледь

хрипкуватий і неймовірний голос:

— Якщо тобі…

Двері хряснули, Богдан заледве встиг натягти джинси, а пасок довелося затягувати просто при Костикові, під його відверто глузливим поглядом. Скоса глипнув у дзеркало, щоб переконатися, чи бодай не почервонів.

— Годі валятися, — кинув Костик, хоча ніхто вже давно не валявся, — там два ящики пива від спонсора, ходімо, допоможеш доперти.

— Куди? — дурнувато запитав Богдан.

— До Сірого в багажник. У нього тут дача, кличе відзначити.

Він і гадки не мав, хто такий Сірий, що вони збираються відзначати — мабуть, вдалий концерт? — йому хотілося лиш одного: встигнути повернутися, бути в гримерці, коли Арна закінчить читати і прийде зі сцени, а тому постарався пришвидшитися ще. Йому вже кілька разів це вдавалося самостійно, треба було тільки зосередитися, напружитися, уявити собі час наче плавний рух шестірні, яка, досить лише прокрутити ключ, одразу набирає додаткових обертів. І тоді щось здіймалося і розкручувалося в грудях, кров кілька секунд гупала у скронях, а потім немовби заспокоювалася, хоча насправді й далі пульсувала в іншому, проте вже звичному для організму ритмі, лише в пучках пальців не зникало поколювання і до смішного сповільненими, наче під водою, були рухи навколишніх людей. Навіть Костикові; дивно, він же адміністратор «Кадаврів», він, здавалось би, завжди так живе — в її, Арниному, дзвінкому і стрімкому ритмі.

Вони завантажили ящик до багажника світло-асфальтового джипа, що був припаркований під БК і розмірами навіював думки про сексуальні комплекси власника, якого Богдан до пуття і не роздивився. Вибіг назад мармуровими сходами з килимовою доріжкою за бронзовими прутами, а на поверсі завертівся, заплутався серед однакових дверей і, звісно ж, спочатку вдерся не туди. Пролепетав слова вибачення до величезних, мов гренадери, голих тіток, хоч вони його, здається, і не встигли помітити — так, наче протяг прочинив і знову захряснув двері.

Арна вже встигла відчитати, вже скинула корсет, що з ним Богдан потайки сподівався їй допомогти, якби вона, звісно, потребувала його допомоги… Але вона сиділа перед дзеркалом у синій футболці з котом, більшій на кілька розмірів, у джинсах і кросівках, жадібно ковтаючи з банки те-таки пиво, яке щойно повантажили в джип. Може, їй занесли гостинець від спонсора просто сюди, швидше за все, так воно й було; та глибоко в душі Богдан не сумнівався, що поки він зазирав до чужої гримерки, Арна швиденько зганяла по пиво вниз.

— Де ти валандаєшся? — переможно і дзвінко вигукнула вона. — Їдьмо вже!

— До Сірого на дачу? — демонструючи обізнаність, запитав Богдан.

— До Сірого ще встигнемо. У мене тут подружка живе, Лялька, то що це я: була на гастролях і до Ляльки не заїхала?.. Богданчику, ну що ж ти такий загальмований? Швидше!

Він схопив із підлоги свій рюкзак — і опинився внизу, де Арна роздавала автографи малоліткам, обнімалася на прощання з пітними дядечками з місцевої влади і дякувала квадратним тітонькам із БК. Богдан підійшов, Арна взяла його за руку, віялом усміхнулася на прощання усмішкою, адресованою до всіх, — і машина рушила, джип Сірого, куди помістилися вони всі, включно з геніями-кадаврами та їхніми інструментами, дбайливо складеними в багажник за сидіннями на ящиках з пивом: Богданові весь час кололо щось у шию, гостре і музичне. Та в нього на колінах сиділа Арна, це ж треба, така величезна автівка, а вона не знайшла для себе кращого місця, ніж у мене на руках…

— Тут церква, мені сказали, — повідомила Арна. — Шістнадцятого сторіччя, з фресками. Їдьмо подивимося!

Джип розвернувся посеред вулиці, просто через суцільну, неначе його занесло на льоду, і поїхав у протилежний бік. Усі завжди і скрізь їхали та йшли, куди вона казала.

— А твоя подружка? — по-хуліганському шепотнув Богдан.

— Лялька? До Ляльки встигнемо.

Він і не сумнівався.

Церква була маленька й облущена, всередині — геть темна, у ледве помітних розписах на стінах Богдан міг розгледіти лише нечіткі фігури, схожі на копиці сіна чи привидів, і примарами сновигали навколо неприкаяні кадаври, — а їй, Арні, було цікаво, вона час до часу зупинялася біля якогось нечіткого святого і весело захоплювалася, перетворюючись на суцільне «ух ти!», і враз опинялася вже коло іншого, біля протилежної стіни.

— Богдане, поглянь, які в неї очі! У Матері Божої, бачиш?! Сто відсотків, вона писала вірші!.. і колискових, мабуть, співала цьому, маленькому своєму…

— Мабуть.

Він звик погоджуватися з нею відразу, негайно, без паузи, хоч би що вона казала, — бо мовлене Арною за визначенням ставало правдою, дзвінкою і абсолютною. А також тому, що панічно боявся запізнитися, не встигнути за нею, випасти з її часу.

До Ляльки заявилися з величезним тортом, що його прискіпливо вибирали в мегамаркеті на околиці міста, бо кондитерський асортимент у магазині по дорозі Арну не

влаштував. Лялька була пампушкою з численними, Богдан так і не встиг їх порахувати, кицьками і котами, вона з вереском повисла на маленькій Арні, а коли її відпустила, дві кішки, попеляста і руда, мов на команду, вистрибнули на тонкі Арнині плечі, що аж кадаври були в захваті. Від тортика лишилися самі руїни, Лялька волала, що з такими друзями фіг схуднеш, Арна захоплено поглинала кусень за куснем, їй не випадало перейматися якимось там дівчачим схудненням — на такій швидкості, в такому ритмі. Сповільнений, посоловілий від гарячого чаю Сірий періодично згадував про пиво, шашлики і свою дачу.

І ось вони, без жоднісінької перерви — принаймні Богдан її не відстежив, не запам'ятав — сиділи кружка на березі невизначеної водойми, пахло ряскою і димом, дзижчали комарі, від яких Арна ховалася, натягнувши аж на носа каптур вітрівки, і до всіх по черзі чіплявся допитливий собака, і скрізь валялися банки з-під пива, і шипів залізний ящик мангала, і перша партія шашликів була недосмажена — бо поспішали, замалим не втрутився з напучуваннями Богдан: ну який, який сенс квапитися, коли можна просто робити все швидко?!

Звідкись узялася гітара, і кадавр Мишко, торкнувшись до струн, постукавши по обичайці й покривившись, двома рухами її підстроїв і фахово залабав Цоя, і Арна заспівала, і це було так неймовірно і приголомшливо, що Богдан зчудувався, чому вона не співає зі сцени, а лише читає вірші. І боявся підспівати, але всі решта підспівували, автоматично, без зусиль, пришвидшуючись до її ритму, і він приєднався теж, бо відстати було набагато страшніше. Пісня закінчилася, Мишко, ледь звівшись, замахнувся на Арну гітарою: мовляв, не вмієш співати — не співай, але ж не пищи мимо нот!.. і Богдан напружився, готовий на все, і Сірий кинувся рятувати гітару, а Костик нагадав про потяг. Але Арна сказала: встигнемо, і всі повірили, ще не траплялося, щоб вона не встигла. І під акомпанемент Мишкового — ну звісно ж, він приколювався — сміху заспівала ще й англійською, здається, з Оззі Осборна, свою, як вона сказала, улюблену…

І знову — тук-тук, тук-тук, тук-тук — їхали в потязі, в одному купе з кадавровими інструментами на горішніх поличках, а самі кадаври, і навіть Костик з рудохвостим Владом (що раніше намагався був у найнедоречніший момент провідати свій синтезатор), сумирно курили в тамбурі або ж пиячили в сусідньому купе. Арна сиділа, обернувшись до темного вікна, і її відображення двоїлося на тремтячому склі, і навіть у нерухомому стані в ній було стільки швидкості й ритму, що Богдан не наважувався простягнути руку до її плеча, боячись промахнутися,

розминутися в часі.

Який це за рахунком наш потяг? Прикусив губу, видобуваючи з пам'яті відповідь на таке, здавалось би, елементарне запитання. Першого почалися гастролі… скільки днів ми вже в дорозі? Він ніяк не міг пригадати, і це напружувало, так буває завжди, коли раптом найпростіша і непотрібна дрібничка випадає з пам'яті, кружляє, збиткуючись, навколо тебе і не дає себе впіймати.

— Арно?

— Га?

— Яке сьогодні число?

— Не знаю, це до Костика, він стежить за маршрутом. Тобі треба в універ?

— Ні! — він аж здригнувся, а може, це потягом так трусонуло. — Я просто запитав.

Звісно ж, йому треба було в універ. На восьме, це Богдан пам'ятав точно, призначили перший модуль, що на нього він, на відміну від дівчат, які наперед тремтіли, покладав великі надії: серйозне, без жартів, випробування покаже всім (і викладачам, і самим першокурсникам) хто є хто, розставить за ранжиром, і невипадкові люди — якщо такі серед нас є — вирізняться на загальному пістряво-сірому тлі, і свої впізнають своїх. Крім того, куратор Григорій Веніамінович обіцяв, що тих, хто завалить модуль, буде відраховано на першій же сесії, але в те Богдан і не вірив, як і в решту вишівських покарань і заборон. У фізиці такі речі не діють, та й узагалі не мають сенсу: або ти розумієш і/чи хочеш зрозуміти — або…

Тук-тук, тук-тук, тук-тук. Нечіткі вогники за вікном, незнайомі, взаємно замінні, змінні. Втім, визначити координати в просторі було просто: вийти в коридор, де між тамбуром і купе провідника здригається на стінці вагона розклад, табличка з конкретними географічними назвами в лівому стовпчику — й умовно-безсенсовними цифрами в правому. Час.

З часом було незрозуміло все. Узагалі все.

Здається, позавчора ввечері — чи два дні тому? — Богдан, зарядивши нарешті мобільник у гуртожитській кімнаті, куди вони скинули інструменти і куди точно — він кілька разів перепитав і в Арни, і в Костика, — точно-точно збиралися ще повернутися, додзвонився до матері й видихнув своє «у-мене-все-нормально-не-хвилюйся», у відповідь замість сподіваних докорів, порятуватися від яких можна було, лише перервавши зв'язок, а ще краще — вимкнувши телефон, почулася стурбована мовчанка. Звісно, потім мати заволала практично за текстом, але ця пауза, мить нерозуміння давала однозначний сигнал: хвилюватися вона ще не починала. Але ж я тоді вже не ночував удома?.. скільки ночей?!

Потім він зателефонував Веронічці, єдиній з дівчат на курсі, яка не лише прицільно пускала бісики на всі боки, але й чемно конспектувала всі лекції та записувала завдання включно з номерами сторінок — через невитравну звичку відмінниці, що не мала нічого спільного з інтелектом. На запитання стосовно її готовності до модуля Веронічка видихнула захоплено: але ж ти й відповіда-а-а-альний, Богданчику! Вона ще не починала нервуватись і панікувати теж.

На гастролі він виїхав першого. Це було останнє, що Богдан пам'ятав про час напевне.

— Лягай спати, — порадила Арна. — Завтра в'їжджаємо в чудесний шахтарський край, там можуть початися манси.

Манси почалися ще до Богданового пробудження. Як він визначив потім заднім числом, на якійсь станції відчіплювали два-три вагони, а в одному з них їхали звукова установка і Влад, їхали нелегально, домовившись із провідником — як, як ти домовлявся, сволото?! — волала Арна до Костика, коли Богдан продер очі, — і треба було за неповних сім хвилин стоянки перезавантажитися (таке легеньке комп'ютерне слово) до правильного вагона, де не було вільного місця навіть у тамбурі, а провідник нічого не бажав знати. Але на той момент, коли, очунявши, Богдан запропонував свої послуги як однієї людської сили, все вже начебто залагодили. Принаймні вони знову кудись їхали, і гуркотіли інструменти на горішніх поличках, і ящики з апаратурою загромадили весь простір, а за щонайменшої спроби поворухнутися впивались у бік і підсікали під коліно, і тягнувся за вікном безкраїй степ із вкрапленнями териконів, схожих на піраміди для фараонських чиновників середньої руки. Та судячи з того, як відчайдушно сварився Костик із кимось по телефону, продовжуючи матюкатися безадресно, коли зникав зв'язок, проблеми не закінчилися. Арни в купе не було, і Богдан нічого не розумів. Звертатися до Костика, який випльовував багатоповерхові, було не надто мудро, а ось у Влада, що його похмура фізіономія стирчала з-за ящика навпроти, він ризикнув запитати:

— Щось не за планом?

— Руки!!! — заверещав Влад, хоча Богдан нічого й не збирався чіпати.

Аж раптом купе трусонуло, ящики поїхали просто на Богдана, тому справді довелося виставити руки, підхоплюючи конструкцію; прибули. Хотілося б знати, що тепер.

— Що ж ви так гальмуєте?! — заволала, з'явившись, Арна. — Вивантажуйтеся!!!

Їх ніхто не зустрів, і кадаври перли інструменти на собі до

кінця перону, куди Костик підігнав щось схоже на міліцейський «бобик», а Богданові вдалося причепитися на певний час до Владової установки. Той щохвилини репетував «руки!», і смислів у його улюбленому слові вчувалося чимало. А потім уся банда з речами скупчилася сиротливим табором під чорним входом чергового БК (Богдан уже насобачився розпізнавати такі будівлі в будь-якому ракурсі), на ґанку курили якісь дядьки у спецівках, зверхньо кидаючи цікаві погляди, а маленький нервовий дядечко в сірому костюмі торочив Арні, що він, звісно, пам'ятає, і все залишається в силі, і він сам був би радий, але ж час, час…

Арна йому відповіла. Начебто цензурно, проте відтворити Богдан не зміг би — а дядечка дрібно затіпало. Стишивши голос, немов зморщену кульку, до тремтячого шепоту, він зізнався:

— І нагорі дехто проти. Особисто я тільки за, але там…

Вона більше нічого йому не сказала. Просто рушила вперед, і чоловічок зі здійнятими по-чернечому очима залишився позаду, в неактуальному минулому, а він, Богдан, — за черговими лаштунками, під какофонію настроюваних інструментів і Владове «руки!» в процесі монтування установки, а потім Арна вже стояла на сцені, і він нічого не встиг — ні зрозуміти, що ж усе-таки відбувається, ні бодай зазирнути до неї в гримерку.

— Тьху ти, — протягнув хрипкий чоловічий голос зовсім близько. — І хто цю шльондру на сцену випустив?

Богдан обернувся блискавично, готовий зацідити в пику, прибити, знищити!.. і глитнув, по-дурному стискаючи кулаки.

Поруч із ним за лаштунками стояв один із недавніх роботяг, прокурений, неголений, немов припорошений сірою щетиною — і повільний, страшенно повільний. Він, Богдан, устиг би не лише натовкти йому пику, а й навіть перемолоти цього дядька на котлету, перш ніж той ворухнувся б. Його образа не могла досягнути Арни в принципі, безнадійно відставши від її часу. Богдан і сам теж почав відставати, кожна секунда, згаяна на споглядання цього типа, була наче гак, причеплений до вгрузлої вантажівки. Арна вже, здається, закінчила читати.

— Нічого собі, а як ми вийдемо? — запитав, зачохлюючись, хтось із кадаврів. — Бачили, що там коїться?

Влад визирнув і присвиснув.

— В курсі, — злобно зронив Костик. — Це Присяжного люди. Місцевий авторитет від профспілок. Нас попереджали.

— І що тепер?

— Як що? — задзвеніла Арна. — Ходімо!

Щойно визирнувши за вікно, Богдан побачив натовп, який загатив площу перед БК, дехто був із транспарантами — а прочитати їх вдалося вже внизу, на ходу, коли намагався не

відставати від Арни, яка простувала, мов крізь шерегу, і шерега не розступалася, а в'язко розповзалася перед нею, наче холодець або желе. «Проституткам не місце на сцені», «Шльондро, геть із нашого міста!», «Порнографія — не вірші» й геть уже незрозуміле: «Полтороцький — сутенер!»; прізвище Богдан начебто знав, але не пам'ятав звідки.

У людей, які це тримали, були застиглі, а точніше, дуже-дуже повільні обличчя. Здається, вони взагалі не помічали ні стрімкої Арни, ні кадаврів, що йшли за нею з інструментами, ні Влада, що сам транспортував на візку залізничного штабу свою безцінну установку. Втім, «бобик» чекав за першим же рогом.

— Присяжний платить десятку за мітинг, — діловито пояснив Костик. — Якщо з транспарантом — двадцять. Тут депресивний регіон, половину копалень закрито, для людей це гроші.

— Все одно козли, — пробурмотів Влад.

— Ага, проживи з сім'єю на бабусину пенсію, тоді й поговоримо.

— Але ж слухали, — мовила Арна. — І люди в залі, і ці, надворі, — всі слухали! На таку аудиторію прикольно працювати, щоб до кожного дійшло. Самий кайф.

Про сповільненого, але дуже щирого роботягу за лаштунками Богдан їй не сказав. І запитувати нікого ні про що теж не став, хоча вкотре нічого не збагнув із того, що сталося. Чуже життя мчало вперед з шаленою швидкістю, і всі його сили йшли тільки на те, щоб не відстати, — натомість збагнути щось у цьому житті, а надто зробити його бодай частково своїм, здавалося геть нереальним.

Вони знову їхали в потязі. Хоча щойно ж завантажилися, спресувавшись, у «бобик» із правильним написом на кузові — «люди». Богдан досі не звик, прискорений час випадав із його сприйняття цілими блоками, остаточно збиваючи під три чорти внутрішній годинник і календар. І як на зло, на очі не траплялися справжні, бог із ними, з годинниками, — хоча б календарі.

Він прокинувся раніше за Арну, раніше за всіх, за вікном займався світанок, перетворюючи монотонні коробки великого індустріального міста на щось рожево-фантастичне. Світанки стали дуже довгі, надвечір'я теж, лише за ними, швидкоплинними перехідними станами, й було помітно, як далеко ми відірвалися від загального астрономічного часу, зав'язаного на обертанні Землі. «Ми» — дуже вдале слово. Воно дає майстерно вилавірувати від запитання, яке дедалі частіше наполегливо ставало на шляху: а що тут і зараз роблю особисто я?

Арна. Але ж, правду кажучи, дев'яносто відсотків свого підостроженого часу про нього, Богдана, вона не пам'ятала в

принципі. Арна відпрацьовувала концерти, розрулювала проблеми в діапазоні від спілкування з місцевими до фальшивого звуку, вона вникала у все, починаючи від Костикових обов'язків і закінчуючи життям і творчістю кожного з кадаврів. І водночас вона завзято мандрувала, не минаючи жодної зустрічної пам'ятки і скрізь вишукуючи нові, не охоплені туристами, і в кожному місті неодмінно провідувала давніх і заводила нових друзів і приятелів, і ні з ким не відмовлялася випити в гримерці, поїсти шашликів на природі чи завалитися в найшикарніший ресторан місцевого значення, і за кожної нагоди слухала аборигенських поетів і музикантів, некривдно критикуючи, а частіше щиро захоплюючись без краплі лестощів… А я вдаю, ніби все це здуріти як цікавить мене. Просто щоб бути поруч. Щоб не відстати.

А ще я з нею… де і коли, до речі, це було востаннє? Гримерку Богдан пам'ятав, і той корсет із безліччю мотузочок, і канапу, і величезне люстро — але в якому місті і, головне, скільки днів тому?

Може, вона в кожну поїздку бере з собою такого ось хлопчика. Їй так зручніше. Не треба гаяти зайвого часу.

Арна спала, з головою накрившись смугастим простирадлом із логотипом залізниці, лише з-під синьої облямівки визирав краєчок її голови: шовковистий підшерсток, світлий пух, вона вже почала потроху заростати і кілька — скільки? — днів тому запитувала в Богдана, чи не запустити б їй волосся. Він сказав — запустити і був переконаний, що того ж дня вона знову поголиться, до осяйної більярдної кульки з татуюванням над вухом, смішна, незбагненна, що їй до чиєїсь думки? Але поки що не поголилася, і золотилася в променях пролонгованого світанку, і Богдан трохи піднявся, нахилився і поцілував — легенько, щоб не розбудити.

Вона не прокинулася. Сповзло простирадло, відкриваючи обличчя з безжурно стуленими віями і тоненьку шию, а потім самі собою ворухнулися, випростовуючись, руки, потягнулися в непомильному напрямку, обійняли його за шию і притягнули до себе. Водночас не було жодного сумніву, що Арна спить, і навіть напевне бачить хороший сон, і їй не конче прокидатися — щоб усе встигнути.

Але я так не хочу.

Богдан рвучко випростався, скидаючи її такі теплі і незвично безвільні долоні, нараз упав від раптового поштовху на свою полицю і відсунувся далі, підсилюючи випадковість свідомою дією. А ще я, просто зараз і тут, на вокзалі, піду в касу і візьму собі зворотний квиток. Я ні з ким не сварився, нічого не змінилося, але ж вічно так не може тривати, правда ж? Це не мої

гастролі, не моє життя, не мій час.

Чуже місто за вікном впустило в себе, під квадратний міст-недотунель, і потягнулися за вікном низькі будівлі, паралельні рейки і гусениці вантажних потягів: приїхали, вокзал. Вагоном бігала заспала провідниця, стукала дверима купе і метушливо викрикувала назву міста у поєднанні з «кому?», немов пропонувала його купити. Та добре вже, ми встигнемо. Не було прецеденту, щоб ми куди-небудь не встигли.

Він озирнувся і побачив, що Арна вже сидить на полиці, обхопивши руками коліна, повністю вдягнена, вмита і з рюкзаком біля ніг, вона встигла навіть подіти кудись вагонну постіль із синьою облямівкою, хоча з цього, звісно, було смішно дивуватися. Богдан кивнув їй і взявся згрібати жужмом свої простирадла — повільно, вже як умів. Потім якось прискорюся. Можливо.

— Концерт о сьомій, — стиха мовила Арна. — Я ось думаю…

Пауза передбачала його репліку, і Богдан мовчки зиркнув через плече.

— Нехай Костик з кадаврами поселяються і опікуються сценою. А ми з тобою погуляємо. Просто поваландаємося містом з ранку до вечора. Удвох. Я тут була зо два роки тому, але зовсім коротко… Ага?

— Пропозиція, від якої він не зможе відмовитися, — пробурмотів Богдан.

— Що?

Вона всміхнулася — і всю його ретельно виплекану іронію вмить звіяло протягом у напіввідчинену навскоси горішню четвертину вікна. Сходило сонце, сяяли вагони-цистерни на сусідній колії, за ними виростала помпезна будівля вокзалу, а в перспективі простирався сліпучий, безкінечний, неймовірний день попереду. Удвох.

— Ага, — відповів Богдан.

І вони вже снідали в придорожній кав'яренці, самі, без усяких кадаврів з їхніми інструментами, що їхали зараз кудись на залізничному візку, ніби так і треба — Арна, коли хотіла, могла нікому нічого не пояснювати. На зеленому пластиковому столику стояв букетик, а годували дуже смачно і дуже дешево — Богдан заплатив, не кліпнувши, і Арна не мовила й слова, хоч на початку поїздки оголосила всім, що за все платить держава в особі Сергія Володимировича Полтороцького, оскільки вдалося вибити не лише патронат, але й нічогенькі добові; кадаври відреагували злагодженим «ура». Та сьогодні ми вдвох, вирішив Богдан, і ніякий Полтороцький нам не потрібен.

— Що у вас тут є цікавого? — запитав він у касирки, типової привокзальної блондинки років тридцяти-шістдесяти. — Тобто в

місті? Що подивитися?

— А що тут дивитися, — повільно, наче розтягуючи кожен звук, включно з приголосними, тепер більшість людей навколо так розмовляли, відповіла вона. — Місто як місто. Заводи, промзона…

Аж тут її осяяла раптова усмішка:

— А ви на колесі покатайтеся. У нас у парку колесо огляду. Найвище в Європі!

— Ух ти! — сказала Арна.

— Дякую, — всміхнувся Богдан.

Але до колеса, що починало працювати, як припустила касирка, з десятої, залишалося ще купа часу, і спершу вони просто тинялися, починаючи від вокзалу, без напрямку і мети, обираючи собі то одну, то іншу вулицю — то широку, обтикану вітринами зачинених бутиків і салонів мобільного зв'язку, то вузьку, прокладену вздовж нескінченного заводського паркана, що несподівано вивертала на проспект, гігантський, подвійний, з шерегою тополь посередині та офісними висотками по краях; усе це загачували юрми ранкового люду, метушливого, квапливого і дуже-дуже повільного. Здавалося, нереально пройти так, щоб ні на кого не наштовхнутися, спричинивши, м'яко кажучи, подив — але Арна швидко навчилася лавірувати, і Богдан ішов у її фарватері, за руку і на крок позаду, як ходив завжди. То й що? Ми разом, удвох, і чи не один чорт, хто кого веде. Ніхто їх, звісно ж, не помічав, це було звично, але все одно несамовито здорово.

А потім уже відразу показалося колесо, до якого вони прийшли перші і єдині — будній день, а декретні матусі та няньки ще не продерли очей, — і всю величезну махину, що її механізм був древній і простий, але конструкція достоту циклопічна і приголомшлива, запустили лише для них. Жовта чотиримісна гондола погойдувалася, здіймаючись над гілками золотих і світло-коричневих дерев у лазурове, без єдиної хмаринки, небо. А внизу поступово, немов розкривалася діафрагма, розгорталося місто: в його центрі був величезний парк у розкошах осінніх барв, синіли здивовані очі двох озер зі смішними човниками, з алей по краях проростали вулиці зі жвавим рухом різнокольорових машинок, а коробки будинків робилися дедалі пласкіші, ховаючись у мозаїку дахів, що розбігалися по колу в нескінченність, і сліпучо сяяла, звиваючись, велика ріка, і білі кораблики купчилися на річковому вокзалі, а заводи та фабрики вздовж берегів диміли святково, немов гігантські кораблі, і золотавилися десь церковні бані, і все було щедро скроплене жовтим, багряним і охристим — а що, зелене місто, мовила Арна, і вийшло дуже смішно.

На самому вершечку, просто посеред величезного неба, вона здійняла над головою кулачки, виставивши вказівні пальці, і дзвінко вигукнула «бдищ!», і Богдан теж вистрілив пальцями в небо, і тут слід було зупинити час — от просто так, з розгону, рвонувши на повній швидкості стоп-кран! — але, звісно, йому не вдалося, навіть не встиглося як слід подумати про це, як у найвищій точці вже опинилася сусідня, червона гондола, а вони опускалися вниз, назустріч кронам дедалі більших осінніх дерев і яткам з пиріжками та морозивом.

Богдан купив Арні кавунове, схоже на мусульманський півмісяць на паличці, а собі — ескімо, і вони пішли далі, облизуючи морозиво і будуючи плани; точніше, планувала Арна, яка встигла побачити згори безліч усього цікавого, що слід було негайно роздивитися зблизька, а його, Богданову, ідею прокататися річкою на кораблику було відкинуто як попсову — ну його, кораблики і річки є в усіх обласних центрах, крім, звісно ж, нашого, ти не знав? Місто остаточно прокинулося і завирувало, мов мурашник, тонучи у квапливій і безладній метушні, запізнюючись, не встигаючи за власним часом.

— Ну то я не знаю, — здався Богдан. — Це ж не туристичне місто.

— А ми хіба туристи?

І понеслося. Вони поштовхалися на подвір'ї місцевого університету, серед посріблених статуй мускулястих інтелектуалів та живих студентів, які квапилися на заняття, і Арна щось таке з'ясувала, вицупила таємне знання, недосяжне для чужих. І вони вже тинялися над річкою, розшукуючи в червоних колючих кущах культове місце сили, магії та халяви, що виявилося бетонним кільцем, розписаним графіті, де Арна негайно влаштувала фотосесію, і Богдан старанно клацав камерою її сріблястої мобілки, аж раптом виявив, що вони просочилися за прохідну якогось заводу слідом за роботягою з манерами диверсанта, який пообіцяв провести навіть у цех первинної обробки! — цілком таємно?.. ух ти! До цеху їх, щоправда, так і не пустили, то й не треба, вони вже єдині брали квитки в касі порожнього музею, Богдасю, ти не розумієш, у них тут справжній Тінторетто!.. А потім уже він нудився в якійсь тісній крамничці, де Арна щосекунди вигулькувала з перевдягальні: як тобі? — цілком унікальне шмаття, я беру, і це теж, і зелені штани! В штанях, що трималися невідь на чому, відкриваючи ніжну пухирчасту смужку шкіри там, де закінчувалася вітрівка, Арна затусувалася з цілою зграєю здоровецьких білозубих юнаків, які виявилися юніорами місцевого футбольного клубу, саме того, ти бодай футбол дивишся?! — і впевнено провадила перемовини про проникнення

на їхню тренувальну базу у передмісті: ще й це, ні, уявіть собі, не дивлюся, ніколи я не любив футболу, тобі б із батьком моїм познайомитися, ось він — так, теж фанатіє, аж гай гуде… Смішний ти, добре, не підемо. Тут іще басейн є! Сподіваюся, ти не проти басейну?

Більше Богдан не огризався: не було ні сенсу, ні сил. Плавав у басейні просто неба в сімейних трусах, втискуючи потім мокрий зад одразу в джинси, залізав на верхівку терикону, що плавив жаром підошви кросівок, обідав у шахтарській їдальні під розлоге матюччя на адресу місцевої влади і прибрану в передвиборчі гасла любов до центральної, потім роздивлявся слайди на дірчастому куполі планетарію і опудало велетенського степового птаха в краєзнавчому музеї, і пив банкове пиво на краю водограю, що його, мов горобці, обсіли місцеві неформали…

Він уже ні в що навколо не в'їжджав і ні на що не реагував. Бракувало оперативної пам'яті, як скаржився регулярно його старенький ноут. Внутрішні файли сипалися з перевантажених комірок, гублячись дорогою, і не було надії колись повернути цю інформацію, скинуту на повному ходу шаленого часу. Отже, того минулого разу, коли вони полетіли вдвох на море, Арна його жаліла, не розганялася на повну котушку, та й у житті їй, мабуть, теж доводилося пригальмовувати, зважати на чужий час, із її недолугою командою, організаторами концертів, глядачами… Так, сьогодні ж увечері ще й концерт. А потім пиятики-посиденьки-шашлики з кадаврами у якихось давніх друзів, а опівночі на вокзал, і знову потяг, куди ми далі — та пофіг.

Я так не можу.

Він не просив пощади вже не через гонор чи сором, а лише тому, що не міг упіймати слушного, та ні, будь-якого, бодай найкоротшого моменту.

Коли Арнин голос залунав зі сцени, перекриваючи палким шепотінням інструментальну какофонію, Богдан упав долілиць на незмінну канапу в гримерці, до липкого целофану щокою — і провалився в убивчий сон, немов покотився із залізничного насипу, на повній швидкості рвонувши стоп-кран.

Мабуть, вони про нього забули. Прокинувся від брязкоту ключів і стишеної старечої лайки, що на неї десь за дверима впевнено і навідліг відповіла дзвінким шепотом невидима Арна. Сів, прокліпуючись; у чорнильній темряві прочинився блідо-світлий прямокутник і прослизнула досередини тоненька постать.

— Ну от, — мовила Арна. — Я відразу їм казала, що ти тут. Ідіоти.

— Чому? — сонно й дурнувато запитав Богдан.

— Думали, ти вшився.

Вона вже була тут, з ним, на ньому, скрізь; вона розганялася, тягнучи його за собою, і не лишалося нічого, крім як стиснути її пташині плечі, обійняти, притиснути, вгвинтитися — і рухатися разом із нею, набираючи обертів божевільної, нормальної нашої швидкості, вдвох, синхронно, в унісон… і трошечки чіпляючись, тримаючись за неї, як завжди.

І струшувало вузьку поличку в купе, ще незручнішу за канапу, але чи нам не все одно?.. і летів уперед — тук-тук, тук-тук, тук-тук — наш час.

А потім Арна спала, вона завжди відключалася миттєво і безтурботно, заряджаючи уві сні свої внутрішні акумулятори безрозмірної ємності, а він, Богдан, виспавшись за вечір, переповз до себе і валявся, дивлячись на смуги від ліхтарів, що бігали стелею: ми їдемо по цивілізованих місцях, напевно, скоро станція, забув запитати, в якому місті ми завтра виступаємо, — хоча навіщо це мені?..

Він раптом подумав, що жодного разу від початку гастролей, за весь так і не підрахований від першого числа час, не відкрив ноутбука, що його чесно взяв із собою, та де там — навіть не подумав, не згадав — жодного разу! — про те, чим переймався насправді. Моя фізика, моя тема, те, про що мені все життя не було з ким поговорити, але що завжди випереджало на уявний порядок усіх і все навколо, — заштопорилося, дало збій, відстало, попленталося, непотрібне, в хвості, я й забув. Я просто не мав часу.

Ноут лежав чорти-де, здається, під Арниною поличкою, не дістану; але ж можна бодай подумки змоделювати, прокачати від того місця, де я зупинився тоді, означити проблемні вузли, придивитися пильніше, подумати. Аби лише спершу сповільнитися, ледь-ледь, і ще трошечки, тому що думка не витримує такої божевільної швидкості…

…Він розплющив очі і знову замружився від яскравого сонця, і побачив Арну, яка сиділа на сусідній полиці, немов пташка на жердинці, підібгавши під себе коліна. Арна щебетала по мобільному, як видалося Богданові спершу, дуже швидко і тому незрозуміло, але потім, прислухавшись, він збагнув, що ще й чужою мовою.

Здається, французькою.

— Ні, героїв я люблю вигадувати сам. Вигадувати, створювати нових людей. Ясна річ, у житті трапляються такі колоритні персонажі, що є велика спокуса взяти і пересадити живцем на сторінки роману. Але я намагаюся

з цим боротися. По-перше, не кожен характер витримає без фатальних спотворень і втрат пересадку з життєвої реальності в літературну, а по-друге, в сучасній прозі й без цього невиправдано зашкалює частка документалістики. Для автора художніх текстів усе-таки чесніше вигадувати самому, а не видивлятися, де що погано лежить, примножуючи ентропію. Тому, якщо ви надибали в моїй книжці когось зі своїх знайомих, то одне з двох: або я все ж десь злукавив з читачем і з самим собою, або мені вдалося переконливо вигадати.

(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)

— Це мобільний телефон. Візьміть, будь ласка, він потрібен для…

— Дякую. Я пам’ятаю, для чого потрібні мобільні телефони.

Юнак дивиться з мимовільною повагою — не до мене особисто, а до мого віку, абсолютної і незалежної величини в загальному часі. Я вже й забув, що таке буває, повага до старості. Дрібничка, а приємно. Ласкаво просимо до плебс-кварталу.

— Зокрема, мобільник потрібен, щоб ви могли відстежити моє пересування. Правильно?

Проникливий старий Ебенізер Сун вдоволено мружиться. Юнак дещо збентежений:

— Ви наш гість, пане Сун, — нарешті, я вже втомився чекати, витискає він. — Ми зобов’язані забезпечити вам безпеку і… і… убезпечити вас від самотності. Це ваш бейджик. Світ-комуна чекає на вас!

Видихає, проказавши напутню формулу, а пальці його помітно тремтять, чіпляючи мені до пояса бейджик з гордим написом «Ебенізер Сун»; важко зі мною. Очевидно, решта гостей (а оскільки ритуал пропрацьовано до дрібниць, від фотографування сітківки й отримання зразка генетичного матеріалу — аж до фінальної мантри, можна зробити висновок, що гості тут з’являються доволі часто) поводяться інакше. Вони нічого не знають про плебс-квартал, і тому бояться, і зазирають до рота, і зачаровано кивають, і покірливо беруть мобілки. Аж тут я, Ебенізер Сун, скандальний старий, прийшов робити ревізію і встановлювати власні правила. «Світ-комуна», авжеж, я чекав від Женька більшого креативу.

Не йду, і це неправильно теж. Хлопчик по-страдницькому кліпає віями:

— Якщо потребуватимете допомоги, вам її нададуть, — позапланово, від себе, каже він. — Скрізь є доми, куди кожен

може зайти і попоїсти. Або відпочити. Або…

Так і кортить йому підказати; заледве втримую єхидство на кінчику язика. Помрій. Тішся, що по стількох роках — так, і особистих теж! — заціпеніння доволі жваво рухаєшся і твердо стоїш на ногах.

— Знаєте, я шукаю людину. Конкретну людину, гостя. Нам необхідно зустрітися.

— Зателефонуйте йому!

Корчу скорботну фізіономію:

— На жаль, я не знаю номера його мобільника. Погляньте у себе в базі!

Юнак сяє. Нарешті — шанс якнайшвидше, тут це слово має абсолютний сенс, спекатися мене.

— Назвіть ім'я.

— Іґар Сун.

Мережі в них немає. Але є примітивні таблички, розкреслені в найелементарнішій письмовій програмі. Хлопчина метеляє нею туди-сюди, шукає за алфавітом. Знаходить — єс! — і зводить на мене очі:

— На жаль, Іґар Сун не уповноважував нашу службу видавати на запит його мобільник.

— Заборонив?

Ступаю крок, щоб опинитися в нього за спиною. Пронозливий старий Ебенізер Сун, я собі подобаюся, чесне слово.

— Ні… але не вповноважував, а ми цінуємо волю індивіда. Світ-комуна — світ вільних людей! Ми не маємо власності, але маємо волю, і ніхто не має права зазіхати на…

Почав говорити гаслами. Цікаво, крамерівськими чи пізнішого походження?

— Може, він просто забувся? Ви запитували в нього прямо?

— Запитував?

— Ви, чи хто тут у вас із ним працював, мусили запитати, чи бажає він, у разі, якщо хтось із друзів чи родичів стане його розшукувати… Невже цього немає у вашій інструкції?

Це було зайве: я остаточно забив хлопцеві памороки, він перемикає картинку на моніторі, лізе до своєї інструкції на тисячу пунктів.

Нещасні бюрократи; про швидке і критичне наростання маси всілякої документації внаслідок відмови від мережі я Женька теж попереджав. То й добре. Я вже встиг. Лише вісім цифр і дуже проста послідовність для людини, пам'ять якої натренована десятками знаків після коми і стрімким летом чужого часу.

Іду, не попрощавшись. Урешті-решт, напутню мантру я вже чув. А бейджик, звісно ж, знімаю ще в коридорі і викидаю до

бісової матері.

…Вулиця залита сонячним світлом. Я думав, що пам'ятаю, як це воно, я, хто звик до оптимально-щадного фоторежиму, геть не врахував, наскільки природне освітлення згубне для очей. Сльози бризкають фонтаном, збоку, мабуть, це комічне видовище, якась дівчина всміхається, розпливаючись у щілині, наповненій ядучою вологою. Встигаю вловити рух у мій бік, перш ніж остаточно осліпнути.

— Ось, приміряйте. Такі вам підійдуть? Це найпростіші, без діоптрій. Та якщо…

— Дякую, у мене пристойний зір. Нуль-вісім — нуль-дев'ять.

Замалим не додаю гордо: у моєму віці!

Прокліпавшись, бачу цілий стенд, обтиканий темними окулярами найрізноманітнішої конфігурації, від квадратних дзеркальних заборол до веселкових метеликових крилець. На дівчині — перламутрові, вузькі і видовжені, мов стріли, і вона досі всміхається:

— Сьогодні сонячний день, у нас у Крамербурзі таке часто буває. Наші гості не завжди готові до цього.

Виловлюю в її мові слова-маркери: сьогодні, часто, завжди. Життя, детерміноване спільним часом. Спільною погодою. Сонцем.

У дзеркалі моя фізіономія, чорне скло затуляє добру половину зморщок і надає їй чогось джеймсбондівського. Я собі подобаюся. Міцний стариган Ебенізер Сун.

— Скільки я вам винен?

Це не помилка. Свідома провокація — мені цікава реакція на таке дике, як на них, запитання. Тепер я можу роздивитися всі ці легіони окулярів як слід: дешевий пластик, кічевий дизайн, мотлох… і жодної пари однакових.

Вона всміхається ще сяйливіше:

— Коли вони більше не будуть вам потрібні, залиште в найближчому дім-одязі або віддайте кому-небудь. Ласкаво просимо до Світу-комуни!

Так я і думав. Вітрина. Підстава при вході.

Тупцювати далі біля стенду було б дивно. Рушаю прогулянковим кроком вздовж вулиці — у довільному напрямку. На ходу витягую мобільний. Просто подивитися. Давно вже я не тримав у руках такої примітивної електроніки: крім власне дзвінків і переліку контактів — жодних функцій; і маячок, ясна річ. Забиваю в пам'ять Іґарів номер і вимикаю трубку. Дзвонити йому просто зараз до моїх планів не входить. Цікаво спершу все роздивитися.

Здається, я починаю розтринькувати час. І відчуваю в цьому

смак!.. аж смішно.

Простую вулицею з виглядом ревізора, або ні, краще поміщика, котрий з далеких мандрів повернувся у свої володіння: то як же ви тут хазяйнували без мене? Винагородити, покарати, вигнати, вирахувати з платні?.. Ні, я не досить старий, щоб серйозно оперувати такими категоріями; так, красування, гра на єдину публіку, яка становить для мене інтерес, — на самого себе. І трошечки на уявного Женька Крамера, як завжди.

Перше, що впадає в око: а в нього тут чистенько. Завше він був педантом і чистьохою, наш Ежен, вічно начищені до блиску черевики, вічно освіжувачі повітря і стерильні руки, що він їх регулярно протирав серветками. Я теж прихильник чистоти, але в мене, як і в будь-кого іншого, є для цього особистий простір. Йому ж випало розв'язувати завдання на рівні простору апріорі загального, хаотичного, неструктурованого, створювати з нуля аналог наших зовнішніх еквокомунальних служб; ну що ж, респект. Хоча насправді нічого особливого, ефект досягається на контрасті з нашим-таки стереотипом: плебс-квартал — похмура, занедбана, брудна місцина. Стереотипи пора відкинути. Це Світ-комуна. Здається, мені вже навіть починає подобатися назва.

Цікаво, як воно в нього влаштовано з прибиранням. А заодно і з рештою соціальних служб: медициною, освітою, скажімо?.. чи охороною правопорядку? Облиш, яке таке «в нього». Ежен Крамер давно помер. Проти нього зіграло те, від чого він відмовився добровільно і фатально — час.

На розі пасеться зграйка підлітків, усі вони кислотно-яскраві і ні на кого, зокрема і одне на одного, не схожі — як і ті, що я їх бачив у мережі: несхожість така очевидна, що парадоксальним чином спонукає проводити паралелі. Теревенять, жестикулюють; помічають мене і рушають назустріч, нагадуючи зграйку різнокольорових рибок з коралового рифу, наближаючись, розсипаються, ніби збираються оточити. Спостерігаю за ними з допитливістю дослідника, зауважуючи то оранжево-синій малюнок упоперек брови, то сріблясте кільце в нижній губі, то блискучі камінчики по краю нігтів. Зовнішні, декоративні вияви індивідуальності, що її тут, знову-таки всупереч нашим стереотипам, культивують що є сили — либонь як компенсацію за відмову від приватної власності. Цікаво було б поспілкуватися з цими дітиськами, перекинутися бодай кількома словами, оцінити лексику та фразеологію; але, не дійшовши до точки нашого перетину буквально кількох метрів, уся зграйка раптом повертає вбік, ховаючись в одному з будинків.

Теж повертаю. Піднімаюся сходами (сходи!.. давно забуте відчуття періодичного зусилля у м'язах ніг: нічого, ще можу, ще

здужаю, молодявий старий Ебенізер Сун), так само докладаючи зусиль, штовхаю механічні, без натяку на електроніку, двері і входжу. Ага.

Тут вони харчуються. Точніше, евфемізми тут недоречні, вони тут просто їдять. А ще точніше, було за моєї та Женькової молодості таке слівце на межі пристойності, — жеруть.

За довгим столом, заставленим найдешевшою і найхімічнішою їжею — часникова есенція та глутамат натрію так і вдаряють в носа, спричиняючи потужне слиновиділення, — так-так, за вельми апетитним їдлом сидить маса народу, найпістрявішого, разюче несхожого між собою й однаково голодного. Чесне слово, аж ностальгія бере: культуру застілля ми втратили безповоротно, і не сказати, щоб за все своє життя в особистому просторі та хроносі я бодай раз пошкодував про неї, — але щось же в тому було, в довгих переповнених столах, у галасливому товаристві, у спільному задоволенні найдревнішого з інстинктів — здорового насичення.

Глитаю. Шукаю, де б його вмоститися.

— Тут вільно, — підморгує білобородий дідуган, мій ровесник, якщо можна так умовно висловитися. Поплескує долонею по сидінню біля себе, наче перевіряє, чи не сидить там, бува, хтось невидимий. Киваю, дякуючи за запрошення, сідаю.

У дідугана волошка в бороді, синє на сніжно-білому, були колись і в нас такі квіти — а в плебс-кварталі могли і зберегтися, чому б і ні?

Придивившись, розумію, що квітка штучна, дешева підробка з поліетилену з краплинами засохлого клею. Пасторальна близькість пле… тобто Світу-комуни до природи — теж наш геть безпідставний стереотип. Старий жує, осипаючи бороду крихтами.

— Їжте, — пропонує мені.

Намащую скибку хліба чимсь блідо-жовтим — і їм, нехай уже, ризиковий старий Ебенізер Сун. Смачно.

— Ви наш гість?

Невиразно — жовта паста липне до зубів — вдаю здивування:

— Як ви здогадалися?

Махає руками:

— Це відразу видно. Нічого, обживетеся, станете своїм, а поки що воно навіть непогано — вирізнятися. Світ-комуна приязно ставиться до гостей.

— А до своїх — не надто?

— А у вас інакше?

Даремно він думає, що спілкується з ровесником. Мені випало набагато більше побачити в житті, я древній старий Ебенізер Сун, і нікому не делегую своє право відповідати

запитанням на запитання:

— У нас — це де?

Кілька секунд, довгих секунд загального абсолютного часу, він вагається, чи не продовжити обмінюватися запитаннями. І все-таки обирає друге. Старанно пережувавши останній шматок і струсивши з вусів крихти, промовляє безмежно ґречно:

— На задвірках.

Наші погляди зустрічаються — і ми починаємо реготати. Безгучно, по-старечому, однаково і в цілковитому порозумінні. На задвірках. У плебс-кварталі. Ми одне одного варті, і це природно — так влаштовані люди, так влаштоване життя, що ми в ньому, як не крути, обидва встигли дещо побачити і зрозуміти.

Навколо жеруть. Переважно молоді, патлаті і голені, червоні та чорні, визолочені й обвішані невідь чим, голі і загорнуті в несосвітенне ганчір'я, абсолютно однакові. Я певен, мій правнук Іґар органічно сюди вписується, мабуть, його беззастережно приймають за свого. Жеруть і п'ють, ні на секунду — спільну для всіх — не замислюючись про те, хто їх тут, власне, поїть і годує. Суспільство споживання у чистому вигляді, ось кого ти виростив тут, Женьку Крамер, кинувши своєму народові кістку в подобі культу індивідуальності, суто зовнішньої і безмежно дешевої, що її закуплено гуртом на базарах третього світу — за мої власне екво.

Світ-комуна. Оточена, ясна річ, задвірками — а як же інакше?

Не збагну лише: як вони досі не перемерли всі від якогось кору чи вітрянки? І не повбивали одне одного?

— Вам тут урешті-решт сподобається, — каже, пересміявшись, старий з волошкою.

— Урешті-решт? Боюсь, я не маю так багато часу.

Він поводить білосніжними бровами, схожими на маленькі хмарки. Розумію, що сивина в нього, швидше за все, штучно вибілена. Та й синява очей підозріла, занадто в тон до квітки.

— Ви звикли до свого власного часу, — щось у голосі в нього проступає таке, на межі зневаги і заздрості. — Відвикайте. Громадянинові Світу-комуни не належить нічого, зокрема і час. З іншого боку, він і сам нікому і нічому не належить.

— Чудово. Але я, як ви правильно зауважили, не громадянин Світу-комуни. Я гість.

— Це ненадовго.

Знову слово-маркер із понятійного апарату світу — так, усе-таки світу, не уподібнюймося до тих, хто все навколо вважає задвірками, — що живе згідно з інакшими принципами та законами. Киваю, пристаючи на запропоновані правила:

— Та я й не збираюся затримуватись надовго.

Він стримано всміхається і тягнеться до столу, заставленого дешевими делікатесами. Здається, ще тісніше, ніж хвилину тому — глюк, аберація сприйняття? Обгортки від псевдосиркової маси, що я її сам зняв і скрутив пальцями у компактну кульку, на столі вже немає. Зазираю під стіл — її немає і там; сам же відфутболив, не помітивши? Взагалі дивно, він би мусив бути куди більш спустошений і засвинячений, стіл, за яким безперервно жеруть. Я, їй-богу, щось проґавив, але ж цікаво.

— Взагалі дивно, — каже співрозмовник, немов читаючи мої думки, і стає незатишно, хоча йдеться про незначущі вступні слова. — Зазвичай гості Світу-комуни — молоді люди. Ті, хто цінує людську спільноту більше за свій час. Вони залишаються тут назавжди, це природно. А щодо вас я навіть не знаю, що й думати. Ви — навіщо?

Не бачу причин не сказати правди, нехай і не всієї:

— По одного юнака. Він мій правнук, і я не певен, що йому тут варто залишатися.

— На задвір… даруйте, у вас досі так заведено, що старше покоління вирішує за молодших?

Стинаю плечима:

— У нас давно стерлася межа між поколіннями, що вже казати про зв'язок. Але він хороший хлопчина. Відчуваю за нього відповідальність, якщо ви розумієте, про що я.

— Ну що ви. Відповідальність виникає із власності. Громадянин Світу-комуни нічим і ніким не володіє, отже, не відповідає ні за кого і ні за що, крім себе самого… та й навіть за себе не цілком. Воля індивіда священна, як у нас кажуть, ви напевно вже чули.

— Тоді, боюсь, я не зможу вам пояснити.

— Ні, чому ж, — він підморгує хитрим синім оком. — Я вже досить давно живу, щоб зрозуміти. Адже у вас, правду кажучи, все так само. Кожен сам по собі. Та ще й у своєму часі, в цьому… як ви його, забувся, називаєте?..

— Хроносі.

Його обізнаність мене не дивує. Вік — це підстава для будь-чого. Абсолютна величина, надто у спільному часі.

— Коли зустрінете свого хлопчика, вважайте, — він стишує голос, говорить майже пошепки, звук майже зникає в навколишньому гомоні жування, — він не захоче повертатися. Адже вони дуже наївні, молоді, вони думають, що тут усе інакше. Що в спільному для всіх часі, поза межами цього вашого хроноса, не існує самотності. Ось побачите, він не повірить, почувши від вас, що це не так. Але ви йому все-таки скажіть.

Він іронічно всміхається і, запечатавши рота величезним

сандвічем, починає жувати. Крихти сиплються йому під ноги, там, здавалося б, мусив уже лежати килим із папірців, недогризків і крихт, але його чомусь немає — чисте, хоч і вичовгане до пролисин, килимове покриття. Зводжу погляд. Старий жує, пластикова волошка підстрибує в його бороді.

— Нащо ви носите цю штукенцію?

Ясна річ, жодної відповіді.

Переді мною лежить на тарілці надкушений бутерброд, у жовтій клейкій масі ще видно відбитки моїх зубів. Робиться до нудоти бридко, я відсовую тарілку і підводжуся; застілля — це чудово, одначе я, щедрий старий Ебенізер Сун, начебто достатньо плачу, щоб не годувати людей аж такою фантастичною гидотою. Мій відносний одноліток залишається за столом, не пустивши на прощання ні пари з вуст, не обдарувавши й поглядом — так, наче ми не спілкувалися з ним щойно про вічне.

Озирнувшись через плече, помічаю, як моя тарілка з недоїденим бутербродом зникає зі столу, наче її змітає змазаним вихорцем, на частку секунди він набуває форми людської постаті. Ну-ну, я про щось таке здогадувався. Білобородий дідуган жує далі, то й нехай собі.

Відвідавши на прощання вбиральню, виходжу надвір. Сонце вже сяє не так яскраво, мені, схоже, не потрібні вже темні окуляри. Отже — вольовим зусиллям воскрешаю в собі древній навик орієнтуватися за рухом світил — минуло вже досить багато часу.

Мого часу.

Годі клеїти дурня. Маю конкретну мету. Іґар.

Вмикаючи мобільник, думаю про старого з волошкою: цікаво, чи встиг він подати куди слід сигнал, докладно виклавши нашу дивну розмову?.. та годі тобі, старий параноїку Ебенізере Сун. Зараз ти оприсутнишся цяточкою на чиїйсь допотопній машині, в спеціалізованій, не для всіх, внутрішній мережі. І чи тобі, власне, не все одно? — нехай собі стежать.

Мобільник — смішна штука. Наївна, ненадійна, максимально залежна від синхронізації дій, планів та бажань різних людей, яких об’єднує лише спільний час. Кумедно, я *їх* ще застав, мобілки, у мене навіть була схожа за дизайном. Давно.

Спалахує екран. І негайно, щойно встигають завантажитися основні параметри, милий древній гаджет починає дзижчати й вібрувати в моїх руках, наче звірятко. Ого.

Есемески падають одна по одній: ви пропустили дзвінок з номера… ви пропустили дзвінок… ви пропустили…

Я пропустив. Але ж, панове, навіщо так нервуватися?

Кілька довгих секунд — до речі, пора б уже перестати їх

циндрити — зважую: передзвонити чи спершу, як і планував, набрати Іґара? Вибір не такий простий, як це може видатися на перший погляд. Зараз, коли їхню увагу прикуто до мене після появи у мобільній мережі, вони неодмінно відстежать дзвінок за номером, що я його, взагалі-то, не мав би знати. Не хотілось би відразу відкривати всі карти. Поспілкувавшись зі мною, переконавшись, що я цілком під контролем, вони, напевно, втратять пильність, підуть на перекур, подарувавши мені фору в нашому спільному часі. Крім того, я, можливо, встигну дістати від них інформацію, більш-менш корисну.

Я вже майже зважився, але вони встигають перші. Дзвінок, і мушу відповісти.

— Я слухаю вас.

— Ну нарешті, я вже боявся, що… Ой, ви ж мене, звісно, не впізнаєте, пане Сун. Це Морлі, Аластер Морлі, пригадуєте?

Голос верескливий і втомлений, від невловного Морлі я чекав більшої харизми. Вигулькує бешкетна думка: а може, послати його якнайдалі, не назавжди, нікуди він від мене не дінеться, а лише зараз, цієї миті, щоб помордувався?

— Не певен, що можу зараз говорити, Морлі.

Забув. Тоді, раніше, за моєї молодості, мобілою посилали значно стисліше, односкладово, без політесів. Занадто довга фраза дає йому змогу влізти з безпрограшним:

— Це стосується Іґара. Це важливо, пане Сун.

Тепер я невелемовний, але вкладаю в репліку максимум роздратування:

— Справді?

— І не лише його, — верескливий голос Морлі жвавішає і стає помітно зухвалішим. — З вами бажають зустрітися. Ви здивуєтеся.

— Та ні, я не передбачаю майбутнього, з чого ви взяли? Я передбачаю теперішнє.

(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)

Лунала музика. «Лебедине озеро», перших кілька тактів танцю маленьких лебедів, і ще раз, і знову, і знову, так і має бути у світі, де час застиг, збагнула крізь сон Віра. Всміхнулася, не розплющуючи очей, неквапно перекотилася на бік, звично простягнула руку… і не намацала, і сіла, не орієнтуючись у просторі, похитуючись і здивовано, поки що не злякано, кліпаючи і протираючи кутики повік.

Музика урвалася на середині такту оксамитовим «слухаю».

Сергіїв голос. Точно, ну як же повільно я мізкую: Сергіїв мобільник.

— Так, звісно… В силі, як домовлялися… Як там твої телепні? Старший уже, либонь, дівок водить, га?.. Хай щастить, вітання дружині.

Віра нарешті прокліпалася, навела різкість. Сергій стояв біля японської ширми, великий, голий, і тому мобільник біля його скроні видавався смішним, схожим на сріблясту машинку в руках гігантського немовляти. Перехопивши Вірин погляд, він усміхнувся і по-змовницькому підморгнув, так, коли б вони тут були не самі.

— Прокинулася, Вірусику? Зараз дзвякну, сніданок замовлю.

Його слова долинали звідкись ніби здалеку, а зміст наздоганяв їх трохи пізніше, ніби луна, гойдався в застиглому повітрі, поступово всотуючись у свідомість, — і нарешті, сформувалася відповідь:

— Я не хочу їсти.

— Нічого, зате я хочу. А ти будеш дивитись і заздрити, поки не надумаєш приєднатися, — Сергій підморгнув ще раз. — Якщо встигнеш, звісно!

Він розреготався зі свого жахливого жарту, такого абсурдного, що Віра теж ворухнула кутиками вуст, припустивши ще одну смислову надбудову, рівень гумору, неочевидний для невтаємничених, для якихось уявних чужих; бррр, не треба, ми ж тут самі… усмішка не вдалась. Я, мабуть, ще не прокинулась, я не розумію, не встигаю за ним… Куди? Хіба наш час уже не стоїть?

Сергій поклав мобільний на стіл, а натомість узяв слухавку внутрішнього телефону, так у гангстерському кіно міняють машини, втікаючи від переслідування. Яке переслідування, про що це я?..

— І кави, ясна річ…. Вірусю, тобі чорної чи з молоком?

Вона здригнулася:

— Що?

— Яку ти каву п’єш, запитую?

— Чаю. Якщо можна, жасминового чаю…

— Для тебе все можна.

Він додиктував замовлення і обернувся до неї. В його примружених очах стрибали сонячні блискітки — сонце?.. яке сонце? — так, Віра лише щойно помітила його зриме, матеріальне проміння, воно стрілами з-під жалюзі пронизували осереддя японської скриньки, і золотавилися в повітрі мікроскопічні порошинки, і Сергієве обличчя перетинала яскрава смуга, наче шрам через щоку та вуста. Він зробив крок уперед, і смуга зникла. Ступив іще раз, і в голосі з’явилися оті-таки вібрації, хрипкуваті,

бентежні:

— Віруська…

Здригнулася, машинально прикрилася краєм простирадла під самісіньке підборіддя, немов її захлеснула повільна літепла хвиля паніки: ні-ні, я ж допіру прокинулася, мені потрібно в душ, і в мене, мабуть, запах із рота, чи є тут чим почистити зуби?.. і в туалет, Боже мій, як безглуздо хотіти до вбиральні у найменш слушний час… Час?!

— Сергію, я зараз.

От і сама мовила заборонене, що воно на очах набуває сенсу, слово.

Одну за одною спустила ноги з ліжка, так намацують дно в каламутній воді. Сергій кумедно розчепірив руки, але вона ухилилася, неповоротка і сонна, але слизька риба. Не треба, відійди, відвернися, будь ласка. Я зараз, так.

У дзеркало Віра намагалася не дивитись. Але не вдавалося, люстра були всюди: і вбиральня, і ванна були двома дзеркальними скриньками, це безжально, хто таке вигадав? — точно що не японці, фальш, неправильна нота.

У ванній висів ще один халат стандартного розміру, замалий для Сергія і задовгий, мало не до п’ят, для неї, а завширшки — саме те, і закутатись, і зав’язати пасок. Трохи полегшало. Витиснула на білу готельну щітку пасти з мікроскопічного, на один день, тюбика — навіть такими буденними речами, як зубна паста, можна вимірювати час. На смак вона виявилася чимось убивчо м’ятним, на кшталт «Жемчуга» з дитинства.

Зуби чистити три хвилини, не менше, навчала мама, і максима засіла в голові навіки, хоч жодного разу себе не виправдала, не так уже й багато в мене залишилося своїх зубів, і жодного без пломби. І вмитися, хоча б якось освіжити обличчя за відсутності мого незмінного, радянського, а зараз іноземного крему «Дзінтарс», уже віддавна для зів’ялої шкіри. Оманливе відчуття свіжості, насправді ж вода лише сушить, та й узагалі смішно сподіватись якось спинити його — природне, мов осінь, згасання. А зараз у душ. Але тут не душ, а велика квадратна ванна, можливо, навіть джакузі, ввечері я не брала ванни, а зранку вже й начебто немає сенсу… Наповнюється по вінця, лоскочуть бульбашки, я сиджу тут цілу вічність, Сергій, звісно ж, не чекатиме. Він заклопотаний, у нього не так багато часу, його часу.

Виходячи з ванної, Віра була майже переконана, що його вже не буде. І вже майже примирила себе з цим — як із осінню, старістю, будь-чим неминучим. У крайньому разі він міг сидіти у фотелі над спустошеним сніданком, допиваючи каву, в костюмі, з

депутатським значком — чужа людина, випадкова в її житті, і це було би ще страшніше, але Віра і з цим наперед змирилася, вона вміла, навчилася давно-давно.

…Сергій лежав на ліжку, навскоси, розкинувши голі ноги і руки гігантською морською зіркою і прикрившись простирадлом, що посередині здіймалося, ніби там сховали пляшку: так воно й було, коли він, урочисто регочучи, зірвав простирадло, немов відкривав пам'ятник, — а двозначний сенс ескапади Віра збагнула трохи згодом, заднім числом. На столику стояв учорашній сріблястий НЛО, під ним виявилися вже не суші, а цілком собі європейський сніданок: тости, сосиски, омлети, ошатно згорнуті в два конвертики. Сергій встановив посередині пляшку з синього скла і розставив келихи. Рислінг, прочитала Віра на етикетці, ніколи я не куштувала рислінг, здається, щось міцне, чи не занадто з самого ранку?..

— Вірусику, за нас із тобою.

За нас. Вона не змогла повторити: найпростіша комбінація коротеньких слів тремтіла, вислизала, не лягала на язик. Пригубила вино, і справді міцне, смачне. Сергій сидів навпроти в такому ж, як у неї, халаті, що не сходився в поясі, звичний і домашній, наче б ми снідали отак удвох щоранку, день у день, завжди. У нашому спільному, щасливому, зупиненому часі.

Так не буває, схаменися. Мана, міраж, твоя особиста вигадка, і її от-от розвіє необережне слово чи телефонний дзвінок.

Виявилося, Віра вже проковтнула сніданок, машинально, не відчувши смаку. Підібрала з тарілки декоративний листок салату, відкусила: жодної свіжості, безживна клітковина, трава.

— Пий свій чай, — мовив невиразно, щось жуючи, Сергій. — Вони казали, що немає жасминового. А я запитав, скільки у них зірок і чи не пора котрійсь із них упасти з небосхилу. Правда ж, я поет?

— Ти ще й шантажист, — вона силувано всміхнулась. — А чай давно захолов. Скільки я сиділа у ванній, півгодини, більше?

— Не знаю, не знаю. Та пий уже.

Він підсунув до неї чашку з птахом, майже таку ж, як у неї вдома, хоча, мабуть, на порядок дорожчу, і підчепив своїм ручиськом смішний плескатий чайничок, і полився чай у запашній хмаринці пари. Сергій усміхнувся і підморгнув:

— Не ошпарся, га?

Віра ковтнула, повільно, крізь напівстулені губи; після вина гарячий чай підіймався в голову клубами туману і розчинявся там прозорим серпанком, у якому думки розпливалися крапельками акварелі, а все навколо ставало кришталевим, нереальним. Але ж так воно і є. Наш час справді застиг, інакше як би він залишився

гарячим, мій жасминовий чай?!

Ранок нічого не змінив, диво залишилося всесильним, бо ми щасливі. Сергію, Боже мій, Сергію, як ти це зробив?.. байдуже, не хочу знати. Послабити і ненав'язливо розв'язати зовсім пасок халату. Йди до мене. Добре, що принаймні тут немає ніяких дзеркал — лише золоті порошинки в застиглому, наче вічність, сонячному промені.

Фізичне кохання двох немолодих людей — це насамперед страх: не вийде, не вдасться, минулий раз був останній, і на ганьбу треба героїчно заплющити очі, віджартуватися, мовляв, пусте, буває, розуміючи, що насправді вже нічого й ніколи не буде… Я досі про це не замислювалась, але в нього, у Сергія, напевно, все саме так і є, і всі його думки зараз не про мене, а насамперед про це, про свою імовірну зрадницьку слабкість, — а тому немає жоднісінького сенсу. І все одно — нічого доречнішого і прекраснішого, бажанішого і правильнішого не існує. Люди влаштовані не найлогічнішим чином, і, хоч як це парадоксально, лише з набору примітивних рухів, позбавлених сенсу тим віком, коли в них уже не можуть народитися діти, зате обтяжених цілим букетом комплексів і страхів — лише з них проростає істинне, повне аж через край, досконале, немов вірші, щастя.

Не бійся. В зупиненому часі невдачі бути не може, адже її в будь-якому разі зумовлено скороминущим, таким, що не збіглося, зазбоїло — а ми з тобою поза і над цим. І ми могли би перебувати на вершині, на піку, на найвищому небі розділеної насолоди — скільки завгодно, без злодійкуватого підрахунку митей і страху передчасно звалитися вниз. Я знаю. Я все тепер знаю, коханий мій.

— Вірусику… Збожеволіти, яка ж ти в мене…

— Я люблю тебе, Сергійку.

— Ти диво. Знаєш, що, — потягнувся величезним тілом, відліпився, сів. — Тут намалювалась одна зустріч, от чорт, не можу скасувати. Та я лише туди-назад. А ти мене дочекайся…

Усе це пролунало так кумедно і безглуздо, що Віра всміхнулася. Він міряв номер сягнистими кроками, збираючи деталі одягу, його фіалкові сімейні труси в дрібну квіточку, виявляється, висіли, як прапор, на згині японської ширми, а я й не бачила, смішно. Кректав і щось буркотів, одягаючись, і таки справді дуже-дуже не хотів нікуди йти. Нічого, я дочекаюся, мені все одно: якщо час стоїть, то в ньому не буває ніяких термінів. Сергій знайшов свою дизайнерську краватку, схожу тепер на викинуту на берег і безнадійно дохлу рибу, покрутив безпорадно в руках і запхнув до кишені. Нічим не можу зарадити, любий, ніколи я не вчилася зав'язувати чоловічі краватки. Зате для мене

всі ці дурнички не мають жоднісінького значення. Повертайся швидше, сказала б я, коли б така фраза мала бодай якийсь сенс.

— Не сумуй, Вірусику. Я швидко.

Він просто не хотів іти, звідси кричуща недбалість у словах, контрафактна неточність. Віра всміхнулася знову.

Зачинилися двері, простукотіли, стихаючи, кроки. Мабуть, можна було ще побачити його з вікна — як перетинає вузьку вуличку, ранкову, заповнену людьми; ні. З часом треба обережніше, це я вже зрозуміла. Так, він стоїть; але стоїть, наче породистий кінь у стійлі, перебираючи копитами, готовий щомиті порвати припону і понести, скориставшись будь-якою лазівкою чи недоглядом. Але цього не буде. Я збережу свій час незмінним, хай і в тісних межах готельного номера: свій, локальний час доводиться обмежувати невеличким простором, тому що у світі занадто багато людей, готових зазіхнути на нього, внести свої власні, катастрофічні для нас корективи. Не дозволю. Збережу. Дочекаюся.

Вона зібрала на візок рештки спустошеного сніданку і виставила його в коридор, ледь відчинивши двері ощадливим рухом, боячись випадкової зустрічі, контакту, витікання.

Потім згадала — звідкись із кіно, ніколи я досі не жила в готелях із гордою кількістю зірок, — що номери кожного дня прибирають покоївки, слід якось запобігти ймовірному вторгненню… Знову обережно визирнула назовні й почепила на ручку дверей опереткову картонку з написом «не турбувати» англійською мовою, дивно, що не японською. Щільно і тихо, намагаючись не стукнути, причинила двері. Я і мій час.

Сіла на краєчок фотеля, роззирнулася навсібіч, оглядаючи свої володіння, свій особистий простір. Кругле ліжко — мов острів, безлюдний, лише наш, годі повірити, що до нас на ньому спали і любили одне одного інші люди… і не варто, минулого більше немає, його скасовано, як і будь-який інший час. А ліжко слід застелити, смішно, я ніколи не мала справи з круглими простирадлами і покривалами — чи вони, навпаки, квадратні?.. словом, треба. І застелити ліжко, і поправити ширму та фіранки, і витерти невидимий порох із мушель, і взагалі.

Ніколи вона, Віра, не надавала ваги чистоті в ужитковому, вульгарному сенсі, просто-таки не помічаючи невловного і безперервного процесу руйнування світоустрою у його хатній іпостасі, цій невідворотній, безупинній катастрофі, що так засмучувала маму. Так, мама намагалася привчити і залучити її до своєї війни — в дитинстві; але вже в юнацькі роки облишила, махнула рукою, усвідомивши, наскільки її дочка далека від усього цього. Коли приходять вірші, ти впритул не бачиш ні

розстеленого ліжка, ні пилу на книжках: просто налаштовано інакшу оптику, діють інакші механізми світобудови, хворобливо тонкі, здатні зупинитися від непевного слова за вікном, але абсолютно нечутливі до безладу та немитого посуду.

Коли мами не стало, Віра перші тижні прожила за інерцією серед руйнації світу, відкидаючи зібгану ковдру, щоб знову лягти в ліжко, і споліскуючи чашку з птахом, перш ніж знову налити собі жасминового чаю. Потім заскочила Машенька, жахнулася, кинулася допомагати. І стало соромно, і потроху, гнучи себе мало не до зламу, Віра привчилася до безглуздої щоденної війни, навела різкість на декілька больових бойових точок: постіль, кухонна раковина, спинка стільця, куди не варто чіпляти весь одяг, швидко захаращуваний невідь чим письмовий стіл, піраміда з книжок біля ліжка, килимок при дверях, смітник. Як і завше, не бачачи в цьому ні найменшого сенсу.

Але тут, в особистому просторі готельного номера, сенс виник і проступив мимоволі, сам собою, корячись новим фізичним законам. Саморуйнування фанатично дотримуваної кимось стараннями чистоти — вияв часу, демонстративний, немов брязкання зброєю. Якщо часу вже немає, то ладу (в усьому спектрі значень цього місткого слова) не загрожує нічого. І я, звісно, застелю ліжко, посуну ширму на місце і пальцями підніму з підлоги кілька впущених зернинок рису: щоб утвердити, зміцнити, констатувати нашу перемогу над ним.

І Сергієві буде приємно, коли він повернеться.

У бездоганній чистоті, в абсолютному порядку — ні додати, ні поворухнути, ні пересунути — Віра зупинилася посеред номера, в геометричному центрі особистого простору, доведеного до досконалості. Залишалося тільки чекати.

Чекання. Скільки себе пам’ятаю, це завжди був вимушений, перехідний стан, вихоплений з життя якимись зовнішніми причинами, — і цю лакуну конче було чимось прикрити, залатати, не дозволяючи болюче розірватися своєму часу. Зазвичай, чекаючи на когось або щось — автобус, початок поетичного вечора, зубного лікаря, — я читала книжку. Читання — унікальна річ, воно, як рідина, заповнює собою будь-яку форму, провал, розрив: до міліметра, до півсекунди. Читання закінчується, і ти згортаєш книжку, залишивши між сторінок ситуативну закладку: аркуш зі скеруванням, обгортку від цукерки чи квиток, трохи досадуючи, що не вдалося дочитати до кінця розділу. Але це пусте, я завжди могла ввійти в книжкову реальність із будь-якого місця і моменту, без жодного дискомфорту, вдячно занурюючись знову в рідне середовище, повертаючись додому.

На полиці, підтримуваній обабіч крученими мушлями, стояли дві товсті книжки невеликого формату, зі спільною картинкою — гілочка сакури і птах — на двох корінцях. Літери, стилізовані під ієрогліфи. Хоку і танка.

Японську поезію можна читати нескінченно. Обертаючи, мов кристал, милуючись новими й новими гранями зі спалахами світла, проявляючи дедалі глибші смисли. Віра завжди любила хоку, любила по-справжньому, водночас хворобливо сумніваючись: а що як — неправда, самоомана, облуда задля модного тренду, як, скажімо, у Скуркіса, як у дуже і дуже багатьох?! Але мода на хоку зійшла на пси, виродившись насамкінець в абсурдистські комп'ютерні компіляції, а любов залишилася. І можна було спокійно видихнути, і далі собі розгортати навмання улюблений томик, смакуючи жасминовий чай із чашки з птахом…

Не вдавалося. Мабуть, річ була в перекладі — місцевою, начебто і зрозумілою, але все-таки чужою мовою, Віра вловлювала зміст, але не могла оцінити, хороший переклад чи ні, і ця безпорадність бентежила, примушуючи перебирати ногами в невагомості, без точки опертя і чіткої організації простору, що необхідна поза часом. Три рядки, правильна кількість складів, буденні слова та однопланові метафори — і жодного очуднення. Я не бачу, не зчитую, не можу вловити?.. чи?..

Згорнула книжку. Сергій правду каже: література заступає життя, заповнює собою порожнечу, а якщо порожнечі немає, вона просто втрачає сенс, витісняється з простору чимось матеріальнішим і справдешнішим. І поезія, зрештою, теж. Але ж насправді, було б геть смішно і по-дурному, чекаючи, поки він повернеться, сидіти і складати вірші.

З-за вікна, що його й далі прикривали жалюзі, вже не пробивалося проміння, а долинав розмірений стукіт, уже давно, а точніше, завжди, себто не починався якоїсь конкретної миті, а просто був, начебто так і треба. Віра підійшла, постояла перед глухим вікном і ризикнула відхилити одну горизонтальну пластинку.

Побачила табунець прозорих крапель, що обсіли скло, одна з них повільно повзла донизу. Дощ. Вічна, позачасова категорія для цього міста, отже, все правильно. Місто вбудувалось у мій час, пристало на правила, що я їх запропонувала. Тепер я можу просто стояти і дивитися на дощ. Безкінечно. Позачасово.

Вона бачила навпроти трикутну розв'язку, неможливу у звичному, квадратно-гніздовому місті, і вилискувала під дощем зелена башточка з маленьким, немов загубленим у часі дзвоном, і підгортав ніжки та крила силует янголятка під карнизом, ледь

видимий за суцільною завісою крапель. А внизу пнулася лаковими бульбашками бруківка і пропливали зрідка куполи парасоль, зовсім не схожі на людей.

Аж ось задзвенів телефон.

Вірі телефонували вкрай рідко, і тому кожен дзвінок був подією — подарунком чи випробуванням, байдуже, — і якщо раптом не встигала відповісти чи доводилося з об'єктивних причин скинути виклик, вона неодмінно передзвонювала: сама лише думка про те, щоб його проігнорувати, здавалася блюзнірською. Опустила смужку жалюзі, обернулася.

Телефон дзвонив із передпокою, від самого кордону особистого простору, куди не хотілося зайвий раз підходити — щоб не засмоктало, не викинуло назовні відцентровою силою. Але переливи не вщухали, і Віра квапливо перетнула номер, стукнувшись коліном об м'який, на щастя, обідок круглого ліжка, зірвала з вішака сумочку, встромила руку всередину, намацала… встигла.

— Алло?

— Дякувати Богові, Віронько, — пискнув вдалечині голосок Машеньки. — Бо ми вже почали хвилюватися. Як доїхала?

Неправильне запитання; але Машенька не стала чекати відповіді, защебетала далі:

— Я телефоную зі шкурним інтересом. Ми з Красоткіним, як завжди, з корабля на бал. Четвертого читаємо в «Арт-борделі», ну ти знаєш. І я серйозно переживаю, що ніхто не прийде, у народу відходняк. Наш спільний друг Скуркіс, наприклад, після фестивалів по два тижні не просихає… Але ж ти — це зовсім інше, Вірунчику, ти ж п'єш лише чай. Прийдеш?

— Четвертого? — перепитала Віра.

Запитати б у неї, який сьогодні день. Там, у них, у чужому, що плине рівно і невпинно, часі. Отак просто, не викликаючи підозр, узяти й запитати: а яке в нас сьогодні, перше чи друге, понеділок чи вівторок? — буває ж, люди часто плутають дні…

— Ми на тебе чекаємо, — сказала Машенька. — Початок о дев'ятнадцятій тридцять. Має бути дуже милий камерний вечір, у «Борделі» вміють. Красоткін переказує тобі вітання і всілякі ніжності, навіть не повторюватиму… Сам скажеш Вірочці, коли побачитеся! — це вже поза слухавку, чоловікові; якщо, звісно, не маневр, не воєнні хитрощі, що до них Машенька завжди була підсвідомо схильна — на відміну від неї, Віри, яку так спантеличувала найневинніша брехня, що набагато простіше було промовчати.

Як вони попрощалися, закінчили розмову, пройшло повз, вивітрилося, вислизнуло зі сприйняття і часу. Вона так і стояла

посеред номера з мобільником у руках. Покласти на місце, а ще краще сховати якнайдалі, вимкнути… але якщо раптом зателефонує Сергій?..

З мобільними телефонами Віра мала складні стосунки. Спершу, коли тільки з'явилися, вони здавались характерною ознакою цілком інакшої породи людей, ворожої і чужої, що з нею доводилось якось уживатись у спільному просторі та часі. Потім стали просто дуже дорогою, недоступною і непотрібною іграшкою. Але поступово подешевшали, заполонили все навколо і зробилися необхідними — ніби люди раптом розучилися завчасно планувати зустрічі, чітко домовлятися, так, щоб не виникало потреби щось уточнювати, чи відкладати на потім не найважливіші новини… Берштейн, біолог за освітою, вибудував цілу теорію про те, що мобільний зв'язок — спосіб організації людської зграї, знакова система всередині локального біосоціуму, щось на зразок особливих частот собачого гавкоту, призначених для своїх. Мабуть, проблема в тому, що своїх у мене ніколи не було. Лише мама; ми з нею і під'єдналися тоді вдвох до одного оператора, точніше, нас намовила симпатична дівчина, яка роздавала акційні стартові пакети в метро. І мама потім телефонувала щопівгодини: ти скоро? — Так, звісно, вже під'їжджаю до такої-то станції, не хвилюйся, ще хвилин п'ятнадцять-двадцять…

На мобілці, до речі, є годинник. І виставлено дату — можна глянути.

У віконечку маленького монітора світилися фантастичні цифри — 54:91. Знову полетіли налаштування. Віра жодного разу не змінила трубки відтоді, як у неї вкрали попередню, найпершу і таку зручну, що нею користувалась би й досі… якого року це було?

За вікном завис перлисто-сірий напівморок, і рухалися парасолі, немов фішки у незрозумілій грі, вони переміщалися незбагненними ривками, ніби ними й справді хтось ходив: здається, синій купол щойно був на розі — та ось він уже перетнув обидві вулички і ховається в арці навпроти. Чужий світ, чужий час, і я не маю до нього жоднісінького стосунку. Але ж Сергій таки має?.. він же зараз десь там, під дощем чи, швидше за все, в одній з незчисленних кав'ярень, із кимось домовляється, зустрічається, телефонує комусь, прилаштовуючись до чиєїсь зграї з її сигнальною системою, поєднуючись до хвилі загального, компромісного часу…

Він не повернеться.

Віра збагнула це несподівано і враз, наче раптово відкрила доступ до інформації, призначеної для неї від початку, що її ніхто

й не думав приховувати, який сенс, це ж так просто, лежить собі на поверхні, підсміюючись над моєю сліпотою. Він не зможе сюди повернутися, навіть якби й хотів, — бо час не має зворотного ходу. Щойно вийшовши звідси, заново відпустивши завмерлий таймер, поступово розганяючись до звичного, спільного для всіх темпу, він відрізав собі всі шляхи назад. Ми можемо взяти і зупинити час, якщо ми щасливі. Але відмотати у зворотному напрямку, повернутися в той час, де залишилося його щастя, не здатен ніхто.

Вона стояла, приголомшена цим несподіваним знанням, і вже нічого не можна було вдіяти, пізно намагатися змінити.

Я не повинна була його відпускати. Вчепитися обіруч, повиснути на шиї: не йди!!! Я не можу тут сама, мені страшно без тебе, це неправильно, неможливо, не треба, там же дощ, а ти без парасольки!.. Умовляти, плакати, кричати — і не дозволити йому піти.

Або навпаки, ув'язатися за ним, тинятися слідом повсюди, хоч куди б він ішов, поступово перетворюючись із коханої жінки на тягар, непорозуміння, хвіст, який він урешті-решт відкинув би, мов ящірка, нехай з кров'ю і болем, але назавжди — і відчув би полегшення.

Цього, дякувати Богові, не буде.

Не буде більше нічого.

Лише тісний готельний номер у японському стилі, що в нього не поткнеться жодна покоївка, навіть якщо прибрати картонку з дверей. І взагалі ніхто не зазирне, не постукається, не принесе обіду і не поцікавиться оплатою — бо все це може статися лише в майбутньому, а мій час стоїть, і ніякого майбутнього не буде, даруйте за тавтологію. Час стоїть уже не тому, що я щаслива у своєму безглуздому очікуванні, а просто через те, що я не маю сили зрушити з мертвої точки весь світ, навіть коли це мій власний світ, внутрішній, окремішній. Тому що він досконалий у своїй несправедливості, логічній, як і все моє життя.

Тарабанив дощ за вікном, окреслюючи герметичність простору, нерухомість часу — що вони все-таки обдурили мене, закономірно, неуникненно.

Інакше й не могло статися, мене завжди кидали — навіть не так, це занадто сильне слово, що передбачає експресію і вибух пристрастей; а мене просто залишали збоку, знехтувавши, навіть і не зауваживши до пуття. Так було і так буде, якщо знову рушити на межі сил за течією часу — то чи не простіше отак і залишитися в цьому стані, такому звичному і природному, що зріднився зі мною, як маленька, ні для кого не видима — і Сергій теж її не помітив — плямка під грудьми… чи як мої нікому, кажучи по

правді, не потрібні вірші?

Тут принаймні красиво. Японська ширма, жалюзі з ієрогліфами і кругле ліжко. І нескінченний дощ за вікном.

У зупиненому часі, щоправда, нічого не відбувається, але я до цього звикла. Якісь події так чи так прорвуться ззовні: наприклад, зателефонує Машенька, цікава, чому я не прийшла на вечір, і запросить куди-небудь іще. Можуть намалюватися дівчатка з ідеями щодо спонсора для збірки, порадяться і врешті-решт якось упораються самостійно. Чи Берштейн покличе до антології, і я, звісно ж, погоджусь, а більше нічого й не треба. Ніхто і не помітить моєї відсутності у загальному просторі, в річищі спільного для всіх часу.

А от нових віршів уже не буде. Вони могли би прорости згодом, без поспіху, крізь тонку плівку загоюваної рани, болю, який вщухає. Із тужливої вдячності за те, що не збулося, і відчайдушної надії на повернення. Але на це потрібен час, саме той, що зцілює, милосердний. Час.

Вона стояла, притулившись чолом до холодної шибки, і краплини, що котилися по той бік, здавалися її власними слізьми; і тут брехня, бо насправді не було ніяких сліз, лише втома і каламутний шум у голові, не варто було все-таки пити зранку рислінг… Відліпилася від вікна і, ступивши кілька дрібненьких кроків, сіла на краєчок ліжка. Але й сидіти було важко, майже нестерпно, і Віра лягла долілиць, мнучи ретельно розправлене по обводу покривало. Отак, і заплющити очі — у зупиненому часі, що його вже не підтримує, не розпирає зсередини щастя, стають важкими, ба навіть цілком неможливими будь-які рухи. Оце б іще вкритися з головою, але для цього треба спершу підвестися, відгорнути край покривала… ні. Не зараз. Ніколи, якщо вже я заговорила самими лише забороненими словами.

Ліжко зберігало Сергіїв запах. Пусте. Вже майже все одно. Він увійшов, і завмер біля дверей, побачивши, що вона спить, і повісив на ширму мокрий піджак, і роздягнувся, зворушливо намагаючись робити все якнайтихіше. І було так весело спостерігати за ним через напівстулені вії — як він стоїть, як дивиться, як обережно, повільно згинаючи коліна, сідає поруч, щоб не струснути все ліжко своїм величезним тілом. Сергійку, щастя моє, ну звісно ж, ти повернувся. А я ще й сумнівалася, смішна дурепа. Хоч би де ти був, у нас із тобою — єдиний, спільний час…

Вона здригнулася всім тілом, як це часто буває у неглибокому сні, й широко розплющила очі, прокинувшись від власного руху. А може, від чогось іншого? — скажімо, несподіваного різкого звуку?..

Подвійне електронне скреготання повторилося знову. Есемеска.

Віра не пам'ятала, де поклала мобільник, і довелося підводитися, рухаючись, як у каламутній воді, долаючи слабкість, важкість і головний біль, ніколи не могла безкарно заснути вдень, щоб не занапастити його до решти; атож, зараз принаймні це не має значення, і слава Богу. Ага, он він. На поличці поряд із мушлями і японською поезією. «Затримуюся. Не сиди в готелі, погуляй. СП».

Спілка Письменників — перша асоціація, що спала на Думку.

Смішні ініціали.

> — Про це не варто казати, але я звик жити так, наче мені все можна. Про читача я не дбаю. Взагалі. Я знаю, що таке голлівудська триактна структура, як нагнітати напругу, утримувати інтригу, словом, замакітрювати читачеві мізки, надійно чіпляти його на гачок. Але якщо мені треба, щоб на двадцятьох сторінках тексту нічого не відбувалося, то я так і зроблю. Припустімо, ви не зможете їх подужати — нехай. Я ніколи не боявся, що мене не зрозуміють. Я звик жити так, наче взагалі нічого не боюсь.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

Вона дивиться. Не заплющує очей.

Входжу в неї з розгону, на видиху, вгвинчуюся, закріплююся, встигаю! — і лише зараз розумію, як боявся не встигнути. Тепер уже байдуже; але «тепер» вислизає, миттєво перетворюється на «давно», і я довбаю, мов поршень, як машина, молочу на шаленій швидкості; наздогнати, підгребти, не дати втекти! — а вона дивиться своїми очиськами і всміхається, і розкривається вся, запрошує, бере з собою. Щось глухо стугонить у голові, і вибухає у грудях, і щемить у яйцях, я вже й сам не знаю, чи її це час, а чи моя швидкість, я мушу бути швидший, мушу вести її за собою, я — її, а не… Вона вся така м'яка, здатлива, вона наче й не рухається взагалі. І дивиться.

Спалахую, спустошуюся, падаю, валюся на неї, не намагаючись притримати своїх сто десять на ліктях, мені все одно, нехай її розчавить, розплющить, нехай! — разом з її красивими, повними зверхності, очиськами. Слухаю шурхіт піску у вухах. Відкочуюся вбік.

Усе життя мріяв виграти шпитальну дівку.

Вона лежить гола і мокра, розкинувши руки, ноги і цицьки — і нарешті напівзаплющивши очі. Всміхається блаженно. Я так і не перевернув її догори тією-таки видатною дупою; прикро, чорт. Наступного разу?..

— Мені на чергування, — каже вона, не розплющуючи очей.

Схаменувшись, охоплюю її зап'ясток. Стискаю не дуже сильно:

— Пофіг. Лежи.

Вона лінькувато потягується. Я ніяк не можу зрозуміти, в якому вона зараз часі. І в якому часі я сам. На думку спадає, що різниця між спецохоронцем та шпитальною дівкою не набагато більша, ніж у ліквідатора та столової, а може й узагалі аналогічна.

І не знати, чого я сіпався. Не вперше.

Вона простягає до мене вільну руку і легенько гладить:

— Великий.

Дівки вважають, що жоден чоловік не може таке спокійно чути. Дурепи. Нато в мене колись була заробила за це; наче я й сам не знаю, що великий.

— Ти ліквідатор, Блискавко, — каже вона ствердно, і краще б не казала.

— Я спецохоронець.

— У сірому?

Вона зводиться на лікті, бере трьома пальцями за комір мій скинутий комбінезон — стукнувши, відкочується кудись ліквід — і остаточно розплющує очі.

Сідаю і забираю в неї свою форму. Відвернувшись, починаю вбиратися. Я люблю свою роботу, а знаки розрізнення мені незабаром видадуть інші. Не її собаче діло.

— Я помітила, що ти в спецохоронному часі, — каже вона у мене за спиною. — Інакше ми й не зустрілися б, хіба що…

Коротко реготнула, і я готовий її за це вбити. Не встаю і не припечатую лише тому, що заїло блискавку. Через такий збіг слів самому стає смішно.

— Ненавиджу шпиталі.

— Усі ненавидять.

— Як ти опинилася серед шпитальних дівок?

Поставивши запитання, згадую, що забув запитати її ім'я. Але це не так цікаво.

— У дім-садку підбирала хворих кошенят.

— Навіщо?

— Подобалося, як вони муркочуть під рукою.

— Що тобі ще подобається?

Вона теж підводиться, потягується і нахиляється по своє

зелене шмаття, випнувши сраку; я спромагаюся лише ляснути по ній з розмаху, та й то виходить змазано і косо, тому що я боюся не встигнути.

— Спати з комуналами?

— Чому з комуналами? — озивається вона невиразно, нишпорячи десь унизу.

— Тобі ж подобається бути швидшою.

— І згори люблю.

Пхекаю:

— Наступного разу.

Вона вже вдягнена, а я і не помітив, не допильнував; але голос звучить звично, на людській частоті, наче б вона зволила ненадовго сповільнитися для мене, зумисне для коротенької відповіді — і це ще прикріше.

— Неодмінно.

Жодного наступного разу не буде, ми обоє це знаємо, бодай щось відбувається в нас одночасно, у спільному ритмі, в унісон. Трахай столових дівок, Блискавко. А ще краще — комуналок. Вночі. Вона сідає на краєчок ліжка. Слизького і зеленого дім-шпитального ліжка, де ми хтозна-як поміщалися вдвох; а було б кумедно гепнутися звідси саме в отой момент. Що ж, це тобі не дім-трах. Це призначене цілком для іншого її робоче місце.

— А знаєш, Блискавко, на задвірках у кожної людини свій час, — раптом задумливо каже вона. — У кожної. І можна ним керувати. Прискорюватися, сповільнюватися, синхронізуватися… якщо бажаєш. А якщо ні — так і залишаєшся у своєму. І це нормально. Ніхто не лізе в чужий час.

Найбільше це скидається на підставу, провокацію. Напружуюся, вже готовий почути від неї: «плебс-квартал».

Вона озирається через плече і дивиться. І нема нічого особливого в її очиськах. Просто великі, світлі, вибалушені, мов у риби.

— Про задвірки розповідають багато різної фігні, — огризаюся я.

— А ти б хотів?

— Що?

— Свій час.

Це вже відверта підстава, тому слід просто підводитись і забиратися. Але я все-таки відповідаю:

— У мене є. Мій. Робочий. Час.

І додаю геть уже зайве:

— Не дивно, що вони всі лізуть до нас сюди, зі своїх задвірків.

Піднімаю ліквід. Припасовую на поясі, натикаюся пальцями

на прямокутний горбик мобільника. Цікаво, чи видають їх шпитальним дівкам; певно що так, у них же трапляються термінові виклики…

Дістаю не для того, щоб покрасуватися перед нею або щось довести. Просто дістаю.

І бачу пропущений дзвінок.

Усе летить під три чорти, все втрачає сенс. Шпитальна дівка, що я навіть імені її так і не взнав, а дупи як слід не помацав, випаровується, наче її ніколи й не існувало. Вони телефонували, а я не відповів. Мене не було на посту, на своєму місці, у своєму часі. А може, я вже завалив завдання. І не знати, чи мене тепер залишать бодай ліквідатором.

Я дивлюся в екран, він і далі світиться, ніяк не погасне, немов завис у часі разом зі мною, вже не спецохоронцем, не ліквідатором, ніким. Здається, я чув колись (від Грома?), що в мобілах існує функція зворотного виклику, що я можу зателефонувати. Сам. Їм. І що їм скажу — що я трахався в дім-шпиталі й тому забив на них, на спецзавдання, на віп-гостя, поклав з прибором?!

Мій час стоїть. Ніколи досі зі мною такого не було, навіть тоді, коли мене відрахували і послали до комуналів, навіть якщо раптом прокинутися вдосвіта і потім не могти заснути… Я пригадав, я звідкись завжди знав, на яку кнопку слід натиснути. Стирчу посеред приміщення і дурнувато витріщаюся на мобілу, що світиться в руці.

Вона дзвонить сама.

Я не знаю, що означає для мене цей дзвінок, щастя і страх замикають одне одного, немов оголені дроти в долоні, і за миттєвим спалахом настає порожнеча. Мені вже байдуже, і я відповідаю, як завжди:

— Блискавка. Слухаю.

— Блискавко, за нашими даними ви відстаєте від об’єкта. Прискорити?

— Що?

Звучить дурнувато. А що вдієш, коли я таки справді кінчений бевзь.

— Ваш робочий час.

— Прискорити.

Насправді я перепитав, тому що знову не зрозумів. Але язик не відтворює нічого, що б нагадувало запитання. Він навіть ворушиться через силу, а губи взагалі не розтуляються.

— Прискорюємо. Блискавко, швидше! Координати…

Координат я вже не чую. Вони записуються просто в мозок, до того ж у спинний, відразу руховою, м’язовою програмою — і я

лечу. Лечу, зірвавшись із мертвої точки, прискорюючись на ходу, і це не порівняти ні з чим іншим; коли я намагаюся поставити поряд нещодавнє вовтузіння на ліжку зі шпитальною дівкою, я заходжуся божевільним реготом, і якісь сонні зелені гусені розповзаються в різні боки, почувши цей, можу собі уявити з поправкою на частоту, звук. А були ж прудкіші за мене, шпитальні шльондри.

Брама дім-шпиталю роз'їжджається на боки, повільно, повільно! — копаю ногою в ліквідаторському кованому черевику, і браму зіжмакує, немов папір, сплющує, корчить, пофіг, я вже далеко. Я лечу. Мені вибачили, мені дали шанс. Я не підведу.

Раптом згадую, що так і не прочитав як слід його досьє. І ще гірше: здається, так і забув там, під зеленим ліжком, поміченим моєю спермою. Та ні, звісно ж, воно тут, у чохлі від ліквіда; але в дупу ці довбані папірці. Я впізнаю його, перетворюся на його тінь, він і кроку без мене не ступить — і вклепається у Світ-комуну, і залишиться назавжди, бо вони всі залишаються. А що там робити, як там узагалі жити, на їхніх задвірках, де в кожного — як вона сказала? — свій окремий час?.. Та ну, такого не буває. Тут якась підстава, каверза. Інакше вони б і не потикались.

Вона ще казала, що на задвірках кожен прискорюється і сповільнюється за власним бажанням. Аякже, хотів би я поглянути на того психа, який добровільно сповільниться; охочих злягатися столових або шпитальних дівок до уваги не беремо. Власне, сповільнитись і не складно. А от прискоритися… прискоритися ще?!..

Встигаю подумати, як би це було круто. І бачу його.

Немає нічого легшого, ніж визначити гостя. У кого ще в комунальному часі може бути мобільник? Зупиняюся, щоб прочитати його бейджик; не знаю, що кажуть гостям, чіпляючи на них бейджики, либонь, торочать щось про інтеграцію і розкіш людського спілкування, — але робиться це, звісно ж, для нас, ліквідаторів. Сун, точно, дідько лисий, як же мені пощастило. Іґар Сун.

Він тримає мобільник біля скроні, трохи вище, ніж слід, адже на задвірках ніяких мобільників, ясна річ, немає. Намагаюся второпати, чи він говорить: губи напіврозтулені, але начебто не ворушаться, я мушу чортзна-скільки витріщатись на нього, щоб переконатися в цьому. Вперше мій час починає дратувати; точніше, дратує комунальний, що в ньому живе він, уповільнений так, що це вже навіть і не смішно, а майже ніяк. Приблизно так само ми в дім-садку дивилися на захід сонця, воно двоїлося перед очима і, ясний перець, рухалося — але якось повз наші погляди, просто певної миті опинялося наполовину за обрієм, потім

залишалася вузька малиново-руда шапка, а тоді ховалося зовсім. Неможливо працювати в такому хронорозсипі, слід сповільнитися, якщо я вже знайшов і наздогнав його, — але сама лише думка про це нестерпна.

Він стуляє рота. Мобільник ще біля скроні, але, мабуть, усе-таки мовчить, це він, віп, сам намагається комусь додзвонитися, але марно. У нього причмелений погляд, очі ледь закотилися.

Я кліпаю, роззираюся і бачу несамовито сповільнений комунальний світ, тьху ти, Світ-комуну, найпрекрасніший зі світів, я не повинен забути. З-за рогу виходить і ніяк не може вийти зграя недоростків, якщо вони раптом надумають до нього причепитися, мені вистачить одного недбалого руху в їхній бік. Зводжу погляд — аж раптом докумекую, блін, кумекати швидше треба! — звідки він вийшов. Там саме повільно-повільно відчиняються двері, випускаючи… атож, будемо сподіватися, все-таки дівку. Це ж дім-трах.

У неї тоненькі білі пальці, що вчепилися в ручку дверей, і довга спідниця з діркою на подолі, і скуйовджене руде волосся, дівки чомусь ніколи не розчісуються після трахання, мабуть, щоб кожен міг зрозуміти, звідки це вони. Точно-точно, пригадав, мені розповідали там, на Базі, під час спільних теревенів після відбою: гості завжди насамперед сунуть у дім-трах. Тому що там, у них, на задвірках, дім-трахів узагалі не існує. Безгучно регочу, щоб не наполохати віпа і недоростків, які саме підповзають. Нарешті до мене доходить, клацає, стає на місця деталькими пазла: там у кожного свій час, а дім-трахів немає. Ось у чому річ. Грандіозна підстава і халепа.

І як вони, цікаво, дають собі з цим раду? Де і, головне, коли трахаються?!..

Знову дивлюся на свого віпа. Отже, Сун, так? Мої вітання, Суне.

Вона вже виповзла цілком, непомітно, немов сонце з-за обрію, вона й справді схожа на сонечко, руда, кумедна, з величезними очима і вся в розквацяній помаді. Відчуваю, як у мене встає; от чорт, вона ж ледве ворушиться в своєму комунальному часі, та ніколи б у житті в мене, Блискавки, не встав би на комунальну дівку — але ж вона нетутешня, вона вся якась інакша. Гостя, хоч і, мабуть, без віп-статусу, якщо мені не дали особливих інструкцій, вона просто при ньому, при моєму віпові. Намагаюся прочитати її бейдж, але там забагато літер, змазаних у часовому зависанні. Переводжу погляд на Суна, який уже опустив мобільник десь на рівень грудей дорогою до відстовбурченої кишені. Штани в нього, звісно, не відстовбурчуються, нема вже там чому — щонайменше на дві нескінченні комунальні години, тьху, слимак. Я його

зневажаю. Шкода, що завдяки моїм зусиллям він залишиться тут, і таки неодмінно залишиться.

Якщо весь час стовбичити на одному місці, він може мене помітити — так, нечітку тінь, але все ж. Починаю рухатися туди-сюди, заодно розминаючи ноги, і камінчик, що потрапив під каблук, відскакує до стіни і пробиває в ній наскрізну дірку; а може, все-таки сповільнитися до спецохоронного? Але ж вони спостерігають за мною, вони сповільнять самі, якщо вважатимуть за потрібне, а поки що — у мене є мій і лише мій час. Найшвидший на весь Світ-комуну; мені реально рве дах щоразу, коли я про це згадую.

Тим часом вони починають розмовляти. Частота така низька, що я не чую ані звуку, не помічаю навіть, як рухаються губи; вгадую з пришелепуватої, наче гумової гримаси на її обличчі, гарна дівка лише під час розмови може мати такий вигляд. Віп, мабуть, жестикулює, рухаючи руками, немов пливе в густому киселі на нічогенькій такій глибині. Вирішують, куди їм тепер?..

Мені розповідали, що перед гостями після дім-траху завжди постає саме ця проблема.

Поки вони закінчать розмову, я встигну скочити в дім-шпиталь і позлягатися зі шпитальною сракою в усіх позах, нікуди вона тепер не дінеться, не шусне в своєму робочому часі з робочого-таки ліжка. Встигну ліквідувати всі чисто конфлікти в гостьовій зоні та околицях, а краще скрутити і порозпихати по дім-шпиталях усіх до одного зустрічних недоростків і дорослих бевзів. Устигну нагнути кожну столову дівку в зоні, щоб вони краще доперли, як належить працювати з гостями. Що у нас іще, доми-шмаття?.. Атож, віпову дівку однозначно варто перевдягти, лазить у своєму задвірковому лахмітті, а класна ж дівка. У неї вже інакший вираз обличчя, зморщений носик і підняті брови, смішнюча, і ще вона так стала, що між ґудзиків на кофтинці визирає цицька, майже вся.

Уявляю собі її, руду, без усього. На поземному польоті мого часу я міг би роздягнути її догола так, що вона і не второпала б, як це сталося.

Але я нічого такого не роблю. Просто очікую, профілактично переминаючись на місці і вряди-годи розмазуючи двома пальцями джмеля чи муху, поки вони закінчать і дійдуть якоїсь згоди. Ось тоді, через цілу вічність п'яти, чи скільки їм там знадобиться, комунальних хвилин, що-небудь собі вирішу і я.

Лиш одне я знаю напевно: я не сповільнюся. На жодну мить — поки це залежить від мене самого. На весь Світ-комуну просто не існує нічого, що могло б переконати мене, переважити, видатися — бодай на секунду, на мою секунду! — важливішим і

крутішим. Кажеш, на задвірках його, типу, кожен має, і буцімто вони самі, добровільно сповільнюються аж донесхочу?.. не свисти, чуєш, та пішла ти зі своєю сракою. Навіть на задвірках не може бути таких надолобнів, які б не розуміли — як це воно.

Свій час.

> — Треш — це завжди гра. Хтозна, можливо, юні фікрайтери тешуть таке цілком серйозно, але фахівці завжди саме граються в треш. Гра на гроші чи заради самої гри, по-різному. Найгірше, коли ви надибуєте треш там, де найменше на це сподівалися: скажімо, у мене. Адже ясно, що я не гратиму просто так, що тут якийсь підступ, дуля в кишені. Дуже імовірно. Однак не скажу.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

— Завжди, — мовив Бомж, і в його відповіді була легка відраза до неправильного слова, вимушеного, спровокованого неадекватним запитанням, за яке Андрієві вмить стало соромно. І це внутрішнє «вмить» знову різонуло, примусило прикусити язика. Все одно неможливо сформулювати жодного запитання. Опиралася сама граматика, мова з її дієсловами і прислівниками. Можливо, я звикну… коли-небудь. Чорт!..

— А ви, я бачу, недавно, — Бомж кривився, наче в нього боліли зуби. — Ви ще пам’ятаєте, як воно… раніше.

— Пам’ятаю, — невпевнено мовив Андрій.

Вони йшли вулицею, вщерть наповненою часами. Його супутник ступав упевнено і рівно, розмахував руками, не переймаючись кількістю предметів і тіл, через які пролягала їхня траєкторія, а він, Андрій, раз по раз уповільнював ходу, відставав на два-три кроки і квапливо наздоганяв, орієнтуючись на сивий хвіст, що ритмічно здригався поверх шарфа, на ледве помітну, але все-таки єдину справжню тінь. Добре, що ми йдемо звідти. Від покрученої петлями арматури, розплавленого скла, розірваних і обвуглених тіл. Нічого не вдіяти чи навіть збагнути, а тому немає сенсу.

От лише ніяк не вдавалося збити фокус. Зусібіч, і під ногами теж, він бачив трупи, трупи: зарубані і застрелені, опухлі з голоду і розбиті об брук, у катафалках і посеред вулиці, вдягнені і голі, скривавлені і напіврозкладені, дитячі та жіночі — повсюди. Трупів було набагато більше, ніж живих людей. І руїн, уламків, згромадженого каміння — більше, ніж охайних будівель, що раз по раз підіймалися з руїн, дбайливо відреставрованих, але все-

таки змінених, а тому двоїстих, троїстих, миготливих, пливких…

Зачепився поглядом, немов за рятівний уламок у нуртині кораблетрощі, за постать Бомжа: з ним принаймні можна розмовляти, він справжній, він реальніший за них усіх. На запитання, як його звуть, зморщився настільки гидливо, що Андрій не наважився запитати ще раз, доводилось так і називати його подумки Бомжем, на прізвисько, несправжнім словом, що пішло від абревіатури; у позачассі в мене і так суцільний конфлікт із головним моїм знаряддям, з мовою, зі словами. Коричнева кофтина, зелений пасок, берет — одяг зношений аж так, що вже майже не маркує час; але все-таки не середньовіччя і навіть не позаминуле століття, минуле максимум; чи сучасник? Це було важливо, ірраціонально важливо.

— А хіба ви не пам'ятаєте? В якому часі… до того, як?..

— А на хріна мені?

— Ну, в людей зазвичай виникають спогади. Навіть якщо це і не потрібно.

— Спогади — минуле. Час, — Бомж пригальмував і розвернувся, несподівано опинившись занадто близько, лицем до лиця, дихаючи назустріч щербатим ротом. — У вас просто фантомні явища, ілюзія прив'язки. Минеться.

Утер губи, сплюнувши дієслово майбутнього часу. Розвернувся, рушив. Андрій звів брови: несподівана лексика. З ним однозначно є про що поговорити. Він мусить знати, мусить допомогти.

— Куди ми йдемо?

— Нікуди. Це я для вас, вам же легше.

— Легше що?

— Звикнути. До позачасся.

— Вважаєте, я хочу звикати?

Бомж зупинився так різко, що Андрій мало не в'їхав у його раптову спину. Не озираючись, стенув плечима:

— Не наполягаю.

І сів. Просто на мертвого солдата в розстебнутій шинелі, на голову вбитої кобили, на спину дохлого собаки, на уламок розпанаханої машини, на безформний камінь з віньєткою чийогось герба… на вишукану лавочку за столиком вуличної кав'ярні. Андрій кліпнув, силкуючись теж налаштуватися, виокремити з калейдоскопа часів прийнятне, правильне, таке, щоб спокійно на нього сісти. Нашарування замерехтіли перед очима, наче пікселі на поганому моніторі, бризнули сльози, запаморочилося в голові.

— Замружтеся, — порадив Бомж.

Андрій замружився.

— От бачите. Нескладно. Лише звикнути. Якщо, звісно, передумаєте і захочете.

Примарна стільниця не приховувала ні його власних колін, ні розкиданого бруку, ні уламків скла, ні бурих плям на камінні, ні скарлючених пальців мертвої руки. Андрій просто поклав згори долоню, відчув гладеньке полірування і фактуру маленької скатертини, оперся ліктями, наліг усім тілом… Столик поступово позбувався прозорості, ставав дедалі реальніший, превалюючи над варіантами інших часів.

Бомж спостерігав за експериментами, вочевидь, схвально; під його поглядом Андрій почувався учнем на якомусь чудернацькому майстер-класі і нервово смикнувся на стільці… хотілось би думати, що на стільці… взагалі не хотілося про це думати.

— Як ви тут живете, — без запитальної інтонації і навіть без зайвого вагання стосовно неприйнятного «тут» зронив він.

— Звик.

— І не намагалися викараскатися?

— Я? На хріна?..

Андрій скоса роздивлявся його, сфокусувавши увагу в один ковзкий жмут, окремішній від решти світу. Сизе підборіддя, фіолетові капіляри на щоках, бородавка в улоговинці м'ясистої ніздрі, зморщок майже немає, натомість нездорова припухлість, пігментні плями, мішки під очима. У позачассі людина не зношується, він спився і пошарпався ще там — тоді?.. ні, мабуть, все-таки правильно «там», вищий ступінь умовності, а тому ближче до правди — у минулому житті, куди йому нема чого повертатися. Справді не пам'ятає чи не хоче казати? — байдуже, я в будь-якому разі можу вигадати для нього який завгодно бекґраунд; гарний, до речі, евфемізм до слова «минуле».

І жовті, достоту совині очі. Напевно ж, задумано їх було великими і проникливими, але багато втрачають через запухлі повіки…

— Найперше бажання — опиратися, я розумію, — мовив Бомж. — Але, повірте, із часу просто так не випадають. Якщо вже це сталося, отже, ви насправді цього потребували, навіть не усвідомлюючи. Наскільки я можу реконструювати, дивлячись на вас…

Андрій всміхнувся: аякже, це хто за ким спостерігав і хто дійшов правильніших висновків?

— …ви встановили вельми своєрідні взаємини з часом, адже так? Зі своїм власним, я кажу саме про це, часом?

Здвигнув плечима:

— Мабуть, так.

— Я теж.

Захотілося впіймати на слові: отже, все-таки пам'ятаєте, все-таки минуле, все-таки є?.. Андрій промовчав. Наліг на стільницю, соваючи і жмакаючи долонею грубе мереживо скатертини — щільне, майже справжнє.

— А тепер поміркуйте самі: якщо людина має свій час, навіщо їй постійно бути вбудованою у чийсь іще? У чужий і, погодьтеся, неодмінно абсурдно безтолковий?

— Є об'єктивні обставини. Соціальні зв'язки, наприклад, — він ликнув, сподіваючись, що непомітно, — родина.

Філ, Марія, Надя… Інка. Спалахнули перед очима так яскраво, що, здалося, співрозмовник завиграшки зможе побачити їхні силуети на сітківці. Задля швидкої самодопомоги вдався до письменницького фортелю: перемкнувся на іншу реальність, на вигадування чиєїсь чужої долі.

У нього, сивого і жовтоокого, ясна річ, не було ніякої родини. Були жінки, спершу юні, дурненькі і занадто повільні, кожна так і пнулася зупинити час, спільний для обох, він не міг з ними. Потім дорослі, самодостатні, швидкі, їх відносило від нього хтозна-куди. І нарешті, останні, так само підтоптані й опухлі, хаотичні, геть несумісні і нестерпні…

— Якби ці обставини таки справді мали значення, ви не перевищили б амплітуди.

— Якої амплітуди? — найдошкульніше і найболючіше Андрій зумисне відсунув, лишив непочутим.

— Часової, — пояснив Бомж. — Амплітуди дозволеної розсинхронізації, як я це називаю. У її межах ще можна маневрувати сюди-туди, залишаючись прив'язаним до спільного часу вашого соціуму. А якщо перевищити — вже ні.

— Цікаво, — Андрієві й справді стало цікаво, це він умів: у будь-якій ситуації вихоплювати нове і привабливе, налаштовувати себе на цікавість, на готовність вникати і переосмислювати. — Амплітуда припустимої розсинхронізації, важкувато звучить, але нічого, нехай буде. Щойно ми її порушуємо, виходимо за межі, стається енергетичний стрибок, дисбаланс, хроноконфлікт, усе вибухає і летить під три чорти…

Ніколи він не дозволяв собі продумувати сюжети нового тексту вголос, тим більше перед співрозмовником, тим більше практично незнайомим. «Ніколи», навдивовижу дурне слово. Та й що може бути нового у позачассі?

Бомж усміхнувся:

— Вибухає, аякже. Вам, письменникам, оце лише б підривати.

— Звідки ви…

— Перевищивши амплітуду, людина просто випадає з так

званого соціуму, — Бомж усміхнувся широко і щербато. — Залишається сама, наодинці з власним часом. Теж мені катастрофа.

— Ну… — Андрій пригадав відособлений хронос готельного номера з одностороннім виходом у мережу, так, начебто все сходиться, чому ж тоді? — Чому тоді… оце все?

Він зробив коловий рух, окреслюючи стіни і каміння, живих і небіжчиків, мерехтливу колоїдну суспензію, миготіння незчисленних часів. Якщо, звісно — вигулькнув сумнів — Бомж бачить усе те саме, що і я. Якщо ми з ним в одному і тому ж позачассі, а не кожен у своєму невидимому хроносі, в різних площинах з ілюзією взаємодії.

— Тому що інші часи нікуди не діваються. Ваш, колишній, так би мовити, теж десь тут, — Бомж навіть не поморщився, а реготнув через лексичну невідповідність, — тільки на рівні з рештою, а тому не надто вирізняється і сяє. Та головне, до чого я раджу вам звикнути і чим користуватися: ваш час може взаємодіяти з будь-якими іншими. Ви можете…

— Синхронізуватися, — стиха підказав Андрій. — Як?

— Вдалося ж вам сісти за столик у цій кав'ярні.

— Але я не…

— Я вас навчу, — запевнив Бомж. — Вам вдасться.

* * *

— Перше: не треба собі лестити. Ви не бачите всіх часів. Людина слабка, ресурси обмежені. У вашому мозку, на вашій сітківці ніяк не вміститься відображення чистісінько всіх, до останньої, митей, пережитих людством. Хай там як, а відбувається відбір. Підсвідомість сама вирішує, на чому їй сфокусуватися, що акцентувати… ви помітили, я гадаю.

Андрій кивнув:

— Так.

Вони з Бомжем знову йшли, лавіруючи вузькими звивистими вуличками, раз по раз котрась із них згорталася попереду чи за спиною, кидала впоперек дороги обвалений балкон чи барикаду з вивернутого бруку, і Андрій несамохіть жмурився, проходячи крізь завали і стіни. Відкараскатися від видовища багатовікових нашарувань румовищ і трупів вдавалося не краще, ніж не думати про білу мавпу. Підсвідомість, я і сам здогадався. І що?

Дорога йшла вгору. Незмінно вгору — це єдине, що було однозначно, неспростовно.

— Наше з вами завдання — встановити примат свідомості

над часом. Насправді ви чудово вмієте це робити, інакше з вами не сталось би того, що сталося. Ви просто деморалізований… Спробуємо?

Він був учителем, себто ні, радше, університетським викладачем якогось там наукового комунізму, — продовжив Андрій рятівну гімнастику, абстрагуючись від отого «що сталося». І за сумісництвом, звісно ж, дисидентом: самвидавний машинопис на ніч, ворожі голоси в радіоприймачі, інтелектуальні теревені на кухні. Потім робота відмерла, відвалилася, немов старий шмат кори, дисидентство обнулилося через свою легалізацію, поопадали, мов сухе листя, давні дружби, і залишився голий стовбур у патьоках смоли… невдала метафора, доведеться щось робити з корінням. До речі, вимальовується час дії, цікаво, чи точно я вгадав. Але він не скаже, та й мені це, правду кажучи, ні до чого.

— Спробуймо, — погодився Андрій.

— Я передумав, краще не тут. Як будемо на місці.

Що це за місце, Андрій, здається, вже здогадався. Випавши з часу, починаєш цінувати простір, географію, ландшафт, рельєф місцевості — такі безвідносні, стабільні, якщо, звісно, не брати масштаб геологічних епох: взагалі-то я можу, але не варто, приборкаймо підсвідомість, придушімо нездорову ідею в зародку. Ми йдемо вгору, сходимо на пагорб, а пагорб у цій відносно рівній місцевості один, саме той, одвічна гордість міста і не позбавлений садизму атракціон для туристів, які беруть за чисту монету його назву. Здається, я здогадався про суть нашого майбутнього експерименту. «Майбутнього», дідько, от же ж причепилися, контрафактні, нерелевантні слова, крутяться на язику, чіпляються до понятійного апарату, немов останні листки до гілки, що тремтить на вітрі…

До речі, ось: дерева, чагарник, лопотливе листя, все це мінилося, як на переливчастій картинці: зелень, золото, умбра, знову ніжна, нова зелень… Крізь листя проглядалася кам'яна кладка, бійниці, статуї, уламки цих-таки статуй і румовище стін… авжеж, правильно, я так і думав.

— Ви ж не боїтеся висоти?

— Що? — Андрій наддав ходи; відстав, виявляється, і в позачассі можна відстати. — Ні, я люблю висоту.

— Правильно. Інакше вам не вдалось би випасти з часу. Для цього спершу потрібно над ним піднятися. Дещиця манії величі — доконечна умова, щоб володіти своїм часом, хоча й недостатня. Кажуть, що й книжки без цього не пишуться. Справді?

— Не знаю, не помічав за собою. Ні корони, ні, тим більше, німба. І люди, наскільки я знаю, за мною не помічали.

— Облиште, на людей вам начхати. Але я не про це. Ми вже майже прийшли, це найвища географічна точка… ні, трохи лівіше. Ось. Повертайтеся і дивіться.

Андрій обернувся і подивився І знов його вразила вічність цього міста, його невразливість перед калейдоскопом часів. Звідси, згори, воно було точнісінько таке, як я побачив його вперше, авжеж, того найпершого разу, коли ми дерлися сюди, нетверезі і втомлені після кількох днів книжкового ярмарку, чорт забирай, я був зовсім ще хлопчисько, здоровий, сповнений сил — але враження зашкалювали, захльостували з головою, я справді втомився. І мені, ясна річ, не сказали. Вони нікому не кажуть, що його тут немає, дозволяючи неофітам і чужинцям ошукатися такою однозначною назвою…

Клаптикова ковдра, що мерехтить у вічному перлистому тумані, стримана мозаїка дахів, складний і чіткий ритм веж і мурів; місто було складене раз і назавжди, немов велетенський пазл, і якщо дивитися звідси, згори, варіативність часів анічогісінько для нього не важила. Не більше, ніж коли день переходить у ніч, зима у літо, війна у мир, ніж плинне нашаровування ватяно-акварельних хмар. Хіба що постаратися і прицільно навести фокус, вихопити фрагмент, силоміць обмежити собі огляд — але не для всієї панорами відразу, ні. Місто залишалося сильніше за час. А я — просто вище. І жодної манії величі, я люблю висоту, ото й усе.

Згадалось, як — нещодавно?.. давно?.. колись?.. ай, до біса, — згадалося, як я стояв на балконі двадцять третього поверху, дивлячись на абстрактне розсипище зоряних вогнів там, унизу. Однозначної ялинкової ілюмінації вже не було, було тріпотливе, непевне світло, що перетікало з дня у ніч і зі сторіччя в сторіччя. А, до речі, цікаво, як там мій готель? Андрієві раптом стало його шкода, височезну і безглузду, для всіх ненависну, знехтувану споруду, в якій, одначе, залишилося бодай щось схоже на його час.

Готелю не було. Навіть натяку, навіть примарного контуру. Андрій примружився, придивився: може, гра світла, може, хмари?.. Мабуть, якщо зосередитися, звузити кут зору, я зміг би його побачити, але я і гадки не маю, де саме, куди, в яку точку дивитися. Насправді річ у тім, що в цьому місті для нього немає і не було свого місця. А лише трошечки — я навіть боюся припустити, наскільки мало — перебіжного часу.

— Зрозуміли? — стиха мовив Бомж. — А тепер озирніться.

Озирнувся.

На відстані якихось кількох кроків від них із вершини пагорба здіймалася стіна. Темна, щільна, однозначна. Зубчасті лінії на тлі

сизого неба, квадратний рубаний силует, висока вежа на сході. Велетенський, тяжкий, що не допускав жодних сумнівів стосовно своєї присутності, назавжди вписаний у місто, в його топоніміку і пам'ять, він був сильніший за будь-який час.

Замок.

* * *

— Будь-який час — можливість, не більше. Якщо можливостей занадто багато, вибір стає занадто громіздкий, це напружує. Та й зрештою, вбудовуватись у хоч який, але один, голий час нудно. Не кажучи вже про те, що він за визначенням буде чужий.

— Але ви пробували? Вам вдавалося?

— І вам вдасться. Я просто попереджаю, що це не так захопливо, як може видаватися. З мандрівками в часі, як ви це собі уявляєте, — нічого спільного. Просто чуже життя. Чужий час.

Андрій усміхнувся:

— Ну, мої уявлення можуть і відрізнятися від звичайних. І мене завжди цікавило чуже життя.

— Ви, письменники, високої думки про свою фантазію, — Бомж теж зобразив посміх. — Але тут, властиво, загальніше питання. Чуже життя може цікавити лише в тому разі, якщо впливає на ваше, — або навпаки. А нічого такого немає. Взагалі жодного зв'язку.

— Я не…

— І книжку ви про це не напишете. Які в позачассі книжки?

Нічого він особливого не сказав — але все-таки зачепив, подряпав, туше, влучив у больову точку. Андрій прикусив роздратування на кінчику язика:

— Як ви знаєте… що я письменник?

— А ким іще ви можете бути?

— Розтлумачте, — кинув він, уже не надто стримуючись.

— Дуже просто. Людина випадає з часу в тому разі, коли не має нікого і нічого, з ким і заради чого варто було б його ділити, свій час. Тоді вона вільна, спокійна і не рветься назад. Але у вас, я бачу, все інакше. У вас соціальні зв'язки, — він примружився, акцентуючи цитату, — родина. Але попри те вам вдалося. Отже, ви звикли виробляти з часом усе, що заманеться. Заманеться вам, а не комусь іще, і вам, поки не загулялися, сходило з рук. На таке здатні лише письменники, філософи і музиканти. Але який з вас музикант?.. ви навіть мелодії правильно не насвистите.

— Не пригадую, щоб я при вас насвистував.

— Пригадую, не пригадую… відучуйтеся від таких слів.

— Добре, — Андрій відвів погляд від глузливих Бомжевих очей, поглянув поверх його голови на хисткий, усе-таки мерехтливий контур замкової брами. — Ану ж бо я все-таки спробую.

— Пробуйте.

* * *

Він ішов уперед, і стіна старовинного укріплення росла назустріч, шаруючись і ряхтячи: дерево, камінь, крапельки смоли, чорні колоди, свіжа кладка, мох у тріщинах, виноградні батоги на руїнах… У мене вийде. Я пройду, тому що цієї брами тут нема; тобто ні, не так, стоп, брама є, інакше мене відкине занадто далеко по амплітуді, але ж її періодично піднімали, так же?.. от і зараз, у моменті, в часі, що я обрав, її піднято, вона впускає мене.

Двоє вершників їдуть мостом через рів. Не кавалькада, не військо, не орда штурмує замок вихором і роєм калейдоскопічних силуетів, рясно всіваючи землю тілами, а лише цих двоє, спокійні, неквапні… я теж уже нікуди не поспішаю. Мене влаштовує їхній час.

Кінський хвіст розмірено метеляється з-під попони, так само слугував мені за дороговказ і метроном хвіст Бомжа, смішно: йду за хвостом, іду хвостом, іду.

Порипують дошки під ногами, я не дивлюсь, я просто знаю, знаю щосили, що там саме дошки, міцні, а не гнилі, дошки, а не трупи, дошки, а не порожнеча. Час загладив замок до основи, вкрив зеленню його сліди, залишивши саме лиш ім'я пагорбові посеред міста, лунке, незнищенне ім'я. Ти і сам завжди сподівався, що твоє ім'я переживе час, так-так, надіявся десь глибоко в душі, хоч ти й доволі іронічний, щоб думати про таке всерйоз.

Але водночас визнавав: час дужчий за тебе. Ти сам слабший за час.

Поки я не загулявся, мені сходило з рук. Але я загулявся, я повірив у свій час, перевищив дозволену амплітуду. Немає як відступати, залишається хіба зробити наступний крок: довести свою правоту і силу.

Для початку слід синхронізуватися.

Вершники в'їжджають під арку, опускаються ґрати з загостреними зубцями, опускаються — це рух, процес, і всі його стадії доступні для мене однаково і по всьому спектру митей: занадто широкий вибір, каже мій приятель Бомж, напружує, та нічого, я зможу. Бурі плями на вістрях, напевне чиясь кров, цей замок пам'ятає чимало крові, а я пам'ятаю, як у готелі намагався пройти крізь звичайні обертові двері… Пам'ятаю, не пам'ятаю; нерелевантні, скасовані позачассям слова. Мружуся на ґрати, аж вони відбиваються в очах ліловим контуром, множинним, як їхні часи… єдиним, чітким… Я знаю, коли і як мені проходити, і я

пройду.

Вершники спішуються посеред двору, викладеного бруківкою, я обрав непоганий часовий зріз, принаймні багнюки під ногами немає. Звільнившись від ноші, кінь піднімає хвоста і впускає гроно курних яблук, і я стежу, як вони опадають на бруківку, занадто повільно, подвоюючись і підвисаючи у кожній миті, слід ледь-ледь сповільнитися до повного синхрону. Хлопчик, який узяв коня за вуздечку, схожий на Філа, цей хлопчик помре за кілька сторіч до його народження, але ж таки схожий, надто у профіль, витончений, трохи кирпатенький, Інчин… І свіже садно на щоці — після бійки, та мамі, звісно, скаже, що зачепився до чогось і не пам'ятає, де саме. Де вона, яка вона, його мама, — у цьому часі?..

Виходжу з тіні вхідної пройми, вкарбовуючи крок у бруківку, мокру і слизьку, майже реальну і однозначну. Навколо незвично порожньо, якщо не зважати на напівстерті тіні, що набувають зримості і плоті, щойно звернеш увагу на котрусь із них. Скліпую, концентруюся на той-таки кінський хвіст, на стремена, на облямівку лицарського плаща, подряпину на хлопчиковій щоці, й тіні, помаячівши, щезають.

Синхрон. Мій новий час.

Я підходжу до них майже впритул, до спішеного вершника в довгому плащі та хлопчика, схожого на Філа, він тримає двох коней за вуздечки, а другого вершника немає, встиг кудись піти, поки я обмірковував питання взаємодії з часом. Варто лише подумати про нього, згадати, як примарна постать виникає перед очима, неприродно вкарбована в коня, втім, і коні теж двояться і множаться, як і перший чоловік, і хлопчик, і повертаються численні тіні, і висока трава проростає крізь бруківку… стоп. Зажмурююся, як навчав Бомж. У мене під ногами лише мокре каміння, виглянсуване кінськими копитами. Я обрав час, коли дощить, утім, то не дивина для цього міста.

Чую голос, мабуть, хлопчиків, хрипкуватий, геть не такий, як у мого сина, — якщо мізерна, та все-таки різниця в часі не спотворює частоти. Він про щось запитує майже знайомою, майже зрозумілою, та все-таки занадто чужою мовою. Чоловік відповідає, низько, голосом, схожим на гавкіт, тут уже точно не розрізнити слів.

Ледь прочиняю щілину-бійницю між сторіччями, бачу обох. А вони мене, звісно ж, не бачать. Жодного зв'язку. Чужий час, чуже життя.

Розплющую очі: жінка. Вона біжить через подвір'я під дощем, світле волосся злипається на бурульки, сукня обліплює постать, поділ і довгі рукави підмітають бруківку. Чоловік проганяє хлопчика геть, це зрозуміло незалежно від мови, і той іде, ведучи

коня, — хлопчик, схожий на Філа, навряд чи я ще побачу його в цьому випадковому, обраному навмання, експериментальному часі. Жінка зовсім поруч, але я відволікся, і вона втрачає реальність, розмазується по часі летючим силуетом, аж поки я не збираю, не концентрую її знову. Вона не надто вродлива: білясті вії, широкий ніс, віспини на півщоки.

Вона всміхається і стає прекрасною. Щось каже — дзвінко, високо-високо, немов пташка; я, мабуть, сповільнився трохи сильніше, ніж треба, збив частоту.

Чоловік ступає назустріч і б'є її по обличчю. Раптово і сильно, кулаком у лицарській рукавичці із грубої шкіри. Жінка падає навзнак на мокру бруківку, і підводиться, і розмазує під широким носом кров. А я не встигаю і не розумію нічого. Тому й нема сенсу, — спливають, здається, все-таки чужі слова.

Бруківка розповзається під ногами, крізь каміння проступає болото й опале листя, і знову трупи, незлічимі тіла жертв усіх битв, що точилися тут, і здається, я бачу ту жінку, мертву, і тремтить пір'я на стрілі в її скривавленому горлі, ні, не вона, інша, з гострим профілем, та чи не все одно, цей замок брали безліч разів, і багатьох жінок їхні чоловіки не змогли, не встигли порятувати, і все це не має до мене жоднісінького стосунку — я навіть не напишу про це книжки, тому що в позачассі немає ніяких книжок. А навколо клубочиться хаос часів; бігти, бігти якнайдалі звідси, нелюдським зусиллям волі перекинувши себе туди, де немає ґрат замкової брами, де обмілів і зрівнявся з землею стародавній рів, а батоги дикого винограду поховали те, що лишилося від фортечного муру.

Біжу в часі та просторі. Не знаю, вздовж якої осі стрімкіше. Та біжу, і цей найпростіший і найсильніший на світі рух мені вдається.

— Як на перший раз непогано, — похвалив Бомж.

* * *

— А майбутнє? — запитав Андрій.

— Жартуєте? Час не має зворотного ходу.

Вони спускалися, йти було легко: Бомж запропонував йому стежечку в часі: безлюдну, нейтральну, суху, і щоб не розсинхронізуватися, Андрій намагався не дивитися ні під ноги, ні на боки, звично зосередившись на сивому хвості з-під берета.

— Почекайте, — це було важливо, і він мимоволі наддав ходи. — А що я бачив тоді в готелі? Пам'ятаєте… — затнувся, зіжмакавши закінчення неправильного слова, — ми з вами там

зустрілися… Ця новобудова, готель на тридцять із гаком поверхів в історичному центрі…

— Гадки не маю, про що ви.

Пролунало стерто, не виклично, без відвертої нехоті; так, втомлено відмахнувся, відкинув, наче камінчик зі стежки, апріорі безсенсовну тему. Він справді нічого не бачив? Час не має зворотного ходу — з якого він часу? Якщо я правильно для нього вигадав, якщо справді те сторіччя, що його люди з мого кола звикають називати минулим, — то, звісно, як він міг знати про готель. Для нього, Бомжа, цього маркера нового століття — і навіть, як модно висловлюватися з глобально-крамарським розмахом, тисячоліття — просто не існує в спектрі доступних часів. Його слова, що так точно відбили ситуацію, насправді стосувалися чогось іншого — і вже годі довідатися, та й не потрібно, чого саме.

А я бачу. І сам готель, і жахіття катастрофи там, у його піднятій над рівнем міста площині: це зручно, тут неможливо помилитися, сплутати з якимись іншими часами і трагедіями. Але ж ніякої катастрофи там не було, коли я… Чи?..

З якого моменту починається майбутнє?

Там, де закінчується теперішнє. Тієї миті, коли я випав із часу, і ні на мить пізніше.

Андрій напружився, прикусив губу, згадуючи (пам'ятаю, не пам'ятаю — неприродний у позачассі процес давався болісно, на велику силу), що ж саме він бачив. Натовп на сходах, розірвані і обвуглені тіла, бите скло, перекручена арматура… вибух. Саме тієї миті, коли письменник Андрій Маркович вийшов, накульгуючи, з-під древньої арки у незнайоме, двоїсте і мерехтливе місто, — десь, не так уже й далеко в просторі, гігантський і всім ненависний монстр зі скла та металу раптом здригнувся і рвонув з апокаліптичною силою, спалюючи, зрешечуючи, шматуючи, чавлячи і ховаючи під уламками всіх, хто намагався, та не встиг урятуватися. Як, чому, що там сталося?!

— Звикнете, і у вас вийде краще, — мовив Бомж. — Тренуйтеся, якщо цікаво. Втім, навряд чи ви придумаєте для себе якесь інше заняття. Більшість людських дій можливі лише в плині часу. Щойно це розумієш, стає нудно жити, хоча ви, певно, в курсі.

— Я потренуюся, — пообіцяв Андрій. — А ви впевнені… що неможливо вплинути?

Бомж стенув плечима:

— Спробуйте. Моя справа попередити, щоб ви не дуже розчаровувались. Я намагався.

Вони вже зійшли з пагорба, і Андрій пошкодував про це: слід

було визначити напрямок, поки ми перебували вгорі, бодай приблизно; не так легко зорієнтуватися затиснутому між миготливих, але незмінно високих стін. Утім, готелю я не бачив і згори, а Бомж, ясна річ, не бачить його взагалі. Він більше нічим не зарадить мені, Бомж, випадковий попутник, ситуативний учитель, філософ і мізантроп якогось там століття, що він колись — свого часу — перевищив амплітуду. Нас нічого не пов'язує, крім позачасся, і навіть у ньому ми не сходимося в головному, отже, далі мені доведеться йти самому.

— Не соромтеся, — мовив Бомж. — У позачассі безглуздо збиватися докупи. Просто перестаньте витріщатися мені в потилицю, і все.

— Читаєте думки? — всміхнувся Андрій.

— Знаю людей. Чи ви сподівалися, що вам вдасться мене здивувати?

— Я про це взагалі не думав.

— Звісно. Всі письменники думають лише про себе.

— Я не…

Бомжа не було. Не було ніде — його, такого реального, достеменного, людини з єдиною тінню; пішов, розчинився в одному з довільно обраних часів нескінченного спектра. Недобалакали. Завжди прикро щось недороблювати, недозакінчувати — але в позачассі і ці дієслова з їхньою внутрішньою суттю втрачають сенс.

Отже, готель. У мене достатньо часу, точніше, часів на вибір; я знайду. Я мушу спробувати вбудуватися, вникнути — як там, на Високому Замку, — і якщо вдасться, зрозуміти.

* * *

Він знайшов.

Почав з того, що спробував синхронізуватися максимально близько, виокремивши з усечасового натовпу звичайну людину, офісного клерка в сірому костюмі й з ноутбучною сумкою, який виповзав з іномарки кольору мокрого асфальту: сучасник, хай як це смішно звучить. Провівши його до дверей офісу і запам'ятавши адресу — ага, здається, знаю, де я, — Андрій обережно рушив уздовж вулиці, хапаючись поглядом за вивіски та вітрини, напхом напхані брендами і знижками, чорт, здається, все-таки помилився з роком, але це можна виправити, головне — триматися, дійти.

Готелю ще не було. Був велетенський котлован, оточений будівельною технікою, купи викорчуваної бруківки, схожі на барикади, а трохи збоку — наметове містечко, наїжачене

транспарантами протесту. Навколо тусувалась юрба, негуста і вочевидь інтелігентська: студенти та їхні викладачі, вчителі та наукові працівники, письменники з видавцями (він помітив кілька невиразно знайомих — ярмарок — облич), кіношники, журналісти. Хтось говорив на камеру, хтось фотографував, а смішне дівчисько з кісками варило всім на спиртівці каву, до неї простягали чашки і пластикові стаканчики, і щасливці відходили вбік, сьорбаючи і, щодругий, закурюючи. Марність їхнього протесту дорівнювала самоцінності перебутого часу, їм просто подобалось отак потусуватися, однаково — чи на літературному фестивалі, чи на шашликах у лісі. За їхніми спинами екскаватори копалися в котловані, і оберталися навантажені стріли підйомних кранів, схожі на гігантських криничних журавлів.

Мені потрібен трохи інший час.

Андрій перевів погляд понад голови і транспаранти, і ще вище — туди, де рухалися крани, поки що на тлі сірого, готового, як завжди, пролитися дощем неба. Примружився, збиваючи фокус, міняючи оптику, зосередився — і розгледів абрис громаддя зі скла та металу, силует поступово темнішав, наростав і тиснув, набуваючи матеріальності у приділеному йому часі. Андрій ковзав уздовж осі, готової обірватися в будь-який момент, отой, яким починається майбутнє, недоступне для мене, позаяк час не має зворотного ходу. Не проґавити. Синхронізуватися саме тоді… але як?!

Здається, придумав. Крізь товсте скло по всій висоті готелю просвічувалися зигзагом сходові прогони, то виразні в яскравому освітленні темної пори доби, то приховані сутінками, то невидимі у відбитому сяйві світанкового сонця, то нечіткі звичайного сіруватого дня… Стани миготіли, накладаючись один на одного, він знову втратив нитку часу — та вже знав, що конкретно має побачити.

Натовп. Перелякані люди, зірвані з місця тривогою (отже, все-таки не раптово, якимось чином у готелі виявили небезпеку, попередили), ті люди, які заполонили коридори і сходи… і встигли добігти до десятого поверху. Їх повинно бути видно ззовні. І я синхронізуюся з ними — саме в цей передостанній момент.

Він дивився, мружився і скліпував сльози, очі несамовито різало і засипало піском, а можливо, нічого такого й не було, я погано пам’ятаю; пам’ятаю — не пам’ятаю, нонсенс у позачассі, навіщо мені це, що я хочу побачити, в чому розібратися, кого врятувати? Все це не має сенсу, тому що я — поза, окремий, усунутий, не включений в жоден із незліченних часів, хоч би як намагався обдурити себе самого, навіть і дурити мені більше

нікого, викинутому в позачасся, перекресленому, нереальному. Нащо? — просто з цікавості, письменницької сверблячки, живучішої, ніж сам цей фах? Задля сумнівного бажання подивитись, як лусне по всій висоті скло, спотвориться арматура, здійсниться мрія тих, хто пив каву біля оперетових наметів з відозвами, — і закінчаться життя всіх, хто в момент ікс опинився в шикарному номері з краєвидом міста — надто з десятого поверху і вище?!..

З погляду позачасся їх не так уже й багато. Кожен із незлічимих часів залишає свою гору трупів, я бачив, надивився, переконався, це нормально, так влаштовано світ. Чому ж цими я переймаюся дужче? — через суто ситуативне сусідство, через те, що я міг стати одним із них?

Чи я все-таки маю надію втрутитися і щось змінити?

Не вірю, що неможливо. Я — автор. Це мій час.

Ось. Уже зараз.

Синхрон.

V

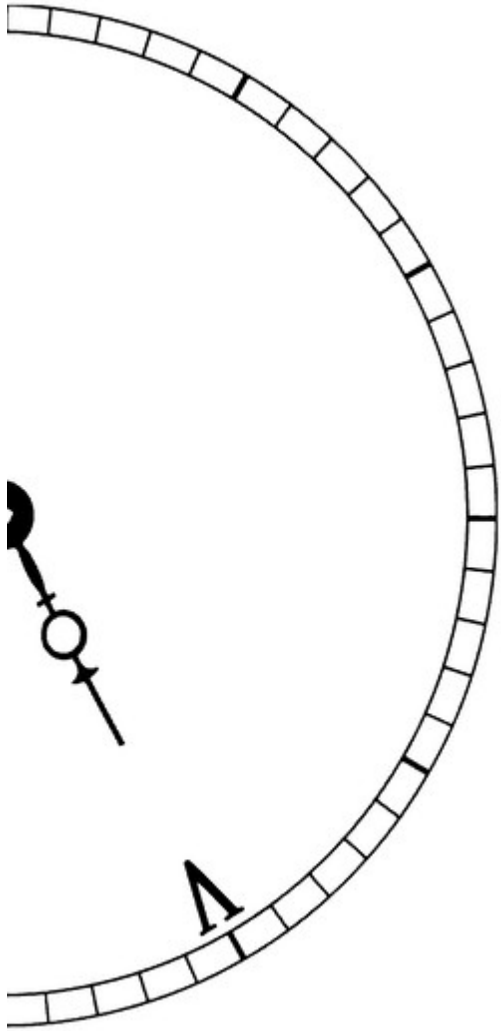

— Дід телефонував, — каже Іґар.

Я дивуюся, напівобернувшись йому назустріч, — без слів, він розуміє і так.

— Уявляєш, він теж тут! Хоча ні, ти не уявляєш, ти ж не знаєш мого діда…

Я не знаю його діда, я нічого не уявляю. Я просто тримаю Іґара за руку, і це головне, це самодостатньо і досконало, немов політ крізь зоряний простір. Ми разом: виявляється, це так просто. І весь світ навколо, Світ-комуна, яка хороша назва, він теж разом із нами, ми влилися в нього, немов струмочок у море на

навчальному симуляторі — тільки тут усе справжнє, щире, спільне.

Згадую, як усміхалася до мене та дівчина з бузковим волоссям, вийшовши з сусідньої кімнати, геть без нічого, лише фантастичного кольору пасма по плечах, — як до своєї найкращої подруги, як до сестри. В одному просторі, в одному часі, в ситуативному, та від цього не менш гармонійному поєднанні навіть не спільною таємницею — спільністю в усьому, засадничо, за визначенням. Й Іґарів дід теж тут: правильно, сподівано, так і має бути.

Люди не повинні існувати поодинці, розпорошеними, розфасованими, космічно самотніми одиницями в герметичних клітках хроносів. А я не знала, дурепа, прожила двадцять п'ять внутрішніх років і ще невідь скільки могла би прожити, протягнути якнайдовше у хроносповільненні, не здогадуючись, що буває інакше.

— Куди підемо? — запитує Іґар.

Мені все одно. Ми вже тут, ми разом, можна взагалі нікуди не йти. Вдячно усміхаюсь йому назустріч, легенько стискаю руку:

— Придумай що-небудь, — усміхається він. — Це Світ-комуна, тут можна все. Хочеш їсти? Ні?.. я теж поки що не голодний. О! Ірмо, давай тебе вдягнемо. Нову сукню хочеш?

Сміюсь, безпорадно піднімаючи подертий поділ спідниці, я її колись замовила за двісті з гаком екво, а потім шкодувала, під обтислим хроносом вона відразу брижилася, немов пластикова обгортка, обліплювала ноги, ну куди в ній?..

Кружляю на місці, спідниця злітає дзвоном, чіпляється за Іґара, і він теж сміється, і простягає руку, і ми йдемо. Йдемо все одно куди і навіщо, і наш спільний час існує поза нами, і не потрібно гадати, сповільнитися чи прискоритися, не треба розподіляти, підраховувати миті, немов еквошеляги — аж дивно, що десь там, раніше, не вдавалося думати ні про що інше. А тут усе інакше, нарешті по-справжньому. Тут важливо, що ми разом. І вже назавжди.

Ми йдемо, а назустріч нам прямують красиві люди, парами і по троє, маленькими і великими громадками, і ніхто не поодинці, бо людина не має бути сама ніколи. І кожен із них прекрасний по-своєму, у нас жоден мережевий каталог не пропонував такого спектра щонайяскравіших барв, такого злету фантазії і творчості. Бо ми переймаємося іншими речами — ми бережемо свій час, вдаючи, що пильнуємо власну самодостатність, унікальну особистість. Чистісінька омана: всі ми давно однакові всередині наших хроносів, ми занадто рідко бачимося, щоб порівнювати. Навіть тусовщики, як моя подруга Маргарита… бідолашна.

Уриває, краде, намагається забрати з собою жалюгідні крихти загального простору і часу, не знаючи, що можна просто бути разом.

— Дім-одяг, поглянь. Зайдемо?

Звісно, зайдемо. Неодмінно зайдемо, це ж так цікаво, так здорово!

Тендітна дівчина з малиновим їжачком волосся з-під плетеної пов'язочки на лобі дивиться на нас усміхнено, і її усміх відбиває нас: я розгубилася і сміюся, без спідниці — в дзеркалі навпроти лише мої ноги, білі, з довгою подряпиною на коліні, — і хвацький, усміхнений, розбишакуватий Іґар. Він метається туди-сюди на поземному польоті, від однієї стійки до іншої, і завалює мене оберемками одягу, м'якого і слизького, легкого і пухнастого, несосвітенних барв найбагатшої палітри на колірній панелі: приміряй це! І це! І це теж тобі личитиме!.. І я міряю: сріблясто-фіалкова шкурка в обтяжку з золотими іскрами, схожа на хронос; кармінна сукня, що спадає фалдами і злітає від кожного руху, мов полум'я; чорно-біле в шахову клітинку, з квадратними плечима; напівпрозора хмарка кольору морської хвилі, жовтий костюмчик у чорні горохи, кольчуга з металевих ниток… ні… не можу обрати, Іґаре, я взяла б їх усі. Не нагадуй, я знаю, що ми в Світі-комуні, що речі не належать людині точнісінько так само, як і людина не належить речам, але ж поглянь, як гарно!.. Обрати цілком неможливо, я регочу на весь голос, аж раптом помічаю, що гори одягу розвіялися самі собою, незбагненним чином посіли свої місця на стійках, от і чудово, Іґаре, що зараз на мені — те й моє… даруй, знову якось не так сказала, просто — що на мені, те і…

Мружуся, відвертаюся від дзеркала: так цікавіше. Зустрічаюся поглядом з малиновою дівчиною, і злагоджено сміємося з нею в терцію, наче змовниці й подружки.

— Приходьте згодом іще, — пересміявшись, каже вона.

— Прийдемо! — озивається Іґар. — Згодом, пізніше — неодмінно прийдемо!

Мені дуже подобаються ці слова. Слова спільного часу, щедрим віялом бризок розсипаного на всіх.

Бачу своє відображення в Іґарових очах. Усміхнених, вузьких — звісно ж, не добереш, у що там я вбрана.

— Куди тепер?

— Не знаю… Куди тепер?

— А були вже у дім-бесіді?

Запитує малинова дівчина-їжачок, і ми синхронно озираємося на неї — з однаково жадібною цікавістю. Недоречно згадую, що колись — напрочуд швидко звикла до нових слів — мене обурювали будь-які зазіхання на мою приватну комунікацію

когось стороннього, навіть найневинніша порада чи пропозиція, якщо спеціально не просила про них сама. Та зараз я щиро втішена, що вона з нами розмовляє, що хоче нам допомогти. Іґар теж радий, я бачу. Широка, зацікавлена усмішка:

— Де?

— У дім-бесіді. Туди багато хто ходить вечорами.

— Навіщо?

— Поговорити.

Іґар запитально дивиться на мене, і я киваю: так, звісно, це саме те, що нам потрібно, — поговорити, поставити запитання, хоча це й не обов'язково. Влитися в Світ-комуну, зрозуміти його, стати своїми можливо лише так — через особистий вербальний контакт, інакше кажучи, через бесіду, розмову, спілкування. Ми з Іґарем обмінюємося місткими, немов заповнені до останнього кілобайта носії, поглядами обопільного розуміння.

— Де це?

Вона пояснює.

Але ми все-таки знаходимо потрібне місце не відразу, збившись з дороги, заблукавши. Іґар навіть починає хвилюватися, смішний, — а для мене це просто пригода, яскрава, п'янка! Дивовижно, що можна отак ось іти, просто йти ногами по дорозі серед стін із вікнами та дверима, що здіймаються обабіч! — і весь час звертати, і забрести невідь куди, і щоб попереду лежало розсипище варіантів, куди то ще звернути… Сміюся, згадуючи квести Загального простору, жалюгідну імітацію, гру в піддавки з навігатором, вбудованим у капсулу. Я ладна скільки завгодно блукати отак; але Іґар нервується, а назустріч ідуть якісь люди, незнайомі, приязні, рідні, вони можуть знати.

Підбігаю підстрибом:

— А чи не скажете, як пройти в дім-бесіду?

Троє хлопців сміються, ніби я запитала невідь про що. Хміліючи від власної сміливості, від азарту шукання, від Світу-комуни! — я регочу разом із ними, і пропускаю відповідь, точніше, зустрічне запитання, підхоплюю вже наприкінці, відгомоном останньої фрази:

— …трах?

Повторюю, кивнувши:

— У дім-бесіду!

Аж раптом вони зникають, враз перестають бути навпроти, зовсім поруч, сходячись трикутним перснем, сміятися, тягнути за руки; просто зникають — і все. Здається, я встигаю помітити, як один із них, далеко, ховається за рогом, чомусь напівзігнутий, надламаний в попереку, чи привиділося?.. І начебто промайнула якась сіра тінь, перебіжна, блискавична…

— Ірмо?

Озираюся до Іґара:

— Я хотіла запитати… а вони…

— Страшенно здивувалися, мабуть, — він сміється, показуючи кудись поверх моєї голови. — Ось.

Над високими дверима, такими ж, як і безліч інших, що ми їх бачили дорогою, — рядок незрозумілих символів, я нізащо б не здогадалася по них, але ж Іґар — програмер, він усе життя має справу з піктограмами та кодами. Так, схоже, прийшли. Стає трошечки шкода, я б іще поблукала, пошукала, порозпитувала б у перехожих.

Заходимо досередини. Дім-бесіда впускає нас прохолодним рухом повітря, схожим на чийсь легкий, дуже-дуже швидкий дотик.

Вони обертаються нам назустріч, декотрі, не всі. Вони сидять кружка на підлозі, близько-близько, хтось обіймаючи одне одного за плечі, хтось тримаючись за руки, і ця зрима спільнота — найпрекрасніше, що я встигла тут побачити. Дивлюся на Іґара: чи він розуміє? Не знаю. Дивиться захоплено, з азартною допитливістю. Слухає.

Вони говорять. Говорять усі відразу, і першої миті мені здається, що неможливо розібрати нічиїх окремих слів — лише загальний потік, нерівний, деренчливий, немов магічна музика. Вслухаюся, не можу і розумію чому: я — окрема від них, стороння, намагаюся проникнути ззовні, натомість потрібно… Синхронно з моїм розумінням Іґар тягне мене за руку донизу, і ми сідаємо. До них, у коло.

Чиясь рука на плечі. Тепла, жива, близька, не Іґарова. Його пальці — ледь напружені, нервові, не в такт постукуючи по моїй шкірі — лежать з іншого боку. Їх чомусь хочеться струсити, наче комах, як чорних мушок, що завелися були в моїх квітах… пересмикую плечем, і він справді прибирає руку; ти чого, не треба! Повертаю голову і бачу: Іґар узагалі не дивиться на мене.

— Не знаю, — каже він не мені. — Мене якось не вставляє, правду кажучи.

— Ти просто не бачив, як воно буває! — палко заперечує йому веснянкуватий хлопець, який сидить поруч. — В однієї моєї колишньої стирчало в усіх чотирьох…

— Як ви ставитеся до філософії Крамера?

Здригаюсь, обертаюся. На мене запитально дивиться юнак в круглих окулярах, з чистим, майже дівочим обличчям; хоча хтозна, може, і дівчина…

— Якщо чесно, я лише в пупку бачив, — зізнається за спиною Іґарів голос. — У кількох телиць. Слухай, але ж якщо там — це ж,

мабуть, поранитися можна?..

— Що?

Не знаю, кого я запитую. І про що. Голос Іґарового співрозмовника відпливає, розчиняється в загальному ритмі, а я залишаюся наодинці зі своїм, чи своєю, байдуже. Важливо, до внутрішнього трему, інше: ми на спільній комунікативній хвилі, і не на сенсорній панелі, а в реалі, без потреби синхронізуватися, немов у спільному ілюзорному хроносі, він дає відчуття єдності, але не обмежує нічиєї свободи… Мені поставили запитання, і це важливо теж. Що?..

— Як на мене, філософія Крамера просунула людську думку відразу на кілька століть уперед, — чую чи то відповідь, чи то більш розгорнуту версію запитання. — Він випередив свій час, розумієте? Стрибнув одразу через кілька поколінь, і ті наші пращури, які пішли за ним, насправді…

Намагаюся слухати уважно, зосередитися, вникнути. Вже не вловлюю, про що і з ким говорить зараз Іґар. Але він теж тут. Зі мною — тут і зараз. Відчуваю стегном його коліно, цього достатньо.

— Ви не згодні зі мною?

— Ні, чому ж… Я просто…

— Я запитую у вас як у гості, — вимогливі нотки в голосі. — На задвірках Ежена Крамера або паплюжать, або ж замовчують. Хотілось би почути, що ви…

— Я нічого, — всміхаюся до жіночного юнака, чи навпаки, не знаю; можливо, через це незнання усмішка виходить жалюгідна. — Замовчували, мабуть. Нічого не можу сказати.

— І вам навіть нецікаво! — обвинувачує вона, і тут я переконуюся, що все-таки спілкуюся з дівчиною. — Ви не хочете про це поговорити? Заради розкоші людського спілкування?!

Які красиві, правильні слова. Але в інтонаціях вчувається якесь непорозуміння, зародок безпричинного конфлікту, і його потрібно залагодити негайно.

— Ні, чому ж… Звісно, хочу! Мені дуже цікаво. Розкажіть, будь ласка.

Вона всміхається, мигцем помічаю, що в неї дивні зуби, маленькі гостренькі ікла відразу після пари різців. І починає розлого, немов закидаючи широку віялову мережу:

— Ежен Вульфович Крамер народився мінус тридцять третього року Світу-комуни…

Мимоволі перебиваю:

— У вас тут своє літочислення?

— Аякже. Мусив же він якось позначити наш час. А ви вважаєте, не варто було це робити? Чи вам видається, що брати за

точку відліку власний день народження — занадто претензійно? Ваша пропаганда…

У чистому голосі наростає обвинувачення, і я поспішаю виправдатися, хоч і сама поки не розумію в чому:

— Ні, я навіть не зна…

— А основні положення назвати можете? — по-екзаменаторському запитує вона. — Перш ніж висміювати чи заперечувати?!

— Я не…

— Хроноатомізація людства — шлях у нікуди, — карбує дівчина. — Втрата соціальних зв'язків веде до занепаду цивілізації. Перманентний стан самотності — до духовної деградації. В єдності наша сила. За руки візьмемось, брати, щоб не загибнуть поодинці!

Її обличчя яснішає, і навіть на круглих скельцях окулярів спалахують блищики. Вона всміхається своєю дивною усмішкою:

— Хіба не прекрасно?

Я погоджуюся:

— Прекрасно.

Аж раптом рот співрозмовниці спотворює гримаса обурення і гніву:

— Хто вас навчив бездумно підтакувати?! Там, на ваших довбаних задвірках?!!

Її пальці кігтисто впиваються мені в плече; сіпнувшись, я вивільняюся, розуміючи, що це не більше ніж на мить, і панічно обертаюся, шукаючи підтримки, опори, бодай малої зачіпки в цій незбагненній пригоді: Іґар?!..

— А що я такого сказав?! — кричить він.

Кричить не до мене, він узагалі вже не зі мною, він підхопився, виставив поперед себе стиснуті, якісь конвульсивні, жалюгідні кулаки; а веснянкуватий хлопець, який, виявляється, вищий за нього на півтори голови, нависає над ним:

— Повтори! Повтори, що ти сказав!..

— Що мене не пре від пірсингу та решти подібних шняг, — палко, та все ж мимрить Іґар. — Ну не знаю… Когось, можливо, і пре, хіба я проти? Я комусь забороняю?

— Та хто ти такий, щоб мені забороняти?!!

— Ваша б воля, ви б розіп'яли Ежена Крамера! — репетує дівчина в окулярах, і голос її стає хрипким, наче гавкіт. — Бо він повів за собою всіх справжніх людей! У прекрасний новий Світ-комуну! А у вас на задвірках полишалась усяка шушваль і гниль!.. Ще й вистачає нахабства прилізти до нас і щось доводити!!!

— Я не доводила, — заперечую нечутно, сама не розбираючи власних слів. — Я думала… дім-бесіда…

— Ти сказав, що мені тією штукенцією член намуляло! — волає веснянкуватий хлопець на Іґаря. — Ти! Мені! Це! Сказав! Повтори!

— З ваших задвірків!!!

Вона нестямно лементує, перекрикуючи всіх довкола, бризки слини долітають до мого обличчя, я підскакую, сахаюся, шукаю очима раптово зниклого Іґара, серед суцільного абсурду розуміючи лише, що вже нічого тут не доведеш, не поясниш, що треба тікати, бігти звідси негайно, взявшись за руки… ні, вже ні — тільки відбиватися спина до спини, битися відчайдушно, до останнього…

Але я не бачу його.

Я ніде його не бачу! — я тут сама-самісінька, серед лютих, безтямних, галасливих людей, які трясуть кулаками і простягають скоцюрблені пальці-кігті; відчуваю всією шкірою, всією собою проріз миті перед тим, як вони кинуться враз бити, топтати і рвати на шмаття. Цієї миті могло би вклинитися чиєсь втручання, блискавично-швидке, єдина подоба шансу на наш порятунок… ні. Це ж Світ-комуна, тут у всіх єдиний, спільний час.

Останнє, про що встигаю подумати: хронос. Випадкові спалахи зоряного пилу довкіл тісно встановлених меж, а всередині тиша, самотність і квіти. Мій щільний непроникний хронос, моя оболонка, моя шкіра, мій особистий простір і час, і там, усередині, лише можливо вижити і жити.

> — Та ні, я, загалом, спокійно вбиваю героїв. Адже це не авторське свавілля, й тим більше не якась манірна несподіванка. Це логіка тексту, це життя.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

Арна стояла біля рецепції, домовлялася про номер. Опершись об стійку і ледь-ледь вигнувшись, так, що джинсові шорти окреслювали її ззаду і всі витріщалися, — а вона ж сама маленька на зріст, їй геть не треба вигинатися, подумав Богдан… вона навмисно так стояла, дражнила, і зовсім не факт, що мене. Її фігурка множилася в безлічі дзеркал навколо.

І чого це ми раптом зупиняємося в такому понтовому готелі?

— Ваш тридцять п’ятий, хлопчики, — сказала вона, несподівано опинившись поруч. — Блін, забула в них запитати, дабл чи твін.

Богдан хотів у неї запитати, не про цю дурню, звісно ж, про щось інше, важливе; та поки згадував, поки розганяв застояні,

немов повітря в спеку, мізки, він раз у раз гальмував останнім часом, — її, ясна річ, уже не було поруч, ні в холі, ніде.

— Ходімо, — сказав йому Влад, картярським жестом підкинувши вгору магнітний ключ.

…Посеред номера, що бив на смерть бронзово-оксамитовою пишнотою, стояло, заповнюючи майже весь простір, велетенське двоспальне (Богдан би засумнівався стосовно «дво», якби спромігся про це подумати) темно-шоколадне ліжко. Влад хитромудро лайнувся.

— Вона забула, — машинально, на автоматі, заступився за Арну Богдан.

— Ага. У своїх апартаментах про щось би забула, — пробуркотів Влад, жбурляючи поперек ліжка рюкзак. — Руки!

Богдан переклав на тумбочку сумку з ноутбуком. Розпаковувати не було сенсу, однаково ми тут максимум на одну ніч. Слід буде запропонувати Владові демаркаційну лінію зі згорнутого покривала, сяйнуло йому, й осміхнувся з цієї дрібної, зате бистрої думки, і так само на автоматі перепитав:

— У яких апартаментах?

Влад, розшнуровуючи кросівки, зиркнув знизу через плече, мотнувши рудим хвостом:

— І не мрій. До неї Тьєрі приїздить сьогодні.

— Тьєрі? — не второпав Богдан.

— Чоловік.

Богдан кивнув. Інформація ішла до нього страшенно повільно, немов допотопний потяг, що петляє через усю країну, — якось вони примудрилися взяти квитки на такий, Костик за це відгріб, як школяр, але й тоді вони, ясна річ, усе одно встигли… Неспішний потяг із зупинками посеред жовтих ланів і на закинутих станційках, тут ми відчіплюємо зайві вагони, там пропускаємо нескінченний товарняк, а зараз стоїмо собі просто так, можливо, перезмінка у провідників… Розгалужена залізнична мережа центральної нервової системи, внутрішній імпульс котиться, постукуючи, від органів чуття до великих півкуль, транзитом через спинний мозок, я нікуди не кваплюся і не боюся запізнитися. Ну, чоловік. Я завжди знав, що в неї є чоловік.

— Він француз?

Треба ж було якось відреагувати.

— Та нормальний хлопець, — Влад вискочив, нарешті, з кросівок і завалився навскоси на ліжко. — Буржуй, звісно, родинний бізнес, те-се, але просунутий. У нього в юності свій рок-гурт був. Тому фінансує з розумом, а не просто Арночці на шпильки.

— Фінансує?

— Аякже. А ти думав, за чиї бабки ми оце ось усе?

Владів вказівний палець тицьнув у напрямку розложистої люстри на стелі; Богдан кивнув:

— Готель?

Нічого. Переночую деінде. Щось придумаю.

— Ну так, готель. І альбом, і студію, і зали, і гастролі ці довбані…

Повільний потяг нікуди не поспішає. Все одно ж рано чи пізно доїде. Рано чи пізно до будь-кого дійде.

— А я думав, у нас державний патронат, — мовив Богдан; невідь-звідки спливло ім'я, і він його озвучив: — Сергій Володимирович Полтороцький.

— А ось цього я взагалі не доганяю, — озвався, потягуючись, Влад. — Нащо їй усіляка політична покидь. Користі нуль, бабла теж, просто піаряться завдяки нам.

І море, подумав Богдан.

— Ясно.

Загалом усе й справді було ясно. А деталі не мали значення.

— Піду прогуляюся, — мовив Богдан.

Скоса глянувши на Влада, що валявся на ліжку, обережно підхопив рюкзак і сумку з ноутом; його маневр не привернув жодної уваги, то й добре.

Звісно, він розраховував ще раз її побачити. Де-небудь у холі чи біля готельної парковки: спортивний автомобіль, букет на капоті, маленька Арна стоїть навшпиньках, обіймаючи великого літнього француза, схожого на Депардьє… фігня якась. Він може бути який завгодно, той її Тьєрі. Немає жодного значення, який він, і навіть не цікаво ні трішки.

Богдан вийшов надвір, на курне сонце і спеку; осінь, і яке в нас, цікаво, число?.. він давно вже збився рахувати дні, і за весь цей час у полі зору так і не опинився жоден календар. Більше того: коротко реготнувши, Богдан констатував, що також гадки не має, яке це місто.

Але щодо плану дій усе було чітко. Знайти вокзал, узяти квиток і поїхати додому. Він почав втілювати план у життя тут же, негайно, не зволікаючи, як устиг звикнути, подорожуючи з Арною та її кадаврами. Запитав дорогу в тітки, яка пропливала повз, пухкої, сповільненої; тітка промовчала і, зо два рази марно повторивши запитання, Богдан рушив далі, вловивши боковим зором, що вона лише зараз нарешті почала здивовано на нього витріщатися. Такий же фокус стався і з наступними перехожими, молодою парою: ці роздуплилися й перезирнулися вже аж тоді, коли Богдан втратив надію дістати від них бодай якусь відповідь і пішов далі, — не повертатися ж.

Треба сповільнитися, збагнув він, ото й усе, легко, руйнувати — не будувати, гальмувати — не розганяти, трохи інерції — і стану як усі нормальні люди… Тим часом вокзал виник на шляху сам собою: точно, Костик же розповідав, що це місто, по суті, одна довга вулиця від вокзалу до заводу, на якій зосереджена вся цивілізація… з'ясувалося, що він звідси родом, Костик, то що ж це все-таки за місто, він же казав?.. Так і не пригадавши, Богдан нахилився до віконечка каси. Повільно, ще повільніше, так повільно, як тільки міг, назвав кінцевий пункт.

— Відходить за хвилину, — протяжно, на басах, проспівала касова білявка. — Я можу пробити, але ж ви не встигнете…

Богданові стало смішно.

На горішній плацкартній полиці зійшло майже щастя. Я вільний, немов птах у небі. Я був вільний завжди, я будь-якої миті міг отак ось піти, поїхати, позбутися тягаря, покинути все божевілля останніх днів — місяців, років? — за кадром життя, бо мені не надто вже й хотілося. І ось прошу — взяв і зробив, як хотів. І ніхто не зміг мене втримати…

Та й кому ти потрібен.

Остання думка була зайва, підла, занадто швидка, щоб він встиг прищемити їй хвоста. На нижній полиці сиділа дівчинка, просто якась собі дівчинка, просто з короткою стрижкою, і хибне впізнавання теж проскочило швидше, ніж вдалося його викрити, висміяти, знецінити. Дівчина вийняла айфон, устромила навушники. Загальмована й перед тим, вона занурилася в геть уже стояче, немов желе, багновище мертвого часу, гидко дивитися, надто згори, у спотвореній, приплюснутій перспективі.

Добре; Богдан дістав ноутбук.

Поповтузився на полиці, вмощуючись якщо не зручніше, то принаймні стерпно, щоб не боляче впиралися лікті й не крутило поперек. В принципі, пролежавши чортзна-скільки без роботи, старий акумулятор мав би розрядитися вщент; але, хоч як це дивно, нічого, пішов завантажуватися. Звісно, не варто було сподіватися більше ніж на п'ятнадцять хвилин роботи — але ті-таки п'ятнадцять хвилин, тепер він це знав, були вічністю, морем, колосальним ресурсом: дуже багато можна встигнути.

Проте з'ясувалося, що встигати нічого.

Потяг вистукував, гойдав і потрушував, переконливо задаючи свій універсальний, стандартний для всіх ритм, а Богдан витріщався в монітор — і марно намагався синхронізуватися з самим собою, колишнім, зовсім недавнім. Чужим, ледь здивованим поглядом сканував він записи, саме ті, з якими розраховував, припустімо, не відразу на нобелівку, але вже напевно планував відіслати їх на міжнародний конкурс за

єльською програмою (роздруківка у вестибулі на дошці оголошень), і щоб усіх вразити, і щоб відразу почалося прекрасне майбутнє — чи стажування на тамтешній кафедрі, чи іменна стипендія, хіба не однаково що; головне — щоби зрозуміли. Нарешті опинитися в закритому, немов таємна ложа, колі однодумців, яке існує не знати де, але ж таки мусить існувати!..

Мусить, мови нема. Але ж до чого тут ти?

Він читав по діагоналі, на кілька положень уперед, і впадали в око грубезні помилки, зародки хибних ланцюжків умовиводів, що вели в нікуди. Яке ж я все-таки був гальмо. Як повільно, грузько, а отже, безплідно міркував; єдине, що працювало швидше, ніж треба, летіло попереду паротяга, — то це непомірна самовпевненість і зарозумілість, почуття власної важливості — ПВВ, величина не строго фізична, але така, що заповнює собою будь-які площі та об'єми. Тепер я таки перегнав цю ліниву субстанцію, тепер таки бачу, як є насправді… а користі?

Це вже точно не про мене: я випередив свій час. Навіть зараз, коли я справді, по-чесному, його випередив, — але ж не з власної волі, а так, причепом, п'ятим колесом, відерцем, що тарабанить на бампері. Та більше мене нема кому тягти за собою, і пора попуститися, збавити оберти, стати як усі. Тим більше — ось тобі доказ на старому мерехтливому моніторі — ти такий і є. Корисно вчасно довідатися.

Ноутбук видав останнє китайське попередження про гібернацію, блимнув і негайно згас, ховаючи амбіції молодого талановитого фізика, невизнаного генія, блін. Богдан би висловився жорсткіше; останнє, що тепер залишалося, — не жаліти себе, припечатати якнайпринизливіше і дошкульніше, зате принаймні чесно. Поки я не остаточно здувся, поки ще тримаю час.

А що, до декого, кажуть, і до сороківки не доходить; а там уже професура, академія, лауреатство, і жоден пес не гавкне. Час — це ресурс, навіть якщо вкладено його в таку порожню і нікчемну матерію, як вік. Але ти і цього не маєш. Лише поступове, непомітне під стукіт коліс — тук-тук, тук-тук, цок-цок, — зниження темпу, чужого, не потрібного нікому, а тобі самому й поготів.

Дівчинка на нижній полиці так і висіла в айфоні, схожа на акваріумну жабу. Навпроти неї внизу хтось дрихнув, і не хотілося туди злазити — немов у затхлу воду стоячої водойми, наповнену суспензією донного мулу і бульок на поверхні. Я теж раніше так жив. І житиму — щойно повернусь у початкову позицію, у природний свій час — саме так. І, можливо, колись — час же лікує — знову повірю в свою невизнану геніальність. Може, варто

записати, поки не забув?.. але ж ноутбук розрядився.

А спуститися все-таки треба, не терпіти ж. Богдан оперся долонями на краї горішніх полиць, завис, ледь погойдуючись, зіскочив і вийшов з умовного плацкартного купе. Відчув запізнілим враженням, начебто щось тверде вдарило об тильний бік долоні, мабуть, зачепив і посунув, зістрибуючи, ноутбук, але через таку фігню Богдан вирішив не повертатися.

У проході стирчали чиїйсь ноги і торби, і висів важкий людський гомін на низьких частотах у тютюново-пивному перегарі, важчаючи в напрямку до туалету. Тут Богданові трапилася провідниця, вона начебто почала щось говорити — Богдан уловив відтінок тріумфу в хрипкому басовитому голосі, — але сповільнюватися і дослухатися не став.

Увійшов до вбиральні, випорожнився, поглянув у тремтливе дзеркало з облущеною амальгамою — голова, два вуха, жодних ознак індивідуальності, не кажучи вже про щось осмислене в погляді, шкода все-таки, що я так і не побачив отого її Тьєрі, хоча пофіг, проїхали, забули, — потім вийшов назад у стугонливий тамбур і знову напоровся на залізничну жилетку провідниці. Вона досі щось тріумфально гуділа, і якщо прислухатися, можна було розібрати слова:

— …зона. Зачинено! Тепер за сорок хвилин…

На її пальці гойдався умовний ключ, товста металева трубочка; у дитинстві Богдан мріяв завести собі таку саму, після того як схожа на цю тітка не пустила його до туалету… куди це ми тоді їздили? — недалечко, до прабабці в сусідній обласний центр… Щоб мандрувати далеко, крім того єдиного разу на море, батькам вічно бракувало і часу, і грошей.

Він переплутав місце, пхнувся в чуже купе, таке самісіньке, де в застояній каламутній гущі теж погойдувалася в айфоні дівчинка, тільки не стрижена, а з кісками, а за столиком двоє квадратних чолов'яг нудно і нескінченно поглинали курку. Перепросив — ніхто, ясна річ, навіть не поворухнувся відповісти, — попрямував до свого, примірявся, як би то підтягнутися на долонях між полицями, щоб не ступати на нижню, до дівчини чи сонного дядька, глянув угору…

Край ноутбука, що він його зачепив, виходячи, сповзав усе нижче, перехиляючись, зсуваючись, і залишалося ще купа часу, щоб підхопити, пригальмувати його падіння; Богдан дивився і чекав. Рвучко простягнув руку, впіймав на льоту. Що ж це воно коїться з моїм часом?..

З Арною все було не так; він випростався на полиці, сунувши ноут за подушку і заклавши руки за голову. З нею час мчав уперед суцільною масою, схожою на хвилю прибою, підхоплюючи за

собою все довкола: летіли поїзди, мелькали міста і зали, здіймалися руки в спільному фанатському жесті — вона немов створювала навколо себе пришвидшене поле, втягуючи в нього кожного, хто опинявся на шляху, на її орбіті. І я, звісно, летів за нею, такий же, як усі. Хіба що мчав швидше за решту, маючи найближчий доступ до тіла… Богдан здригнувся, завовтузився, скрутився на боці, приборкуючи дурнуватий організм, що впав, блін, у спогади. Про що я?.. так. Але зовні світ здавався цілком собі колишнім, тільки динамічнішим, карнавально-яскравим, справжнім, бо корився її ритму, її харизмі, її часу. А зараз…

Світ, вочевидь, залишився таким, як і був. Тільки я тепер сам. І ніяк не попущуся, не ввійду в нормальний темп — а потягти за собою когось іще, та хоч би й дівчинку з нижньої полиці, я, звісно ж, не потраплю.

Дівчинка начебто відволіклась від айфону і жестом йога, зануреного в медитацію, повільно задерши голову, подивилася вгору. Богдан відважно їй підморгнув. Звісно, не було жодного шансу, що вона помітить цей побіжний мімічний рух. Але експеримент є експеримент, і він пішов далі: розтягнув усмішкою вуста і, намертво зафіксувавши її краї біля вилиць, промовив, артикулюючи якнайчіткіше:

— Привіт. Гарна у тебе цяцька. Яка модель?

— Мені мій хлопець подарував, — неспішно, а головне, логічно прогугоніла дівчина.

— Заздрю, — чітко вимовив Богдан.

Дівчина хихотнула; він бачив згори, як задерлася її коротенька верхня губа, показалася вуздечка над чималими зубами, а звук долинув трохи пізніше, немов грім після блискавки. Богдан спостерігав за нею з цікавістю і дещицею гидливості, немов за лабораторною жабою. Вона придумувала, що відповісти. Довго-довго вигадувала потрібну репліку в жанрі невинного флірту:

— Мені? — пауза, вочевидь задумана як непомітна. — Чи йому?

— Куди їдемо? — запитав Богдан. Зіскочив, сів навпроти неї, вмостившись на краєчку полиці в ногах сонного тіла.

Занадто швидко. Не встигла зорієнтуватися, впіймати зміну теми і рівня розмови, повестися, прискоритися бодай трошечки. Чи й узагалі не розчула запитання.

Він допоміг їй, озвучивши коротке ім’я свого міста; дівчина ошелешено кивнула.

— Живеш там? Чи навчаєшся?

Пауза:

— Навчаюся.

— Де?

Це вже скидалося на подобу осмисленої розмови, сповільнений донезмоги пінг-понг, скажімо, десь на Місяці, в умовах малої гравітації. Та запитання, де вона навчається, знову поставило дівчину в глухий кут, підвісило, наче матрицю глючного айфону. Дівчина дивилася й повільно лупала віями, нафарбованими тією тушшю, що в рекламі робить їх довгими і густими, а в житті склеює товстими кошлатими патичками: ні, раніше Богдан не завважив би, але зараз у нього було занадто багато часу. Ворухнулася коротенька губа, але жодного слова не вилетіло; потім знову, і нарешті, з третьої спроби дівчина хрипко вимовила:

— В універі. На фіііізиці.

Богдан устиг подумати, що насправді в неї, мабуть, дуже тоненький, писклявий, майже дитячий голосок.

— На якому курсі?

Обмізкувала. Дійшло:

— На першому.

— Ні фіга собі.

Він був переконаний, що ніколи досі її не бачив. Запхнули по блату на факультет, перше заняття проспала, потім сусідки в гуртязі розповіли, що поки що можна й не ходити, потім поїхала додому на вихідні… ну, чи захворіла, а може, просто собі завіялася погуляти наостанок із подружками, які не вступили, чи з цим її гіпотетичним хлопцем, дарувальником айфону. Було би смішно запитувати в такої, як там справи з модулем. Навіть якби ми з нею перебували в одному часі.

Зрештою, час має не таке вже й вирішальне значення. Є безліч інших параметрів і величин, які так само унеможливлюють взаєморозуміння і гарантують людську самотність.

На жаб'ячому личку випадкової однокашниці нарешті завис вираз зацікавлення і готовності продовжувати флірт, а його, Богдана, враз охопила смертельна нудьга, опосіла нездолання, мутна туга. Експеримент показав занадто очікувані результати, та й не було ніякого експерименту, а так, спроба відволіктися, забути.

Хрипкуватий голос Арни, її калейдоскопічний час — і власна незавидна роль хлопчика під рукою, оплаченого, як і всі решта, її французьким чоловіком, тьху.

Амбітні дурниці у віконці файлу на здохлому моніторі; до речі, ноут напевно можна ввімкнути десь тут на підзарядку, є ж у поїздах розетки — але толку? — жовтороті надії і безглузді мрії, що їх з особливим цинізмом прибито реальністю.

І цілковита відсутність сенсу.

Потяг заледве волочився, Богдан би й пішки, певно, дійшов по шпалах удвічі швидше — але ж Арнині поїзди літали разом із нею, хоч яке це має значення? Не надійся зрозуміти щось у часі, лузер і йолоп. Клей он, якщо бажаєш, сповільнених дуреп, єдиний спосіб убити час. Древній конструктивний підхід: убивати все, що ти не в змозі збагнути.

Дівчинка дивилася. Тільки-но почала чекати, що ж він іще скаже. Мине чимало часу, перш ніж вона почухається занепокоїтися, чому ж він мовчить.

Богдан зник. Атож, саме на це, либонь, і скидалось як на її погляд: щойно сидів тут, навпроти — аж раптом щез, випарувався, наче його й не було. Чи то вона кліпнула, чи то на півсекунди перевела погляд на вікно, чи то відволіклась почухати прищик на нозі, а йому вистачило цього розлогого відтинку часу, щоб підвестися, не прощаючись, опертися долонями на горішні полиці, підтягтися, зависнути, підібрати під себе ноги і випростатись у себе на матраці, головою до ноута. Оце зараз, напевно, її дурненькі очиська поступово округлюються, а звивини поволі починають ворушитися, розшолопуючи, де він подівся і як таке можливо. А мені пофіг. Я хочу спати.

Але спати він насправді не хотів і провалявся чортзна-скільки, вовтузячись, як перевернутий на спину жук, силкуючись утекти кудись у паралельний вимір від в'язкого трясовиння нудьги. І повільно, мов надокучлива мушва, роїлися навколо формули, знущально прості і несамовито красиві, і треба було впіймати, записати, зробити видатне відкриття, та добре вже, бодай якесь, на яке я в принципі здатен, якщо, звісно… Швидкість, час, відстань. Така стрункa і непорушна взаємна залежність між ними, яка раптом — та де раптом, я й гадки не маю, коли і як це сталося — взяла і перестала бути…

Тітка-провідниця викрикувала противним голосом назву його міста, це місто Богдан, виявляється, все життя ненавидів, а зараз ще і в її тоскному виконанні, схожому на завивання… Рвучко сів на полиці, вдарившись головою — плацкарт — схоже, приїхали, а він проспав, і тітка репетувала щось образливе особисто йому, і як же ж бридко, коли зранку не встигаєш умитись і почистити зуби…

Не встигаю?.. Прогальмував? Сповільнився, як усі?

Він ішов по критому перону: ніде більше не бачив, щоб потяги зупинялися під дахом, ідіотська вигадка; за спиною був ретельно спакований рюкзак, а в роті — присмак зубної пасти і металевої поїзної води невідомого складу, пити її точно було не можна, і тому зараз хотілося пити. На столику в купе залишалася пляшка — чи то дівчини, чи то чолов'яги з іншої полиці, обоє

вони проспали і гарячково збирали білизну під лемент провідниці… А він, Богдан, звісно ж, усе встиг. Єдине, що не став, хоча така думка і промайнула, ковтати з чужої пляшки.

В ранковому місті було зачинено все. Вокзал не мав ні кав'ярні, ні якоїсь крамнички, а сусідні вулиці, традиційно перекриті, з вивернутими барикадами бруківки, мирно дрихнули щонайменше до дев'ятої. Місто стояло ірреальне, немов оселя привидів. Над дахами сходило, зависаючи, сонце, в застиглому мареві окреслилися схололі фіолетові тіні, перекриваючи вузький отвір вулиці і півстіни навпроти, проявлялися стрільчасті силуети баштoчок і шпилів… Одного разу Ганьчин бахур-ботанік, себто архітектор, він не протримався коло неї довго, розповів, що в усьому місті, всупереч іміджу, немає жодної готичної будівлі. Геть інший стиль, і називається він якимось цілком штучним словом, Богдан забув.

Чомусь не було дощу.

Маршрутки вже ходили, точніше, повзали, немов гігантські жуки з пошкодженими лапками, легка здобич людей-мурашок, котрі брали їх штурмом, налізаючи ворухкою масою на кінцевій привокзальній зупинці. Сонні, стугонливі, сповільнені; їх завиграшки можна було випередити, обійти, лавіруючи між тілами, заскочити в салон, сісти на будь-яке, найкраще місце біля вікна, тільки було дуже вже бридко, і Богдан чекав, стоячи осторонь, поки відійде одна маршрутка, друга, третя… Потім вирішив пройтися пішки. У мене до початку занять — до речі, як би його уточнити, чи будній сьогодні день? — бісова купа часу.

Місто, що колись здавалося йому великим, здулося безславно, відстань спасувала перед часом, і Богдан ішов крізь історичний центр, розтинаючи його, немов ковзан фігуриста — лід, і тонка оболонка свого часу, мов жолобок води під лезом ковзана, відокремлювала його від усіх навколо, задаючи потрібну швидкість. Утім, не таку вже й потрібну, якщо подумати. Він-бо й гадки не мав, що з цим усім робити, у чому сенс.

Навіть його безкінечна окраїнна вулиця виявилася знущально короткою. Богдан увійшов до запльованого під'їзду свого будинку — сморід від сміттєпроводу був помірним, стерпним — злетів сходами, пошукав по кишенях ключа, знайшов його на самісінькому споді рюкзака, поморочився з замком, його вже п'ять років заклинювало, і треба було то налягати на двері, то тягти їх на себе, намагаючись вловити єдину робочу позицію; клацнув, увійшов. Увесь цей час, він знав, за ним спостерігала в очко божевільна стара з квартири навпроти, вона майже ніколи не покидала свій пост, і було смішно уявляти, що ж вона встигла побачити.

У квартирі було сонно, мертво, тихо. Богдан кинув рюкзак на ліжко, поставив заряджатися ноутбук. На столі стояв календар-щоденник, подарунок шкільних іще дівчаток на минуле двадцять третє лютого, Богдан нічого туди не записував, але сторінки перегортав, просто, щоб упорядкувати час… але поки його не було, ясна річ, ніхто цього не робив, яка користь з того календаря. Телевізор стояв у батьківській спальні, а врубати радіо Богдан побоявся: ну його нафіг, усіх перебудить.

Пішов на кухню і в коридорі напоровся на Ганьку, яка, зрозуміло, ще спала, просто виповзла на автопілоті в туалет. Ганька глянула каламутно, пригадуючи, хто він узагалі такий; хоча вона може з самого ранку закатати скандал на тему, де я волочився, приречено подумав Богдан. Де він волочився, їй завжди було глибоко фіолетово — очевидно, в такий спосіб сестра випускала назовні якісь свої задавнені комплекси, на кшталт материнства, відсунутого на безрік: усі подружки давно повискакували заміж і дефілювали з візочками, а Ганьчині бахурі, міняючись калейдоскопічно, не мали нічого схожого на серйозні наміри.

Зарепетує, розбудить матір і, головне, батька. І ось тоді все почнеться.

— Що таке? — запитала Ганька тягучо і хрипко; втім, спросоння вона розмовляла так завжди.

— Гань, потім розповім, — шепнув Богдан. — Де я був — ти очманієш просто…

Він грав на випередження, сподіваючись пробудити в неї цікавість замість гніву. І, мабуть, занадто розігнався: сестра кліпнула сонними віями в колах учорашньої туші, вочевидь, зовсім не вловивши його фрази — так, ультразвук, що просвистів мимо. Вона стояла посеред коридору, не прокидаючись, і Богдан остаточно вже вирішив акуратно і дуже швидко прослизнути повз…

— Чого це ти підірвався? — нарешті протяжно прохрипіла Ганька. — Неділя ж.

— Неділя? — перепитав Богдан.

Спробував пригадати, підрахувати дні; саме собою це, звісно, було нездійсненно, та одне він чомусь пам’ятав чітко: неділя була вчора. Дивно, нічим не підкріплене знання тримало його, мов якір, серед непевності решти світу, простору і часу. В неділю до Арни приїхав чоловік. У неділю я брав квиток на потяг. І дівчинка-однокашниця, тут він уже ввімкнув логіку, звісно ж, поверталася з дому в неділю, вони всі так приїздять, щоб у понеділок зранку, заскочивши після потяга в гуртягу, потім одразу на пари…

— А не понеділок?

Мовив замислено і тому достатньо повільно, щоб Ганька почула. Побачив, як вона завмирає, починаючи думати: видовище було таке рідкісне, що Богдан затримався подивитись. Ганьчині вуста скривилися, брови поповзли догори, пальці плавним рухом досягли підборіддя і затрималися там, затуливши напівроззявлений рот; нарешті вона неспішно видихнула:

— Понеділок. Точно.

Аж раптом заворушилася майже в людському темпі, тільки дуже безглуздо і безтолково. Метнулася туди-сюди, впилялася в одвірок, вилаялась, побігла на кухню, звідти знову до себе, плутаючись у власних кінцівках і непоєднуваних імпульсах. Ганька завжди така була, коли запізнювалася, тільки раніше це не проявлялося так наочно. Дурепа, поспішати — це не означає прискоритися… та пояснювати їй не було сенсу, і Богдан мовчав.

Понеділок, визначилися. Питання лише в тому, який саме понеділок. Скільки мене не було вдома — тиждень, два? Чому сестра ніяк не прокоментувала моєї відсутності — просто прогальмувала?..

— Яке в нас число? — запитав він у простір, чітко артикулюючи, нехай і без надії, що його почують.

У Ганьчиній кімнаті щось повалилося з гуркотом, тривалим, як далекий грім. Сестра експресивно прокоментувала. А вже потім відповіла на запитання — ясно, що з запізненням, але відповіла, і Богдана вразив спершу сам факт, а потім уже суть відповіді.

— Перше!.. Я ж з першого референтом у Володимировича!!!

Вона так нервувалася, що майже перестала розтягувати слова, і голос здійнявся майже до вереску.

Ганька сновигала туди-сюди, напіводягнена, напівзачесана, хаотична і все одно страшенно сповільнена; Богдан так і стояв посеред передпокою, ніби підвиснувши в часі — працювала у звичному темпі лише пам’ять, лише думка.

Перше. О пів на шосту ранку, тобто зо дві години тому, я вийшов із квартири, обережно клацнувши замком, щоб нікого не розбудити. За двадцять шоста — я був тоді дико гальмонутий, знав про це і рахував кожен крок хвилинної стрілки — зустрівся з Арною і кадаврами на вокзалі. І понеслося.

Нікуди я, виходить, не їхав.

Отже, і поспішати мені особливо нема куди.

Ганька металася, метушилася, вона, отже, знайшла нарешті роботу, привітати чи що. Менше підвисатиме в жежешці і тинятиметься хатою, це плюс; та й мати менше її пилятиме, плавно розширюючи кут у мій бік… життя, безумовно,

налагоджувалося. Життя зовсім не змінилося, в мене сьогодні загальна біологія першою парою. Півкурсу просплять, логічно вирішивши, що фізикам нафіг здалася загальна біологія, а ще близько третини не прийдуть просто, без ідейного підґрунтя. Але ж я прийду. Зараз придумаю собі сякий-такий сніданок, заправлюся і почимчикую на пари, і звісно, встигну, поспішати мені точно немає куди.

З кухні прогнозовано запахло збіглою на плиту Ганьчиною кавою.

…Маршрутка стояла. Це саме собою було нормально: кінцева зупинка, ніколи вони не від'їжджали відразу, нехай це навіть буде ранок понеділка, напхані по зав'язку безтолковим і злим квапливим людом. Богдан притулився на нижній сходинці, віднедавна, після того, як за одне літо він витягнувся, це стало єдине місце, де вдавалося стояти прямо. Та ззаду навалилися, витиснули на сходинку вгору, довелося зігнутись, підпираючи стелю тим місцем, де шия з'єднувалася з потилицею. Пригадав шарф, що колись — учора?! — впав на підлогу маршрутки, і як я встиг повернутися по нього, прискорившись із власної волі вперше в житті… Шарфа Богдан сьогодні, ясно ж, не взяв. А шию вже почало судомити, і навколо мляво перегавкувалися гальмонуті пасажири, а шоферюга біля маршрутки все смалив і ніяк не міг домучити нескінченну цигарку…

Якби тут була Арна, ми б давно вже їхали. Давно б дісталися, куди слід, і всі ці люди довкола навіть не помітили б, що їх втягнуто в орбіту чужого, дзвінкого, мов стріла в леті, часу.

Перестань. Ніякої Арни немає. Немає взагалі і не було ніколи.

Залишилося тільки моє безглузде прискорення, неможливість синхронізуватися з нормальними людьми, жити як усі.

Маршрутка рушила.

Вона повзла ранковим містом, немов отруєний тарган лінолеумом, ковзаючи і перехняблюючись, тикаючись тупою мордою в зупинки і готуючись здохнути, тому що жити отак не можна, а доведеться. Особисте прискорення породжує лише тотальне сповільнення всього і всіх довкола, не даючи натомість жодних переваг — спробуй-но, поворухни затиснутою в пітний людський капкан рукою чи ногою, спробуй-но розігнути шию. Їх більше, вони сильні, і вони завжди так живуть. А тобі лишається навчитись не надто казитися через це. Адже рано чи пізно все одно доїдемо. Я встигаю, я нікуди не поспішаю.

Вважатимемо, що вони мені наснилися — шалені перегони містами і селами, калейдоскопічні, не по-людському стрімкі та, чому б не зізнатися бодай собі самому, абсолютно безсенсовні. Цілком порівнянні як самоцінністю, так і за відчуттями з

теперішнім стовбиченням у лінивій маршрутці; якщо, звісно, винести за дужки певні деталі, та їх уже усунуто й без твоєї посильної допомоги. Що ми маємо в остаточному підсумку? Життєвий досвід? — облиш, де він тобі може знадобитися, цей досвід. Ні, єдине, що прийшло і залишилося, — усвідомлення свого часу.

Мій час іде, поки равликом теліжиться через місто маршрутка. Рухається, поки всі довкола воліють підвиснути, немов допотопні програми на старому залізі. Мій час апріорі швидший, і якщо так буде завжди — а мені до снаги постаратися, щоб було, — я можу…

Думати. Просто мислити, а отже, існувати. Почати вже зараз: пройтися ще раз по головних проблемних точках, зрозуміти, де саме я прогальмував, налажав, припустився похибки, що ростиме й ростиме. І як усе можна виправити. Навіть якщо це виявиться непросто і нешвидко, я все одно рано чи пізно доможуся, вирішу. Бо маю тепер багато часу.

Поруч з Богданом звільнилося місце, а він і не зауважив, хто й коли встав, як протиснувся повз. Дві тітки з кошиками і юнак з планшетом здійснювали одночасну атаку на квадратний шматочок місця під сонцем, за ними було цікаво спостерігати і ніщо не заважало випередити всіх і комфортно вмоститись — але скільки мені ще їхати?.. Вигнувся, силкуючись глянути у вікно, нічого не побачив, а пронозливіша тітка вже напирала, відтісняючи, і водій щось нерозбірливо гудів про непередані гроші за проїзд, і натужно зачинялися дверцята на довгому патику… Богдан посунувся, мимохідь даючи шанс другій, не такій нахрапистій тітці, вгвинтився в натовп, що пер назустріч, і вибився назовні.

Звісно, він ще не доїхав — але вже перебував в історичному центрі, і пройтися ранковим містом у кожному разі було приємніше, ніж плентатися в маршрутці; вона, до речі, так і стояла, вочевидь там досі з'ясовували, хто чого не передав. Богдан пішов геть по слизькуватій мокрій бруківці; вночі все-таки був дощ, як же без дощу в цьому місті? Зараз нібито не крапало, але в повітрі висіла щільна волога, і сонця, нашого єдиного абсолютного (?) часового орієнтира, на небі не виднілось і близько.

Зате, поглянувши з синоптичною метою вгору, Богдан угледів годинник. В історичному центрі взагалі було повно годинникових циферблатів, вбудованих у куполи та вежі, старовинних, добротних, з кованими римськими цифрами. Цей, просто над головою, показував близько восьмої, з поправкою на перспективу. Не так уже й рано. Пора б наддати ходи, перша пара починається

о пів на дев’яту, а універ ще, здається, далеченько… Богдан на мить зупинився, намагаючись точніше зорієнтуватися на місцевості: як же ганебно він знав місто. Собор з годинником за відправну точку не годився, в центрі бісове шобло таких соборів… інша річ — готель. Добре, що його видно звідси.

Готель йому подобався, і то була ще одна ганьба, принаймні перед просунутою Лесьчиною компанією, де цю будівлю ненавиділи палко, з насолодою, зі смаком; фізикам на курсі було, звісно ж, байдуже. А йому, Богданові, готель видавався спільником, таким самісіньким чужинцем у древньому претензійному місті, як і він сам. І до того ж добре правив за орієнтир.

Щоб потрапити до універу, готель залишаємо по ліву руку; тільки слід підійти ближче, на прилеглу вулицю — в цьому місті не було нічого паралельно-перпендикулярного, і будь-яка сусідня завиграшки могла завести по кривій мало не в протилежний бік. Богдан рушив уперед, не спускаючи з очей з металево-скляної висотки, що всі її східні вікна блищали, відбиваючи все-таки невидиме за щільними хмарами сонце. На верхівці готелю, до речі, теж був годинник, електронний, найточніший у місті, налаштований за еталонним світовим часом, — але зараз він, незважаючи на погоду, відсвічував так, що розібрати цифри було неможливо.

— Чи не скажете, котра година?

Запитала дівчина. Чорненька невисока дівчина в легкій курточці з піднятим коміром, крізь який була навіщось заселена біло-зелена стрічка. Чому б дівчиськові не роззирнутись і не пошукати годинник навколо, не зрозуміло; мабуть, це Богдана й здивувало — а може, все-таки стрічка, чи то політичного, чи то корпоративного штабу, чи щось інше?..

Так. Вона рухалася цілком нормально, в його часі. І говорила швидко, тонким напівдитячим голоском.

Богдан задер голову, шукаючи циферблат, але собор уже був позаду і годинник злипся у перспективі на нечитабельний еліпс. Зате електронний прямокутник на верхівці готелю, затулений від сонця власною щільною хмарою, висвітив зелені цифри, і Богдан озвучив:

— Сьома година п’ятдесят дев’ять…

Цифри блимнули.

Богдан опустив голову і побачив дівчачу усмішку. Недоречну, несвоєчасну.

А потім його штовхнуло в груди, неболюче і нестрашно, але швидко, дуже швидко, аж він нічого не встиг второпати і вдіяти, а лише здивувався з неозорої глибочини свого часу: ти ба.

Вдарився потилицею об каміння бруківки.

У раптовому небі, танцюючи, кружеляли по колу вузькі стіни, башточки і куполи, в них, як у рамі, клубочилися сизі хмари, схожі на дим, і повільно підсвічуючи та забарвлюючи весь простір, розпливалися смугами яскраво-оранжеві прожилки вогню.

Це було навіть красиво.

> — Іноді збувається. А чи страшно… знаєте, мене дуже часто про це запитують, втомився щоразу вигадувати нову відповідь.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

Встигаю подзвонити Іґарові, і це моє досягнення, яким варто пишатись зокрема. Вони діють швидко і досить злагоджено, як і будь-які спецслужби, — але, як це зазвичай буває, неодмінно вклинюється якесь маленьке непорозуміння, недоузгодженість між різними підрозділами, накладка, через яку, можливо, полетить чиясь голова. Між дзвінком Аластера Морлі та появою супровідника зяє щілина, і я набираю номер мого хлопчика. Просто щоб почути голос. Переконатися, що він живий і поки що на волі — бо ж знаєте, як воно…

В Іґара задоволений котячий голос юного самця, який допіру виліз із ліжка; ну-ну, виявляється, я досі пам'ятаю, аякже, хто б сумнівався, хлопчику мій. Розуміючи, що найімовірніше вони слухають і відстежують, ні про що не запитую. Радий був почути, Іґаре, зідзвонимося пізніше. Він, здається, теж радий — що я так швидко відчепився. Усе-таки достобіса зручно жити з одним часом.

А потім мене ведуть. Недалеко; Крамербург, як я встиг помітити, — компактне місто. Радше радіальне, ніж квадратно-гніздове, і так навіть легше орієнтуватися. А ось і сам центр, точка, де сходяться промені вулиць. Площа і цегляно-червона будівля, ще й з літерами на фасаді, вони металево блищать, і доводиться мружитися, щоб прочитати. Роздивившись, аж зупиняюся з подиву.

ЕЖЕН КРАМЕР.

Та-ак. Утім, Женько би посміявся від щирого серця. Він завжди мав почуття гумору.

Входимо досередини. Це схоже на сьогоднішній прохід у Світ-комуну — щоправда, вже без відбитків пальців і сканування сітківки, але стиль той-таки, не так просто змінити стиль.

Коридори, інстанції, люди, зведені до функції не пропустити, кого не слід: страшенно нервова робота, мабуть, і геть невдячна, на таких посадах мають рясним цвітом розквітати розмаїті комплекси та неврози. Перевірні процедури забирають купу зайвого часу, і я роздивляюся цих людей зі щирим зацікавленням, остаточно збиваючи їм шаблон, і вони починають збоїти, впускати предмети, відводити очі. Зауважую, що перевіряють усе-таки по мережі, без купи папірців — але для них мережа не буденність, а висока технологія, вони з нею на «ви», і це нагнітає напругу. Часом хочеться порадити черговому знеособленому юнакові, як йому грамотніше налаштувати панель і підсвітити монітор, але такої витівки я собі все ж не дозволяю.

За четвертими-п'ятими дверима на елементах знаходжу зустрічальника, маленького пожмаканого чоловічка, і я миттю впізнаю Аластера Морлі, якого ніколи досі не бачив.

— Нарешті, — наживо в нього ще верескливіший голос, ніж по мобільному. — Чому так довго? На вас чекають.

Стенаю плечима:

— Це ваш час.

Він дивиться на мене ошелешено, потім раптом похоплюється:

— Пане Сун, ви ще не сповільнилися?

Настала моя черга дивуватися.

— Зараз, — каже Морлі. — Вам самому стане комфортніше. Як ви почуваєтеся?

Це не ритуальний реверанс, йому справді потрібна відповідь. Як я почуваюся?.. хороше запитання. Я почуваюся… Так, напевно, за моєї молодості робили марш-кидок солдати на війні чи першопрохідці долали дикі джунглі: швидко і бадьоро, мобілізувавши всі ресурси організму в один непереможний жмут, підпорядкувавши всього себе натхненню і меті. Я чудово почуваюся. Та якщо я спинюся, то, дуже ймовірно, впаду.

Усе це Аластерові Морлі знати не конче. Киваю:

— Нормально.

Він, здається, не вірить. Дивиться стурбовано з висоти своїх — сорока п'яти, п'ятдесяти?.. по людях його фаху та ґатунку не збагнеш — абсолютних років на старезного діда Ебенізера Суна. Пропускає мене в наступну кімнату і проходить услід:

— Будемо сповільнюватися поетапно.

— Навіщо?

Ігнорує запитання. Я, звісно, наполіг би, домігся відповіді, як домагаюся її завжди і від усіх, — та раптово налягає свинцева слабкість, починають тремтіти пальці та коліна, на очі накочуються мутні сльози, а в скронях оглушливо пересипається

пісок, і стає до всього байдуже. В долоню впирається панель медсенсора, мляво сплескує подив: а вони тут споживають наші технології, аж гай гуде, у плебс-кварталі, в Світі-комуні. Не повсюдно, ясна річ, не повсюдно.

Лице Морлі проступає з каламуті, супиться, ворушить губами. Вольовим зусиллям випростовуюся, наводжу різкість.

— Не врахував, — бурмоче він. — Занадто довгий стрибок по амплітуді. Перепрошую, пане Сун.

— Я в нормі.

Не певен, що вийшло зронити це недбало; може, вийшло жалюгідне белькотіння, старече шамотіння. Запитую без паузи:

— Тут у вас хронос? По периметру?

— Це шлюз, — зізнається Морлі. — Дім-уряд обладнано, щоб запобігти несподіванкам. Скільки вам абсолютних років?

Хамське запитання, і я його ігнорую. Прислухаюся до свого організму, він чудово мені служить, попри кількість прожитих років, у хроносі та поза ним. Тепер мені справді краще. Кров неквапно тече судинами, насичує киснем мозок — Карл у Клари, числа Фібоначчі, слід би, але не зараз, — ритмічно наповнюються легені, рухається в такт діафрагма. Потираю долонею живіт, що й за колишніх далеких часів був найпершим зрадником немолодих людей. Нічого, все більш-менш навіть тут. Поглядаю на панель: атож, тиск підскочив, але вже стабілізується, дякувати Богові. Цукор відносно в нормі. Не діждетесь, це кажу вам я, вічний старий Ебенізер Сун.

— Ми можемо йти?

Морлі важко зітхає:

— Поки що ні. Ще як мінімум два стрибки, інакше ви будете не в синхроні. Пане Сун, я постараюсь якнайм'якше.

— Починайте.

Таке відчуття, ніби я командую власним розстрілом. Адже він і справді може зараз мене вбити, цей слизький Аластер Морлі, який прагне досягти своєї мети, і я вже не маю часу зрозуміти, якої саме. Бридке відчуття залежності і безпорадності. Втім, я їм навіщось потрібен, отже, поки що мене залишать живим. Принаймні дуже постараються — а відтак наскільки їм дозволить мій організм, моя старість, рештки мого часу.

— Дихайте поверхневіше. Не забирайте руки з медсенсора.

Гостролезий сарказм висне на кінчику язика. Не встиг. Повільно, занадто повільно… Течуть, пропускаючи одне одного, кров'яні тільця неквапливою густою річкою, входять до широкої брами серцевих клапанів, збагачуються киснем і ще повільніше рушають далі, до мозку, що без поспіху обмірковує кожен імпульс, бездоганно точний, якщо ніхто не вимагає надмірної швидкості.

Екстрахроносповільнення. Як добре… я звик, я завжди так живу.

Здивована фізіономія занадто метушливого, гротескного Морлі. Не метушися, дурнику, не знадобилося твоїх двох стрибків, я в принципі проти надмірності. Не кліпай очима і синхронізуйся сам.

Чекаю, поки він стане схожий на людину, з чого, до речі, випливає, що ми аж ніяк не в спільному шлюзі, — у нього, Морлі, окремий хронос, свій час. Суто технічно — нічого складного, але навіщо?.. і ми до того ж у плебс-кварталі. Дивно.

Він встигає пояснити раніше, ніж я запитую, і голос його звучить набагато вище, ніж зазвичай, скрекотливіше, немов переді мною гібрид людини з комахою. Не завершив синхронізації. Чому?

— Тому що далі ви підете самі, пане Сун. Мені туди не можна, та й не вийде. Це урядовий час.

— Тобто?

— Приготуйтеся до другого стрибка. Ви добре переносите, я за вас спокійний.

— Морлі, заждіть!

Маю до нього купу запитань, вони виникають одномоментно, громадячись і прориваючи тканину часу, і я не встигаю поставити жодного: занадто швидкий, смішний чоловічок розвертається і йде, я залишаюся сам.

І сповільнююся, сповільнююся ще. У свої абсолютні роки я не знав, що таке буває. Всі процеси в організмі, такі знайомі, підконтрольні в кожному своєму неспішному русі, здається, спиняються взагалі; різниця невловна, немов кроки черепахи, яка вислизає від Ахілла.

Рівна, нерухома поверхня ставка майже без бриж і кульок повітря, що підіймаються з дна. Спекотне повітря опівдні над асфальтом… Непевні, ірреальні спогади з життя такого давнього, що я не певен, чи було воно колись.

Не виключено, що я просто помер.

Долоня й далі на медсенсорі, тільки його вже не відстежує ніякий Морлі, і я дивлюся сам: показники фантастичні, я навіть не знаю, з чим їх порівняти, такого не буває у живих людей. Та все-таки числа змінюються, нехай на рівні сьомої-восьмої цифри після коми, але ритмічно, доладно, практично без збоїв. Синхронізацію завершено, повідомляє прилад; залишилося звикнути. До мого нового, майже невідчутного часу.

— Заходьте, пане Сун.

Оптимістичним фільтром виграє комунікативний рядок над проходом, озвучений мелодійним жіночим голосом, і я не бачу, що мені завадило б пристати на пропозицію і ввійти, і стулки

шлюзового хроноса радісно впускають мене досередини. Роззираюся навсібіч, намагаючись поводитися не як розгублений гість-в'язень, а принаймні як інспектор із раптовою ревізією, коли не повноправний господар цього місця. Не певен, що мені вдається, та все-таки стараюся тримати марку — головне, що я маю.

— Як ти? — запитує Женько Крамер.

Я так звик весь час спілкуватися з ним, що навіть не дуже дивуюся.

— Трохи дивно, — озиваюся, ніби нічого не сталося. — Повільно.

Ежен сидить навпроти, за панеллю, простягнувши навскоси свої безрозмірні ноги. Всміхається. Показує гостинно, куди мені сісти.

— На задвірках ти жив швидше? — кпить він. — Утім, так. Бачу.

Думка працює плавно і неквапно, немов гойдається гігантський маятник, але мій візаві ні на секунду не швидший, а тому, поки він мружиться, роздивляючись упритул мої зморшки, я встигаю перебрати можливі варіанти: син чи онук, чи правнук, чи генетична копія, чи робот, чи голограма, чи найпростіше — моя-таки галюцинація, побічний ефект немислимого за амплітудою екстрахроносповільнення?

Кожна версія має право на існування. І все ж це справді він — Ежен Камер, мій вічний суперник і співрозмовник, альтер-его, що я створив його через самотність. Хлопчисько. Він такий молодий, аж навіть смішно.

— І я бачу. Урядовий час?

Він махає рукою; знайомий хлопчачий жест:

— Це вони так кажуть. Із Периферійного відомства.

— Звідки?

— То вони тобі навіть не представилися? Нічого собі. А як же вони тебе сюди притягли?

— У плебс-квартал?

Моя відповідь на його «задвірки» банальна і спізніла, та краще вже так, аніж проковтнути, визнати апріорі його перевагу. Ежен усміхається, та я відчуваю, що його все-таки зачепило, тому виникає коротке задоволення; а коротке в моєму новому часі — це довго, встигаєш перейнятися і пройнятись.

— Гидомирне словечко. Ебе, визнай: це ти придумав?

Жодна жива душа у світі не називає мене «Ебом». А йому я колись був дозволив сам. Навіть не дозволив — примусив, заганяючи копняками всередину юнацької підсвідомості його вічне викання і опущені очі. Який сором'язливий, чистий,

хороший був хлопчик. Що робить з людьми влада. Урядовий час, тьху.

— Ні, звісно. Це народне.

— У вас там ще залишився народ?

— На рівні інформаційної структури — ще й який. До того ж структури доволі складної, здатної самоорганізовуватися. Народ — це ж не конче натовп. А в тебе? Як у нього життя, у твого «за руки візьмемось, брати»? «Разом нас багато, нас не подолати»? Діє?

— Ще й як. Уже скільки поколінь поспіль.

— Тобі, мабуть, непогано видно. Як вони змінюють одне одного.

Він стинає плечима; я знову дряпнув його, влучив у вразливе місце.

— Звісно. На кого я міг усе це покинути? Мій Світ-комуну? У тебе, Ебе, ніколи не було навіть власної контори з п'яти осіб, не те що свого світу. Звик працювати зі схемами, а не з людьми, от і корчиш із себе голос сумління… Годі, набридло вже.

Його досі прозорі, чисті сірі очі зараз прищурені, злі. Я раптом розумію, що всі ці роки — скільки ж це і для нього минуло абсолютних років?.. чи все-таки місяців? — він подумки дискутував зі мною, точнісінько як я з ним. Це я, Ебенізер Сун, був його внутрішнім голосом, його червоточиною, сумнівом щодо власної правоти. Водночас він, на відміну від мене, напевно знав, що ми обидва живі і ще можемо зустрітися — рано чи пізно.

— Добре, не буду. Розкажи мені про Периферійне відомство.

Махає рукою:

— Нецікаво. Звичайна спецслужба, побічний ефект вашого страху. Пильнують. Бережуть. Засекречені ого-го як, коли навіть ти про них не знаєш. Трохи заважають жити, але не смертельно, я звик.

— Цей Морлі — хіба не ти його підіслав?

Еженові брови здіймаються дашком:

— Іще чого. Просто коли вони притягли тебе сюди, хоч не знаю навіщо, то мені захотілося тебе побачити. Їх, периферійних, легко використовувати для дрібних послуг.

— А тобі навіщо?

Я, звісно, і сам знаю відповідь. Він, хлопчисько, який зумів зберегти свій головний козир — молодість, усього лише хотів на мене подивитися. Переконатися, що я старий, що здав ще більше від нашої останньої зустрічі. А отже, програв, не зумів захистити найголовнішого — свого часу. Йому навіщось страх як потрібне, моєму Женькові, підтвердження його і так безумовної правоти.

— Та так… Мені, Ебе, нічого від тебе не потрібно.

— Справді? А мої екво?

Усе-таки я дуже добре його знаю, а він прожив не так багато абсолютного часу, щоб по-справжньому змінитися. Я чудово знаю всі його больові точки, і не шкодить штурхнути зайвий раз, дати репана знахабнілому шмаркачеві:

— Ти ж збирався жити колективною творчою працею, забувся? Принаймні твої люди точно забули, це ж скільки поколінь ти їх водиш пустелею, га?.. За рахунок моїх екводотацій.

Зображає усмішку:

— Дякую, Ебе.

— А що як ми перестанемо вас утримувати, Женю? Повір, нам є куди подіти енергофінанси… на наших задвірках. Ти про це подумав?

— Не перестанете.

Ось тепер він усміхається щиро, від серця, мружиться, наче вдоволений кіт. І не квапиться пояснювати.

Нічого, мені не шкода запитати:

— Чому ти так вважаєш?

— Периферійні тобі не пояснили?

Дрібна шпилька, вона мені не дошкуляє. Він мусить відповісти: напевно ж таки придумав щось дієве і дотепне, а немає перед ким похвалитися, нема кому оцінити, нема з ким поділитися — для цього існую лише я. Самозакоханий, захланний і безкарний хлопак: самий його хронос, усередині якого ми зараз перебуваємо, його несамовито сповільнений урядовий час спалює до біса екво, я ж це точно знаю. Еженова молодість коштує мені чи не дорожче за весь плебс-квартал з усім його їдлом і одноразовим шматтям. А я бився над загадкою розщеплення еквопотоку: та він просто забирає частину його собі особисто, точнісінько як Іґар, коли зламав код, щоб украсти жалюгідних сім тисяч. Хлопчиська є хлопчиська.

Уперше за весь мій новий зупинений час згадую про Іґара.

Ясно, що той хлопчисько мені майже чужий, дарма що правнук, натомість із цим я практично не розлучався протягом усього життя, сперечався з ним, перевіряв на ньому кожну думку, незважаючи на те, що давно і надійно його поховав. Безпросвітні бовдури працюють усе-таки в цьому Периферійному відомстві: виманювали мене сюди, як на блешню, на бідолашного Іґара, хоча їм варто було лише натякнути, що Женько Крамер живий. І незле зберігся.

Хоча, з іншого боку, вони могли вирахувати. Не виключено, що все це їм навіщось потрібно — ефект несподіванки, моє, приховуване навіть від самого себе, безборонне здивування.

— Ебе, знаєш, у чому твоя головна помилка? — раптом стиха

запитує Ежен.

— Недооцінив тебе?

Він пропускає іронію повз вуха:

— Ти вбудувався в систему. В ту, яку створили без тебе. Прийняв чужі правила, існуєш у чужих рамках. Ясна річ, тобі затісно. Всередині твого дурнуватого хроноса.

— Аж ніяк не дурнуватішого за твій.

— А от не варто порівнювати, — в його голосі проступає гнівливість. — Я ж то не вбудовувався. Я створив власну систему, сам нею розпоряджаюся, сам варіюю. Ви звикли вважати, що Світ-комуна — це сіра юрма, однорідна маса…

Пориваюся вгвинтити знущальну ремарку — «плебс-квартал», але Женько говорить занадто швидко і палко як на наш із ним час, і я відстаю, не встигаю.

— …натомість це структура, складна, багаторівнева, набагато струнківша і зграбніша за ваші атомізовані хроностільники! А вигадав її я. І особисто контролюю. Відчуваєш різницю? — між вбудуватися і створити самому.

— Про структуру, будь ласка, докладніше. Цікаво.

У нього спалахують очі. Нагорода всього його короткотривалого, підвішеного в часі хлопчачого життя — моя цікавість.

— Усе дуже просто насправді. У вас там, — він не каже «на задвірках», і за це дякую, — час не має жодної цінності. Ну, крім суто матеріальної, цих ваших екво, та я не про те, у нас же немає ніяких грошей і власності, немає взагалі, — мою іронічну посмішку Ежен ігнорує. — Я про істинні цінноти, про ті, що існують на рівні суспільної свідомості, на яких тримається світ. Для вас там час — пшик, не більше ніж оболонка, комірка в стільниках, чи то житлова площа, чи то вподобана ганчірка. Жити швидше чи повільніше — особиста справа кожного, а особисті справи нічого, зрештою, не означають, і для кожного це очевидно.

Здається, я вже втратив нитку його міркувань, все-таки це треба звикнути — жити і думати аж так повільно. Нічого, потім зрозумію, заднім числом. Мені подобається дивитись, як він говорить.

— А в Світі-комуні час — реальна цінність. Згрубша беручи — єдина. Свій час слід заробити, заслужити, і це головне, чого варто прагнути. Не ганчірки, не житлова площа, не хронос — а власний робочий час. Власний. Робочий. Час!

Гасла у Женьковому виконанні завжди виходили якнайкраще.

— Себто він у вас аж ніяк не один на всіх? Розкішна ідея Абсолютного часу теж розсипалася в друзки?

Ображається:

— Не пригадую, щоб ти збагнув був бодай одну мою ідею, Ебе.

— Звісно. Я для цього занадто старий.

Але дещо ще здатен второпати. Можу підсумовувати враження та аналізувати інформацію, навіть якщо мені перепадають крихти, розрізнені фрагменти. Проголошена єдність виродилась у класове розшарування, нічого нового. Нескладно здогадатися, кому в світі Ежена Крамера, хоч як його, той світ, називай, найдужче пощастило. Привілейований, щоб не розреготатися на повен голос, робітничий клас.

— Себто в твоєму суспільстві нероб і споживачів працюють винятково за час, так? Як за їжу; тобто ні, радше як за наркотики. Свій робочий час — головна цінність, і що швидший, то безцінніший. Не виробляєте ви тут нічого, роботи не так уже й багато, вистачає не для всіх. Сфера обслуговування, це по-перше. Потім потрібне прибирання, утилізація відходів. Іще що, медицина? — хвалю, міг би і на гальмах спустити, у твоєму віці можна пробачити. Органи правопорядку, мабуть…

— І спецохорона, — підказує Ежен.

— Твоя?

— Кружини.

Знову задоволено всміхається: козир у рукаві, і він певен, що супротивнику нічим крити. Кружина? — можна не перепитувати, вочевидь, та ж таки периферія, вигляд із протилежного боку.

— Хочеш сказати, Ежене, що я годую твою армію?

— Саме так. І якщо раптом перестанеш, Ебе, моїм спецохоронцям це дуже не сподобається. А вони швидко живуть, набагато швидше за всіх периферійних. В разі збройного конфлікту… словом, ти мене зрозумів. Не раджу. Легше платити й далі.

У нього мрійливий, легкий, немов хмарка, вираз обличчя. З таким самісіньким він колись — не акцентуватиму контрафактних слів — викладав свої високі ідеї. Я ним милуюся.

— Я виростив нових людей, Ебе. Принципово нових. Спецохорона — це не просто армія, це квінтесенція ідеї Світу-комуни. Вони дивовижні хлопці, мої спецохоронці. Живуть на несамовитій швидкості і, головне, усвідомлюють, наскільки це чудово. Горять, як смолоскипи, по всій Кружині — і згорають в ім’я нашого світу, тому що це є найвища цінність і найвище щастя. Вам нічого цьому протиставити, і річ зовсім не в енергофінансах. Навіть якщо ваші периферійники розженуть, мов оглашенні, свій час, це не зарадить. Таку самопожертву, такі швидкості неможливо купити. Для цього потрібно, щоб виросло кілька поколінь із принципово інакшою системою цінностей…

— І з дуже, дуже неквапливим селекціонером.

Женько невдоволено поморщився:

— Перестань. Я просто мусив був це бачити. Переконатися, що мені вдалося.

— Женю, скільки тобі років? Абсолютних років?

Чомусь здається, що він мусив би замислитися, пригадуючи. Аж ні, відповідає відразу:

— Тридцять три. Вже майже тридцять чотири.

Йому й тоді було тридцять три. Хлопчисько. Наші суперечки, наші палкі дискусії про світобудову і її справедливість — для мене це було недавно, а для нього взагалі вчора, і року не минуло, якщо рахувати в абсолютних одиницях. Устигнути за цей нетривалий час цілком змінити платформу, опорну вісь, базові уявлення про добро і зло — і водночас не розчаруватися дощенту, а переконати себе в тому, що так і треба, що всі зміни гнучкі, несуттєві й необхідні… молодець, хороший хлопчик. Цікаво було б довідатися, наскільки в цій метаморфозі допоміг йому я. Уявний опонент, старий буркотун Ебенізер Сун.

Утім, коли наші дороги розійшлися, я був не такий уже й старий.

Отже, він ще й має армію. Як будь-який пристойний диктатор, ну-ну. Армія фанатиків, які спалюють життя на найвищих швидкостях — мої бідолашні екво! — і готових на все задля постійного драйву, свого робочого часу. І я не здивуюсь, якщо ці спецохоронці вже б'ють копитом, застоявшись на варті своєї Кружини. І позирають у бік наших задвірків.

— Периферійне відомство знає про твою спецохорону?

Ежен виписує в повітрі кистю руки непевну вісімку:

— Схоже, так. У них свої складні фахові стосунки, не бачу сенсу вникати.

А мене закликали, очевидно, для того, щоб я вник. І якимось чином вплинув на баланс сил… справді, якщо нашу з Крамером зустріч було заплановано, то вже напевно не заради старечої і тим більше юнацької ностальгії. Чорт, могли б мене краще поінформувати, замість того щоб гратись у свої багатоступеневі маніпуляції. Щось тут, однак, не грає, щось не те; виходить, Аластер Морлі з колегами були чудово поінформовані і про розшарування плебс-кварталу, і про розщеплення еквопотоку на потреби класового суспільства… стоп-стоп-стоп.

— А навіщо ти розщеплюєш еквопотік перед входом у накопичувач? Хіба не зручніше на виході?

Дивиться здивовано:

— Звісно, що на виході.

Отже, і це була підстава, мережеве інсценування для тебе

особисто, впливовий старигане Ебенізере Сун. Якого вони воліли мати за ідіота.

Начхати. Я прийшов сюди, щоб забрати Іґара. І мені глибоко плювати на те, що собі планував Морлі з його Периферійним відомством, чого хотів від мене диктатор-хлопчак Ежен Крамер і чи зможуть вони коли-небудь домовитися. На спецохоронців, яких я фінансую, і на реальну щораз більшу загрозу плебс-кварталу теж начхати, я ще матиму час усе це обміркувати.

Але щодо Іґара я мушу залагодити справу негайно.

На очах в Ежена дістаю мобільник і набираю номер. Гудки напливають один на одного плавно, як хвилі, розмірено відраховуючи урядовий, можеш пишатися, старий снобе Ебенізере Сун, час. Устигаю зметикувати, що розсинхронізація не дасть нам нормально поспілкуватися, от же ж чорт; добре, зараз для мене важливо, щоб він просто відреагував, натиснув клавішу відповіді. І мелодійне дзінь-дзілінь, абонент не відповідає, повторіть спробу пізніше. Та я повторюю негайно, і гидомирне тремтіння-передчуття повзе між лопатками; абонент не відповідає… Звісно, він може просто не чути. Або не вважає за потрібне шукати телефон, переймаючись чимось цікавішим у якомусь, як їх тут називають?.. дім-сексі, чи як його?

Ежен дивиться зацікавлено.

— Кажуть, у твій світ весь час перебігають із нашого, — елегантно змінюючи тему, продовжую світську бесіду. — Гості. Ви їх тепло зустрічаєте, і вони, зазвичай, залишаються. Невже справді?

— Чому «зазвичай»? Завжди.

— І як ти їх, гм, переконуєш?

— Я? Це цілком природний процес. Коли людина з вашого світу, зі свого замкненого стільника-хроноса потрапляє до нашого спільного часу, єдиного часу Світу-комуни, вона раптом усвідомлює, що не самотня. А це важливо, Ебе. Важливішого за це взагалі нічого немає. Це самовідчуття на рівні біології, людської природи. Людина — стадна худобина, колективна істота, вона не може бути сама. Тобто пристосуватися можна до будь-чого, ви завжди так живете, я знаю. Та варто зірвати цю вашу бісову оболонку, хронос, знищити самотність — і на контрасті спадає таке щастя… Звісно, вони залишаються, нікого не потрібно силувати.

— Ти особисто контролюєш кожен випадок?

Стинає плечима:

— Навіщо?

А він і не може нічого контролювати. З його урядового часу легко спостерігати за зміною поколінь і формуванням соціальних

парадигм, зручно пачками вирощувати нових людей; але одна конкретна людина в комунальному часі — для Ежена це швидко, занадто швидко. Та й нецікаво, якщо порівнювати з глобальними категоріями.

— Віп-гостей, звісно, ведуть спецохоронці, — зізнається він. — Щоб нічого не сталося.

Отже, мене весь час супроводжували і ті, й ті; стає смішно. А Іґара?!

Знову телефоную. Не відповідає.

Аби ж нічого не сталося. Що з ним могло тут статися, поки ми помалу собі теревенимо в урядовому часі, пасталакаємо ні про що, так, суто з ностальгії, щоб підтримати розмову, задля розкоші, так би мовити, людського спілкування?!.

Зіпхнувши Женька на сліпу пляму, на периферію свідомості, набираю другий номер, що зберігається в пам'яті моєї мобілки: шукати недовго.

— Слухаю, — скрекоче на ультразвуку людина-комаха. Ще не занадто прискорився, дякувати Богові. Ще можна з ним розмовляти.

Випалюю верескливою скоромовкою:

— Де Іґар? Цієї миті? Морлі, ви ж його ведете? Що з ним?

І відразу згадую: він сам казав мені, що не ведуть. Звісно, Іґар же не віп-гість, як я, він просто хлопчисько, і виконавши свою роль приманки для мене, більше їм не цікавий. Але це могла бути брехня, спецслужби завжди брешуть, не могли вони його отак просто випустити з-під контролю…

Аластер Морлі невдоволено цвіринькає; мабуть, у синхронному режимі це були б резонні пояснення для старого панікера Ебенізера Суна, а можливо, і цінна вказівка взятися нарешті за домовлену зі мною справу. Та він занадто швидкий для мене, і я розумію лише одне: ні. Він справді нічого не знає про Іґара.

Лишається тільки Ежен. Він дивиться зацікавлено, Женько Крамер, який щонайменше переймається долею окремо взятої людської піщинки. Йому просто хотілось би знати, чому в мене такий дивний вираз обличчя. Та врешті-решт спроможний же він бодай на щось — у власній вотчині, у своєму персональному світі!..

— Накажи, щоб вони його знайшли. Твої спецохоронці.

Женько округлює очі:

— Кого?

— Мого правнука, Іґара Суна, — карбую, щоб його пройняло, юного диктатора, з яким нам іще належить обговорювати долю світу; але згодом, дуже згодом. — Він тут. Я маю знати, що з ним.

Це важливо.

Дідька лисого він розуміє, тому я повторюю:

— Мій правнук. Іґар Сун.

Промовивши його ім'я, раптом усвідомлюю всю безпідставність і безглуздість власних страхів. Чому ти вирішив, що з ним мало щось статися? З хлопчиськом, який цієї миті переймається, тьху, своєю біологічною сутністю стадної худоби. Не сумнівайся, йому набагато краще за тебе, за тебе, котрий обдурив біологію, а тому назавжди самотній стариган Ебенізер Сун.

Женько дістає мобільник. Він у нього тонкий, сріблястий, красива цяцька несамовито давніх часів. Цікаво, адже щоб віддавати за її допомогою накази, слід синхронізуватися: отже, його безпосередні підлеглі теж мають доступ — іноді — до урядового часу?..

Дивлячись на мене, уточнює:

— У вас із ним однакове прізвище?

> — Зазвичай я кажу, що нічого не боюся; це не бравада і не страх відкрити слабке місце, це правда. Я сам — нічогісінько. Я боюся лише за дітей.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

Коли вона зачиняла двері, фігурна картонка «Не турбувати» колихнулася, немов годинниковий маятник, і ще раз, і трошечки іще, поступово згасаючи, в'язнучи в застиглому часі. Та Віра все-таки торкнулася до картонки пальцем, зупиняючи щонайменший натяк на рух, на шурхіт, на все, здатне видати, що вона пішла. Ніби це втеча. Так, начебто я переховувалася від когось чи не сплатила рахунка.

Я й справді не розрахувалася. Та Сергій, мабуть, заплатив.

Коридор був напівтемний і несподівано довгий, на кілька дверей, а їй здавалося, що весь готель — маленький, компактний зсередини, мов японська скринька. Протилежна стіна була обклеєна шпалерами з ієрогліфами та журавлями-танцівниками, що одному з них обрізали голову і крило, перериваючись на двері. Над одвірком світилася маленька лампочка.

Віра ступила крок — і відсахнулася від прошаруділої повз неї тіні, на крок відступила, відчувши відведеним ліктем гладенькі двері; тихше, не треба різких рухів, кроків, стукоту. Ясна річ, не було жодної тіні, так собі, мій власний заблудлий страх. Це завжди дуже страшно: вийти з нерухомої вічності назовні, за

двері.

Перша сходинка стиха рипнула під ногою. Друга м'яко напружилася під килимовим покриттям. На третю чомусь страшно було перенести всю свою вагу, тому Віра мацала її носком ноги, ніби поверхню холодної води, в яку навіщось потрібно ступити.

Треба. Необхідно. Гранична умова тривання життя.

Сергій усе-таки покликав її за собою. Зрозумівши, що не зможе повернутися в зупинений час їхнього щастя, знайшов єдину раду: вона мусить його наздогнати. Вдавшись до нелюдського зусилля — зрушити з мертвої точки, розгойдати, немов маятник мертвого годинника, примусити його знову вицокувати секунди. Запустити нехай не вічний, та все ж двигун звичайного людського життя, зчепленого з часом.

І тоді, можливо, ми ще зустрінемося.

Віра збігла рештою шістьома сходинками, наче й справді пірнула в пекучо-холодну воду, — таке було сталося на морі: прийшла течія, вода за одну ніч схолола майже на десять градусів, усі в санаторії про це знали і ніхто не ліз купатися, і мама заборонила їй теж, та вона не повірила такій приголомшливій несправедливості — і перехопило дихання, прохромило крижаним і гострим, і залишалося тільки тріпотіти, гамселити по воді руками і ногами, відчайдушно намагаючись виплисти. Зачепила плечем одвірок, зашпортавшись поглядом об теж скаліченого, одноногого і однокрилого журавля. Вирвалася в хол і зупинилася, хапаючи ротом повітря.

Тут нікого не було: лише присунуті до стіни ширми, круглі пуфики, морські мушлі на стійці рецепції, за якими тріпотіло повітря, ніби силкувалося, та ніяк не могло сформуватись у повноцінну примару, тінь. У готельних холах мають висіти годинники, подумала Віра, неодмінно мають, адже потрібно відзначати поселення і від'їзд пожильців… у хостелі точно був годинник, автентичний, з фігуркою-танцівником… і в адміністративному корпусі нашого з мамою єдиного на всі часи санаторію…

Жодного годинника. Ніде.

Вона перетнула хол, ступаючи нечутно, немов попри ліжко зі сплячою людиною. Біля входу поглянула через плече: дівоча тінь за стійкою гойднулася, напівпрозора, примарна, і в русі знову зникла. Пискнув невловний для вуха, безмежно-високий ультразвук.

Віра вийшла з готелю.

Місто зустріло пронизливим холодом і щільною, матеріальною вогкістю — дощу не було, він був розчинений у

повітрі, нависав, як пересторога, немов дамоклів меч. Можливо, в зупиненому часі саме так і буває; але ж я вирвалася назовні? Чи мій нерухомий час попрямував за мною, немов шлейф, оболонка, що зріднилася зі шкірою, герметична, непроникна?..

І людей зовсім не було, принаймні на перший погляд; щось точно сновигало навколо, занадто швидке, щоб його відстежити і тим більше розгледіти. Віра хоробро вийшла з-під арки — і, звісно ж, наштовхнулася, налетіла на невидиму перешкоду, що з цієї оказії окреслила ненадовго хисткі людські контури і вибухнула ультразвуковим скрекотанням. Нічого. Таке зі мною трапляється часто, вони повсякчас плутаються під ногами — набагато швидші, але занадто нахабні, а тому не здатні маневрувати, люди, і зрештою найввічливіше, що можна від них почути: «Бабцю, не гальмуй!»… то краще вже нерозбірливо, ніби прокручений на іншій швидкості диктофонний запис.

Не краще.

Десь цими вулицями ходить Сергій. Іде впевнено і швидко, у нього купа справ, цілей і зустрічей, його час бадьоро летить уперед; можливо, і навіть скоріш за все, він уже позакінчував і полагодив, що планував, і повертається до готелю, не здогадуючись, що йому тепер закрито туди дорогу… втім, зараз, коли я пішла, усе там стало як раніше, у звичному часі, спільному для всіх. Звісно, спершу ми розминемося, він побачить, що мене немає, і все зрозуміє, і зателефонує, і сам мене знайде. Головне — вийти зі ступору, повернутися у спільний з ним час.

Вона наддала ходи. Швидкість-час-відстань, вони ж взаємопов'язані, шкільна формула, простенька, навіть як на мене, гуманітарну дівчинку, котра так і не виросла, так і не зрозуміла нічого ні у фізиці, ні у житті. За швидкість зачепиться час і зрушиться, почне вистукувати трибами, рушить уперед. Не налетіти б лишень ні на кого з зустрічних, точніше, тільки б вони не налетіли на мене, яка повзе, либонь, ледве-ледве, майже нерухому, — але ж вони мене принаймні бачать. Я можу ще швидше, отак; бідолашна черепаха, хекаючи, долаючи кольки в боці, наздоганяє свого Ахілла.

Нічого не виходило. Фантомні тіні й далі сновигали довкола, не бажаючи проступати плоттю і перетворюватися на живих людей. Віра відступила до стіни — матеріальними були самі лише стіни і каміння, це місто міцно вросло у свій і будь-який час, йому це не шкодило — і перевела уривчасте дихання. Роззирнувшись навсібіч, за два кроки побачила арку, саме ту, що з-під неї вийшла, хоча хто його знає, у цьому місті аркові прогони кублилися рясними намистами і були схожі, немов коралі-близнюки. Там, над аркою, мабуть, була японська вивіска

готелю?.. Віра не пам'ятала: за логікою, мусила би бути, але, здається, немає, жодної вивіски, ніяких вульгарних ієрогліфів, це місто більшість своїх скарбів ховало від випадкових туристів, як, скажімо, ту-таки «Склянку», орієнтуючись на поціновувачів, на тих, хто знає. Застиглий час нівелював швидкість, скасовував відстань. Безсенсовний забіг на місці.

Захотілося повернутися туди, під арку, до готелю. Там принаймні спокійно і тихо. І ширма, і мушлі, і кругле ліжко…

Віра прикусила губу. Так не можна. Розгойдати, запустити, повернутися у теперішнє, у життя. Якщо поки не вдається, то, мабуть, тому, що я намагаюся йти без жодної мети, а тому і без сенсу. Отже, я мушу вигадати щось схоже на ціль.

Насамперед зрозуміти, який сьогодні день. Коли ми зупинили час, була субота, я пам'ятаю, я так і зосталася в тій суботі, а Сергій вийшов із неї, наче з кімнати… чи для нього вже настала після ночі неділя?.. А Машенька телефонувала мені, повернувшись додому. Себто, для них усіх, які живуть у спільному часі, настав щонайменше понеділок, фестиваль завершився, всі поїхали звідси… І Сергій?!

Віра безпорадно крутнулася на місці. Як довідатися, в кого запитати? Про те, щоб заговорити до когось із цих людей, майже невидимих, які стрімко пролітали повз, не могло бути й мови. Де, перебуваючи в місті, можна побачити дату?.. Вдома вона, якщо раптом забувала число, а воно навіщось було потрібне, просто вмикала телевізор і клацала канали, аж поки натрапляла на якісь новини; з інших причин вона його, власне, взагалі не вмикала… Та я ж не вдома. Де можна ще?.. в газеті, мабуть. Тут же виходять щоденні газети.

От би лишень дістатися до кіоску. Швидкість-час-відстань. Якщо котрась із величин дорівнює нулю, я, звісно ж, нікуди не дійду.

Але ж вийти з готелю мені вдалося?..

Вона ступила крок, другий, третій, болісно видивляючись бруківку під ногами, слизьку, лаковано-блискучу: стала на помітний, надщерблений камінь, переступила, озирнулася, упевнюючись, що він залишився позаду. А зараз ось кам'яна кладка з давнім написом, що проступає з-під тиньку: так у цьому місті консервували час, виставляючи старовину на загальний огляд, немов заспиртований експонат у пробірці… Попри напис теж вдалося пройти, отже, час усе-таки рухався, не був такий уже безнадійно мертвий. Поки Віра дивилася в стіну, не наважуючись випустити її з поля зору — блимне, зникне, знову знущально опиниться поряд? — хтось добряче штурхнув її під лікоть і відсахнувся, пташиною мовою цвіринькнувши «перепрошую». Коли

вона озирнулася, він, звісно, був далеко: розмита, але все-таки досяжна для погляду квадратна постать у синьому плащі.

Віра рушила сміливіше; кіоск мав бути на розі, вона вигадала це собі так переконливо, ніби пригадала. Там, де вузька вуличка вливалася дугою в центральний проспект, єдину на все місто пряму і широку дорогу, вздовж якої росли великі дерева, мала би стояти хатинка, всі грані якої обкладено глянсовими обличчями політиків та зірок. Треба попросити сьогоднішню місцеву газету, як вона називається? — Скуркіс казав, а я забула, — байдуже, просто попросити сьогоднішню газету. Там, напевно, написано про фестиваль, цікаво буде прочитати. Могли написати про Берштейна, і про ту дівчинку-поетесу, Арну, і вже точно про Андрія Марковича…

Вулиця закінчилася, утворивши з проспектом гострий неправильний кут. Жодного кіоску тут не було.

Віра зупинилася. Повз неї летів проспектом суцільний горизонтальний вихор, скрекочучи на високій ноті; попереду спалахнуло у вологому повітрі червоне око, і вихор спинився, перетворившись на невиразні боки машин, що наповзали одна на одну. Дивно, адже ми гуляли тут пішки, з дівчатами, потім із Красоткіними та Скуркісом… і з Сергієм. І всі тоді гуляли, мабуть, цей проспект перекривають на час фестивалю чи у вихідні. Світлофор блимнув жовтим, і вулиця знову рушила, злившись у суцільний потік; здається, в Японії є швидкісний потяг, що його майже не видно в русі. Сергій був у Японії, а я не була і вже ніколи не побуваю… Минулий час, майбутній час. Час.

Щось тицьнулося їй до рук, і пискнув чийсь — дитячий чи просто прискорений? — голос, і Віра встигла роздивитися худорляву постать, яка вмить опинилася ген далеко, так, це дитина, не дорослий; і подивилася, що ж це їй таке дали.

Газету. Мабуть, безкоштовну, забиту міською рекламою. І все одно — диво, справжнісіньке диво.

Перше, що вона прочитала, був колонтитул з числом угорі шпальти. Газета була стара, за суботу. Диво виявилося трохи недотягнуте, недовершене, як це зазвичай і буває з дивами, зводячи їх до розряду банальних випадковостей і збігів.

Віра розгорнула газету і побачила його обличчя.

Сергій.

«Сергій Полтороцький: ідучи — іди».

…Вона читала. Інтерв'ю було розлоге, запитання безсистемно сахалися від політики до кіно і назад, раз по раз звертаючи до особистого життя, яке, звісно ж, цікавило журналістку найдужче; і тебе теж, не варто лукавити, інакше б ти давно викинула цей аркуш, а не читала так жадібно.

Він роздав за своє життя сто тисяч таких ось інтерв'ю дівчиськам із провінційних газет, він мав хист чарівливо і спритно уникати відповіді, дурити, морочити голову, бавлячись у відвертість. Він мав напохваті сто тисяч уїжджених історій: про сільську школу і юначу любов, про вступ до театрального і початок зйомок у кіно, про фестивальну поїздку до Японії — «з готелю не виходити, саке не куштувати, до японок не всміхатися!»… І про першу дружину: Галина Титаренко, точно, а я все не могла пригадати прізвища і соромилась у нього запитати… «По всій країні тітки зі шкіри пнулися, щоб бути схожими на мою Гальку, а чоловіки — всі без винятку! — її хотіли… француз, о-ля-ля… виноградники, замки на Луарі, тьху…»

Звісно, він брехав. Майже про все, домішуючи до розлогих побрехеньок, немов прянощі, дещицю правдивих фактів. На газетній шпальті це тим більше впадало в око — а журналісточка все брала за чисту монету і старанно розшифровувала потім із диктофона, пишаючись розмовою з самим Сергієм Полтороцьким. Безперечно, він будь-кого здатен переконати і зачарувати, і примусити повірити у що завгодно…

А ще на одному розвороті були світлини. Поганої газетної якості, мозаїка з барвистих крапочок, якщо піднести ближче до очей, але на відстані — впізнаваних, живих. Сергій у костюмі з депутатським значком щось каже у мікрофон. Сергій на сцені, у пелехатій хламиді, з рукою, вивернутою у трагічному театральному жесті. Геть молодий Сергій, усміхнений і вусатий, у вишиванці. Стара, чорно-біла, родинна: Сергій та його Галя з начесаною копицею, і посередині білява дитина, хтозна, хлопчик чи дівчинка, янголя з прозорими очима. І поруч кольорова, яскрава, велелюдна: Сергій, його дорослі діти, у дочки (чи невістки?) немовля-онук на руках, і нові, дрібні дітлахи, і теперішня дружина… Зовсім молода, ну, можливо, років сорок, вона ж акторка, стежить за собою. Красуня, це фахове. Перестань, от тільки не треба заздрості, вульгарної, ганебної…

«Ясно, що вона знала, за кого виходила заміж. Я легко захоплююся, легко втрачаю голову! — але я дотримуюся чіткого правила: нікого не мучити, не занапащати, не тягнути часу. Ідучи — іди. І я завжди повертаюся додому».

Чи думав він про мене, коли казав таке, псевдощиросердо мелючи все це провінційній дурепі на її допитливий диктофон? Звісно, ні: газета вийшла в суботу, інтерв'ю записувалося, припустімо, в п'ятницю, ми ще не були знайомі… просто він знав. Він від початку, завчасно, задовго до нашої зустрічі, знав, що так буде. Бо це для нього аж ніяк не вперше.

Тепер ось я теж знаю. І змушена буду якось із цим жити.

Віра так і стояла на розі з газетою в руках, і її час стояв на місці разом з нею — у глухому, безнадійному ступорі, і вже не було підстав і стимулу зрушити його з місця. Я можу простояти так усе життя, завдовжки з вічність; а що тепер її стримає — бажання померти?.. але я не маю навіть цього, нічого в мене не залишилося, крім жовтого аркуша газети. Банальніше не придумаєш — щоб наповнити вічне життя. Кинути під ноги: бодай на це я ще маю достатньо сили і часу.

Відсирілі аркуші опали на бруківку, обліпивши квадратне каміння Сергієвим лицем… його руками, що обіймають іншу жінку… хоча ні, просто поганої якості папером, сміттям під ногами. І справді полегшало. Аж так, що Віра навіть змогла нахилитися, підняти газету і, зіжмакавши, жбурнути до найближчої урни. За два кроки; і цих два кроки їй вдалося подужати.

Не можна було зупинятися — вона це відчувала, осягала всією шкірою, розуміла на рівні глибинного, нелюдського інстинкту. Простувати далі, іти, все одно куди, байдуже, чи поволі, чи трохи швидше, як вийде — але йти. Навколо вирувало, дзижчало на межі ультразвуку занадто швидке місто, сповнене прискорених людей і вже цілком незбагненно-стрімких машин; та годі, хіба для мене таке вперше, я завжди жила сповільнено, завжди відставала від життя, а різниця у темпі не має такого вже вирішального значення.

Над проспектом блимав світлофор, немов новорічна ялинкова гірлянда: червоний-жовтий-зелений-червоний, без щонайменшої паузи — але через дорогу слід було перейти, і Віра ступила на широку білу смуту, переривчасту на бруківці, і пішла, і навколо завищали на різні голоси автомобільні сигнали та водії; нічого, переживете, трапляється, всі старі жінки не квапляться, переходячи дорогу. Вона дивилася лише вниз, на білі смуги зебри, та все одно мало не перечепилася об несподіваний бордюр.

Не зупинятися. Нехай навіть цей рух не мав сенсу — лише в ньому було життя, її власне, відокремлене від того фарсу, в який була втягнена мимоволі і де ризикувала залишитися назавжди. Ні, нічого цього не було. Ніколи він не мав до мене стосунку, Сергій Володимирович Полтороцький, актор і депутат, публічна особа, мешканець газетних шпальт, що їх безкоштовно роздають на розі. Пустопорожній цинік, чиї незмінні байки я брала за одкровення. Ні, я з ним нічого не мала. Його не було взагалі, нема і не буде — в жодному з часів, що існують. «Ідучи — іди». Яка несамовита, оголена вульгарність… Не було!!!

У мене власне життя і власний час. Нехай сповільнений, нехай він ледве волочиться, який є. Все одно я вже якось його

використаю — сама. Мій час не має причин стояти на місці, а я і так ніколи не була щасливою…

Його великі руки, його примружені очі, його усмішка. Вірусику… Лежати поруч із ним, притулившись, зліпившись в одне: спільна лінія стегон, сплетені пальці, голова і шия у спеціальній, фантастичній западинці біля його плеча… Не було.

Тому що якби правда, якби справдешнє, якби щастя — воно не закінчилось би, не вирвалось за межі нашого зупиненого часу, я мала відразу здогадатися і зрозуміти. А коли так — то й нема за чим шкодувати. І поступово забудеться, і минеться.

А місто жило на власній швидкості, але, дивуючись, усе-таки давало їй дорогу — старій жінці, неспроможній рухатися швидше, старість слід поважати, це місто так демонстративно пишалося своєю культурністю, пронесеною крізь віки, що ніяк не могло оминути нагоди брязнути цією бутафорською зброєю. Біля Віри пригальмовували машини і трамваї, її об'їжджали велосипедисти і обходили пішоходи, на неї задивлялися діти — і вона часом теж їх бачила, як вони спинялися посеред вулиці, здивовані, але враз стиралися, зникали за руку з батьками. Кілька разів до неї підбігали собаки, обнюхували вологими носами, а один кудлатий дворняга, схоже, вирішив помітити як свою власність, придорожній стовп — і Віра, стрепенувшись, спробувала пришвидшити крок, і песик зник, розчинився у швидкісному навколишньому світі.

Деяких людей, які нікуди не квапилися, нерухомих, Віра навіть бачила. Бабцю-торбешницю, зігнуту в дугу на вигідній місцині дорогою до собору. Бабчиного конкурента, невідь ким експлуатованого маленького хлопчика-музику, що його правиця залишалася невидима, бо невпинно цигикала на скрипці. Ще одного музику, хлопця зі смішними кісками, розпруженого, вільного, його гітара сумирно лежала коло нього, немов заснула кішка. Дівчину, зачаровано завмерлу біля вітрини з білизною. Продавця сувенірів, який відвернувся від стійки зі своїм жалюгідним туристичним крамом. Квітникарку, перебрану в довгу псевдоісторичну сукню, яка, відпочиваючи, поставила на парапет кошик фіалок. І зовсім чітко — чоловіка-статую, пофарбованого в сріблясту барву, ще більш застиглого і неживого, ніж справжні статуї з мідною прозеленню…

Вона перетнула квадратну площу, осереддя міського життя, зовнішнього і метушливого, виставленого напоказ. Вузькі вулички розбігалися від площі в різних, мало не стереометричних напрямках, тут неможливо було зорієнтуватися — якщо прагнути кудись потрапити; але ж мені не потрібно в жодне конкретне місце, мені все одно, куди йти. Віра обрала вулицю навмання,

вологу і напівтемну, а ще, здається, безлюдну — ніхто не квапився, не летів назустріч, загрожуючи не помітити і збити з ніг, і її час, звільнений від принизливої конкуренції, почав здаватися цілком нормальним, придатним для життя. Праворуч і ліворуч здіймалися потріскані стіни, обабіч обтинали небо черепичні та металеві карнизи і нависали над серединою вулиці аварійні балкончики з геранню.

Я, здається вже була тут. Хоча в цьому місті нічого не можна сказати напевно, неможливо точно впізнати місця, не позначені пам'ятками з туристичної мали, тут усе таке схоже й непевне, ночами ці вулички і будівлі вочевидь міняються місцями… Ні, не була. Ніколи. Зовсім немає чого згадати.

Дорога пішла вгору, Віра помітила це з власного переривчастого дихання, з подвоєного зусилля, потрібного, щоб рухатися супроти опору часу. Та зупинятися ще й досі було не можна, зупинка неминуче означала б некеровану хвилю асоціацій та спогадів, прив'язаних до місця і шляху, злиття минулого з теперішнім і майбутнім — а тоді все. І вона йшла далі, так само нікого не зустрічаючи: повсякденному, не фестивальному місту не було чого робити вранці робочого дня — так? — отам, нагорі, під давно зниклими мурами високого замку на пагорбі…

Стіна спершу знайомо закінчилася з одного боку, потім вулиця остаточно переродилася на паркову алею. Бронзово-лимонні чагарі стояли важкі від вологи, сиза хмара нависала непролитим дощем, спливав схилом туман, і лячно було торкнутися до гілки, зачепити рукавом краєчок хмари. Зустріла нещодавнього лева без лапи, мокрого, темно-сірого, з пальчастим жовтим листком, прилиплим до морди, і лева Віра теж постаралася не помітити, не впізнати, хіба мало їх у цім місті, бродячих камінних левів…

Хіба мало їх у цім місті,

Бродячих камінних левів…

Вона ледь стишила ходу, безгучно перебираючи вустами слова, що випадково потрапили в ритм, недосконалі, гойдливі, оглушені придихом закінчень; але ще трохи — і вірші, вони завжди виходять отак, спонтанно, з нічого, і тягнуть за собою нитку, і самі сплітаються у візерунок, а потім підхоплюєш, пробуєш на смак і на слух, підбираєш точне звучання, доскладуєш і шліфуєш, болісно намагаючись не загубити за давно відточеною технікою первинний імпульс, живе, що виникло саме собою, щось більше, ніж набір тих чи тих ритмічних слів…

Хіба мало їх у цім місті…

Що відбувається з часом, коли народжуються вірші? Я ніколи не намагалася з'ясувати, не помічала, не відстежувала; але

безперечно, що час не залишається таким, як завжди, виходить зі звичного свого річища, з ним може статися будь-що, бо народження віршів накидає реальності власні закони.

Виміряти, дослідити, порахувати — отже, втратити найголовніше, те, без чого ніяк… Я і не буду. Обережно-обережно — не упустити, не відпустити, але й не здушити, не прим'яти, мов крильця метелика чи пагінець першоцвіту, — намагатимусь приручити, виростити, а поки не вийде записати, вивчити напам'ять.

Вона рушила далі, стиха шепочучи, промовляючи подумки народжувані рядки, і час уже не мав значення, відповз, присоромлений, знівельований, кудись убік; не заважай, не бери на себе забагато, врешті-решт ти всього лише час, і не більше. Хіба мало їх у цім місті… хіба мало у цьому місті… хіба мало вас… ні, все-таки їх…

— Чи не скажете, котра година?

Віра здригнулася.

Сталося найстрашніше; те, що відбувалося з нею часто, але менш страшним від цього не ставало. Згодом, коли вірш уже стане живий — нехай лише одна строфа, нехай далеко не всі рими ще дібрано, а рядки підхоплено, далеко не всі алітерації на своїх місцях, тонка тканина ще податлива та гнучка, більшу частину слів буде змінено і дібрано точніші, але життя встигло зародитися і трошечки зміцніти — потім можна. Але вдертися ззовні зараз, у мить народження, таку ще ніжну й непевну, — означало вбити, мимохідь розчавити метелика, наступити підбором на пагінець.

Усе вирішується в найкоротшу мить. Час.

— Чи не скажете ви, котра година?! — повторила вона вимогливіше — опецькувате руде дівчисько, веснянкувате, Віру завжди по-дитячому зворушували такі ось руді, сонячні люди. Побачила себе її очима — божевільну бабегу, яка щось бубніла собі під ніс, самотню, на вершечку пагорба…

Аж раптом, точнісінько як тоді — «красиво?» — розкрився перед очима несамовито широкий обрій, і місто внизу, і клаптикова мозаїка дахів, і башточки, і куполи, і грандіозна висотка готелю; і запаморочилася голова, і виникла запізніла думка, що ось же, я чую слова цієї дівчинки, її хрипкувато-дзвінкий голосок, я бачу її всю цілком чітко, з цими веснянками, з кучериками над вухами, з біло-зеленою стрічечкою, засиленою в петельку на комірі… вийшло?! Я сама не помітила як — але все-таки прискорилася, розігналася, зуміла наздогнати загальний час?..

От тільки вірші. Але вірші прийдуть ще. Мабуть.

Вона, руденька, запитала, котра година. А в мене немає годинника… і збилися налаштування на мобільному.

— Восьма, — по-чудернацькому відповіла дівчинка сама собі. — Восьма рівно.

За її спиною, далеко внизу, там, де досконалу тканину міста брутально проштрикнув висотний олівець, ближче до його гострого верху розпустилася яскрава оранжево-сиза квітка. Беззвучна, нереальна, а тому несамовито, нетутешньо гарна.

Віра зачаровано дивилася, як вона розквітає дедалі сліпучіше і ширше.

Стугін і гуркіт, і здригання землі, і відлуння далекого спільного крику долетіли до неї вже потім.

> — Фінальна катастрофа — безпрограшно сильний хід. Краще ним не зловживати, і я намагаюся… але не завжди вдається.
>
> *(із останнього інтерв'ю Андрія Марковича)*

Річ у тім, що в комуналів задофіга часу. Пам’ятаю, я сам такий був.

А коли чогось дофіга, то воно нафіг і не треба. Всі думки про те, як би це його спекатись. Як би певніше вбити.

Не можуть же вони весь час жерти. І трахатися тим більше не можуть, хоча хотілось би, хто ж перечить. А ще вони полюбляють весь час міняти лахи, надто киці, наколювати татушки і чорти його батька що вичворяти на голові з допомогою перукарських дівок. Але часу, порожнього, грузького комунального часу в них усе одно більше ніж досить.

І тоді вони йдуть, сказитися можна, у дім-бесіду. Себто, якщо по-людському, в дім-базар.

Розкіш людського спілкування, ага, саме це. Коли байдуже, про що теревенити, просто так, нінащо, аби вбити час, комунальний, що його не так просто вбити: треба ще постаратися, забалакати, завалити, замокрушити, затоптати ногами.

Я й сам сходив туди якось.

Не пригадую, про що там тоді базарили, здається, про дівок, та чи не все одно. Я, звісно ж, зацідив тій комунальній сволоті по пиці, як не зацідити? — по нахабній червоній пиці, яка не знає, куди дівати час. І про дівок він, ясний перець, плів якесь казна-що.

У дім-базарі байдуже, хто, з ким і про що. Головне — довести свою правду.

Відколи я став ліквідатором, я туди, звісно, не потикався, навіщо? Конфлікт і є те, по що всі туди пруться, і сам дім-базар втратить сенс, якщо в ньому якогось милого опиниться ліквідатор. Під час конфлікту, бійки і мочилова без жодної мети його ж бо й найлегше вбити — час.

А трупи, в разі чого, вони потім викидають надвір.

* * *

Коли я розумію, куди його несе, мого Сун-віпа, мене пробиває на регіт упереміш із подивом. Якого фіга?.. Ну пореготав, потрахався, причепурив свою руду дівку — то й нехай собі, вони всі так роблять. Але ж на біса — в дім-базар? Якого хріна?..

А я, звісно, мушу його вести. Погано уявляю собі, як. Ліквідувати на випередження конфлікт у дім-базарі — дика каламуть. Як у процесі не спалитися?! — а це послідуще западло навіть для ліквідатора, не те що для спецохоронця.

Ніхто не обіцяв, що буде легко. Блискавко, що-небудь придумаєш.

Повільно, дуже повільно зачиняються за ними двері; я вже майже звик, майже не бісить. Щоб не впилятися йому в потилицю, вичікую — ступити вперед можна лише найостаннішої спецохоронної секунди, тінню в щілину.

Мобільний.

— Блискавка, слухаю.

Відступаю вбік поговорити — бісові двері все одно не встигнуть повністю зачинитися.

— Об’єкт пройшов?

— Так, — дивлюся на щілину, вона звужується невловно, але впевнено. — Іду за ним.

— Не треба.

Ледь устигаю стриматися, щоб не запитати чому. Це й справді дико: у дім-базарі з віпом може статися будь-що, гості вкрай рідко перші починають бити пики — а перемагає, навіть у комунальному часі, майже завжди той, хто перший. Похопившись, встигаю стриматися.

— Що ж мені робити?

Це вже нормальне запитання, в голосі жодної непевності. Якщо я перестаю наглядати за віпом — базові інструкції летять під три чорти, і я маю отримати нові. Що мені робити?

— Блискавко, чекайте, коли він вийде. Це може тривати довго.

Авжеж. У комунальному часі довго все, а звідси й поготів

швидко не виходять… якщо взагалі виходять.

— Вас сповільнити?

Перехоплює подих, і я відповідаю хрипко:

— Не варто.

— Тоді чекайте.

Мобільник вимикається, і я залишаюся під дверима, що й далі зачиняються, та ніяк не можуть стулитися остаточно.

Я ні біса не розумію.

Це мій віп, я відповідаю за його безпеку. І я знаю, що таке дім-базар, — а він, швидше за все, не знає, гість на ймення Іґар Сун, і, судячи з самовдоволеної тупуватої фізіономії, досить його раз шпигнути — і він попре на конфлікт, але ж у пику вчасно не зацідить. Якщо поруч буду я, з ним нічого не станеться, і з його дівкою теж… але мене поруч не буде. Це наказ. Якого чорта?..

Обговорювати накази не можна. Але ніхто не казав, що їх не можна обмірковувати, надто якщо маєш на це час. Бісовий огром часу.

Двері нарешті зачинилися, тепер я не зможу опинитися всередині, не зіжмакавши цих дверей, а заодно, якщо комусь не поталанить, кількоро комунальних баняків. Розминаючи ноги, походжаю туди-сюди: безсенсовна руханина. Ні, не можу второпати. Якого — я мушу чекати під дверима?!..

Бозна-скільки.

Час, дорогоцінний час, який не заповнити нічим, окрім дурнуватих думок. Перша: здриснути кудись, пожерти, шпокнути шпитальну дівку, ти встигнеш, Блискавко, тут уже однак не буде швидко. І друга: не смій, ти вже заледве був не спалився, не спустив усе до бісової матері. Ні, ризикувати не варто, можна лише стирчати тут і чекати, чекати, чекати…

У повітрі висить, чорти її батька знають, звідки вона взялася — з карниза? — одна-єдина крапля, я хапаю її в жменю, недостиснувши пальців, потім розтискаю руку, а крапля так і висить, повільно, дуже повільно падаючи вниз. Підставляю долоню і прибираю останньої миті: бавлюся, мов дім-садківський хлопчисько. Чекаю.

Пригадую нашу Базу. Як нас там школили, не даючи ані секунди вільного часу: скелелазіння і кроси, єдиноборства і стрільба, і коротка перерва, щоб пожерти, і знову біг по перетятій місцевості у повному спорядженні… Пригадую Грома.

Як ми стояли тоді з ним у дім-садку під дощем, перший мій раз у спецохоронному часі. Яке це було дике, ні з чим не порівнюване щастя. І я думав, що так тепер буде завжди. А потім — адже він зрадив мене, мій учитель Грім, відвернувся, забув. А я так чекав, розпливаючись шмарклею в комунальному часі, що

саме він прийде по мене, витягне, як тоді зі стіни, порятує. Але прийшли інші і зажадали від мене такого, чого я досі й уявити собі не міг.

Мені здавалося, що найстрашніше — гнити з комуналами в їхньому часі. Та з'ясувалося, перебувати в спецохоронному, озброївшись своєю неперевершеною блискавичністю, і не мати змоги бодай рушити з місця — значно страшніше. Мабуть, слід було погодитися, коли вони запропонували мене сповільнити; ця думка найбільш ідіотська і моторошна з усіх, що в мене виникали. Від самого лише факту — я, Блискавка, міг таке подумати?! — мене починає тіпати.

Якби він бодай поговорив зі мною зараз, Грім. Але він, звісно ж, геть забув про моє існування.

Спливає час, і комунальний, і спецохоронний теж, і хочеться жерти, і не лише; щоб випорожнитися, відступаю до стіни, і струмінь пробиває в ній лунку, немов у снігу чи в піску, пусте, ліквідатори приберуть за мною, — та гайнути у дім-стіл усе-таки не наважуюсь, а жерти хочеться дедалі дужче, вже геть нестерпно. Минають, здається, години, а може, і дні, я нічого вже не знаю, так швидко і порожньо блимає мій час… спливає життя.

Аж раптом мене пронизує здогад.

Вони й не чекають, що він вийде звідти, мій віп. Не такі вони телепні, ті, що віддають накази, аби покинути без охорони гостя у дім-базарі й чекати, що він упорається самостійно. Це однаково що тобі наказали ліквідувати його, Блискавко, міг би й раніше второпати.

Чорт, ніколи досі не ліквідовував живих людей.

А його дівка? Руде дівчисько з переляканими очиськами? — стосовно неї я не отримував ніяких наказів, жодних інструкцій… і не допер вчасно запитати, чи моє це діло.

Мобільник мовчить, отже, так і треба. Я мушу діяти і вирішувати самостійно.

І я вирішую. Якщо він ніколи — а швидше за все таки ніколи, цей шмаркач не має жоднісінького шансу — не вийде звідти, то який сенс чекати? Гибіти дурно, гайнуючи свій робочий час?

Логічно буде ввійти і перевірити.

Хочеться відчинити їх копняком, жалюгідні двері дім-базару, зім'явши під три чорти і розтрощивши на друзки, та я жду, поки хто-небудь їх відчинить, чекаю цілу вічність і таки дочікуюся. Пропускаю компанію комуналів, аж поки не зникає складка на останній товстій потилиці, і прослизаю досередини.

Я ніколи тут досі не був — у робочому часі, ліквідаторові тут нема чого робити, я вже казав. І від того, що я бачу, нападає дикий регіт; попри моторошні порожні години на чатах, попри

все. Ніколи, за все моє життя, я не бачиш нічого всцикотнішого за комуналів у дім-базарі.

Як вони лементують, перекошуючи від краю до краю фізіономії і повільно роззявляючи пельки, як між зубами висолоплюються язики і зависає фонтанчиками слина. Як поступово стискаються їхні пальці — спершу на гачки, потім на кілечко і, нарешті, в п'ястук. Як, надумавши підвестися, вони довго розгойдуються на півзігнутих. Як смішно здіймаються в повітря на одній нозі, приміряючись зацідити підбором у чиюсь задерту пику на підлозі…

Сказитися зо сміху. Та я не бачу його, мого віпа. І її теж.

Обнишпорити дім-базар ще раз — усі його суміжні кімнати, всі закутки. Я роблю це швидше, ніж вони переходять від одного матюка до іншого, швидше, ніж вони розтуляють роти.

Бачу.

Це на його пику, виявляється, планерує згори підбор, погойдуючись грайливо, немов у столової дівки, яка поклала ногу на ногу. Впізнаю по родимці на ключиці, біля довгих подряпин від чиїхось пазурів і коміра дірявої футболки, звідки здерли бейджик. А пики як такої у нього вже в принципі немає. І він уже майже, як розумію з ледь чутного комунального скреготу, перестав волати і навіть хрипіти.

Як ти, Блискавко, і передбачав. Ліквідуєш потім труп.

Я можу йти. Але роззираюся ще раз.

Шукаю її.

…Її волосся намотане на чийсь чоловічий кулак, і якась комунальна дівка неквапливими котячими рухами дряпає її обличчя, — а вона кричить, навскоси роззявляючи рота, і повільно намагається затулитися ліктями, і в замружених очиськах стримлять на віях сльози, — це не смішно, я сам не збагну чому. Підходжу, відсуваю дряпучу дівку, вона валиться кудись убік, а я спокійно розплутую клубок тонкого рудого волосся, здається, ламаючи тому козлові пальці. Жодне з них, однак, не збагне, що відбувається. Я занадто швидкий, а головне — це дім-базар, тут ніхто не дивиться одне на одного.

Мобільний.

Відволікаюся, наостанок легенько пхнувши козла в груди; під долонею тріщать ребра. Приймаю виклик і не встигаю — не встигаю?! — нічого мовити.

— Блискавко, де він?!!

— Тут, — голос чомусь сідає. — Він, можете вважати, вже мертвий… Чи потрібно його врятувати?!

Озираюся через плече; я встигну. Шпитальні дівки і не таких ставлять на ноги. Нехай тільки мені накажуть.

— Де ви зараз?!

— У дім-баз… у дім-бесіді.

Хочу назвати координати, але мобло вибухає лайкою, лютим матюччям, багатоповерховим, нестримним, крізь яке нарешті проростають слова:

— Кого ти взагалі вів?!!..

Аж раптом у мобілці клацає. До мене звертається інший, до болю знайомий голос:

— Блискавко, що з тобою? Він допіру вийшов із дім-уряду, Ебенізер Сун, і він явно живий. Я бачу його, матері твоїй, на веб-камері!.. Блискавко, ти де?! Який в біса, дім-базар?!!

І я впізнаю його, цей голос:

— Грім…

Мій час запаморочливо мчить уперед, несе у коловерті уривки плутаних думок. Грім, ну нарешті, мені було так важко без тебе, я не знав, що робити і як жити, я загалом лише те й робив, що чекав на тебе, і тепер усе буде зрозуміло і добре… Я підвів, я підставив тебе, Громе. Я налажав, я зробив щось не те, ось-ось допетраю, що саме, і спробую виправити!.. Тільки не кидай мене більше.

— Блискавко, ти бовдур, — каже Грім, і мобло чітко передає, як він силкується не кричати. — Переплутав об'єкт, це ж треба було примудритись… а я обрав тебе… свою людину… не хотів привертати уваги і доручати комусь із Кружини… Ти хоч розумієш, що ти накоїв?!

Виправдовуватися. Перепрошувати. Пояснювати, як сильно він мені потрібен, його голос, його провід, його довіра і присутність… Але все це заборонено.

— Ебенізер Сун, — кажу я. — Дім-уряд. Зараз. Я встигну.

— Мерщій! — гарчить Грім.

Я лечу.

Миті вулиць, раптовість поворотів, розпливчасті коми зустрічних комуналів; я би позбивав їх усіх до чортової матері, почавив би на желе і розкатав асфальтом, але обходжу на віражах задля точного, мов лезо, маневру, заради блискавичної злагодженості рухів. Мене звати Блискавка, і я встигну. А його звуть Сун, Ебенізер Сун, яка дика лажа, жахлива помилка, — але не існує такої помилки чи лажі, якої б не можна було виправити, коли є час. Мій. Робочий. Час!

Дім-уряд. Червоний фасад, східчастий дах, невидимий панцир вхідних дверей — і літери, вкарбовані в камінь та метал, я побачив їх уперше ще в дім-садку, їх показували нам щоранку, примушуючи прокидатися під звуки гімну, нас навчали по них читати, і я запам'ятав, на все життя запам'ятав:

ЕЖЕН КРАМЕР.

Зупиняюся. Наводжу різкість. Ежен Крамер, так.

Ежен Крамер — тюхтій. Нікчемний, сповільнений, гірший за послідущого комунала. Якби не він, ми давно б уже притиснули ті задвірки, примусили б шанувати Світ-комуну. Лише через його боягузтво… тьху.

Так сказав Грім.

Іще тоді, на Базі. Мені стало розуму не повторювати це нікому.

Та я мушу знайти його, віп-гостя на ім'я Ебенізер Сун. Він не міг відійти далеко, він узагалі не міг відійти — щонайбільше ступити півкроку відтоді, як я гайнув сюди. Але стулка вхідних дверей дім-уряду ще й досі зачиняється — а його немає, немає ніде!..

Помічаю останньої миті — перш ніж він стрімко зникає за дальнім поворотом.

Це знову може бути помилкою, я тепер завжди усе по сто разів перевірятиму, а тим більше зараз, коли все пішло шкереберть, геть не так, як я встиг собі уявити. Він віддаляється, миршавий сивий стариган, рухаючись смішно і метушливо, проте аж ніяк не сповільнено. Він — у спецохоронному часі!..

І він не сам. Із ним ще двоє спецохоронців у чорному, у них зброя при боці і знаки розрізнення на рукавах: особистий підрозділ охорони Ежена Крамера, добірна сволота. Я вперше бачу їх ось так, з потилиці, і відстань між нами збільшується; не гальмуй, не стій на місці, ідіоте, пришвидшуйся!

Мобіла.

— Я веду його, Громе. Старий зі спецохороною. Але вони…

— Я знаю. Блискавко, ти маєш його ліквідувати.

— Що?

Наказ не перепитують, не уточнюють і тим більше в ньому не сумніваються. Але Грім не наказує. У нього такий голос, ніби він… не знаю навіть, просить у мене вибачення?..

— Убити його. Слід було це зробити відразу, щойно він вийшов з дім-уряду. Але можна й зараз. Він не повинен повернутися на задвірки.

Отже, я вгадав. Переплутав об'єкти, але здогадався про головне.

А спецохорона? — міг би запитати я. Їх же двоє, а я сам, і я в сірому, не озброєний нічим, крім ліквіда. Гаразд, Громе, — міг би сказати я, ні про що не питаючи, і виконати наказ, і нарешті вирости в його очах. Але я не роблю ні те, ні те. Не виказую слабкості — але і не мовчу.

— Чому?

І Грім пояснює. Бо я не чужий йому, бо він обрав мене, бо я маю право знати:

— Інакше — все. Він перекриє еквопотік, і нам доведеться терпіти Крамера до скону… до його скону, — крізь зуби Грім цідить страшнючу лайку, і м'який голос робиться моторошним. — Я покладаюся на тебе, Блискавко. Я висилаю ще людей із Кружини, але… вони не встигнуть.

Я це і сам розумію.

— Громе, я впораюся.

Уся наша розмова триває на ходу, на швидкості, покликаній скоротити відстань; час не на моєму боці, він узагалі усунувся, став чужий, наш робочий час. До того ж я змушений тримати дистанцію, щоб спецохорона не виявила мене раніше, ніж я зможу завдати удару. Про те, що станеться зі мною потім, я не думаю. Воно не має значення — ніяке потім.

Стариган майже біжить, недоладний живий мрець; спецохоронці дріботять слідом, старанно намагаючись не збитися з його ритму. Якби ж я мав зброю. Але радіус ліквіда у такій ситуації просто сміховинний, простіше буде, мабуть, вбити його голіруч… ось лише спершу зрозуміти, як нейтралізувати цих двох… я придумаю, Громе, я зможу.

Але ж я ніколи досі не ліквідовував живих людей. Здається, я вже це казав; тьху, та хіба не все одно.

Аж раптом я розумію, куди вони прямують.

Вони ж повторюють мій нещодавній шлях, поворот за поворотом, крок за кроком… тут могли б зрізати кут, але не доперли, втім, байдуже. Вони йдуть у дім-базар.

Де вбивають зараз іншого гостя на ймення Сун. Цікаво, на задвірках це що-небудь означає — коли двоє мають одне й те ж ім'я?..

Розвивати цю думку ніколи. Вони прийшли.

Вони вдираються у дім-базар, не переймаючись тим, щоб їх не помітили, тріски з колишніх дверей розлітаються віялом, і спецохоронці пропускають віпа у вишкірений уламками отвір, прикриваючи обабіч, позбавляючи мене щонайменшого шансу: це професійне, навряд чи вони здогадуються про мій наказ, хоча відкидати таку ймовірність не можна. Вичікую секунду і вдираюся за ними, збиваючи з ніг якихось комуналів. Пусте, для дім-базару нормально, коли когось там збивають з ніг.

Заходжу.

Залишаюся в передпокої і, розпластавшись по стіні, зазираю досередини.

Дике видовище. Серед сповільненого комунального натовпу, зануреного в безкінечну лайку і безглузду чубанину, в

нормальному темпі рухаються троє людей. Двоє — фахово прочісують приміщення, не перестаючи контролювати і захищати свого підопічного. А третій, стариганисько, безладно шарпається, зазираю в усі закапелки та комунальні пики, весь час натикається на когось і волає надламаним голосом:

— Іґаре! Іґаре!!!

Я так і знав.

Він уже кілька разів пробіг повз того, іншого Суна, який простерся на підлозі. Навіть звідси, звіддалік, можу визначити стовідсотково точно: труп. Такий навіть не потрібно перевіряти на реакції, переш ніж накрити радіусом ліквіда.

Його знаходить спецохоронець. Гукає старого, вочевидь, щоб розпізнати. Той нахиляється, дивиться. Стає навколішки. Відводить дірявий комір колишньої футболки… Завмирає, зігнувшись майже навпіл. Плечі старого здригаються, це було би всцикотно, якби бодай трішечки сповільнити. Але він у спецохоронному часі, і мені зовсім не смішно.

Він швидко себе опановує, стариган із задвірків, якого я наперед зневажав і тому всю дорогу недооцінював, а даремно. Щось наказує спецохоронцям, так начебто командував ними все життя: здається, так, точно, наказує їм забрати труп. Це добре. Труп зв'яже їхні руки, уповільнить реакцію, дасть мені виграти час. Коли вони виходитимуть звідси — повз мене — я виконаю наказ. Вони не встигнуть. Мене звати Блискавка.

Аж ось я бачу її.

Вона ще жива — хтозна, чи тому що я тоді втрутився, чи просто тому, що гарна дівка, вродливиці, та й дівки загалом завжди живуть трохи довше з цілком очевидних причин. Вона валяється на спині, гола нижче пояса, стискаючи подерті коліна, і навіщось затуляє подряпаними передпліччями лице — лише пасма рудого волосся навсібіч і скрекіт, що насправді є криком. І волохатий комунальний зад повільно валиться згори, і мене таки розбирає регіт, бо немає нічого смішнішого за… Ненавиджу!!!

Нічого особистого. Я, Блискавка, ліквідатор, спецохоронець, людина робочого часу! — завжди ненавидів, коли все скидають на одну купу. Скажімо, дім-базар і дім-трах.

Я в сірому: навіть побачивши мене, вони не здогадаються, не зрозуміють, не встигнуть, цих двоє тупих спецохоронців із крамерівського підрозділу, які взяли за голову і за ноги гостьовий труп. Я ні на мить не спускаю їх з ока, бачу їхній подив: ліквідатор у дім-базарі? — це мені лише на руку, ще один шанс виграти час… і скинути з неї геть ошелешеного комунала, і пожбурити, і розмазати об стінку — це я роблю самою лівою, на автоматі, не відволікаючись і не докладаючи зусиль.

Тим часом її руки вже непомітно, наче хмари у штиль, з'їхали трохи нижче, відкриваючи півобличчя.

Вона дуже-дуже повільно розплющує очі.

Дивиться безпорадно і нерухомо. Вона, звісно, не бачить мене, вона нічого не розуміє. І її не можна покинути отак, саму в комунальному часі, серед тупих мармиз дім-базару. Вона тут не виживе, я знаю.

Якби не моє завдання, ось би що я зробив. Я розсунув би межі свого спецохоронного часу! — і впустив би її досередини. І вона б ожила в моїх руках: здригнулась би, стрепенулася, почала б, мабуть, пручатися, перетворюючись на звичайнісіньку руду дівку…

Повільно-повільно опускаються її вії.

Спецохоронці виносять труп. Стариган дріботить за ними, і ніхто не прикриває його спини.

Дивлюся востаннє — на дівчину з іншого часу і простору, гостю, чужу, нетутешню. У неї на грудях досі метеляється бейджик, але я зараз не маю часу читати її ім'я. Я мушу виконати наказ, а потім, згодом, можливо… я повернусь, я встигну, мене звати Блискавка.

Рух за спиною, швидкий, небезпечний; озираюся блискавично, встигаючи подумати: все-таки налажав, викликав до себе підозру, а найгірше — підпустив їх занадто близько. Та це не спецохоронець. Це він сам, віп-гість, стариган на ймення, яке я не забуду вже довіку, — Ебенізер Сун.

Він у радіусі ліквіда. Навіть ближче — на відстані простягнутої руки.

Мені вистачить одного, навіть не надто швидкого руху. Чому я не роблю його? — бо ніколи досі не ліквідовував живих людей?..

Ні. Тому що він дивиться — на неї.

— Та дівчинка, — бурмоче ледь чутно, собі під ніс.

І лише зараз помічає мене:

— Допоможіть. Треба забрати її звідси.

Це наказ. Я звик виконувати накази, і я схиляюся над нею, перш ніж встигаю подумати, хто він, власне, такий і звідки має право… байдуже. Він правду каже. Треба забрати її звідси, а все решта зачекає.

Її тоненька шия на моїй долоні. Волосся спадає вниз, воно, вочевидь, лоскотне і пухнасте на дотик — але вона не в моєму часі, поза моєю робочою оболонкою, і я не можу це відчути. Підхоплюю її іншою рукою під коліна і йду. Слідом за ним, людиною, яку мушу вбити.

Але він знає, куди іти.

Мобільник.

Кілька нескінченно довгих дзвінків — за цей час минаємо коридор і виходимо з дім-базару; лише тут я дозволяю собі зупинитися, перекинути знесилене дівоче тіло головою собі на плече, так, щоб могти підтримувати її однією рукою, і намацую мобільник, що аж розривається з гніву. Авжеж, це Грім. Він майже кричить:

— Що сталося, Блискавко?!

— Усе нормально, — стишую голос, хоча старий, ясна річ, усе одно почує, якщо захоче прислухатися. — Веду.

— Він досі живий?!

Що я можу йому відповісти?

Грім, звісно, опановує себе. Карбує впівголоса, і в кожному його слові — та велика довіра, що він її виявив до мене, лише до мене одного… і якої я не зумів виправдати:

— Я вже віддав наказ по Кружині. Сигнал до повстання. Воно захлинеться, Блискавко, якщо цей стариган утече і перекриє еквопотік.

— Громе, я…

— Швидше! — кричить старий Ебенізер Сун, і в його надламаному вигуку більше сили та енергії, ніж у такому знайомому голосі Грома, що лунає з динаміка. — Сюди!..

І ось я відчуваю, як помалу-малу зменшується вага на моєму плечі.

Перелякана дівчина, яку замкнуто в комунальному часі, починає приходити до тями. Треба обхопити її якнайзручніше, так, щоб не зім'яти шкіри, не порвати волосся, не пошкодити тендітних кісток…

Мобільник.

Не мій. Мій досі тримаю в руці, хоча це геть зайве.

— Слухаю, Морлі, — нетерпляче каже Ебенізер Сун.

Зупиняється. Слухає.

— Тобто?.. А якого дідька ви мовчали?! Я міг бодай попередити Ежена…

А по паузі стомлено:

— Морлі, я більше не бажаю мати з вами справу. Іґар мертвий.

І після ще однієї паузи:

— Гаразд. Тільки заради дівчинки. Бо мені вже все одно.

Вимикає мобілку і підвищує голос, звертаючись одночасно — я би вмер зо сміху, але не зараз — і до спецохоронців, і до мене:

— Швидше! На Кружині бунт. Ми маємо встигнути прорватися.

Я бачу, як двоє в чорному перезираються, і щось недобре

зблискує в їхніх перехресних поглядах. Старий не помічає, йому не до того. Зривається вперед, чортів полководець, якому дике завзяття заступає і силу, і розум. Зустрічні комунали, нездатні вгледіти нікого з нас, усе одно кидаються перед ним врозтіч. Але прямує він, тепер я стежу і можу оцінити траєкторію — у правильному керунку, за два квартали буде дім-вхід.

Жодного разу, до речі, не чув, щоб його називали «домом-виходом».

Старий мчить перед усіх і не бачить. Бачу я — як, перезирнувшись іще раз, двоє в чорному одночасно відпускають, а може, і жбурляють, осточортілий їм труп. Він гепається на землю, з горіховим хрускотом розколюється череп, тріщать не доламані за життя кістки. А спецохоронці неквапливо, і чого їх лише навчали на Базі?! — виймають із чохлів зброю.

Ебенізер Сун озирається на звук. Але не розуміє.

Розумію я.

Не все відразу. Не встигаю — подумати про те, що я сам проти двох, беззбройний, з дівчиною на руках. І тим більше про те, що вони, спецохоронці, теж, мабуть, підлеглі Грома, а отже, ми спільники, і ніщо не заважає нам порішити, нарешті, цього давно приреченого старого, а тоді чекати наказу, що ж його робити далі. А тим часом, якщо вже тут опинилася ця руда дівка, зазирнути всім разом до найближчого дім-траху.

Думати я не встигаю взагалі. Але схоплюю на льоту головне, те, чого я не помічав раніше, в дім-базарі, де все вирішували частки секунди.

Мій час — швидший за стандартний спецохоронний. Тоді, коли я виходив з інфохорони, мене прискорили ще!.. і це нікуди не поділося. Я швидший за них!!! — а тому можу все.

Я спускаю її з рук, обережно, наче вона зі скла, підтримуючи якусь мить, щоб дати змогу встояти на ногах, та все-таки роблю засильний рух — мовби діставши удар у спину, вона летить уперед, зігнувшись і трусонувши волоссям, просто на приголомшеного старого. Та це вже не має значення, я встигаю обернутися, перш ніж вони щось второпали, і вибити в того, котрий до мене ближче, зброю, а з другим входжу в клінч. Кожен мій удар — на випередження, точно в ціль, а вони ще й ні чорта не зрозуміли, вони встигли до мене звикнути, до приблудного ліквідатора, який навіщось пристав до них… ніякі ви, хлопці, не профі. Відразу видно, що він ніколи не працював із вами особисто, мій учитель Грім. Який більше не має наді мною жодної влади.

Не пам’ятаю, куди я подів мобілку. Здається, так і встромив кудись, не закінчивши розмови.

Дівчина. На мить дозволяю собі озирнутися, поглянути на неї. Бачу, як старий Сун хапає її за руку; йолопе, так не можна, ти ж у спецохоронному часі, зараз у твоїх старечих клешнях хрусне і зламається тоненький зап'ясток…

Він здогадався.

Він зробив те, про що я мимохідь мріяв там, у дім-базарі. Розсунув межі свого часу, впустив її досередини.

І я бачу її-справжню, стрімку і легку, немов рудий вітер. Вона біжить, і натягнута, мов струна, її тонка рука, і розвівається її пухнаста грива, і мелькають білі-білі ноги, оголені до самісіньких кінчиків волосся, хоч би він здогадався прикрити її чимось, старий дурбель Ебенізер Сун…

Вони зникають за рогом. А що ж я? — я б'юся, весело і завзято, як на Базі, мені все одно, з ким битися і заради чого, я вже здійснив дещо важливе і головне, таке, що виправдовує все наперед, усьому надає сенсу.

І він летить зі свистом, мчить навіжено і вільно — мій час. Швидко-швидко відраховуючи зворотним таймером, обнуляючи під три чорти моє коротке життя.

— Я піду, коли втомлюся. Коли все це перестане давати мені задоволення, а перетвориться на рутинну роботу, за яку платять багато чи вже й не надто багато грошей, залежно від ситуації на ринку. А за що взятися, я придумаю. Моя дружина вирощує квіти, я можу, наприклад, садити дерева, виростити сад, а ще краще — ліс. І насолоджуватися вільним часом.

(Із останнього інтерв'ю Андрія Марковича).

— Чи не скажете, котра година?

Дівчисько дивилося на Андрія, задерши кирпатенький носик, тендітна білявочка, немов із полиці улюбленого Надійчиного і Марійчиного магазину Барбі, і зелено-біла стрічечка, що тріпотіла в неї на комірі, скидалася на шматок неохайно здертої обгортки.

Він був зосереджений, максимально напружений, натягнутий дзвінко, мов струна чи шкіра на барабані, готовий до будь-чого — лише не до цього лялькового личка, кришталевого голосочка, наївного запитання. І навіщось зробив дещо таке, що не мало жодного сенсу, — глянув на зап'ясток, туди, де вже років двадцять, аж ніяк не менше, не носив годинника.

Він відволікся.

І цієї миті зсунулися на останній крихітний відтинок усі

годинникові стрілки, обнулилися частки секунд на циферблатах, збіглися, зібрались і стали напоготові розсипані частинки часу. І він збагнув — уже засліплений спалахом, оглушений гуркотом, обпалений жаром полум'я і відкинутий вибуховою хвилею, — що це був єдиний спосіб. Так і тільки так — з кров'ю, жахом і криком, з болем і смертю, з вогнем і руїнами, зі спільним моментальним концентрованим шоком, — можна було закликати його до порядку, поладнати, повернути.

Мій втрачений час.

* * *

— Прізвище, ім'я, по батькові?

— Маркович Андрій Ігоревич.

— Де працюєте?

— Я письменник.

— Пиши: не працює. Сімейний стан?

— Одружений. Троє дітей.

— Ні фіга собі мерзотник. Троє дітей у нього! А хочеш знати, сучаро, скільки там було дітей?!

Він звідкись знав: коли б'ють, по-справжньому, збиваючи з ніг, слід згрупуватися, захищаючи голову і живіт, слід звиватися на підлозі, приймаючи удари по дотичній і бажано не даючи влучити по нирках… силу-силенну речей він знав отак-ось, суто теоретично, а не для життя. Знав, наприклад, що можна все підписати, а потім відмовитися від своїх свідчень, — коли поширяться інформація, що його, Андрія Марковича, заарештовано, коли тут з'явиться преса і правозахисники, і адвокат…

Вони не вимагали нічого підписувати, двоє розісланих цегляпопиких дядьків у формі, що відрізнялася від звичайної міліцейської, але він не визначив точно, чиїй саме, і йому нічого не сказали — запитуємо тут ми — про це. Втім, запитань вони теж більше не ставили. Вони просто товкли його ногами з нудною, дозованою злістю, весь час поціляючи по гостро болючих точках, по життєво важливих органах, і з кожним ударом все його книжкове знання нівелювалося, виносилося геть із кабінету вогким грибним протягом.

А з часом так нічого і не відбувалося. Він не підвисав і не розтягувався ниточкою нескінченності, як можна було припустити, дотримуючись ейнштейнівської логіки, але й не смикався, не стрибав, не прискорювався, а розмірено цокав собі разом із моторошним китайським годинником із зозулею на стіні.

Далебі подарунок на якийсь ментівський корпоратив, — подумав Андрій, ще коли був щойно сюди ввійшов і дозволяв собі брязкати спостережливістю й увагою до деталей, бутафорською письменницькою зброєю.

Зозуля прогорлала чергову годину, здетонувавши зі страшним ударом під ребро. Аж раптом вони злагоджено, немов і справді за годинником, перестали бити.

Андрій ще за інерцією відкотився на півметра вбік, перед очима замаячіла обдерта ніжка міліцейського стола, павутиння, відклеєний шпон. Обережно, намагаючись не впилятися об стіл головою — простір, на відміну від часу, перестав бути однозначним, тремтів і поривався вигнутись у несподіваний бік, — він піднявся, сів і відразу зігнувся, гамуючи нудоту, що підступила до горла. Ніколи досі мене не били по-справжньому, і тепер я гадки не маю, наскільки залишився цілий, і навіть давня медична освіта нічим не зарадить…

— Вставай, покидьку, — запізніло, навздогін, наказав один із квадратнопиких. Капітан, пригадав Андрій, знову — він, звісно, насамперед визначив це ще тоді, коли увійшов, — скоса глянувши на погони. І збагнув, що вже стоїть, хитаючись, притримуючись за край столу.

— Семеро дітей, — повільно, з відразою прокарбував капітан. — І сорок вісім дорослих. І ще двісті з гаком різного ступеня тяжкості. Подумай про це, сволото. Посидь у камері і подумай. Ти матимеш час.

Другий був полковник чи підполковник, Андрій не був упевнений. Цей нічого не сказав, зосереджено витираючи носак черевика вологою серветкою. Серветка ставала бурою. Андрій провів тильним боком долоні під носом, розмазуючи кров.

Ще в кабінеті був хлопчисько, по-бандитському пострижений, опер чи стажер: цей сидів за столом і старанно писав, не беручи участі в побитті, хоча, швидше за все, був не проти, просто ще за званням не доріс. Зустрівся з Андрієм поглядом і шпарко, немов упійманий на списуванні чи підгляданні до жіночої вбиральні, опустив очі.

— Відвести, — гидливо скомандував йому капітан.

* * *

Він мав час.

Чого він не мав — то це годинника і колишнього внутрішнього таймера. А мобільний відібрали ще як затримали, так і не дозволивши жодного разу ним скористатися.

У камері, крім Андрія, сидів пожмаканий дядечко, гротескно схожий на Бомжа, навіть з таким же, тільки не сивим, а рудуватим хвостом. Він теж не знав, котра година, зате, вхопившись за запитання, негайно підсів, назвався Володею, спробував причепитися з розмовою, вочевидь несправжній, підсадний; Андрій цитьнув, відсунувся в куток, відвернувся. За інакших обставин поспостерігав би, додаючи типаж до колекції, але зараз шкода було часу.

Справді, слід поміркувати. Усе докладно відновити в пам'яті. Зрозуміти, що, власне, і як сталося.

Я ввійшов у синхрон. Я знав, що станеться вибух, але сподівався… на що? Запобігти, скасувати авторською волею? Просто так, письменницьким клавішним свавіллям, — коли вже цокало, вже бігли назад цифри на таймері, й усе це відбувалося в реальному часі, натомість ти сам залишався ззовні? Несамовита зарозумілість. Якби ти менше уявляв себе творцем і більше міркував логічно, то краще було б відстежити момент, коли в готелі встановлювали бомбу, хтось же це зробив, фахово, ретельно продумавши план і реалізувавши його так, що й голки не підсунеш… комусь спала на думку ідея, хтось її фінансував, хтось втілив…

На думку правоохоронних органів — це зробив я. Андрій Маркович, тридцять сім років, не працює. І не має жодного алібі від суботи — о котрій годині я пішов із кав'ярні, де мене бачили Полтороцький, Скуркіс та решта? — і аж до ранку понеділка, коли було затримано безпосередньо біля підірваного об'єкта… страшенно пощастило, що я взагалі вижив.

Він пам'ятав дуже туманно, як ним жбурнуло об каміння, як на сітківці відбився негатив — ліловий спалах, руйнування лимонно-жовтих стін, — а наступної миті він узагалі осліпнув, і жах цієї сліпоти, мій найголовніший, фізіологічний, ретельно приховуваний страх, затулив собою все, заповнив усі лакуни, позбавив від рефлексії решти відчуттів і тим більше від осмислення того, що відбувається. Андрій навіть не міг сказати напевно, чи він знепритомнів, це не мало принципового значення. А потім зір почав повертатися стугонливими болісними плямами,

і разом з ним повернувся інший біль: насамперед смішно, у вивихнутій невідь коли кісточці, і вже потім у всьому тілі. Стерпний, аж ніяк не такий, як зараз, біль.

На думку спало, що непогано було б полежати, випростатися на нарах; Андрій поворухнувся і облишив цю думку. Не міняти пози, нічого не займати. Згадуй, думай.

А потім, секунди за дві перед тим, як мене брутально зірвали з землі, струсонули і повели, заламуючи за спину руки і матюкаючись відчайдушно, з підвиванням і вереском, я спробував зрозуміти, чи є він у мене — свій час.

Стоп.

Час. Адже він виник не в момент вибуху, а на мить раніше, коли дівчина-барбі поставила своє запитання. Інакше вона б мене не бачила, а я не почув би її, не зміг би — а я ж збирався відповісти? — з нею розмовляти. Навіщо їй потрібно було знати, котра година? Хто вона така? Як узагалі виникла в позачассі?

Тієї миті ми з нею перебували поруч, одне навпроти одного, між нами було не більше ніж півметра, я стояв обличчям до готелю, а вона, відповідно, спиною… Її мало би жбурнути вибуховою хвилею просто на мене і теж, ясна річ, оглушити, таку лялькову і тендітну… Чому ж тоді її також не заарештували? Тоді, недовгою дорогою до заґратованої машини, я був сам. Чи її забрали раніше, повели в іншому напрямку? Треба у них запитати… так, і нарватися знову на ритуальне «запитання тут ставимо ми».

А він мав чимало запитань. І насамперед вони стосувались часу: життєво важливим здавалося негайно довідатися, котра година, яке сьогодні число і якого місяця, який рік і день тижня? Авжеж, ні про що таке, що загрожувало діагнозом, він прямо не запитував, але певну інформацію встиг зчитати з перекидного календаря на столі, з кособоких закарлюк у шапці протоколу, з уривків розмов оспалих ментів один з одним: от же ж, зараза, понеділок, день важкий, ні фіга собі тиждень починається…

Понеділок, першого жовтня. Отже, я пробув у позачассі близько доби: дика, алогічна конструкція, було б набагато очікуваніше повернутися в той самий момент, з якого випав тоді… смішно, можна подумати, нібито час хоч трохи кориться нашій логіці. З точнісінько такою ж імовірністю мене могло викинути в будь-який з тих часів, що розсипалися віялом і мерехтіли переді мною там, у позачассі… чи ні? Я нічого не знаю про це, тож перебирати, мов кольорові скельця, численні варіанти, імітуючи тверезе міркування, просто немає сенсу.

Непокоїло інше. Не вкладалося в систему, хоч і належало до тієї царини, де вона, система, існувала, де апріорі діяла нехай

злочинна, та все ж людська логіка.

Понеділок.

Семеро дітей, сорок вісім дорослих… жертв могло бути і набагато більше. Якби — і це дуже просто, воно лежить на поверхні, плаває, пританцьовуючи, немов поплавець, — якби не понеділок, а неділя. У неділю готель був ущерть переповнений учасниками та гостями фестивалю, апогею культурного, та й узагалі всього життя цього міста, літературноцентричного донезмоги, до божевілля. Спробуй мислити як терорист, відкинувши особисті рефлексії, звичайну людську мораль, тобі це вдавалося дуже й дуже непогано, отже: якби вибух стався в неділю, він прогримів би на порядок потужніше і гучніше в усіх сенсах. У неділю, в цей же час, поки вони ще не роз'їхалися по своїх містах і країнах… резонанс міг бути і міжнародний. Чому ж?..

А що як не терористи — вони, до речі, завжди публічно беруть на себе відповідальність, і в твоїх кровних інтересах, щоб так воно й сталося, — та якщо не профі, а якийсь скажений одинак, на кшталт безробітного Андрія Марковича, щирий ненависник готелю, що ганьбить місто, і цій людині, навпаки, хотілося по змозі уникнути зайвих жертв… то дочекався би, виродок, поки закінчиться сніданок, щоб вони всі розійшлися у справах свого відрядження, пішли погуляти, показати місто своїм дітям!.. На біса — з самого ранку, рівно о восьмій?

Але у нього — в тебе? — могли просто збитися налаштування годинникового механізму. Від такого не застрахований ніхто, занадто це хистка і свавільна субстанція — час.

— Закуриш? — запопадливо поцікавився псевдобомж-Володя.

Захотілося все-таки лягти, відвернувшись головою до стіни, але виявилося, що це боляче, дуже боляче. Сто відсотків, зламали ребро.

* * *

— Це наша робота, Андрію Ігоревичу. Ви маєте розуміти. Загинули люди.

Добрий слідчий у штатському не мав квадратної пики, зате мав ямочки на щоках, вочевидь, вони в нього з юності, отоді й заходилися готувати його в добрі — в їхньому фаховому господарстві нічого не пропадає марно. Тільки ж нічого й нового не з'являється чортзна-скільки десятиліть поспіль.

Припустімо, але ж я теж знаю правила:

— Я говоритиму в присутності свого адвоката. Гримальська

Ганна Сергіївна, дозвольте їй зателефонувати.

Красуня і розумниця Анька спеціалізувалася на авторському праві й тисячу разів казала, що не хоче мати нічого спільного з жодним криміналом, але ж заради мене можна, мабуть, поступитися принципами. А ще, йому розповідали, вона блискуче вела процеси з розірвання шлюбу, та цього Андрій точно вже не міг перевірити.

— І я маю зателефонувати дружині.

Якщо, згідно з їхніми оперетковими правилами, дозволять лише один дзвінок, то краще Аньці, вирішив Андрій. Вона зможе запустити медійну машину, підштовхнути інформаційну хвилю — те, що мені зараз потрібно найдужче. Інні та дітям вона теж зуміє повідомити правильно, пом'якшивши і згладивши все, що в цій ситуації можливо згладити і пом'якшити.

— Адвокатові ми повідомимо, — пообіцяв, усміхаючись, добрий. — А ваша дружина, Маркович Інна Валеріївна, вже тут.

Не зміг стриматися, здригнувся, підвів голову. Коли вони встигли? — якийсь, мабуть, спеціальний літак. І що ж їм від неї треба?!

— Пані Маркович тут від учора, — пояснив слідчий. — Прилетіла, щойно стало відомо про ваше зникнення. Ви ж знаєте, інформація була по всіх новинах…

Андрій не знав. Кивнув машинально, вже починаючи погоджуватися з усім, що йому кажуть; я читав, таке рано чи пізно стається з кожним, хто опиняється… Інка. Вона не має тут бути.

— Можливо, вам буде цікаво, — слідчий інтимно стишив голос. — За нашими даними, ваша дружина намагалася зупинитися в тому самому готелі… але в неділю зранку там не було вільних місць.

* * *

Вона сиділа за склом — жінка-пташка, гостре підборіддя на тонких сплетених пальцях, величезні безсонні очі, дуже гладенько зачесане і, здається, мокре волосся. Подалася вперед, наче збиралася злетіти. Яким вона зараз мене бачить, краще не думати.

— Андрію?!..

Селектор майже нічого не залишав від її голосу, дзвінкого, дівочого. Приглушене безбарвне рипіння.

— Зі мною все нормально, — менше бреши, добре?.. хоча порівняно з усім тим, що вона встигла собі навигадувати за цю добу — так, напевно, все більш-менш. — Інко, тут серйозне

непорозуміння. Подзвони Ані… і Сергію Полторацькому.

Останнє ім'я виникло спонтанно, ще мить до того Андрій геть про нього не думав, але ж справді: якщо хтось і здатен швидко і якісно витягти мене звідси, то це він, представник влади й людина зі світовим іменем, незламний бульдозер і справжній друг.

Іннині вуста ворухнулися, а звук долинув трішки пізніше, не потрапляючи в синхрон:

— Добре… тільки в мене відібрали мобільний, сказали, повернуть після експертизи, це тижнів за два… та я знайду їхні номери де-небудь… хто може знати?

Які ж ми довбні, подумав Андрій, знайшли що обговорювати в кімнаті для побачень, де все записують і прослуховують, ну добре Інка, вона зроду не мала справи з цими службами, мабуть, ніколи й не замислювалася, що вони існують на світі, вона взагалі мало що знає про життя, крім своїх квітів… Але ж ти міг подумати головою, перш ніж давати їй доручення. А що як її взагалі не випустять звідси?!

— Як діти?

— З Оленою Іванівною… вона до нас переїхала поки що на повний день, каже, на скільки буде потрібно.

— Відправимо її потім відпочити на острови… Діти знають?

— Що ти зник?.. Філ прочитав в інтернеті. Я йому вже телефонувала, що ти знайшовся. А дівчаткам ми не сказали.

— Добре.

В її зашкельній постаті було не більше реальності, ніж якби я просто нафантазував її через самотність; це ж Інна, Андрій усе життя не міг повірити, що вона жива і справжня, лише стиснувши в обіймах, поцілувавши у теплий кінчик носа. Про що з нею ще балакати? Запитати, чи й справді вона могла опинитися там? Запевнити, що я не робив того, в чому мене обвинувачують? І ти здатен припустити як варіант, як імовірне і вірогідне, що Інка не знає, сумнівається, не вірить?..

Знову порух ненафарбованих дівочих уст:

— Андрію…

Вона вже мовчала, стиснула губи в невидиму ниточку, коли він почув, нарешті, запитання:

— Де ти був?

* * *

— Ви ж самі бачите, Андрію Ігоревичу, як усе сумно. Ви не лише не маєте алібі — ви навіть відмовляєтеся повідомити, де були весь цей час. Близько сорока годин: від вашого зникнення і аж до затримання безпосередньо біля…

— Я не відмовляюся. Але я говоритиму в присутності адвоката.

— Ви розумієте, що від ранку неділі вас розшукували всі відповідні служби міста? І ми вас розшукували, я особисто вийшов на роботу в неділю. З вашого боку було б логічно і по-людському сказати, принаймні в загальних рисах, де ви були. Далі мого кабінету ця інформація інакше ніж під грифом «таємно» не піде, обіцяю… якщо ви раптом не бажаєте публічності, боїтеся, щоб не довідалася дружина…

От же ж сволота. Андрій стиснув під столом кулаки, потім повільно розтиснув; головне спокійно, не потрібно емоцій, жодним чином не відступати від обраної тактики:

— Пані Гримальській уже повідомили?

Слідчий наморщився. Він узагалі вже давно перестав усміхатись, і ямочки безслідно зникли з його щік.

— Ваша Гримальська Ганна Сергіївна поза зоною. Намагаємося зв'язатися. Зрозумійте, Андрію Ігоревичу, людина, якій нема чого приховувати, нічого і не приховує. Ви зараз відверто граєте проти себе, і я вам наполегливо раджу не затягувати цієї гри.

— Невже для вас складно — знайти людину? Навіть якщо в неї мобільний не на зв'язку?

— І ще одна порада: не намагайтеся нас переграти, взяти на «слабо» і таке інше. Дуже вже це у вас виходить наївно… інженере людських душ. Буде вам адвокат. Державного захисника ми готові надати протягом години. Але вам усе одно не буде чого сказати — крім правди. Ви ж мовчите через відчай, Андрію Ігоревичу… Де ви зберігали вибухівку?

Останнє запитання пролунало несподівано різко, мов обіцянка удару, і Андрій здригнувся, і зненавидів себе за це. Не починати виправдовуватися. Мовчати. Викликати сюди Аньку вони, звісно ж, не збираються, та, можливо, Інна… якщо вони її відпустили, а не замкнули в сусідній камері, адже мені про це відразу не скажуть, притримають, як останній козир у рукаві…

— З дитинства захоплюєтесь? — поцікавився слідчий. — Хлопчиськам подобається: селітра, перекис ацетону… на позір

суто наукова допитливість, експеримент, прагнення пізнавати, дорослі навіть часом підтримують… а насподі — прагнення руйнувати, руйнувати дощенту. Темний древній інстинкт. Чи просто хуліганство?

Андрій усміхнувся:

— Звідки ви знаєте… про селітру?

— Та всі про це знають. Ви ж відома людина. Ось, навіть у газетах пишуть…

Поглянув упівока: це ж треба, справді. За що Андрій завжди любив провінційну пресу — в її надрах раз по раз траплялися самородки, які не лінувались докладати непомірних зусиль до того, що щиро вважали справжньою журналістикою. Оце якась дівчинка поїхала до школи, розшукала моїх учителів, і навіть фізрука, це скільки ж йому зараз років… і як його звати?.. не пам'ятаю. А він, виявляється, пам'ятає.

Але ж це смішно.

— Себто, ви будуєте обвинувачення на моїй давній шкільній витівці?

— І на цьому теж. Але не лише.

— І?..

Слідчий підпер голову руками, і через це його щоки побрижилися, істинна модифікація чарівливих ямочок. Він був старший, ніж Андрієві видалося спершу, — не ровесник, а щонайменше п'ятдесятирічний дядько, стріляний, розумний.

— Добре, — задумливо мовив він. — Якщо ви відмовляєтеся говорити, Андрію Ігоревичу, скажу я. Правду слухати неприємно, даруйте, але ви вже зробіть над собою зусилля. Ваша остання книжка, пане Маркович, провалила продажі. Як вам пояснив видавець, це тому, що піратська копія з'явилася в мережі вже на другий день… але ж ми з вами знаємо, що це просто слабка книжка. Не ваш рівень. Найвідданіші ваші прихильники не захотіли поставити її на полицю. І прав на переклад досі не купила жодна країна, за винятком поляків, які гребуть усе підряд. А роман, який ви пишете зараз…

— Ви його читали? — посмішка вийшла нервова і, мабуть, жалюгідна; Андрій прикусив зсередини губу. — І як вам?

— Не читав, — без усмішки відрубав слідчий. — Але ви його пишете вже третій рік. І ніяк не можете домучити… Тільки не кажіть, що вам бракує часу.

Андрій стенув плечима:

— Вважаєте, якщо в людини професійні труднощі, цього достатньо, щоб вона самотужки вчинила масштабний теракт?

— Не знаю, як щодо «самотужки», про це ми з вами поговоримо окремо. А так звані професійні труднощі… Андрію

Ігоревичу, ви ж більше нічого не вмієте робити. У своїй роботі ви звикли бути найкращим, вона вас давно і непогано годує, ви все своє життя побудували, образно кажучи, з книжкових корінців. І раптом усе це валиться. Не лише у вас; я моніторив ринкову ситуацію, книжковому бізнесу взагалі лишилося недовго. І так збіглося, що ви ще й унівець списалися; нічого, що я називаю речі своїми іменами? А у вас діти.

— Майбутнє своїх дітей я забезпечив. І свою спокійну старість теж, — він відчував, що ведеться, починає виправдовуватися, базікати, і з цих теревенів потім можна буде грамотно витягти будь-який компромат і самонаклеп; але, чорт, хто сподівався тут розмови про долю літератури?! — Тому мотивацію ви для мене вигадали явно замалу. Моніторте і думайте далі, якщо ви в цьому бачите свою роботу.

— Вам тридцять сім років.

Простежити за його логікою було категорично неможливо:

— То й що?..

— Знаковий вік. У тридцять сім прозаїки і поети неодмінно переглядають своє життя, підбивають підсумки і, бачачи результати, часто-густо впадають у паніку. Різновид професійної деформації… Це значно серйозніше, ніж може видатися на перший погляд, надто якщо зовні людина здається успішною і щасливою.

— Ми вже домовилися, що я лузер. Вважаєте, що я ще й нещасний?

— Психіка творчої людини — тонка матерія. Іноді може вистачити соломинки, піщинки… скажімо, тріщини в сімейних стосунках.

Інна; Андрій напружився, силкуючись не показати, що серед усього цього абсурду і сюру його таки змогли зачепити, туше!.. чорт, можна бездоганно панувати над собою, але зіниці все одно звужуються від болю. А що як Інку допитують зараз у сусідньому кабінеті? А що як — квадратний злий слідчий?!

Дозволив собі підвищити голос, маскуючи страх під роздратування, що нарешті виринуло назовні:

— А чи ви не хочете, для різноманітності, справді спробувати розслідувати справу? Допитати мене як свідка, скажімо?..

— Ви ж похвалялися мовчати, аж поки з’явиться адвокат.

Начхати; він пропустив повз вуха вбивчу іронію разом із ганебним провалом власної тактики. Відмовчуватися немає сенсу, вони самі скажуть усе, що їм потрібно, і змусять підтвердити. Але вони реально здатні зробити ще щось, а ти в цій ситуації не можеш нічого, крім хіба що скеровувати їх на гіпотетично правильний шлях. Піти на співпрацю, ось як це зветься. Авжеж, а

що мені ще лишається?..

Усе через те, що цей дядько читає книжки.

Важливо навіть не те, що мої, бо його думку я, хай і не зовсім байдуже, та все ж можу пропустити повз власну свідомість, уже звик: про те, що Маркович виписався, почали кричати на різні голоси ще років із десять тому, і дарма. Важливо, що він читає книжки взагалі. Андрій давно поділяв людство на тих, хто читає, і всіх решту. І з першими ніколи не втрачав надії домовитися.

— Я бачив дівчину, — мовив він. — За секунду до вибуху. Білявку, тендітну, невеличку на зріст… Вона запитала, котра година.

* * *

Заснути він, ясна річ, не міг.

На сусідніх нарах розкішно, переливчасто, хропів Володя, ззовні долинало бурмотіння телевізора, скрашуючи ніч черговому менту, який під серіальні перипетії лінькувато вбивав свого довічного ворога — час. А Інна зараз не спить. Андрієві так і не вдалося — втім, він боявся запитувати прямо, так, промацував натяками, що падали в порожнечу, — з'ясувати, де вона, що з нею. Але вона не спить, він знав напевно. І це було єдине, що він узагалі тепер знав.

Слідчий взяв у нього свідчення грамотно і байдужо, наче зняв шкірку з яблука, і неможливо було збагнути, чи почув він щось нове і потенційно корисне. Чи знають вони, що то була за дівчина? Якщо ні, то чи шукатимуть її? Чи воно їм треба?..

Якщо є я. Ідеальний підозрюваний. Головний доказ — тридцять сім років.

А якби я ще розповів йому про те, як випав із часу? От це була б корисна інформація, вона б якнайкраще доповнила їхню версію і до того ж дозволила би збути мене з рук — в інший заклад.

А це, своєю чергою, по-справжньому небезпечно.

Усвідомлення цієї конкретної небезпеки раптово впало на нього всією своєю вагою, і Андрій завертівся на нарах, шукаючи стерпну позицію для зламаних ребер, а потім плюнув і сів, долаючи біль. Так, це серйозно, і навіть більш ніж. Саме до цього вони і підводять, чудово розуміючи розташування сил. Поки я тут, можна розраховувати на увагу правозахисних організацій, на розголос у ЗМІ, на підтримку світової літературної спільноти… Але версія з божевіллям безпрограшна, тому що їй повірять усі.

Від кожного письменника всі довкола потай чекають, що він

рано чи пізно збожеволіє. Цього зазвичай не стається: у нашій професії набагато більше раціо, самодисципліни і тверезого розуму, ніж усі звикли вважати. Та коли ж ти справді працюєш на межі, вибудовуєш свою літературну реальність із власного і чужого досвіду, зі спостережень, пропущених крізь авторську призму, і, на рівних умовах, з фантазій та снів, — з погляду обивателя, та й не лише його, до божевілля ти спокусливо близько, рукою сягнути, непомітно ступити ледь-ледь убік.

Ніхто не здивується. Надто коли тобі тридцять сім.

У вікні, звичайному вікні без жодних ґрат, вочевидь куленепробивне скло, починало сіріти; один-єдиний раз у житті я дотягнув без сну до світанку, і було це тринадцять років тому, коли Інка просто всміхнулася у відповідь і не промовила нічого, але, господи, як вона тоді всміхнулася… Якщо вони їй щось зроблять, я ж і справді з'їду з глузду. І якщо матиму таку можливість, підірву, спопелю, зрівняю з землею цю будівлю з усіма, хто тут закономірно чи випадково опиниться. Я справді на таке здатен, з несильним досвітковим подивом констатував Андрій, вони не так уже й багацько про мене вигадали.

Сірий квадрат світлішав; дуже хотілося підійти до вікна, притулитися чолом до скла — поки не бачать менти, поки хропить підсадний Володя… просто постояти біля вікна. Поки є час — заспокоїтись, опанувати себе і продумати, як поводитися надалі, щоб не дати їм шансу. Андрій уже почав був виконувати необхідний для цього ланцюжок рухів: опустив здорову ногу з нар, уперся в підлогу…

І почув, як плавно, майже не ляскаючи, прокручується в замку ключ.

* * *

Відчувши крізь щільну тканину смак річкового повітря, він спробував був побігти, адже все одно втрачати вже було нічого. Скориставшись із того, що його конвоїри явно розслабилися, забули про таку можливість — зненацька рвонувся з хрускотом і болем, зацідив найближчому під дихало скутими руками, а від другого, здається, вислизнув, і помчав кудись, зриваючи з голови мішок і позбуваючись кляпа. Побачив ланцюжок тремтливих вогнів попереду і встиг закричати, заволати на весь голос, прорізаючи лементом досвітню млу.

Я втік би. Я б зумів відірватися — якби мав, як завжди, скільки себе пам'ятаю, все своє свідоме, всуціль літературне життя, — свій час.

Але час один на всіх. І вони, здорові треновані хлопці, яких напередодні ніхто не лупцював до напівсмерті, завиграшки його наздогнали, повалили на землю, копаючи і матюкаючи, скрутили руки вже за спиною, всадили в рота кляп, проштовхуючи всередину до блювотного позиву і рвучи губи, і затягнули мішок на голові, перетиснувши шию так, що він майже не міг дихати.

У цьому місті немає річки, хтозна чого подумав Андрій. Колись була, але її давно-предавно сховали під землю.

Його знову заштовхнули до машини і знову кудись везли, і не було ні найменшої можливості простежити напрямок чи бодай відстань — не знаючи швидкості і геть не відчуваючи часу. Втрата цієї іманентної, такої необхідної для життя властивості була найприкрішим, хоч аж ніяк не найстрашнішим з усього, що його спіткало.

Йому нічого не сказали, навіть не скомандували збиратися чи принаймні підвестися. Просто зірвали з нар, фахово знезвучивши і знерухомивши, миттєво і злагоджено, не розбудивши, здається, співкамерника Володю. І спершу Андрій навіть не опирався — з одного боку, щоб приспати пильність, чим і намагався потім відчайдушно скористатися, а з іншого — йому раптом стало цікаво. Куди, навіщо, чому отак ось? Цей нічний візит випадав із системи, зі стилістики, з їхньої ж тактики, що він її встиг для себе відтворити і обмислити, щоб розробити зустрічну власну. А вони збиралися цілеспрямовано і дозовано впроваджувати в життя версію про моє божевілля, безпрограшну, красиву… і я досі не придумав, як можу реально їй протидіяти. Що змінилося? Що і якої миті пішло не так?

А злякався він згодом — коли, виводячи з будівлі, йому накинули на голову якийсь мішок, спершу здалося — поліетиленовий, що не пропускає повітря. Хоча ні, не можна сказати, що злякався. Просто раптом зрозумів з усією дзвінкою очевидністю: мене везуть убивати. І таки вб'ють.

Він і досі майже не сумнівався в цьому. Мало чого їм простіше і вигідніше вивезти живу людину, а не труп.

Накрила несамовита втома, і, скрутившись на тремтливому, теплому від мотора металі, Андрій заснув.

* * *

— Смішний, — мовила Інна. — Весь у саднах, наче хлопчисько побився.

— Ну, припустімо, в цій бійці я мав мало шансів, — озвався Андрій трохи ображено.

Будь-яка на її місці мінилась би на лиці, сплеснула б руками і кинулась омивати рани, голосячи і плачучи. Але ти одружився з цією ось, якій, бачте, смішно.

— Як ти знайшла Сергія?

— Ти здивуєшся. Просто зателефонувала до нього в приймальню, за номером гарячої лінії. І уявляєш, він сам узяв слухавку! А я думала, народні депутати страшенно далекі від народу.

— Я б на твоєму місці шукав через театр.

— Вважаєш, вони б дали номер хтозна-кому? А коли це якась божевільна дівчинка-шанувальниця?

— А ти, Інко, і є божевільне дівчисько. Як діти?

— Усе добре. Чекають на тебе. Ну годі, сідай і підставляйся, оброблю зеленкою.

— З глузду з'їхала? Я ж маю до Барселони летіти. Май совість, перекисом масти…

Маленькі й ніжні Інчині пальці, невагомі дотики… що ж так боляче, чорт? Але ж і боляче!..

Андрій здригнувся і сіпнувся, незграбним судомним рухом, як це часто буває, коли випадаєш назад у яву, в миршаву реальність. Кліпнув, кумекаючи, гамуючи розчарування, точнісінько, як це часто траплялося в дитинстві: ось вона, нова банка згущеного молока, з синьо-білими трикутниками по колу, і встромляється з розмаху консервний ніж, і з'являється перша крапелька… наснилося. Звична річ, але як же прикро і шкода.

Поступово з'являлася різкість, збиралися в сяку-таку подобу системи розсипані думки. Приспали мене вочевидь штучно, певне, якийсь газ, тому й такий яскравий реалістичний сон, тому я і не прокинувся, коли ми приїхали — хтозна-куди.

Пробудження не найприємніше, але сам його факт доводить принаймні, що я навіщось досі живий.

Він лежав уже на чомусь нерухомому і твердому — нари, ліжко? — а навколо знову була напівтемрява непристойно подовженого (чи вже наступного?) світанку. Опершись на лікті, Андрій зрозумів, що тут просто не було вікна; точніше, під самою стелею видно було край віконниці й вузьку смужку скла, що виправдовувала, мабуть, відсутність штучного освітлення. Не підвал, а напівпідвал, невелика втіха. Де? Навіщо?..

Він сів і роззирнувся, шукаючи ознак казенщини: в'язничної камери чи, можливо, лікарняної палати, — нічого такого, приміщення нагадувало радше закинуту катівню чи, точніше, підсобне приміщення якоїсь давно і назавжди зачиненої крамниці.

Канапа з обдертим дерматином, порожня тумбочка без дверцят, купа сплющених картонних коробок, у кутку тріснуте

відро, заплiснявiла ганчiрка i вiник, при входi чиясь бура роба на цвяху.

Зате двері — хороші та нові, залізні, без ознак замка зсередини.

А зараз поміркуймо логічно. Навіщо їм було везти мене сюди? Вибивати зізнання, примушувати щось підписати — перед смертю під час спроби втечі? Якийсь треш, мало що дешевий, та ще й геть позбавлений сенсу. Треш — це завжди гра; чи здатні вони на гру такого штибу, на таке переконливе інсценування?.. навряд. У їхній системі все занадто по-серйозному.

Та ж скидається на те, що мене викрали, приголомшено подумав Андрій. Отак собі нахабно викрали просто з-під носа у звитяжних органів. Але хто? Кому ще я аж так потрібен — людина, підозрювана в організації масштабного теракту? Справжнім терористам? Родичам загиблих?.. Чи, може, в мене виявилися читачі в певних структурах, які мають і відповідні можливості, і достатньо авантюризму?

Стало смішно; спроба засміятися відгукнулася кашлем і різким болем у грудях. Тому і кроки за дверима, мали ж бути кроки, і клацання замка він проґавив. Крізь пелену набіглих сліз вирізнив у напівтемряві масивну людську постать, утер очі і випростався назустріч.

— Живий? — поцікавився акторський баритон Сергія Володимировича Полтороцького.

* * *

— Твоя Інка знайшла куди дзвонити. Я у тій приймальні буваю раз на п’ятирічку, а слухавки взагалі ніколи не беру… А тут Сонька відпросилася, воно деренчить, і стрельнуло раптом дізнатись, а чого народ від мене хоче, га? А там твоя дружина.

— Як ти мене знайшов?

— Та що там тебе шукати…

Полтороцький обдивився навколо, міркуючи, куди б його сісти, намірився був на тумбочку, але забракував, мабуть, вирішив, що таки занадто хитка, і гепнувся на канапу поруч з Андрієм. Виник острах — першої миті він пересилив і радість, і подив, — що той за звичкою полізе обійматись і остаточно доламає ребра. Андрій завбачливо звівся на ноги.

Сергій Полтороцький дивився на нього незвично знизу, і в цьому ракурсі його обличчя здавалося ще масивнішим, нагадуючи кам’яного божка з островів. Дивно важкий погляд.

— Сідай, Андрійку. Треба поговорити.

— Може, не тут?

— Воно-то, може, й можна… але краще тут.

Андрій глипнув у бік виходу: двері були й надалі зачинені, вороновані та гладенькі, без натяку на клямку чи замкову щілину. Як Полтороцький взагалі сюди ввійшов? Хто його впустив?

Своїми габаритами він займав на канапі занадто багато місця — як завжди. Андрій сів на краєчок тумбочки; вона рипнула і похитнулася, але витримала його вагу.

— Сергію, про що поговорити?

— Та мало про що… час ми маємо.

Він повернув голову, щоб зустрітися поглядами, і повторив:

— Дякувати Богові, тепер усі ми маємо час.

А може, це триває той-таки хімічний сон, подумав Андрій, бувають же такі ось серійні, внутрішньо логічні, з численними пробудженнями… Нічого начебто не відбувалося, проте атмосфера електрично згущувалася, стаючи дедалі сюрреалістичнішою, і в постаті Полтороцького з кожною його мовчазною миттю залишалося чимраз менше людського.

— Сергію, ти Інці зателефонував про те, що знайшов мене? нервується ж. Та й діти…

— Дуже ти про дітей думав. Коли оце от.

— Що?

Полтороцький мовчав. І починав стиха сопіти, немов великий ображений карапуз, цю його звичку Андрій помітив давно — таємну, що її ретельно приховував перед публікою, приборкував бездоганною акторською технікою, їм же там насамперед ставлять дихання. Але зараз, вочевидь, втрачав над собою контроль, атож, ми тут лише удвох, бракує глядачів.

— Сергію, не влаштовував я ніякого теракту. Ти бодай це розумієш?

Полтороцький звів очі, подивився спідлоба:

— А толку?

— То поясни мені, будь ласка, що коїться, — Андрій відчував, що вже й сам починає симетрично накручуватися, втрачати самовладання; правильно, на піку роздратування я і прокинуся. — Де ми зараз є? Це… — здогад спалахнув і заіскрився, мов бенгальський вогонь, — ти мене сюди привіз?..

Мовчанка. Акторська, професійна, блін, пауза.

— Андрію, ти думав, тобі все можна, — нарешті повільно мовив Полтороцький. — Ти вже дуже давно думав, ніби тобі все можна.

* * *

— А це час, Андрію. Об’єктивна фізична величина. Вимір. Із ним так не можна. Ти взагалі уявляв собі, що станеться, якщо кожен матиме власний час?.. Уявляв, я знаю. Вимріював. Вигадував. І звісно ж, тобі це вдалося — у твоїй літературці.

На часі тримається світ — дослівно, у прямому сенсі, як на осі, головній, опорній. А ти взявся її помалу розхитувати. Звісно, не лише ти, я он теж бавився… іноді. І багато хто пробував, бешкетували потроху, розгойдували човен туди-сюди, розсмикували по ниточці. Прискорювалися, сповільнювалися, воно ж зручно — для справи, для успіху, для особистого, тьху, життя.

Тільки все це можна лише до певної межі, не перевищуючи амплітуди. А ентропії, коли вона наростає, вже неможливо зупинити.

Ви, письменники, завжди так. Не відчуваєте межі, впритул не бачите дозволених рамок, аякже, творча ж особистість, закон не писаний, політ фантазії та думки, а головне — свобода!.. За свободу не шкода й життя віддати, так же? Надто коли воно чуже. Можна і не одне.

— Стоп-стоп-стоп. Припустімо, я перевищив амплітуду. Я сам випав із часу. Але я нікого не вбивав.

— Авжеж. Ти просто розхитав і висмикнув опорну вісь, так, задля цікавості, щоб подивитися, як воно буде. Зруйнується відразу, поховавши всіх під уламками, чи трохи ще постоїть на залишковому зчепленні? Чи в повітрі зависне, га?

— Сергію, я не розумію, про що ти.

— Ото й не треба лізти туди, в чому ти ні біса не тямиш. Літератор, гуманітарій, тьху. Хронос, хроноатомізація, екстрахроносповільнення… наплодив словесних потороч, їх треба студентам на акторському давати замість скоромовок. Прекрасний новий світ від Андрія Марковича! Новинка місяця!.. Нікому вона в чорта лисого не потрібна, твоя чергова новинка, не з цієї, то з наступної пшик вийде, тому що закінчується вся ваша літературка, і ти про це, Андрійку, чудово знаєш. Вирішив показитися наостанок? Порушити такі зв’язки, запустити такі процеси, щоб усі знали, щоб шанували, щоб пам’ятали, га?! Щастя, що ми вчасно відстежили.

— Ми — це хто? Сергію, на кого ти працюєш… що навіть читаєш мене у рукописах?

— Читаю, а що з того? Ти все одно встиг. Ти завжди встигав, у тебе ж був, матері його, свій час. І висмикнувся, і розірвався, і почав розповзатися. Щастя, що вдалося все-таки стягнути. Достоту на живу нитку вже.

— Як… вдалося?

Полтороцький не відповів. Ледь-ледь скривив кутик рота, недостатньо, щоб вважати це саркастичною посмішкою, тому що тут не було чого посміхатися, а тим більше не було сенсу пояснювати. Я і сам знаю як.

Дівчинка з зеленою стрічкою на комірі. «Чи не скажете, котра година?» І ще одна, і ще; до кожного, хто розгойдав вище амплітуди свій час, там, у древньому місті, де репнула і поповзла спільна тканина часу, підійшла така ось дівчинка — і де вони їх понабирали, як переконали взяти в цьому участь?!.. «Котра година?!» — і неусвідомлений погляд на годинник, щербина, миттєва прив'язка до абстрактної, такої, що вже майже втратила значення, цифри… і тут-таки, в синхроні — загальна, переконлива, остаточна, сліпуча і оглушлива крапка.

Це спрацювало.

Воно й не могло не спрацювати. Я — автор. Я сам це вигадав.

* * *

— Тебе судитимуть, Андрійку. І це справедливо, сам розумієш. Рукопис буде доказом у суді.

І після паузи:

— Тьху. Ти хоч сам бачиш? — мужик той ані крапельки на мене не схожий.

Схожий, втомлено подумав Андрій. Ще й який схожий, тому ти і злостишся, справді, що таке десятки людських життів порівняно з тим, який вигляд має Сергій Полтороцький — на сцені, на трибуні, в романі? Я завжди вважав, що неспортивно писати персонажів з натури, тому і весь час на це грішив — самозаборони спонукають, щоб їх порушували, ще дужче, ніж заборони зовнішні, надто що останніх я взагалі не помічав. А вони були, вони існували завжди, тільки мені забули про це розповісти. Точніше, я сам скасував їх у своїй особистій реальності, відкинув уже на рівні самої можливості… так, мені можна було все. І я ніколи не боявся, що написане справдиться, бо сам завжди чітко бачив межу між життям і літературою, хоч би як віртуозно маскував її для інших. Та ба, знайшлися такі, довершили, втілили в життя. Те, що вони ні за що не спромоглися б вигадати самі.

— Я просто мало про тебе знаю, Сергію.

— Отож-бо.

— Хоча ні, дещо можу собі уявити… Цього ти ще не пробував, так? Відігравати в реальності літературні сценарії, вирішувати долю світу — набагато крутіше за сцену та політику, я розумію.

Збуджує, мабуть. Остання нагода стрибнути вище власної голови.

Засопів, зиркнув спідлоба:

— Ні біса ти не знаєш і уявити собі не можеш. А ще й пнешся.

— Розповіси?

Не розповість, подумав Андрій, навряд чи йому дозволили розголошувати, щонайбільше — напустить натяків і туману, та й чи воно мені треба? Реально використати цю інформацію в боротьбі за власне життя і свободу мені все одно не дозволять, а так, щоб зменшити моральний тягар, розділити з кимсь відповідальність… так, саме розділити.

Ніколи я не зможу щиро вважати, що винні лише вони, а дурити себе було би занадто вульгарно. Ми в одному човні, в одному спільному часі.

Полтороцький передбачувано стенув плечима:

— Нащо? Ти в нас майстер слова, сам, якщо треба, придумаєш. Викриєш світову змову, підірвеш ще щось під кінець… це ж тобі завиграшки, двома абзацами. Вам, письменникам, аби підривати.

— Вивчив напам'ять?

— У мене хороша пам'ять. Фах такий.

Промовисто, з наголосом, з недомовкою; то й нехай, ніколи він не був хорошим актором, попри всю свою чарівливість і харизму; давня пафосна школа, де навіть комічні дулі в кишенях нарочиті, як бутафорія на каркасі, а трагедія в принципі позбавлена півтонів. Начхати мені, який насправді у нього фах і які таємні сили стоять за ним… так, справді, серйозно, начхати.

Я побував поза часом і тепер знаю ціну — життя, смерті, всього. Час набагато дужчий за нас, і він легко стоншує на порох, стирає і нівелює будь-які людські зусилля, хоч би скільки значущості й туману вони на себе напускали.

Андрій затулив обличчя долонями, помасажував скроні; тиснула втома, залишкова важкість неприродного сну, зараз би кави, свіжого повітря, крижаної води в лице — хоча не факт, що зарадило б. Щось зламалося всередині, зійшло з осі, розсипалося, і мені байдуже. Я, котрий завше жваво цікавився всім на світі, вбирав враження всіма органами чуття, повсякчас, як звичне емоційне тло, відчував гостру допитливість — завдяки цьому і працював, і жив, і був для когось цікавий, — раптом весь закінчився, здувся, збайдужів навіть до власної долі.

Байдужі люди не пишуть книжок. Немає про що, нема нащо, немає часу. Нехай я навіть з чийогось недогляду — чи задуму — все-таки залишуся жити.

Йому було геть нецікаво, та він таки запитав:

— І що тепер?.. Привезеш мене назад? Повернеш, звідкіля

взяв?

Полтороцький розвів руками; знову жест, театральний надмір:

— Як скажеш. Можу відпустити. На тебе орієнтування по всій країні, далеко не втечеш. Так, побігаєш трохи… воно тобі треба?

Не треба, погодився Андрій. Категорично не треба, тому що є Інна і діти, і насамперед візьмуться за них. А як лишилося в житті бодай щось, що має сенс, таке, що я мушу встигнути проконтролювати, запевнити і зберегти, то це їхнє життя.

— За Інку та малих не переживай, допоможу, — мовив Полтороцький, читаючи його думки так само легко, як і незавершені рукописи. — І адвокатку твою сам видзвоню, баба грамотна, може, щось і придумає…

Він підвівся, випростався, звично пригнічуючи масивною статурою, дивлячись згори вниз:

— Головне, Андрійчику, щоб ти розумів одну просту річ. Той вибух справді на твоєму сумлінні. Це зробив ти.

Андрій теж підвівся:

— Припустімо. Це зробив я. А…

Хотів запитати, навіщо треба було привозити мене сюди, невже тим людям, які так легко витягнули в реальність явну літературу, не вдалося уникнути всього цього трешу з викраденням та мішком на голові?.. Не зміг чітко сформулювати і передумав, зависнувши в режимі очікування, тьмяному і байдужному.

Полтороцький не дивився на нього, порпаючись у своїй чиновницькій валізі. Андрій спостерігав відсторонено, як із м’яких складок портфеля вилуплюється назовні сріблястий корпус нетбука. Це ж треба, точнісінько як у мене… і навіть подряпина навскоси… мій.

— На ось, — мовив Полтороцький, кидаючи нетбук на канапу. — Дописуй, поки дають.

P.S

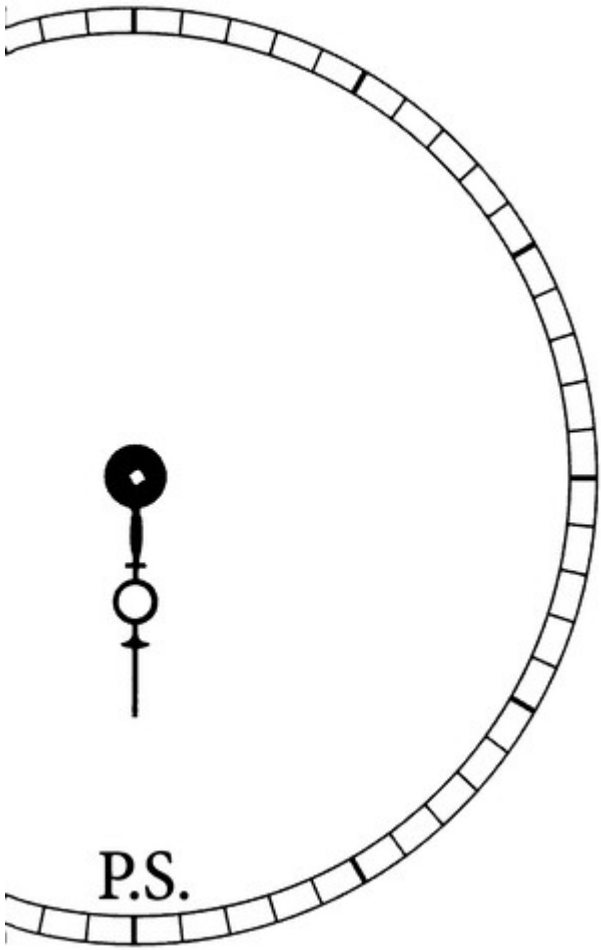

Ледь-ледь розширюю межу хроноса. Так, щоб влізла бічна панель з філіжанкою кави. Не більше; більше — лише коли потрібно вийти в гігієнічний блок або по доставку, і щоразу доводиться робити надлюдське зусилля, тому що — страшно, дуже страшно.

Мені казали, що страх поступово мине. Потрібно регулярно скачувати реабілітаційні психокурси, та я знову забула. Та й для цього треба виходити в мережу, вмикати комунікацію і синхронізуватися… не хочу. Нікого не хочу впускати у своє життя і в свій час.

Сенсорна панель проростає квітами, бузковими та жовтими, білими, блакитними, нескінченним розмаїттям комбінацій, це навіть не програма-симулякр, а просто заставка, я її завантажила

дуже давно, задовго до того, як… стоп. Це я вирішила для себе чітко — не згадувати. І допомагає, справді. Я вже по-чесному, так, без жодного самообману забула його ім’я.

Перепланувати особистий простір, зібрати все необхідне для життя в певний радіус, осяжний, контрольований звичайним оком. І квіти, бодай трохи квітів. Мій сад, напевно, загинув, висох дощенту… не знаю. Не можу примусити себе підвестися, розширити хронос і піти подивитися.

Схему перепланування можна пошукати в мережі, але ж це знову-таки — активувати панель, персоналізуватися і все таке, чого я не робила вже не пригадаю скільки внутрішніх годин і днів. Я не спілкуюся ні з ким, не читаю новин, гадки не маю, що відбувається там, у Загальному просторі, в чужому світі за межами мого хроноса… і не хочу нічого такого знати. Я просто дивлюся на квіти. І п’ю каву… кава у мене поки що є, її не запрограмовано в стандартному наборі доставки, та можна сповільнитись іще, і вистачить надовго, майже назавжди.

У комунікацію доведеться все-таки вийти. Я ж так і не сказала йому… старому, який урятував мене, витягнув звідти… його ім’я, звісно, теж довелося забути — але він є у мене в контактах, і я мушу, неодмінно мушу вийти на зв’язок і подякувати йому.

Потім.

Оболонка хроноса спалахує на золотій облямівці чашечки алмазним пилом. Мені життєво необхідно її бачити, цю межу, кожної моєї внутрішньої миті переконуючись, що вона існує, в її реальній, зримій непорушності й непроникності. Я — всередині. Тільки я і більше нікого. Назавжди. Це мій час.

> Задум виник три роки тому. Коли почалася конкретна робота, можете самі поглянути, ви маєте файл. Так, вона затяглася, оскільки останні роки в мене був дуже щільний графік: постійні поїздки, ярмарки, зустрічі з читачами… а ще моя сім'я, діти. Не так просто розподіляти час…
>
> *(із протоколу допиту підозрюваного Марковича А. І.)*

— Привіт, — сказала Леська.

І зупинилася — просто в проході. Там, де нормальний коридор звертав у апендикс із крученими сходами нагору, до лабораторій і кафедри елементарної фізики. Довелося навіть пригальмувати:

— Привіт.

— Як життя? — вона всміхнулася, трохи змучено, а може, так лише здалося в напівтемряві. — Давно тебе не бачила.

— Хворів.

Вона так і тупцяла в проході, і мабуть, слід було відразу запитати прямо, що їй потрібно на фізфаці, в іншому корпусі: справді, не до мене ж вона сюди прийшла. Та запитання не складалося — так, щоб і в лоб, і не геть уже по-хамському, — тому Богдан мовчав.

— Ти ж у самому епіцентрі опинився, так? — майже прошепотіла Леська.

— Ні, — різонуло неточне слово, але він прикусив язика. — Хто був в епіцентрі — всі загинули. А мене лише контузило.

— Але зараз уже все нормально?

— Більш-менш.

Не розповідати ж їй про те, як болить голова щоразу, коли берешся до справжньої роботи. І що терміни подання статті на міжнародний конкурс уже ось-ось, а виходить якась лажа, і ніяк не вдається виловити системну помилку. І вже геть немає часу.

— Богданчику, ми тут вирішили організувати фест, — нарешті вона перейшла до справи, і зависла на обличчі усмішка поступилася місцем нормальній людській міміці. — Невеликий, на два дні. Буде сам Нечипорук!.. і молоді почитають, у нас на курсі багато хто пише кльовезні тексти, і з культурології дівчата теж хочуть… Прийдеш?

Богдан стенув плечима:

— Не знаю.

Повз них промчали хлопці з паралельного потоку, осіб шість, Лесьці довелося відступитися, пропускаючи їх, буквально втиснутися в стінку, і Богдан машинально ступив до неї: затулити, загородити собою, бо ж ці коні завиграшки зіб'ють з ніг. Вдихнув її парфуми, знайомий трав'яний запах.

— Приходь, — мовила вона. Зовсім поруч.

Він відступив на крок, запізніло подумавши, що краще було б зайти на кафедру слідом за тими хлопцями, попрощавшись на ходу. Він тепер весь час запізнювався, не встигав, гальмував. І затягувалася пауза, і треба було щось відповісти — що?..

— До речі, — сказала Леська, — ми хотіли ще й Арну запросити… якщо вона, звісно, зможе. Запитаєш, га?

І враз усе стало зрозуміло, нецікаво, нудно, як завжди.

— Вона у Франції зараз, — відповів Богдан. — Здається… Лесю, я побіг, вибач. Немає часу.

— Так, багато відволікався. Звісно, це нервує. Адже я ґрунтувався на засновку, що він є у кожного, так чи інак — свій час.

(із протоколу підозрюваного Марковича А. І.)

Вони мерехтять і метушаться, і квапляться, і заважають одне одному; я не встигаю не лише зчитувати зі стрічки, але й відстежувати пульсацію еквосхеми, конвульсивної, передсмертної. Від картинки на панелі ряботить в очах, і медична програма вимикає зображення. Тепер я ще й осліп; наївний превентивний захід, покликаний відтермінувати справжню сліпоту. Хоча яке це насправді має значення.

Намацую сенсор під долонею, намагаюся дати команду. Двома пальцями практично неможливо набрати потрібну комбінацію; а напередодні ж у мене працювала вся кисть. Я тепер живу так повільно, що мене переганяє навіть власна смерть.

А від життя, від усього, що відбувається там, назовні, за межами мого хроноса, напакованого високотехнологічним медобладнанням (на це в мене, дякувати Богові, вистачає екво, і тому можна дозволити собі розкіш померти вдома), я відстаю, безнадійно відстаю, і вже ніяк не можу ні на що вплинути. А вони метушаться, квапляться, женуть мов оглашенні свій час, ні біса не розуміють і не можуть домовитися. Здається, вони там навіть не дійшли спільної думки щодо припинення енергофінансування плебс-кварталу. Ще сподіваються, що минеться. Що відбудуться малою кров'ю, подачкою, надбавкою екводотацій, як-небудь… Тьху.

Вони не були там, не бачили і не здатні уявити. Неправда, що наші страхи випереджають об'єктивну реальність. Страх замішаний на уяві, а в цій царині ми схильні собі лестити. Не кажучи вже про соціальні страхи, такі ж убогі, як і усереднена фантазія. Глибоко в нашій колективній, зведеній до спільного знаменника душі ми зневажаємо плебс-квартал, а тому наша звична фобія не відображає і сотої частки реального стану речей.

Я бачив свого мертвого хлопчика, і я знаю. А більше не знає ніхто. І що найстрашніше, не бажає знати.

Я, паралізований старий, залежний від медичних програм, нічого не можу. Та й усі вони теж не можуть — засівши по стільниках своїх хроносів, нездатні хоча б якось скоординуватися і бодай щось спільно вирішити, я вже не кажу вдіяти. Чи навіть по-справжньому злякатися, збагнувши нарешті, як легко перебити нас поодинці.

Палець, німіючи, таки влучає в потрібний сенсор, і панель

висвітлюється, і Паютка дивиться з самого краю відданими круглими очима. Вона єдина нікуди не поспішає.

А я зобов'язаний вникнути, відстежити, зрозуміти, чи все вже втрачено, чи ще можна спробувати щось урятувати. Чи існує він досі, мій безтолковий, охоплений панікою, безпорадний і безмежно наївний світ-задвірки, — чи вже от-от висадять з ноги шлюз за моєю спиною, розірвавши під три чорти занадто тонку матерію хроноса разом із хисткою ілюзією безпеки та химерою свого часу?..

Але по-справжньому я боюся не цього.

Я, чий зношений організм здав і здався, не витримавши дикого перепаду хроноприскорень і хроносповільнень, почав відмовляти — система за системою, функція за функцією, — чудово розумію, незважаючи на всі запевнення рекламних проспектів клінік-конкурентів, що ніяких енергофінансів світу не вистачить, щоб усе це повернути; щонайбільше — підтримувати штучно, та й то до певної межі. І боюся, панічно боюся (Карл у Клари, числа Фібоначчі, десять заповідей, шість інертних газів, закон Ома!..), що слідом за травленням і серцевою діяльністю, дотиком і слухом, гостротою зору і прохідністю нервових імпульсів через спинний мозок полетить, деградує і перестане існувати найголовніше: пам'ять, інтелект, особистість.

Занадто пізно. А час не має зворотного ходу.

Він уже майже закінчився, мій час.

> — Що ви, жодних спільників. Письменник — самотній вовк. Інших людей з їхніми можливостями я звик просто використовувати. Не питаючи згоди. Ясна річ, така стратегія неминуче призводить до того, що точнісінько так само, не запитуючи, використовують і тебе самого.
>
> Та про це я нічого не можу вам сказати.
>
> *(із протоколу допиту підозрюваного Марковича А. І.)*

— Почитаєш? — запитав напівпошепки Скуркіс, сідаючи в сусіднє крісло, крайнє в ряду.

Віра мовчки похитала головою. Скуркіс показав схрещені руки, і Міша Красоткін, який стояв збоку біля сцени, кивнув.

Читала Машенька. Щось нове, принаймні Віра цього досі не чула, і хороше, сильне, як і все в неї. І Міша, перекинувшись організаційними знаками зі Скуркісом, знову повернувся до сцени

і слухав, ледь закинувши голову.

— Як ти взагалі? — прошепотів над вухом Скуркіс.

Треба було цитьнути: Машенька читала, і хотілося слухати її, це ж лише другий ряд, будь-які розмови долинають до сцени… Та Вірі, як завжди, забракло рішучості, чи перешкодила делікатність — та хіба не однаково, хоч як назви… Відповіла самими вустами:

— Жоро, все добре.

У мене все добре. Життя триває, ось, вибралася ж сьогодні на поетичні читання, слухаю хороші вірші, а потім поспілкуюся із хтозна-відколи знайомими, але через це не менш цікавими, близькими і рідними людьми… Ось, мене навіть попросили почитати. Але сенс?.. мої давні вірші всі чули, а багато хто, Міша Красоткін точно, ще й знають напам'ять. Читати слід нове… нічого, якось згодом.

— Ти віриш, що це він?

Скуркісові кортіло побалакати; авжеж, ми з ним давно не бачилися, від самого фестивалю, і якщо я не відповім, може видатися, начебто я досі ображаюся, Боже милий, якби він лише знав, як це все неважливо, яка несосвітенна дурня… І не вставати ж посеред виступу Машеньки, не виходити ж у хол.

— Хто?

— Андрій. Підготував той вибух, — Скуркіс скоса глянув на сцену і підсунувся ближче, голова до голови. — Ти ж там ще залишалася, це ми підхопилися в неділю… І навіть бачила, мені розповідали… справді?

— Здалеку. Не знаю…

Його подих лоскотнув шию; Віра відсунулася мимоволі, ледь-ледь, на кілька сантиметрів. Машенька зробила паузу між віршами, і майнула цілковита тиша, тут же всі свої, а свої знають, що аплодувати поетові слід, лише проводячи його зі сцени. І напівбезгучне «не знаю» саме потрапило в цю тишу, як незручно, надто перед Мішею, ось він промовисто глянув у наш бік, ну не можна ж так…

Машенька почала читати наступний вірш, Красоткін відвернувся, а Скуркіс знову зашепотів:

— Ніколи не знати. Молодий, успішний, сім'я, діти, книжки… Але ж це все зовнішнє. А насподі приховано таке… боронь Боже, випустити назовні. І з кожним же з нас, творчих людей, може статися — будь-якої миті. Ніхто не застрахований, ніхто…

Він говорив ще щось, утовкмачував пристрасним напівшепотом, і вже не потребував реакції та зворотного зв'язку, самодостатній у своєму монолозі, й Віра вимкнулася з його звукової доріжки, як завжди уміла робити, зосередилася на сцені. Вслухалася в карбовані музичні рядки, і це було так добре, так

співзвучно і близько, що здавалося, от-от — і проб'ються, проростуть нарешті мої нові вірші.

Берштейн пропонував авторський вечір в один зі своїх четвергів після Нового року, і слід погодитися, здолавши страх і бажання сховатися від усіх, недостойне, невблаганне. От просто зараз, після всього — підійти і сказати, що я згодна… до Нового року залишилося не так уже й багато часу.

Скуркіс знову про щось запитав, вона не почула — лише вловила висхідну інтонацію. Кивнула:

— Так, Жоро.

— Радий буду бачити.

Машенька закінчила читати, і всі зааплодували слідом за Мішею, який перший приклав долоню до долоні. Скуркіс підвівся, не перестаючи плескати, зробив Вірі і всім решті прощальний жест долонею і шуснув у бічні двері. А я, здається, щось йому пообіцяла, мабуть, прийти кудись, де він читатиме. Уточню у того-таки Красоткіна, він знає все про всіх, і прийду, звісно що прийду. Якщо ходити всюди, куди кличуть, на всі четверги та суботи, презентації та вечори, перформанси та фестивалі, то час летить легко і непомітно, немов нанизані один на одного знайомі поетичні рядки, не встигаєш озирнутися…

Як швидко минає час.

> Про наслідки взагалі не думав… не розглядав такої можливості. Це була моя помилка. Непростима помилка…
>
> *(із допиту підозрюваного Марковича А. І.)*

Мене звати Грім.

Я — спецохоронець, як і ви. Я провів двадцять років на Кружині, і це були швидкі, стрімкі роки. Ми разом охороняли Світ-комуну, не знаючи, що нас дурять, що наші життя кидають у полум'я заради того, щоб хтось міг сидіти в безпеці всередині свого хроноса, безкінечно продовжуючи свій нікчемний час і кидаючи назовні брехливі гасла. Ви знаєте, про кого я кажу, всі ми з дитинства повторювали його ім'я… правильно, Ежен Крамер. Він міг би й далі дурити комуналів, переконаних, начебто живуть у щасті та спільності, а насправді приречених на повільне пусте животіння. Але не нас. Не бійців спецохорони, еліту робочого часу.

Світ-комуна зобов'язаний нам усім. Цей світ належить нам за правом — і не лише він. Ви знаєте, про що я. Я кажу про задвірки.

Усі ви, мабуть, чули: там, на задвірках, у кожного свій час. Але ви не знаєте, що це значить. А це значить лише одне: боягузтво. Там кожен боїться життя, ховається в шкаралущі хроноса і сповільнюється, сповільнюється донезмоги, надіючись ошукати смерть. Так робив Крамер, і йому це не зарадило. Не допоможе і їм. Нікому.

Ми прийдемо як друзі. Ми розколемо їхню шкаралущу, розірвемо хроноси, ми запропонуємо їм найцінніше, що маємо, — нашу єдність, наш робочий час. Ті, кому не забракне сміливості, безсумнівно, ввіллються до наших лав. А решта дістане по заслузі, і це справедливо.

Мене звати Грім, і ви маєте мені вірити. Я ніколи не зраджу вас, не вповільнюся, не сховаюся в хроношкаралущу. Я — у спільному часі з вами. У нашому робочому часі!

Ми з вами збудуємо новий світ. Світ, де наш час летітиме вільно та швидко, і життя кожного сильного та сміливого, хто не боїться часу, стане прекрасним і сповненим сенсу, миттєвим і яскравим, як смолоскип на вітрі. Так буде! — це обіцяю вам я. Мене звати Грім.

А зараз — уперед!

У нас мало часу.

Я вигадав їх усіх.

Дівчину Ірму та старого Ебенізера Суна, студента Богдана та поетесу Віру, Арну та Полтороцького, Іґара, Грома та Блискавку. Я придумав для кожного з них його час, а для себе вигадав свій. Вибудував майбутнє, побавився з теперішнім, спробував навіть поглянути на час ззовні. Мої суто літературні ігри не мають жодного стосунку до реальності: і звісно ж, вибух готелю я вигадав теж, так само як і готель.

Хоча не здивуюся, якщо приблизно там його і збудують.

А потім підірвуть.

Письменник Андрій Маркович, ясна річ, теж не більш ніж уявний персонаж. Якщо в чомусь і списаний з себе, то у дуже схвальній модифікації. І всі комплекси автора виразно проступають назовні, я цілком свідомий цього. Та в літературі я вимагаю від себе лише одного — чесності. Яка не має нічого спільного з документалізмом.

Потім я вигадаю щось іще.

Я маю час.

2011–2013

Час не терпить, коли його приватизують, й іноді здатен затягнути зухвальців у неприємні пригоди. Час мінливий і водночас непорушний, він може бути спільний для всіх, і для кожного – персональний. Роман «Свій час» Яни Дубинянської має кілька захопливих сюжетних ліній, дії його відбуваються у різних часових та просторових межах. Уважні поціновувачі літератури з задоволенням помітять у ньому цілком упізнаваних персонажів літературної тусовки, вгадають найулюбленішу книжкову подію країни і, звісно ж, старовинне і таємниче місто, що його охороняють кам'яні леви.

ISBN 978-617-679-238-3
9 786176 792383 >
www.starylev.com.ua